MAGDALENA LUPU

*

Între tradiție și modernitate: oameni, instituții și sensuri noi

MAGDALENA LUPU

ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

– OAMENI, INSTITUȚII ȘI SENSURI NOI –

Editura Napoca Star
Cluj-Napoca
2026

@ Magdalena Lupu, 2026

Volumul este rezultatul unui proiect cultural, manageriat de doamna ***Magdalena Lupu,*** *realizat în cadrul parteneriatului dintre* ***Academia Elitelor, Modelelor și Valorilor*** *(https://elite.mcb-institute.org/) pe de o parte, și televiziunea* ***MPlusTV Internațional*** *(https://mplustv.ro/) pe de alta, parteneriat reprezentând o veritabilă tribună pusă la dispoziția purtătorilor de lumină (oameni remarcabili ai societății românești), invitați să ne vorbească nouă, tuturor, despre drumul care urcă spre înălțimi, despre modele și valori, caracter, existență, activitate, demne de urmat de către generațiile tinere, despre cum să ne regăsim și să dezvoltăm fiecare propria identitate și cale în viață, dar în același timp să învățăm să trăim frumos și virtuos, în armonie, comuniune și împărtășire cu toți ceilalți membri ai comunității umane, precum și cu dragoste, prețuire și respect față de natura înconjurătoare – față de întreaga Creație, lăsată nouă spre purtare de grijă, de către Dumnezeu.*

Editura Napoca Star
Strada București Nr. 1
Cluj-Napoca, România
+40 264 432547
+40 740 167461
dinuvirgil2000@gmail.com
www.napocastar.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LUPU, MAGDALENA
Între tradiție și modernitate: oameni, instituții și sensuri noi /
Magdalena Lupu - Cluj-Napoca: Napoca Star, 2026
ISBN 978-630-354-249-2
821.135.1

Motto:

„Acolo unde oamenii dau sens locurilor,
cultura devine formă de vindecare.”

Magdalena Lupu

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 9

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI 13

GRĂDINA BOTANICĂ - UN UNIVERS DE FRUMUSEȚE ȘI SENSIBILITATE 15

dialog cu prof.univ.dr. Cătălin Tănase, Facultatea de Biologie, Prorector al Universității „Al. I. Cuza", Directorul Grădinii Botanice „Anastasie Fătu", Iași, membru corespondent al Academiei Române

ȘCOALA ȘI EDUCAȚIA, TEMELII ALE DEZVOLTĂRII ROMÂNEȘTI 51

IN MEMORIAM academician Bogdan C. Simionescu, fost vicepreședinte al Academiei Române (n. 16 martie 1948 - d. 24 octombrie 2024)

RECURS LA ISTORIE – ALEXANDRU IOAN CUZA, CTITOR AL ROMÂNIEI MODERNE 82

dialog cu cercetător dr. Cătălin Turliuc, istoric, șef de departament l a Academia Română, Institutul de Istorie „A.D. Xenopol", Iași

DREPTUL CA DESTIN 107

dialog cu prof. univ. dr. Tudorel Toader, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iași

GÂND BUN ȘI INIMĂ DESCHISĂ PENTRU OAMENI ÎN SUFERINȚĂ (PARTEA I) 132

dialog cu prof. univ. dr. habil. Florin Mitu, șeful Clinicii de Cardiologie de la Spitalul de Recuperare, Iași

GÂND BUN ȘI INIMĂ DESCHISĂ PENTRU OAMENI ÎN SUFERINȚĂ (PARTEA I)..... 152

dialog cu prof. univ. dr. habil. Florin Mitu, șeful Clinicii de Cardiologie de la Spitalul de Recuperare, Iași

OMAGIU SATULUI TRADIȚIONAL ROMÂNESC 175

dialog cu prof. Angela Paveliuc Olariu, muzeograf, doctor în etnografie

OMUL POTRIVIT LA LOCUL POTRIVIT 197

dialog cu prof. univ. dr. Constantin Rusu, Facultatea de Geografie și Geologie, președinte al Senatului Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

CU DORUL DE NEAM ȘI ȚARĂ LA PURTĂTOR..... 229

dialog cu ing. Ion Anton, scriitor, publicist, membru în Consiliul Mondial al Românilor, Los Angeles, California

DRUMUL SPRE NORMALITATE 254

dialog cu economist Eleonora-Carmen Hărău, cadru didactic universitar, doctor în științe, senator în Parlamentul României

UN ARHITECT AL IDENTITĂȚII CULTURALE..... 271

dialog cu prof. univ. dr. Simona Mihaela Modreanu, Facultatea de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, directorul Editurii „Junimea”, Iași

SPIRITUL CRITIC ÎN CULTURA ROMÂNEASCĂ..... 306

dialog cu scriitorul Ioan Holban, directorul Teatrului pentru Copii și Tineret „Luceafărul”, Iași

ARMONII DE SUFLET SI CULOARE 335

dialog cu ing. Viorel Vasiliu, artist vizual, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Filiala Iași

CUVÂNT INAINTE

Volumul al II-lea din Seria: *Modele și Valori Românești* se constituie ca o radiografie lucidă și coerentă a României contemporane, surprinsă la intersecția dintre tradiție și modernitate, dintre memorie instituțională și provocările prezentului. Dacă primul volum a fost dedicat unor „temelii" ale construcției morale și civice, acest al doilea volum aduce în prim-plan instituții vii, personalități active și domenii esențiale în care sensul continuității culturale se construiește prin responsabilitate, competență și spirit critic.

Textele reunite nu sunt simple interviuri, ci dialoguri de profunzime, purtate cu oameni care nu doar reflectează asupra lumii în care trăim, ci o modelează concret: universitari, cercetători, academicieni, medici, juriști, economiști, artiști, scriitori toți promotori ai patrimoniului cultural. Fiecare capitol funcționează ca o fereastră deschisă spre un domeniu-cheie, iar ansamblul volumului propune o lectură coerentă asupra ideii de normalitate, identitate și responsabilitate publică.

Un prim ax tematic al volumului îl constituie instituțiile cunoașterii și ale formării, privite nu ca structuri abstracte, ci ca organisme vii. Dialogul dedicat Grădinii Botanice din Iași transformă un spațiu aparent destinat relaxării într-un veritabil laborator al educației, cercetării și echilibrului interior. Grădina apare aici ca simbol al continuității, al răbdării și al respectului față de viață, dar și ca instituție confruntată cu dificultăți juridice și

financiare, care reclamă o protecție responsabilă din partea comunității.

Aceeași dimensiune instituțională este aprofundată în dialogul dedicat școlii și educației, plasat sub semnul unei reflecții grave asupra stării națiunii. Educația este analizată ca fundament al dezvoltării durabile, iar vocea academică ce structurează acest capitol oferă atât un diagnostic lucid al disfuncționalităților, cât și o pledoarie pentru proiecte de țară, stabilitate legislativă și respect față de elitele autentice. În acest context, Academia Română apare nu doar ca for științific suprem, ci ca reper de continuitate și credibilitate publică.

Istoria recentă și modernitatea statului român sunt abordate în dialogul consacrat personalității lui Alexandru Ioan Cuza. Dincolo de evocarea figurii domnitorului, capitolul devine o meditație asupra reformei ca act de curaj și responsabilitate, asupra costurilor sociale ale modernizării și asupra necesității unei viziuni de ansamblu. Istoria nu este tratată aici ca trecut inert, ci ca rezervor de lecții pentru prezent, într-o societate tentată de reforme fragmentare și instabile.

Un alt nucleu tematic major îl reprezintă dreptul și justiția, analizate atât din perspectivă instituțională, cât și morală. Dialogul cu un reputat jurist și profesor universitar conturează dreptul ca vocație și destin, insistând asupra legăturii indisolubile dintre legalitate, morală și demnitate umană. Într-o epocă a tensiunilor sociale și a instrumentalizării politice, dreptul este prezentat ca formă de conștiință publică, iar universitatea ca spațiu al rigoarei și al echilibrului între tradiție și modernizare.

Dimensiunea umană a responsabilității sociale este aprofundată în capitolul dedicat medicinei și recuperării cardiovasculare. Aici, știința medicală se întâlnește cu empatia, iar actul terapeutic este privit ca proces complex, care presupune prevenție, educație și continuitate a îngrijirii. Dialogul oferă o perspectivă integratoare asupra sistemului de sănătate și asupra rolului medicului într-o societate aflată sub presiunea îmbătrânirii populației și a schimbărilor tehnologice rapide.

Volumul acordă un spațiu generos tradiției și identității culturale, fără a le transforma în discurs nostalgic. Omagiul adus satului tradițional românesc este, de fapt, o pledoarie pentru autenticitate, pentru conservarea valorilor și pentru implicarea tinerilor în transmiterea patrimoniului imaterial. Tradiția apare ca resursă vie, capabilă să genereze dialog intercultural și recunoaștere internațională, atunci când este promovată cu discernământ și profesionalism.

Tema competenței și a selecției valorii este tratată direct în dialogul despre „omul potrivit la locul potrivit". Capitolul evidențiază disfuncționalitățile unui sistem care nu valorifică suficient expertiza și avertizează asupra riscurilor sociale generate de formalism și improvizație. În paralel, experiența de teren și cercetarea științifică sunt prezentate ca surse autentice de cunoaștere, capabile să fundamenteze politici publice responsabile în domeniul mediului și al resurselor naturale.

Dimensiunea diasporei și a identității în afara granițelor este adusă în prim-plan prin dialogul despre dorul de neam și țară, unde experiența emigrării este analizată fără idealizări. Dorul devine categorie existențială și civică, iar identitatea este definită prin limbă, credință și memorie culturală. Capitolul propune o

reflecție profundă asupra globalizării, a riscurilor dezrădăcinării și a responsabilității față de propria cultură.

Volumul se deschide și către economia reală și drumul spre normalitate, printr-un dialog care abordează frontal problemele pieței muncii, educației profesionale și finanțelor publice. Normalitatea este definită ca rezultat al muncii bine făcute, al competenței și al regulilor respectate, nu ca slogan politic. Se conturează astfel o viziune pragmatică, dar profund morală asupra dezvoltării sociale.

Ultimele capitole aduc în prim-plan cultura vie și arta, prin reflecții asupra spiritului critic și asupra creației artistice. Spiritul critic este afirmat ca semn al maturității culturale, iar arta vizuală ca limbaj al sufletului, capabil să transforme experiența individuală în mesaj universal. Volumul se încheie astfel într-o notă de armonie, reafirmând rolul culturii ca spațiu al sensului și al vindecării simbolice.

În ansamblu, Volumul II se afirmă ca o construcție editorială coerentă, în care diversitatea domeniilor nu fragmentează discursul, ci îl îmbogățește. Este o carte despre oameni care dau sens instituțiilor și despre instituții care pot modela viitorul, o pledoarie pentru competență, memorie și responsabilitate, adresată cititorului care caută nu doar informație, ci și înțelegere.

Ce poate fi exprimat mai frumos și mai concludent decât cuvintele de încheiere a acestui volum: „Interviul este o pledoarie pentru vocație, răbdare și credință că împlinirea artistică nu ține de vârstă, ci de fidelitatea față de propriul drum.”

Prof. dr. Călin Scripcaru

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Acest volum aduce în prim-plan **România trăită**, aceea care se construiește zi de zi prin oameni, gesturi, vocații și comunități. Dacă primul volum fixează temeliile, cel de față explorează **viața care pulsează între ele**: școala, grădina, satul, spitalul, scena, atelierul, cartea.

Dialogurile reunite aici vorbesc despre cultură ca experiență vie, despre educație ca formă de umanizare, despre grijă, empatie și responsabilitate față de celălalt. Sunt întâlniri cu personalități care nu se definesc doar prin funcții, ci prin **relația vie cu oamenii și locurile** pe care le slujesc.

Un fir roșu traversează întregul volum: ideea că instituțiile devin relevante doar atunci când sunt animate de oameni cu vocație. Grădina Botanică devine un spațiu al sensului, nu doar al cercetării; satul românesc – un depozitar de memorie activă; medicina – o formă de solidaritate; arta – o formă de vindecare; cultura – un mod de a rămâne uman într-o lume grăbită.

Cartea pune accent pe **dialogul dintre tradiție și normalitate**, dintre moștenire și prezent. Fără idealizări și fără dramatizări inutile, interlocutorii vorbesc despre responsabilitatea de a continua, de a adapta și de a transmite. Se conturează astfel o Românie care nu se definește prin crize, ci prin capacitatea de a genera sens.

Structura editorială urmărește coerența și accesibilitatea. Fiecare dialog este însoțit de sinteze clare, iar imaginile completea-

ză discursul fără a-l încărca. Cititorul este invitat să parcurgă volumul nu ca pe o colecție de interviuri, ci ca pe o **hartă a umanului activ**.

Această carte este despre oameni care construiesc punți: între generații, între discipline, între comunități. Este o carte despre normalitatea bine așezată despre gesturile care nu fac zgomot, dar lasă urme durabile.

„Oameni, instituții și sensuri noi" se adresează cititorului care caută speranță lucidă, nu entuziasm superficial. Este o carte care demonstrează că, dincolo de discursuri, România se ține în picioare prin vocații asumate și printr-o cultură care respiră.

Magdalena Lupu

GRĂDINA BOTANICĂ - UN UNIVERS DE FRUMUSEȚE ȘI SENSIBILITATE

Invitat: prof.univ.dr**. Cătălin Tănase**, Facultatea de Biologie, Prorector al Universității „Al.I. Cuza“, Directorul Grădinii Botanice „Anastasie Fătu“, Iași, membru corespondent al Academiei Române

***Motto*:**
„Unde natura este înțeleasă, omul se regăsește.”

ML: ***Pentru că ne aflăm în perioada concediilor și a vacanței de vară, cu zile caniculare fără precedent, ne-am propus să vă facem o invitație la Grădina Botanică din Iași – un minunat loc de relaxare și de întâlnire cu un habitat vegetal cum rar se găsește în alte locuri din țară sau chiar din lume. Pentru aceasta, l-am invitat în studio pe domnul profesor universitar doctor Cătălin Tănase, de la Facultatea de Biologie, care este prorector al Universității „Alexandru Ioan Cuza” și directorul Grădinii Botanice „Anastasie Fătu” din Iași, de la care dorim să aflăm câte mai multe amănunte despre patrimoniul material și spiritual al acestei instituții din Dealul Copoului.***

Înainte să începem dialogul nostru, trebuie să spunem că profesorul universitar doctor Cătălin Tănase este nu numai un apreciat cadru didactic, ci și un cercetător științific cu o impresionantă carte de vizită, reflectată în editarea a 12 cărți, a 160 de lucrări științifice publicate în reviste de specialitate din țară și străinătate.

Bine ați venit, domnule profesor, la întâlnirea cu telespectatorii noștri, la emisiunea intitulată „Modelele și valorile de lângă noi”!

CT: Bine v-am găsit! Bună ziua dumneavoastră, bună ziua telespectatorilor dumneavoastră! Cu mine aduc și salutul călduros al echipei Grădinii Botanice, o echipă de oameni, aș zice, cu totul speciali, care fac cinste acestui loc și Iașului. Aș spune, nu neapărat pentru momentele, să spunem, florale, ci pentru tot ceea ce fac minunat cu mintea și cu faptele.

ML: Ne onorează prezența dumneavoastră aici. Vă mulțumim și pentru frumosul aranjament floral pe care l-ați adus pentru întâlnirea cu telespectatorii noștri de astăzi.

CT: O părticică, mă scuzați, din rozariul nostru, rozariul fiind vedeta verii, așa cum spun cei care iubesc trandafirii. Și ne bucurăm foarte tare că am putut să aducem o bucurie dumneavoastră și telespectatorilor.

ML: Vă propun pentru început să ne vorbiți despre organizarea Grădinii Botanice din Iași, despre structura acesteia, dar și despre drumul parcurs de această instituție a Iașilor în cei peste 150 de ani de existență.

CT: Mai precis, 159. Anul acesta sărbătorim 159 de ani de la fondarea primei grădini botanice din Principatele Române. O istorie interesantă, aș spune, o istorie care s-a îngemănat cumva cu istoria modernă a Iașului universitar, pentru că prima grădină din Principatele Române a fost fondată în anul 1856 de medicul și naturalistul Anastasie Fătu, imediat, la patru ani, mai precis în anul 1860, prin Decretul domnitorului Alexandru Ioan Cuza, ia ființă prima Universitate din România, care-i poartă numele.

Grădina Botanică fiind de la început era locul unde, așa cum spunea patronul spiritual al Junimii Iașului, să se învețe cât mai multe aspecte legat de plante și, în egală măsură, prin organizarea Grădinii Botanice, să contribuie la o mai bună salubrizare a acestui minunat oraș. Desigur, tot în ceea ce a urmat în continuare, așa cum ați spus dumneavoastră, a fost o evoluție impresionantă pentru o instituție de acest gen din România, dar și din Europa, chiar condițiile vremii au impus ca grădina pe care o cunosc contemporanii, cei care trăim prezentul, să se găsească pe acest amplasament din anul 1963.

De altfel, problema identificării unui loc pentru nevoile unei grădini botanice universitare s-a pus imperios în anul 1960, atunci când Universitatea sărbătorea 100 de ani de la fondare. Îmi face o deosebită plăcere să menționez numele doamnei prorector Elena Jenrenaut, profesor la Facultatea de Biologie, preocupată fiind de procesul didactic și, în egală măsură, de cercetare. A venit cu această inițiativă care s-a materializat în anul 1963.

Însă până atunci, Grădina s-a găsit în alte patru locuri, cel deal cincilea fiind doar în stadiul de proiect. Mă refer la proiectul

inițiat în anul 1895 de către profesorul Alexandru Popovici. E vorba de un proiect, cred eu, poate cel mai interesant pentru o grădină botanică, situată în spațiul verde al Palatului Culturii, un proiect care ar putea fi foarte bine comparat cu cel al unor grădini botanice din Franța, de exemplu, însă nu a fost să fie, prima grădină botanică fiind înființată chiar din inițiativa și din resursele materiale proprii ale fondatorului, în zona monumentului Râpa Galbenă. Astăzi, cele două străduțe, Florilor și Anastasie Fătu, amintesc de acel amplasament până în anul 1870.

După aceea, în 1873, pentru o scurtă durată de timp, mai precis între 1873 și 1876, a funcționat Grădina Muzeului actual de Științele Naturii, atunci Societatea de Medici și Naturaliști, apoi o perioadă foarte scurtă de timp, în spațiul din apropierea fostei clădiri a Universității Academiei Mihăilene, astăzi Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa". Și, așa cum am spus, profesorul Popovici, a inițiat acel proiect desfășurat o bună perioadă de timp, mai precis 42 de ani, între 1921 și 1963, așa cum bine ați spus, pe terenul unde se află complexele studențești, Titu Maiorescu și, bineînțeles, în spațiile verzi din fața Corpului B și Corpului A al Universității. Unde, așa cum aprecia unul dintre botaniștii vremii, unul dintre cei mai apreciați în acea perioadă, director și fondator, în egală măsură, al Grădinii Botanice din Cluj, este vorba despre profesorul Alexandru Borza, era un bun amplasament și salută inițiativa profesorului Popovici și, de asemenea, la momentul vizitei, aprecia buna organizare, gândirea tematicii, și bogăția de specii existente în acea vreme.

ML: Ați spus în mai multe rânduri că la Iași se află una dintre cele mai mari și frumoase grădini botanice din țară. Ar

fi interesant pentru cei ce ne urmăresc să afle și mai multe despre speciile de plante și flori, despre arbori și arbuști și celelalte elemente care alcătuiesc habitatul vegetal al Grădinii Botanice din Iași.

CT: Într-adevăr, suprafața pe care o ocupă în prezent, 80 de hectare, oferă posibilități de conservare *ex situ* pentru tot ceea ce înseamnă diversitatea florei vasculare din diferite regiuni ale României și în egală măsură, atât în spațiile exterioare, dar mai ales în complexul de sere, cât și din zonele calde ale Terrei. Mă refer în primul rând la regiunea sau zona ecuatorială sau, eu știu, la zonele cu pustiuri calde. În sere găsindu-se un număr impresionant de taxoni din aceste biomuri. Este vorba în prezent de peste 8.300 de taxoni. Prin aceasta, Grădina Botanică se individualizează și, în egală măsură, este o instituție fanion pentru ceea ce înseamnă conservarea biodiversității *ex situ* în grădinile botanice universitare.

Dacă ar fi doar să trec în revistă câteva specii specific, care au reținut atenția vizitatorilor și care, pe lângă importanța științifică, prezintă și un aspect și dau o valoare deosebită grădinii noastre, aș menționa o fosilă vie, care este considerată *Metasequoia*, specia noastră dispărută în Europa și avem două exemplare deosebite. O particularitate pe care o prezintă această specie este un neam de conifer, deci, cu alte cuvinte, înrudită cu bradul sau cu pinul de la noi, prezintă frunze caduce asemeni zadei sau laricii de la noi. Tot din această categorie a speciilor fosile aș menționa un grup remarcabil de peste 60 de exemplare de Ginkgo sau arbori ai pagodelor, așa cum mai sunt cunoscuți.

ML: Foarte importante în terapie.

CT: În terapii, sigur că da, și în medicina homeopată. Adesea suntem întrebați de arborele-lalea: „Unde este?" Sunt mai multe exemplare de arbori lalea. Am vrut să dau un exemplu și din continente, de pe continentul nord-american. Sunt exemplare foarte frumoase de 40-50 metri înălțime, decorative, atât prin frunza cu aspect de liră, dar și prin florile foarte mari, asemănătoare florilor de lalea, nu întâmplător se cheamă așa, și care pot atinge vârste de peste 200 sau 300 de ani, deci cu siguranță generațiile viitoare se vor bucura de acestea. Și nu în ultimul rând, pentru că am zis și de provinciile istorice ale României, exemplare frumoase de arbuști, de data aceasta de liliac românesc, care s-au adaptat foarte bine condițiilor de la Iași și care, cu siguranță, în perioada când sunt înfloriți, reține atenția tuturor vizitatorilor.

ML: Am reținut că această instituție a Universității „Alexandru Ioan Cuza" are relații de colaborare științifică și pe alte planuri cu peste 600 de unități similare din 50 de țări din lume. La ce se referă această colaborare și cum este văzută Grădina Botanică din Iași de către cercetătorii științifici de profil de pe alte meridiane ale lumii?

CT: Este un aspect foarte bine evidențiat de dumneavoastră și vă mulțumim pentru faptul că ați dorit să aducem în atenția telespectatorilor acest aspect. Activitatea cea mai importantă prin care se face cunoscută Grădina Botanică din Iași, și de aici numărul mare, deosebit, am spune noi, de colaborări, se datorează în primul rând schimbului de material vegetal, în mod special semințe, fructe, dar și organe vegetative care servesc, cu alte cuvinte, înmulțirii și implicit îmbogățirii colecției de plante similare din alte instituții similare. Catalogul care este oferit anual și

care este postat pe site-ul Grădinii Botanice, evidențiază o ofertă foarte generoasă de la specii cultivate în secțiunile Grădinii Botanice, mai precis cele 10 secții, și, în egală măsură, aduse de cercetătorii Grădinii Botanice din diferite expediții organizate în țară și în străinătate.

Dacă ar fi doar să dau un exemplu, numai anul trecut au fost solicitate peste 2.880 de eșantioane de fructe și semințe care provin din oferta catalogului nostru, noi, la rândul nostru, solicitând instituțiilor similare 1.200. Deci am vrut prin aceasta să evidențiez numărul foarte mare și interesul pe care colegii de la instituția similară îl acordă special care...

ML: Se asigură...

CT: ... naturalizarea, după caz, a unor specii de interes pentru colecții. Unele pot avea, desigur, o valoare științifică remarcabilă, am și exemplificat, altele cu valoare decorativă.

ML: După ce a avut parte de mai multe amplasamente neadecvate, așa cum ați spus deja, Grădina Botanică și-a găsit spațiu pe locul unde se află acum în Copou, pe o întindere, ați menționat deja, de aproape 80 de hectare. Dar au apărut probleme în ultima perioadă, odată cu luarea în discuție a cererilor de retrocedare de teren. Despre ce este vorba și cum pot fi soluționate, cum pot fi rezolvate aceste situații care intră, cumva, pe spațiul, să zicem, privat al Grădinii Botanice?

CT: Într-adevăr, aceste probleme nu sunt, să zicem, din ultima decadă. Aceste probleme au apărut în legătură cu revendicări, imediat după anul 1990. În anul 1960, când s-a pus problema identificării acestui amplasament, zona respectivă era ocupată de pădurea Copou, așa cum se cunoaște. Ulterior, însă, firesc,

urmașii au pus sau au ridicat astfel de probleme. Universitatea, pentru că Grădina Botanică este proprietatea Universității „Alexandru Ioan Cuza", în egală măsură este și parc dendrologic declarat prin Hotărârea Consiliului Județean Iași, este privilegiată de tot ceea ce înseamnă genul acesta de instituție prin patrimoniul natural pe care îl posedă și prin valoarea inestimabilă, a acestui patrimoniu, face ca desigur aceste probleme, să se bucure de protejarea prin legile care sunt în vigoare.

În general, problemele care au fost rezolvate au fost rezolvate doar pe cale juridică, unele dintre acestea sunt chiar finalizate, mă refer la o serie de procese, altele sunt, încă pe rol. Însă noi, și cred că toți cei care iubesc natura, doresc păstrarea integralității Grădinii Botanice și a valorii și a colecțiilor care au grijă de valoarea patrimonială a acestei instituții.

ML: De acord, dar ce alte unități trebuie să mai contribuie la soluționarea acestor probleme, ce alte instituții ale Iașului?

CT: Administrația locală sprijină acest demers. Chiar am discutat împreună despre un proiect care cred că ar da o valoare științifică și mai mare Grădinii Botanice, aceea de a fi declarată rezervație naturală intravilan. Lucrurile acestea ca și concept sunt cunoscute în țări ale Uniunii Europene. Este aplicat de altfel și la noi în țară, ca să dau numai un exemplu, pădurea Trivale, situată în imediata apropiere a Municipiului Pitești. Universitatea, de asemenea, Academia Română, filiala Iași a Academiei, Agenția de Protecție a Mediului, toate instituțiile abilitate, organizațiile neguvernamentale care susțin în general protecția mediului înconjurător, au fost și vor fi în continuare alături de cauza Grădinii Botanice.

ML: Este îmbucurător ce-mi spuneți, dar eu nu mă mulțumesc până nu văd că dispar gardurile acelea de acolo.

CT: Gardurile pe care le-ați remarcat, pe de o parte, sunt proprietăți sau sunt persoane care au intrat în posesia acelor terenuri care nu au aparținut niciodată Grădinii Botanice. Sunt anumite proprietăți, știu la care faceți referire, acele garduri ce au fost delimitate imediat după 1990.

Ceea ce este neplăcut și într-adevăr am remarcat și noi, este faptul că ceea ce a reprezentat odată pepiniera Grădinii Botanice, asta înseamnă circa patru hectare, sau o parte din colecția didactică experimentală, o secțiune extraordinară de ani de activitate, toate au lezat procesul didactic. Este un aspect neplăcut, așa cum ați spus, să vezi garduri. Pe de altă parte, zonele care sunt revendicate nu permit niciun fel de investiții. Cunoașteți aceste aspecte. Împiedică foarte mult strategiile de dezvoltare și de modernizare a Grădinii Botanice.

ML: Despre aceste lucruri aș dori să mai vorbiți, domnule profesor, precum și despre preocupările științifice, didactice, educative ale personalului Grădinii Botanice.

CT: Într-adevăr, ați menționat foarte bine. Noi nu dorim să fim comparați cu un parc, pentru că prin bogăția de specific credem și ne dorim foarte tare – dacă nu am convins, ne dorim lucrurile în fiecare zi – să reprezentăm prin bogăția de mai multe specii sau să ofere mai mult decât poate oferi un parc, de exemplu. În egală măsură, sunt specii de plante care adesea sunt tratate ca fiind, cu ghilimele de rigoare, niște plante denumite unanim, să zicem, buruieni. Nu este corect nici lucrul acesta, pentru că funcția principală a unei Grădini Botanice și desigur, și a Grădi-

nii Botanice din Iași, este și aceea de conservare a tuturor speciilor de plante.

Avem o secție ornamentală, nu toată Grădina Botanică ne-am propus sa o transformăm într-o secție ornamentală. Sunt secții cum este, de exemplu, „Flora și vegetația României" – numele spune chiar lucrul acesta – sau „Silvostepa Moldovei", unde prin excelență sunt conservate atât speciile de plante, cât și speciile de animale. Dovada, dacă vreți, în sprijinul a ceea ce spun, sunt preocupările științifice ale echipei de la Grădina Botanică, de a colabora foarte bine cu echipa de cadre didactice de la Facultatea de Biologie, în special cei care desfășoară activități în domeniul biologiei vegetale, dar și de la alte instituții academice din Iași și nu numai.

Aceste direcții vizează cu predilecție taxonomia, ecologia, identificarea unor modalități de introducere în cultură, de exemplu, a unor anumite specii cu valoare deosebită, ați spus deja, medicinală sau decorativă, care se găsesc în flora spontană și pe care noi le urmărim, le studiem, o perioadă de timp. O atenție cu totul specială o acordăm cercetărilor care vizează biocontrolul, de exemplu, al bolilor și dăunătorilor. Vă dați seama, fiind de o diversitate atât de mare de specii de plante, și bolile și dăunătorii sunt, de asemenea, foarte numeroase.

ML: Pe tot parcursul anului, în acest spațiu mirific se întâmplă lucruri deosebite. Împreună cu echipa didactică și de cercetare, cu personal angajat, organizați sau găzduiți expoziții de plante și flori, evenimente culturale și științifice, devenite tradiționale și de mare interes pentru comunitate, pentru lu-

mea academică și nu numai. Ne puteți oferi câteva amănunte în acest sens?

CT: Sigur că da. Îmi face o deosebită plăcere să aduc în atenția telespectatorilor și acest aspect, cu atât mai mult cu câte echipa actuală a Grădinii Botanice este de fapt o altă generație. Este o echipă în cea mai mare parte formată din tineri, cu care am avut posibilitatea să colaborez mai întâi ca studenți, acum sunt deja cercetători, unii dintre ei desăvârșiți prin obținerea titlului de doctor în științe. Cu alte cuvinte, doresc să subliniez că este o echipă tânără și întotdeauna se știe că schimbul de generații se face simțit, în orice domeniu.

Cultura plantelor nu este un aspect la îndemâna oricui. A păstra o plantă an de an, cu atât mai mult o colecție, nu este un lucru simplu. Pe lângă devotament, pe lângă, eu știu, competență, este vorba de pricepere, de multă tenacitate și de muncă, muncă de documentare științifică. Ei bine, spun toate acestea pentru că, spre deosebire de instituții similare, Grădina Botanică a moștenit și această tradiție legată de organizarea expozițiilor florale, indiferent de anotimp. Cu siguranță, cea mai cunoscută este expoziția dedicată florilor de toamnă. Anul acesta se va ajunge...

Anul acesta se va ajunge la a 39-a ediție. Este un eveniment longeviv, este un eveniment care are grijă în această zonă și, mai ales când vorbim de cultura crizantemei, ce presupune o serie de dificultăți, mai ales în ce privește climatul în care se găsește municipiul Iași, știindu-se că este o plantă ce preferă temperaturi undeva la 20-22°C maximum și zile foarte scurte. Și aici e vorba de o muncă ce începe practic din prima zi a anului și se finalizează în ultima zi a anului calendaristic.

Apoi așa cum ați spus dumneavoastră, este expoziția de Azalee, Camelii, plante exotice, este o expoziție deja cunoscută pe toată perioada iernii, în februarie-martie. După aceea sunt abordări, desigur, *in situ*, ca să zic așa, în secții, colecția cu plantele de primăvară, bulboasele, lalelele, narcisele sau, spuneam chiar mai devreme, trandafirii. Nu sunt doar acestea. Evenimentul de toamnă, de o bună perioadă de timp, mai precis de opt ani, este, aș zice, îmbogățit permanent, iar crizantemele sunt concurate de multe exemplare reprezentate prin soiuri și hibrizi de varză decorativă. Este o preocupare a unei tinere colege colaboratoare și deja rezultatele se văd. Se văd pe de o parte prin bogăția colecției, diversitate, dar și prin concepția prin care este organizată și valorificată această specie, sau prin colecția de cucurbitacee care, de asemenea, în ultimii ani cred că a reținut atenția tuturor care sunt prezenți la eveniment, ca să nu mai vorbesc de numeroasele eșantioane de fructe, semințe, care să aibă grijă de cele mai multe dintre ele. Spun lucrurile acestea și doresc să evidențiez meritul acestei echipe, al tuturor specialiștilor, în egală măsură al grădinarilor. Nu este simplu să menții cultură an de an, aceste colecții.

ML: Cu toate că aveți o carieră științifică de invidiat, deosebită, sunteți în primul rând un om al catedrei, profesor universitar doctor la Facultatea de Biologie. Cum apreciați evoluția învățământului nostru universitar în ultimii 25 de ani? Cu ce rezultate s-au soldat multe reforme făcute în învățământ?

CT: Într-adevăr, mă recunosc între oamenii prezenți printre studenți. Sunt pentru studenți. Dovadă este și prezența studenților voluntari în Grădina Botanică. Este o experiență pe care am început-o în anul 2008. Deja unii dintre studenții primei gene-

rații sunt acum angajați cu drepturi depline, specialiști fiind și acum ai Grădinii. Am fost foarte aproape de tot ceea ce s-a petrecut în ultimii 25 de ani în învățământ în general, în învățământul universitar în mod special. Desigur, aceste reforme ar trebui evidențiate și cu părțile bune și cu părțile mai puțin bune. Mai întâi aș vrea să evoc ceea ce a însemnat deschiderea spre întinerirea corpului profesoral după 1990.

Eu consider acela un moment extraordinar pentru ceea ce este astăzi resursa umană a universităților. În fapt, imediat după revoluție a fost această deschidere pentru primii tineri asistenți, în generația aceea mă includ și eu. A fost după aceea posibilitatea de a urma doctoratul în țară sau în străinătate, lucruri care nu se puteau petrece anterior. Adesea se întâmplă ca domeniul de doctorat să nu aibă nici o legătură cu titlul, tema tezei de doctorat cu conducătorul științific, pentru că se cunoaște foarte bine, înainte de '90 locurile erau foarte puține, erau domenii care nici nu aveau conducători de doctorat în anumite centre universitare, iar schimbările după '90 au permis specializarea și în egală măsură, formarea, să zicem, a unui corp profesoral care ar putea răspunde unor exigențe. actuale și de perspectivă.

Ceea ce cred că nu a fost tocmai bine, au fost aceste modificări legislative care, din păcate, nu au fost gândite pe perioade suficient de rezonabile, ca să permită, pe de o parte, o dezvoltare armonioasă a resurselor, fie că vorbim, în primul rând de resursă umană, dar în egală măsură a infrastructurii. Fondurile acestea care au fost alocate adesea nu au venit cu regularitate. Adesea chiar în cazul unor proiecte, au fost întrerupte, motiv pentru care nici obiectivele nu au mai fost atinse. Și cred eu că aspectul cel mai neplăcut este referitor la legile din învățământ, Atâta timp

cât nu sunt pe o perioadă suficient de rezonabilă, nu pot aduce rezultate pe care toți le așteaptă. Dovadă, modificările care apar fie că e vorba de criterii de promovare, fie că este vorba de criterii de finanțare, fie că este vorba de competiție în care noi tot timpul suntem angrenați.

ML: Finanțare: de unde primiți banii? Cum vă descurcați cu resursele financiare?

CT: Iarăși ați pus punctul pe „i". Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" susține în exclusivitate, din punct de vedere financiar, Grădina Botanică din Iași. Pentru că dacă tot vorbim din legi, întocmai ca și înainte de 1989, toate grădinile botanice din România sunt considerate unități de microproducție. Cu alte cuvinte, toate grădinile botanice din România ar trebui să se autofinanțeze. Lucrurile acestea, practic, nu pot fi posibile pentru că universitățile nu au ca obiect de activitate comercială.

Un alt aspect al problemei este acela că aceste încasări, care în cazul Grădinii Botanice din Iași sunt rezonabile ținând cont de numărul impresionant de vizitatori, peste 160.000 de vizitatori, dar insuficiente pentru nevoile unei instituții care se preocupă de modernizare. Identificăm, încercăm să identificăm surse de finanțare.

ML: Dar Primăria Iași?

CT: Din păcate, nu. Deși cred că toți ieșenii ar putea să înțeleagă numai prin faptul că porțile Grădinii Botanice sunt deschise nu numai junimii, așa cum spunea Anastasie Fătu, „ci tuturor celor care iubesc natura și iubesc plantele". Avem, de asemenea, proiectele de cercetare, care înseamnă finanțări, așa cum am spus.

ML: La ediția din acest an a cursurilor internaționale de vară ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, care s-au încheiat nu demult, ați prezentat o ingenioasă conferință într-o ambianță organizatorică la fel de ingenioasă. Despre ce este vorba, cum a fost primită această inițiativă a dumneavoastră?

CT: A fost o provocare și pentru mine, aceea de a aduce cursanților niște persoane într-adevăr cu totul deosebite. Având posibilitatea să-i cunosc, mi-am dat seama de lucrul acesta. M-am gândit că, desigur, Grădina Botanică, prin tot ceea ce am spus deja până acum – colecțiuni de plante, unele dintre acestea simbol pentru ceea ce înseamnă spiritualitatea românească, simbol pentru ceea ce înseamnă calendarul unor sărbători cu totul speciale sau într-un moment de epocă, așa zice, legat de viața românească în general, ca să nu mai spun de etimologii. Fiind vorba de un grup atât de cosmopolit, m-am gândit că ar fi interesant de luat în discuție și anumite etimologii.

Tema a fost o provocare pentru mine, legată de denumirile populare și corelațiile cu tot ceea ce înseamnă spiritul românesc. Dar faptul că i-am provocat și ne-am antrenat practic într-un joc, într-un joc, nu aș spune neapărat dus în zona copilăriilor, dar poate a unor aduceri aminte din copilărie sau din lumea satului românesc, am remarcat că i-a cucerit, lucrul acesta pe mine m-a bucurat foarte tare. M-a bucurat în primul rând că și-au însușit într-un timp foarte scurt, erau foarte puțini cei care au fost prezenți la a doua sau a treia ediție și vorbeau o limbă română fără cusur, aș putea spune. Dar și cei care abia veniseră, erau la prima ediție, m-au impresionat deja de cunoștințele pe care le aveau de limbă și, mai ales, de felul cum au interacționat și de felul cum s-au prins în acest joc al florilor și al simbolurilor legate de flori.

ML: Participanți din 14 țări...

CT: Exact, exact.

ML: Într-o emisiune anterioară, academicianul Constantin Toma se referea la Grădina Botanică ca la un laborator de cercetare aparținând Facultății de Biologie. Ce fel de cercetări efectuează Grădina și cu ce rezultate?

CT: Mă bucur foarte tare că domnul academician Constantin Toma a adus în discuția pe care ați avut-o cu domnia sa și aspecte legate de Grădina Botanică. Domnia sa este una dintre persoanele, una dintre personalitățile care au contribuit la ceea ce este Grădina Botanică astăzi, între 1970 și 1973, fiind directorul Grădinii Botanice, profesor și mentor pentru mine. Practic, sunt convins că dumnealui s-a gândit la tezele, subiectele tezelor mai întâi de licență, de masterat și de doctorat pe care, cei ce sunt acum le realizează.

Sunt cercetări de taxonomie vegetală, sunt cercetări de Ecofiziologie, sunt cercetări care vizează interacțiunile biotice între categorii de microorganisme și specii de plante. Sunt cercetări care vizează chiar aspecte de tehnici, să zicem, moderne de micropropagare, cum ar fi, culturile de celule vegetale, respectiv țesuturi. Așa cum ați și spus dumneavoastră, la modul cel mai general, sunt antrenați pe de o parte colegii mei, cadrele didactice și, desigur, studenții.

ML: Pentru că ne apropiem de finalul emisiunii, vă rog să le transmiteți celor care ne urmăresc un argument pentru care ar trebui să viziteze Grădina Botanică, un argument care să-i determine să viziteze Grădina Botanică, dacă n-au făcut-o încă, și nu în ultimul rând, un gând bun, optimist.

CT: E, m-ați surprins cu această propunere. Indiferent de anotimp, indiferent de anotimp, subliniez, cred că oricine trece poarta Grădinii Botanice va găsi un loc unde se va simți un mic zeu muritor. Cred că este un argument suficient. Pentru tinerii cu care colaborez și de care sunt foarte aproape, cred că important este de valorificat tot ceea ce oferă fiecare clipă, dar trebuie să fim deopotrivă tineri, indiferent de vârstă, toți oamenii care doresc ceva bun, să fie animați de dorința de mai bine.

ML: Mulțumesc, domnule profesor! Vă reamintesc, stimați telespectatori, că invitatul nostru de astăzi a fost profesorul universitar doctor Cătălin Tănase, de la Facultatea de Biologie, Prorector al Universității „Alexandru Ioan Cuza" și Directorul Grădinii Botanice din Iași. Până la o nouă întâlnire, toate cele bune!

Iași, 2015

BREVIAR

Interviul îl are ca invitat pe profesorul universitar doctor Cătălin Tănase, prorector al Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași și director al Grădinii Botanice „Anastasie Fătu" din Iași. Discuția se axează pe istoria, patrimoniul, activitățile și provocările Grădinii Botanice, precum și pe evoluția învățământului universitar.

1. Prezentarea invitatului și a Grădinii Botanice

• **Invitatul:** Profesorul universitar doctor Cătălin Tănase, cadru didactic apreciat, cercetător științific prolific (12 cărți, 160 de lucrări științifice), director al Grădinii Botanice și în prezent membru corespondent al Academiei Romane.

• **Salutul echipei:** Profesorul aduce salutul echipei Grădinii Botanice, descriind-o ca fiind formată din oameni speciali, dedicați locului și Iașului.

• **Aranjament floral:** Aduce un aranjament floral din rozariul grădinii, considerat „vedeta verii".

2. Istoricul și organizarea Grădinii Botanice, Iași

• **Fondare și evoluție:**

- Grădina Botanică sărbătorește 159 de ani de la înființare (1856), fiind prima de acest fel din Principatele Române, fondată de medicul și naturalistul Anastasie Fătu.
- A fost gândită inițial ca un loc unde „junimea Iașului" să învețe despre plante și să contribuie la salubrizarea orașului.

– Istoria sa este strâns legată de cea a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, înființată în 1860.

• **Amplasamente anterioare:** Grădina s-a mutat de mai multe ori:

– Zona monumentului Râpa Galbenă (până în 1870).
– Grădina Muzeului de Științele Naturii (1873–1876).
– Spațiul din apropierea Academiei Mihăilene (actuala Universitate de Medicină și Farmacie).
– Proiectul profesorului Alexandru Popovici din 1895, în spațiul verde al Palatului Culturii, nu s-a concretizat.
– Spațiile verzi din complexul Titu Maiorescu și corpul A al Universității (1921–1963).

• **Amplasamentul actual:**

– În 1960, la centenarul Universității, s-a impus găsirea unui nou loc, inițiativă materializată în 1963 sub conducerea prorectorului Elena Jeanrenaud.
– Se află în prezent pe o suprafață de 80 de hectare, în Copou.

3. Patrimoniul vegetal și colecțiile

• **Diversitate:** Grădina găzduiește peste 8300 de taxoni, contribuind la conservarea ex situ a florei vasculare din România și din diverse regiuni ale lumii (ecuatoriale, deșertice), prin complexul de sere.

• **Specii notabile:**

– Metasequoia: o fosilă vie, descoperită în China în 1941, cu frunze caduce (asemănătoare cu zada).

- Ginkgo biloba: peste 60 de exemplare, cunoscute pentru proprietățile lor medicinale.
- Arborele lalea: exemplare impresionante (40–50 m înălțime), decorative prin frunzele lirate și florile mari.
- Liliacul românesc: exemplare de arbuști bine adaptate condițiilor locale.

• **Secții:** Cele 10 secții ale grădinii includ „Flora și Vegetația României" și „Silvostepa Moldovei", dedicate conservării speciilor locale de plante și animale.

4. Colaborări internaționale și cercetare

• **Rețea extinsă:** Colaborează cu peste 600 de instituții similare din 50 de țări.

• **Schimb de material vegetal:** Principala formă de colaborare este schimbul de semințe, fructe și organe vegetative pentru îmbogățirea colecțiilor.

• **Index Seminum:** Catalog anual cu o ofertă generoasă de specii cultivate sau colectate din expediții.

• **Interes global:** Un număr mare de solicitări (peste 2880 de eșantioane anual din partea Iașului, în timp ce grădina solicită 1200 de la alte instituții).

• **Domenii de cercetare:** Taxonomie vegetală, ecofiziologie, interacțiuni biotice, tehnici moderne de micropropagare (culturi de celule și țesuturi), biocontrolul bolilor și dăunătorilor.

• **Activitate didactică:** Grădina este un „laborator" pentru studenții de la Biologie, unde se realizează teze de licență, masterat și doctorat.

5. Provocări și finanțare

• **Retrocedări de terenuri:**

- Revendicări ale unor suprafețe de teren au apărut imediat după 1990.
- Deși Universitatea este proprietarul Grădinii Botanice (declarată parc dendrologic), litigiile juridice împiedică investițiile și strategiile de dezvoltare.
- O parte din pepinieră și colecția didactică experimentală au fost pierdute înainte de anul 2000.
- Existența unor garduri ale proprietăților private este o problemă estetică și funcțională.

• **Sprijin instituțional:** Administrația locală, Academia Română, Agenția de Protecție a Mediului și ONG-urile sunt parteneri în susținerea integrității grădinii, existând chiar un proiect de declarare a acesteia ca rezervație naturală intravilană.

• **Finanțare:**

- Grădina este susținută financiar exclusiv de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”.
- Legislația o clasifică drept „unitate de microproducție”, așteptând autofinanțarea, ceea ce este imposibil pentru o instituție universitară.
- Veniturile din cei peste 160.000 de vizitatori anuali sunt insuficiente pentru modernizare și cheltuieli cu utilitățile (apă, gaze, electricitate).
- Primăria Iași nu contribuie financiar.
- Proiectele de cercetare oferă finanțări limitate, pe obiective specifice.

6. Evenimente și activități publice

• **Echipa tânără:** Echipa actuală este formată predominant din tineri cercetători, foști studenți ai profesorului.

• **Expoziții florale:** O tradiție bogată de expoziții pe tot parcursul anului:

- Expoziția Florilor de Toamnă: cea mai cunoscută, ajunge la a 39-a ediție, dedicată în special crizantemelor (cultură laborioasă).
- Expoziția de azalee, camelii și plante exotice: iarna (februarie–martie).
- Colecții de primăvară: bulboase (lalele, narcise) și trandafiri.
- Colecții noi: varză decorativă și cucurbitacee.

• **Evenimente educative:** La cursurile internaționale de vară ale UAIC, profesorul a susținut o conferință interactivă despre denumirile populare ale plantelor și simbolismul lor în spiritualitatea românească, bine primită de cursanții din 14 țări.

7. Evoluția învățământului universitar (ultimii 25 de ani)

• **Aspecte pozitive:**

- Deschiderea către întinerirea corpului profesoral după 1990, care a permis formarea unei noi generații de asistenți și ulterior de doctori.
- Posibilitatea de a urma doctorate în țară și în străinătate.
- Programul de voluntariat pentru studenți la Grădina Botanică (început în 2008), care a format specialiști.

• **Aspecte negative:**

- Schimbări legislative frecvente, nefundamentate pe perioade rezonabile, care au împiedicat o dezvoltare armonioasă a resurselor umane și a infrastructurii.
- Fonduri alocate inconstant, ducând la întreruperea proiectelor și la neatingerea obiectivelor.
- Instabilitatea legislativă afectează criteriile de promovare, finanțare și competițiile academice.

8. Concluzii și mesaj

• **Argument pentru vizită:** „Oricine trece poarta Grădinii Botanice va găsi un loc unde se va simți un mic zeu muritor."

• **Mesaj pentru tânăra generație:** Este important să valorifice fiecare clipă și să fie animați de dorința de mai bine.

Iași, 2015

NOTA

Lucrări științifice

Lucrări publicate în reviste cotate ISI (indexate WOS/SCOPUS)

- OPREA A., **TĂNASE C.**, TEACĂ Carmen Alice, **2007**. Use of vascular plants for toxicity assessments. *Cellulose Chemistry and Technology* (ISSN 0576-9787), **41**(7–8): 453–458.

- **TĂNASE C.**, PUI A., **2008**. Application of FT IR spectroscopy in the study of fungi. *Revista de Chimie* (ISSN 0034-7752), **59**(2): 212–215.

- TEACĂ Carmen-Alice, BODÎRLAU Ruxanda, OPREA A., **TĂNASE C.**, COLCERU Svetlana, **2008**. Influence of plant extracts on germination and post-germination development of different species. *Cellulose Chemistry and Technology* (ISSN 0576-9787), **42**(1-3): 121– 127.

- CAZACU Georgeta, CIOLACU D., IOANID Aurelia, DOROFTEI A., COJOCARIU Ana, **TĂNASE C.**, OPREA A., **2009**. Behaviour of the polymeric systems containing lignin in the various culture media. *Journal of Optoelectonics and Advanced Materials* (ISSN 1454-4164): 1110-1113.

- **TĂNASE C.**, POPA K., PUI A., OPREA A., **2009**. Translocation of radioactivity from substrate to macromycetes in the Crucea (Romania) uranium mining area. *Journal of Radioanalytical and Nuclear Chemistry* (ISSN 0236-5731), **281**: 563–567.

- COZMA D., **TĂNASE C.,** TUNSU C., OLARIU R., IONAȘ A., PUI A., **2010**. Statistical study of heavy metal distribution in the specific mushrooms from the steril dumps Călimani Area. *Environmental Engineering and Management Journal* (ISSN 1582-9506), **9**(5): 559- 665.

- IOANID E. G., RUSU Dorina, DUNCA Simona, **TĂNASE C.**, **2010**. High-frequency plasma in heritage photo decontamination. *Annals of Microbiology* (ISSN 1590-4261), **60**(2): 355- 361

- ZBANCIOC Ana Maria, ZBANCIOC Gh., **TĂNASE C**., MIRON Anca, URSU C.,

MANGALAGIU I. I., **2010**. Design, synthesis and *in vitro* anticancer activity of a new class of dual DNA intercalators. *Letters in Drug Design & Discovery* (ISSN: 1570-1808), Bentham Science Publishers, **7**: 644-649.

- MACOCINSCHI Doina, FILIP Doina, **TĂNASE C.**, VLAD S., OPREA Ad., BALAEŞ T., **2011**. The relationship of some polyurethane biocomposites against *Penicillium chrysogenum* and *Aspergillus brasiliensis*. *Optoelectronics and Advanced Materials-Rapid Communications* (ISSN: 1842-6573), **5**(5-6): 677-681.

- **TĂNASE C.**, ODOCHIAN Lucia, APOSTOLESCU N., PUI A., **2011**. TG–FTIR analysis applied to the study of thermal behaviour of some edible mushrooms. *Journal of Thermal Analysis and Calorimetry* (ISSN: 1388-6150), **103**(3): 1079-1085.

- IOANID E. G., DUNCA Simona, RUSU Dorina, **TĂNASE C.**, **2012**. Comparative study on decontamination treatment of paper-based materials in corona discharge and HF cold plasma. *European Physical Journal - Applied Physics* (ISSN 1286-0042), **58**(1): 10803-10811.

- SÎRBU C., OPREA A., SAMUIL C., **TĂNASE C.**, **2012**. Neophyte Invasion in Moldavia (Eastern Romania) in Different Habitat Types. *Folia Geobotanica* (ISSN 1211-9520), **47**: 215-229.

- VLAD S, **TĂNASE C.**, MACOCINSCHI Doina, CIOBANU C., BALAEŞ T., FILIP D., GOSTIN Irina Neta, GRĂDINARU L. M., **2012**. Antifungal behaviour of polyurethane membranes with zinc oxide nanoparticles. *Digest Journal of Nanomaterials and Biostructures* (ISSN ISSN 1842-3582), **7**(1): 51-58.

- BALAEŞ T., MANGALAGIU I. I., **TĂNASE C.**, **2013**. Lignicolous macromycetes: potential candidates for bioremediation of synthetic dyes, *Revista de Chimie* (ISSN 0034-7752), **64**(9): 790-795.

- BALAEŞ T., **TĂNASE C.**, **2013**. Optimization of nutritional condition for the mycoremediation of synthetic dyes. *Romanian Biotechnological Letters* (ISSN 1224 - 5984) **18**(6): 7204-7211.

- PÎNDARU Diana Mihaela, **TĂNASE C.**, ARSENE Cecilia, OLARIU

R., **2013**. Extra and intracellular concentrations of water soluble cations from *Xanthoria parietina* and *Phaeophyscia orbicularis* lichenized fungi species. *Revista de Chimie* (ISSN 0034-7752), **64**(7): 715-719.

- PUI A., **TĂNASE C.**, COZMA D., BALAEȘ T., **2013**. Assessment of macromycetes using Fourier transform infrared spectroscopy and chemometrics. *Environmental Engineering and Management Journal* (ISSN 1582-9506), **12**(3): 527-534.

- BALAEȘ T., **TĂNASE C**., BUTNARIU C.D., **2014**. The use of heavy metals in mycoremediation of synthetic dyes. *Central European Journal of Biology*, **9**(7): 659-667.

- **TĂNASE C.**, ODOCHIAN Lucia, BALAEȘ T., LISĂ Gabriela, GHERCA D., PUI A., **2014**. Study of thermal behaviour of some edible mushrooms. *Journal of Thermal Analysis and Calorimetry* (ISSN 1388-6150),**115**: 947-953.

- POPA Claudia, BALAEȘ T., FAVIER Lidia, **TĂNASE C.**, BAHRIM Gabriela, **2015**. White-rot fungus implications in clofibric acid bio-degradation. *Romanian Biotechnological Letters* (ISSN 1224 - 5984), **20**(3): 10388-10398.

- ȘTEFANACHE Camelia Paula, PETER Samuel, MEIER Beat, DĂ-NILĂ Doina, **TĂNASE C.**, WOLFRAM Evelyn, **2015**. Phytochemical Composition of *Arnicae flos* from Wild Populations in the Northern Area of the Romanian Eastern Carpathians. *Revista de Chimie*, **66**(5): 784-787.

- BALAEȘ T., **TĂNASE C.**, **2016**. Basidiomycetes as Potential Bio-control Agents against Nematodes. *Romanian Biotechnological Letters* (ISSN 1224 - 5984), **21**(1): 11185-11193.

- BUTNARU Elena, DARIE-NIȚĂ Raluca Nicoleta, ZAHARESCU T., BALAEȘ T., **TĂNASE C**., HITRUC Gabriela, DOROFTEI Florica, VASILE Cornelia, **2016**. Gamma irradiation assisted fungal degradation of the poly-propylene/biomass composites. *Radiation Physics and Chemistry* (ISSN 0969-806X), **125**: 134-144.

- IOANID E. G, **TĂNASE C.**, RUSU Dorina, VLAD Ana Maria,

CAZACU Georgeta, BALAEȘ T., DUNCA Simona, **2016**. Decontamination effects of radio frequency low- temperature plasma on paper-based materials. *Revue Roumaine de Chimie* (ISSN 0035-3930), **61**(6-7), 583-590.

• IOANID E.G., RUSU D.E., VLAD A.M., DUNCA S., **TĂNASE C.**, FRUNZĂ V., SAVIN G., URSESCU. M.C., **2016**. Multipurpose Equipment for Radio Frequency Plasma Decontamination and Protective Coating of Paper Materials. *IEEE Transactions on Plasma Science* (ISSN 0093-3813), **44**(12) : 3037-3041.

• MARDARI C., **TĂNASE C.**, **2016**. Plant diversity-environment relationships in xeric grasslands of North-Eastern Romania. *Applied Ecology and Environmental Research* (ISSN 1589-1623), **14**(1): 111-127.

• BALAES T., PETRE Cristiana Virginia, UNGUREANU Claudia, MARDARI C., TĂNASE C., 2017. Ligninolytic enzyme system in ecological adaptation of lignicolous macrofungi. *Applied Ecology and Environmental Research* (ISSN 1589-1623), **15**(1): 207-224.

• ZAHARESCU D.G., PALANCA-SOLER A., HOODA S.P., **TĂNASE C.**, BURGHELEA I. Carmen, LESTER N. L., **2017**. Riparian vegetation in the alpine connectome: Terrestrial- aquatic and terrestrial-terrestrial interactions. *Science of the Total Environment* (ISSN 0048- 9697) **601**–**602**: 247–259.

• DENGLER J., WAGNER V., DEMBICZ I., GARCÍA-MIJANGOS I., NAQINEZHAD A., BOCH S., **TĂNASE C., 2018**. GrassPlot – a database of multi-scale plant diversity in Palaearctic grasslands. *Phytocoenologia* (ISSN 0340-269X; e-ISSN 2363-7153): **48**(3): 331-347.

• APETREI Roxana-Mihaela, CARAC Geta, RAMANAVICIENE Almira, BAHRIM Gabriela, **TĂNASE C.**, RAMANAVICIUS A., **2019**. Cell-assisted synthesis of conducting polymer – polypyrrole – for the improvement of electric charge transfer through fungal cell wall. *Colloid and Surfaces B: Biointerfaces* (ISSN 0927-7765), **175**: 671-679.

Lucrări publicate în reviste indexate BDI

- **TĂNASE C.**, MITITIUC M., **1993**. Contributions à la connaissance des micromycètes du Massif Rarău. (I-ère Note). *An. şt. Univ. „Al. I. Cuza" Iaşi*, s.II a. Biol. veget. (ISSN 1223- 6578), **XXXIX**: 61–64.

- **TĂNASE C**., NEGREAN G., MITITIUC M., **1996**. La chorologie et l'écologie de *Microsphaera vanbruntiana* Gerard var. *sambuci-racemosae* U. Braun (Fungi, Ascomycotina) de la Roumanie, *An. şt. Univ. „Al. I. Cuza" Iaşi*, s. II a. Biol. veget. (ISSN 1223-6578), **XLII**: 35–41.

- **TĂNASE C.**, NEGREAN G., **1997**. Contributions à l'étude des micromycetes parasites de France, *An. şt. Univ. „Al. I. Cuza" Iaşi*, s. II a. Biol. veget. (ISSN 1223-6578), **XLIII**: 59–70.

- **TĂNASE C.**, POP Adriana, MANIC Şt., **1999**. Des espèces des macromycètes collectées des differentes régions françaises. *An. şt. Univ. „Al. I. Cuza" Iaşi*, s.II a., Biol. veget. (ISSN 1223-6578), t**XLV**: 123–131.

- **TĂNASE C.**, **2001**. Macromycetes species from the natural reserve „Slătioara Secular Forest" (Suceava County). *Acta Horti Botanici Bucurestiensis* (ISSN 0374-1273), **29**: 99– 107.

- **TĂNASE C.**, **2001**. Micromycetes occuring in some oligotrophic bogs, located in the Dornelor Depression (Eastern Carpathians). *Contribuţii Botanice* (ISSN 0069-9616), Univ. „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, **XXXVI**: 52–65.

- ROŞU Crăiţa Maria, **TĂNASE C**., **2002**. Effect of cercospora leaf spot on free amino acids content in *Beta vulgaris* L., *Contribuţii Botanice* (ISSN 0069-9616), Univ. „Babeş-Bolyai", Cluj - Napoca, **XXXV**: 205–212.

- ROŞU Crăiţa Maria, **TĂNASE C.**, MITITIUC M., **2002**. L'influence du milieu de culture et du p*H* sur la croissance et la sporulation du *Cercospora beticola* Sacc., *Rev. Roum. Biol.*, sér. Biol. végét. (ISSN 1223-6578), **46**(2): 107–117.

- **TĂNASE C.,** NEGREAN G., **2002**. *Trachyspora* Fuckel (Fungi, Basidiomycotina) in Romania. *An. şt. Univ. „Al. I. Cuza" Iaşi*, s.II a., Biol. veget. (ISSN 1223-6578), **XLVIII**: 73–79.

• ROŞU Crăiţa Maria, **TĂNASE C**., **2003**. Involvement of peroxidase and polyphenoloxidase in the resistance of sugar beet to *Cercospora beticola* Sacc., *Acta Horti Botanici Bucurestiensis* (ISSN 0374-1273), **30**: 127**–**134.

• **TĂNASE C.**, POP Adriana, **2003**. Conservation of fungi diversity in the natural habitats of Romania. *An. şt. Univ. „Al. I. Cuza" Iaşi*, s.II a., Biol. veget. (ISSN 1223-6578), **XLIX**: 129– 139.

• MIRCEA Cornelia, BUTNARU Claudia, **TĂNASE C.**, AGOROAEI Luminiţa, BUTNARU Elena, PROCA Maria, **2004**. The amount of nitrites in edible mushrooms harvested from Bistrita Valley. *Rev. Medico-Chirurgicală, Soc. Med. Nat. Iaşi* (ISSN 0048-7848), **108**(3): 708–711.

• **TĂNASE C.**, NEGREAN G., **2004**. New records of Uredinales from Romania. *Mycologia Balcanica*, (ISSN 1312-3300) **1**: 67–68.

• AGOROAEI Luminiţa, MIRCEA Cornelia, BUTNARU Claudia, **TĂNASE C.**, CHINAN V.C., BÂRSAN C., COJOCARIU Ana, BUTNARU Elena, **2005**. The amount of nitrites in edible mushrooms harvested from Iaşi and Suceava counties. *Rev. Medico-Chirurgicală, Soc. Med. Nat. Iaşi* (ISSN 0048-7848), **109**(4, 1): 438–442.

• **TĂNASE C.**, DENCHEV C.M., **2005**. A new host record of *Thecaphora saponariae* (Ustilaginomycetes) from Dobrogea (Romania). *Mycologia Balcanica* (ISSN 1312-3300) vol. **2**(2): 183.

• BUTNARU Claudia, AGOROAEI Luminiţa, MIRCEA Cornelia, **TĂNASE C.**, CHINAN V., BIRSAN C., BUTNARU Elena. **2006**. The amount of sulphites in wild mushrooms from Iaşi and Suceava districts. *Rev. Med. Chir. Soc. Med. Nat. Iaşi* (ISSN 0048-7848), **110**(3):737– 742.

• DUNCA Simona, **TĂNASE C.**, ŞTEFAN M., COJOCARIU Ana, **2006**. Characterisation of the microbiota from different types of anthropogenic soils. *An. Şt. Univ. „Al. I. Cuza"*, s.II a., Biol. veget. (ISSN 1223-6578), **LII**: 53–71.

• **TĂNASE C.**, ŞESAN Tatiana Eugenia, COJOCARIU Ana, **2006**. Aspecte actuale privind filogenia şi evoluţia fungilor. Academia Română, *Mem. Secţ. Şt.*, Ed. Academiei Române, seria IV, **XXIX**: 143–158.

• COJOCARIU ANA, **TĂNASE C.**, MITITIUC M., **2007**. Preservation state of the constructions wood at churches from Vrancea County. *An. Şt. Univ. „Al. I. Cuza”*, s.II *a., Biol. Veget.* (ISSN 1223-6578), **LIII**: 124–130.

• PRICOP CRISTINA, **TĂNASE C.**, **2007**. *Erysiphe flexuosa* (Peck) U. Braun & S.Takamatsu (Fungi, Ascomycota) – a new species in Romania. *An. Şt. Univ. „Al. I. Cuza”*, s.II a., Biol. veget. (ISSN 1223-6578), **LIII**: 104–108.

• **TĂNASE C.**, GJAERUM H. B., CONSTANTINESCU O., **2007**. *Puccinia bornmuelleri* on cultivated *Levisticum*. *Mycologia Balcanica* (ISSN 1312-3300), **4**(1-2): 75–76.

• **TĂNASE C.**, NEGREAN G., **2007**. The genus *Milesina* Magnus (Fungi, Basidiomycota) in Romania. *An. Şt. Univ. „Al. I. Cuza”*, s.II a., Biol. veget. (ISSN 1223-6578), **LIII**: 108–114.

• DUNCA Simona, ŞTEFAN M., **TĂNASE C.**, COJOCARIU Ana, IOANID E. G., RUSU Dorina, **2008**. The identification of microbiota with deteriorative action on some historical silk materials. *An. Şt. Univ. „Al. I. Cuza” Iaşi*, Genetică şi Biologie Moleculară (ISSN: 1582- 3571), **IX**: 91-98.

• OPREA A., **TĂNASE C.**, MARDARI C., **2008**. Aspects of vegetation settlement on waste dumps deposits from the National Park of Călimani Mountains (Eastern Carpathians). *Contribuţii Botanice* (ISSN 0069-9616), Univ. „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca, **XLIII**: 67–77.

• OPREA A., **TĂNASE C.**, MARDARI C., **2008**. Aspects of vegetation settlement on waste dumps deposits from the National Park of Călimani Mountains (Eastern Carpathians). *Contribuţii Botanice* (ISSN 0069-9616), Univ. „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca, **XLIII**: 67–77.

• OPRICĂ Lăcrămioara, OLTEANU Zenovia, COJOCARU D., ZAMFIRACHE Maria Magdalena, **TĂNASE C.**, CHINAN V., **2008**. Oxyreductase activity of the some fungi harvesting from different Călimani National Park areas. *An. Şt. Univ. „Al. I. Cuza” Iaşi,* Genetică şi Biologie Moleculară (ISSN: 1582-3571), **IX**(4): 55–59.

• **TĂNASE C.**, OLARIU R., DUNCA Simona, **2008**. Macromycetes contamination with heavy metal in dumps plantation from Călimani National

Park (Eastern Carpathians). *Contribuţii Botanice* (ISSN 0069-9616), Univ. „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, **XLIII**: 149–155.

• ŞESAN Tatiana, **TĂNASE C.**, BÎRSAN C., **2009**. Importance of fungal collection of mycology in the frame of biological teaching. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224- 2357), **16**: 107-123

• STĂNESCU Irina, MARDARI C., **TĂNASE C.**, **2009**. Notes on the morpho-anatomy of *Aconitum degenii* Gayer. *An. şt. Univ. „Al. I. Cuza"*, s.II a., Biol. veget. (ISSN 1223-6578), **LIV**(2): 55-65.

• COJOCARIU ANA, **TĂNASE C.**, **2010**. Macromycetes identified on the construction wood of historical monuments from Moldavia and causes of their development. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **17**: 63-69.

• OPREA A., GOIA IRINA, **TĂNASE C.**, SÎRBU C., **2010**. Assessment of species composition: endemics, relicts and red-listed plants (Tracheophytae, Bryophytae, and Fungi) in forest natural habitats of Romania. *Contribuţii Botanice* (ISSN 0069-9616), Univ. „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, **XLV**: 13–24.

• STĂNESCU Irina-Elena, MARDARI C., BÎRSAN C., **TĂNASE C.**, DRĂGHIA Lucia,

2010. Anatomic aspects in *Parnasia palustris* L. *Lucrări Ştiinţifice USAMV Iaşi (Seria Horticultură* ISSN 1454-7376), **53**(2): 43-48.

• STĂNESCU Irina-Elena, MARDARI C., BÎRSAN C., **TĂNASE C.**, DRĂGHIA Lucia,

2010. The structure of the vegetative organs of *Gentiana asclepiadea* L. *Lucrări Ştiinţifice USAMV Iaşi (Seria Horticultură* ISSN 1454-7376*)*, **53**(2): 37-42.

• BALAEŞ T., **TĂNASE C**., **2011**. Interrelations between the mycorrhizal systems and soil organisms. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **18**: 55-71.

• BALAEŞ T., **TĂNASE C.**, **2012**. Culture description of some spontaneous lignicolous macromycetes species, *Journal of Plant Develop-ment*

(ISSN 1224-2357), **19**: 83-98.

- BALAEŞ T., **TĂNASE C.**, **2012**. Description of in vitro cultures for some spontaneous lignicolous macromycetes species. *An. Şt. Univ. "Al. I. Cuza" Iaşi, s. IIa, Biol. Veget*. (ISSN 1223-6578), **58**(2): 19-29.

- PÎNDARU Diana Mihaela, **TĂNASE C.**, ARSENE Cecilia, OLARIU R., **2012**. Micromorphological and chemical aspects of some lichenezed species fungi species. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **19**: 73-82.

- BÎRSAN C., **TĂNASE C.**, MARDARI C., **2013**. Variation of macromycetes species composition in two forest habitats from Giumalău Massif (Eastern Carpathians, Romania). *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **20**: 79-103.

- PETRE Cristiana Virginia, TĂNASE C., **2013**. Culture characteristics of 20 lignicolous basidiomycetes species that synthesize volatile organic compounds, *An. Ştiinţ. Al. I. Cuza Iaşi Sect.. II a. Biol. Veget.*., **59**(2): 37-51.

- PETRE Cristiana Virginia, **TĂNASE C.**, **2013**. Description of the culture characteristics of some lignicolous basidiomycetes species grown on three synthetic media. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **20**: 105-114.

- BÎRSAN C., **TĂNASE C.**, MARDARI C., COJOCARIU Ana, **2014**. Diversity and ecological determinants of dead wood fungi in tree Natural Reserves of broad leaved forests from Suceava County. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **21**: 153-160.

- PETRE Cristiana Virginia, BALAEŞ T., **TĂNASE C.**, **2014**. Lignicolous basidiomycetes as valuable biotechnological agents. *Memoirs of the Scientific Sections of the Romanian Academy*, **XXXVII**: 37-62.

- ŞTEFANACHE Camelia Paula, **TĂNASE C.**, WOLFRAM Evelyn, DĂNILĂ Doina, **2014**. *In situ* and *in vitro* comparative study on the bioproductivity of *Arnicae folium et caulis* from the Northern area of the Romanian Eastern Carpathian. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **21**: 3-13.

• BALAEȘ T., BOROȘ L., ȘESAN Tatiana-Eugenia, **TĂNASE C**., **2015**. Basidiomycete- based method for biocontrol of phytopathogenic nematodes. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **22**: 83-95.

• IOANID E.G., FRUNZĂ V., RUSU D., VLAD A.M., **TANASE C.**, DUNCA S., **2015**. Radio-frequency plasma discharge equipment for conservation treatments of paper supports. *International Journal of Chemical, Molecular, Nuclear, Materials and Metallurgical Engineering*, **9**: 748–752.

• MARDARI C., DĂNILĂ Doina, BÎRSAN C., BALAEȘ T., ȘTEFANACHE Camellia, **TĂNASE C., 2015**. Plant communities with *Arnica montana* in natural habitats from the central region of Romanian Eastern Carpathians. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224- 2357), **22**: 95-107

• MARDARI C., **TĂNASE C., 2015**.Identification of the main functional groups in the dry grasslands of *Festucetalia valesiacae* from North-Eastern Romania. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **22**: 123-135.

• COPOȚ O., MARDARI C., BALAEȘ T., PETRE Cristiana, BÎRSAN C., **TĂNASE C., 2016**. Spatial distribution of some ectomycorrhizal fungi (Russulaceae, Fungi, Basidiomycota) in forest habitats from the North-East Region (Romania). *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **23**: 211-225.

• COPOȚ O.,**TĂNASE C., 2017**. Maxent modelling of the potential distribution of *Ganoderma lucidum* in North-Eastern Region of Romania. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224- 2357), **24**: 133-145

• PETRE Cristiana Virginia, DÎRȚU A., NICULAUA M.,**TĂNASE C.**, **2017**. Volatile compounds in the aroma of three species of woodrotting basidiomycetes and their antifungal potential. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **24**: 73-85.

• COJOCARIU Ana, CHELARIU Elena-Liliana, **TĂNASE C., 2018**. Adventitious roots development and root system architecture of *Chrysanthemum* cuttings. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **25**: 91-98.

• COPOȚ O., BALAEȘ T., BÎRSAN C., PETRE Cristiana-Virginia, COJOCARIU Ana, **TĂNASE C.,** 2018. Climatic predictors influences VFWD macromycetes diversity through dominant tree' ecology in beech forests in the North-Eastern Romania. *Journal of Plant Development* (ISSN 2065-3158), **25**: 119-134.

• PETRE Cristiana Virginia, **TĂNASE C.**, **2018**. Changes in morphology and growth rate of *Fusarium solani* colonies exposed to volatile compounds synthesized by wood-rotting Basidiomycetes. *Journal of Plant Development* (ISSN 1224-2357), **25**: 107-118.

Cătălin Tănase

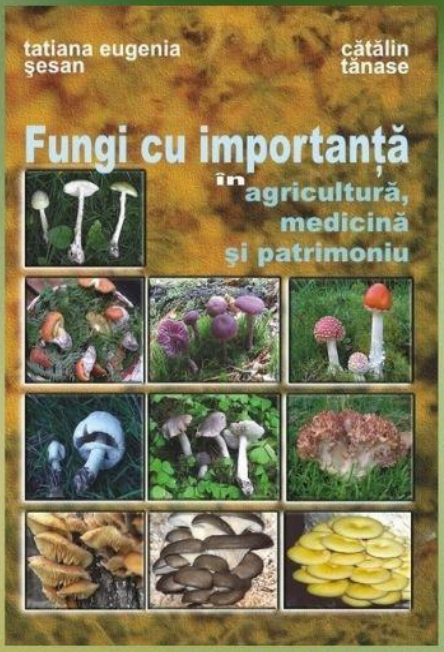

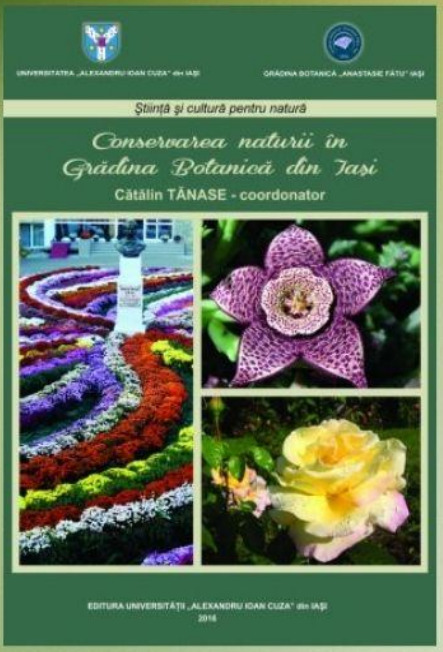

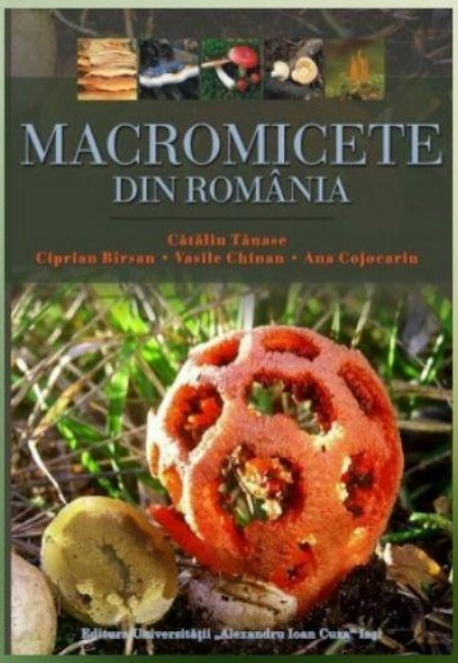
MACROMICETE
DIN ROMÂNIA
Cătălin Tănase
Ciprian Bîrsan • Vasile Chinan • Ana Cojocariu
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi

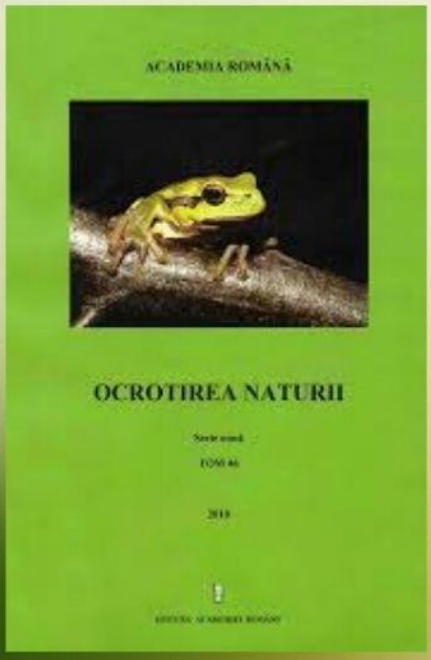
ACADEMIA ROMÂNĂ
OCROTIREA NATURII
2013

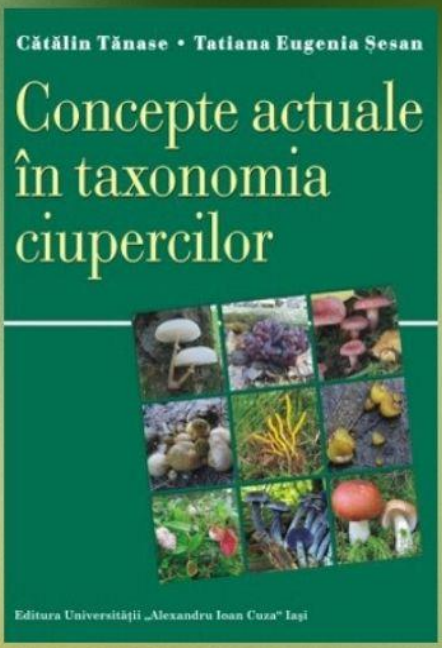
Cătălin Tănase • Tatiana Eugenia Șesan
Concepte actuale în taxonomia ciupercilor
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi

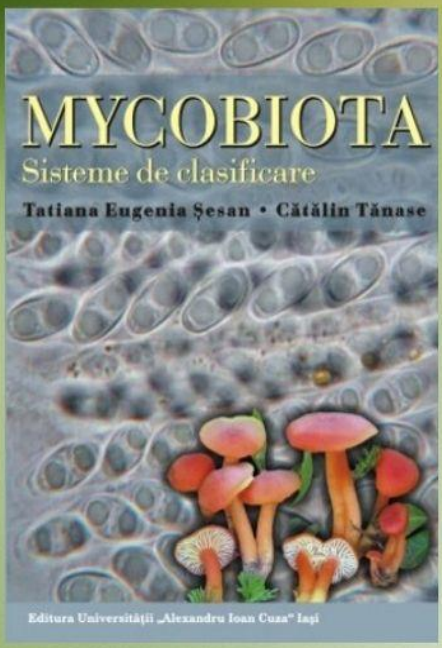
MYCOBIOTA
Sisteme de clasificare
Tatiana Eugenia Șesan • Cătălin Tănase
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi

ȘCOALA ȘI EDUCAȚIA, TEMELII ALE DEZVOLTĂRII ROMÂNEȘTI

IN MEMORIAM academician **Bogdan C. Simionescu**, ing. chimist, fost vicepreședinte al Academiei Române
(n. 16 martie 1948 – d. 24 octombrie 2024)

Motto:
„Școala aprinde lumina care nu se stinge odată cu oamenii.”

LM: ***Deși este încă vacanță, evenimente sociale și umane, unele de o gravitate extremă, scot la iveală disfuncționalități ale căror consecințe și cauze au explicația în evoluția contradictorie și pe alocuri, păguboasă a societății românești din ultimii 30 de ani. Din aceste considerente, am invitat la dialog o personalitate deosebită, care s-a exprimat în repetate rânduri în legătură cu căile și modalitățile de reașezare a societății românești pe principii sănătoase, întemeiate pe valori și coordonate validate de timp, de cultura și istoria națională. Este vorba despre academicianul profesor universitar doctor inginer Bogdan C. Simionescu, vicepreședinte al Academiei Române, cercetător științific la Institutul de Chimie Macromolecu-***

lară „Petru Poni" din Iași, al cărui director a fost o lungă durată de timp, profesor în cadrul Departamentului de Polimeri naturali și sintetici al Facultății de Inginerie Chimică și Protecția Mediului de la Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi" din Iași. Domnul academician Simionescu a conferențiat ca profesor invitat la universități și facultăți de prestigiu din Franța, Germania, Japonia, Polonia și alte centre universitare din lume. Este autor a peste 350 de lucrări științifice, dintre care peste 300 publicate în reviste internaționale, este autorul a numeroase cărți și capitole de carte apărute în edituri din străinătate. A fost invitat și a susținut peste 200 de comunicări și conferințe la evenimentele științifice din Europa, Statele Unite ale Americii și Canada, și în alte țări din lume. Pe o asemenea platformă prestigioasă, științifică, edificată prin muncă didactică și de cercetare fundamentală, domnul academician Bogdan Simionescu se înscrie în rândul celor care caută și propun soluții de reașezare a valorilor autentice la temelia construcției și modernizării societății românești.

Bun venit, domnule academician, la întâlnirea noastră, și vă mulțumesc că ați răspuns invitației. Vă rog să ne spuneți cum apreciază Academia Română, cel mai înalt for științific și cultural al țării, starea națiunii de astăzi?

BS: O apreciază urmărind cu atenție tot ce se întâmplă în societate. Mărturisesc cu destulă îngrijorare, pentru că fenomenele pe care le vedem, care ne sunt semnalate inclusiv de specialiști din institutele Academiei, sunt îngrijorătoare. Vedem o deteriorare a vieții publice, care durează deja de prea mulți ani. Observăm un climat de violență și brutalitate, un climat care folosește un limbaj suburban. Există neînțelegeri între oameni,

lipsă de colaborare, lipsă de sentimente frumoase, lipsă de compasiune față de cel de alături, lipsă de sinceritate, lipsă de dialog în societate. Uitați-vă la orice post de televiziune și veți vedea că, într-o emisiune de tip talk-show, există un moderator și patru invitați. Cei patru invitați aproape întotdeauna vorbesc în același timp, nici măcar unul nu îi ascultă pe ceilalți. Este un soi de dialog al surzilor, care nu poate face bine societății noastre. Se vede că nu avem un țel, o direcție în care să mergem. Societatea se clatină cumva. Am adoptat tot soiul de modele externe, fără a le înțelege foarte bine, și am încercat să le impunem peste tot ce aveam noi. Am renunțat la multe dintre tradițiile noastre bune și la multe din valorile adevărate pe care le-am avut. Am început să renunțăm și la bun simț. Toate aceste lucruri sunt negative și le vom plăti.

LM: ***Deci, o apreciere negativă a ceea ce se întâmplă în prezent în societatea românească?***

BS: Da, și de acolo apar o mulțime de consecințe. De acolo apare distrugerea învățământului, decăderea învățământului. De acolo apare lipsa, dacă vreți, de realizări notabile în ultimii ani, care să clădească ceva pentru viitor. De acolo apare plecarea specialiștilor noștri și a tinerilor; cam 3 milioane și jumătate de oameni au părăsit țara, mulți dintre ei fiind tineri. De acolo apar problemele demografice cu care ne vom confrunta și ne confruntăm deja.

LM: ***Sunteți susținătorul ideii că elitele autentice din diferite domenii au un rol determinant în dezvoltarea socială. Istoria a confirmat acest lucru, mai ales dacă ne uităm la secolul al XIX-lea, când generații mari de savanți și cărturari***

patrioți au înfăptuit idealul la care ne raportăm și astăzi: unirea de la 1859, dobândirea independenței în 1877, crearea statului național unitar prin Actul de la 1 decembrie 1918. Cum apreciați contribuția elitelor de astăzi la progresul social al țării?

BS: Știți, se spune că o țară nu poate fi evaluată, citez din memorie, nu poate fi evaluată după numărul de oameni care se constituie elita ei, ci după felul în care societatea se comportă și recunoaște acești oameni, aceste valori. Bun, după părerea mea, o țară care nu-și apreciază elitele și valorile reale, nu falsele valori, cum am început să facem noi, nu are viitor. Întotdeauna, progresul unei societăți a fost legat de un număr de oameni care au reușit să-i convingă pe ceilalți, să le explice, să-i convingă și să îi antreneze în realizarea unor idealuri. În momentul de față, noi nu avem în România așa ceva. Nu avem un plan de țară, un proiect de țară, deși am putea avea. Un proiect de țară ar putea fi în Basarabia, un alt proiect de țară ar putea fi modernizarea României. Un alt proiect de țară ar putea fi, eu știu, România educată sau o națiune educată. Superior din acest punct de vedere. Un alt proiect ar putea fi, eu știu, România a cincea sau a șasea țară europeană. Cu alte cuvinte, există în momentul față, după părerea mea, o lipsă a intelectualilor și a valorilor autentice din societate. Există, dar preferă să nu intervină, să nu se implice, să nu-și asume responsabilități. Au și motive care sunt valabile în momentul în care nu o fac. În societatea românească actuală nu mai poți măcar să-ți termini o idee, pentru că imediat sar pe tine. Sare și mass-media, o parte a mass-mediei, da, și atunci este foarte greu să intervii. Am mai spus-o: am pierdut dialogul, nu mai știm ce înseamnă dialog. Dar este o greșeală; intelectualii ar

trebui să fie prezenți, să-și asume responsabilitățile pe care le au și să antreneze populația de bună credință. Oameni de bună credință care există, să-i antreneze în niște proiecte bine gândite, care să ducă la ceva bine stabilit, care sunt programate, sunt planificate pe o durată de timp bine determinată. Și atunci, societatea ar putea progresa.

LM: ***Cu toate că este uneori criticată și etichetată ca o instituție ce ține de trecut, Academia Română și-a spus mereu cuvântul, a exprimat opinii critice referitoare la diverse realități românești de astăzi. Cum sunt privite aceste luări de poziție ale Forumului științific suprem al țării, inclusiv în ceea ce ați menționat până în prezent? Înseamnă că acolo sus, la Academie, lucrurile se discută și se ia atitudine?***

BS: Aș vrea să completez puțin întrebarea dumneavoastră. Ați spus „forumul științific și cultural cel mai înalt al țării". Gândiți-vă, a fost de la început, de fapt, Academia a fost creată pentru limba română și pentru istoria românilor. Astea au fost direcții principale în primii ani, în 1866 și anii imediat următori. Acum, dacă vă uitați, Academicienii Eugen Simion, Dan Berindei, D.R. Popescu, Răzvan Teodorescu, Alexandru Surdu, și încă putem continua: Ileana Malancioiu, membru corespondent, oameni de cultură care sunt în Academie. Revenind la întrebarea dumneavoastră, Academia face foarte multe lucruri. Este o doamnă extrem de distinsă – eu așa îmi imaginez tot timpul – care are o vârstă venerabilă, deja 153 de ani, și care este prezentă în viața societății, chiar dacă nu este vizibilă. Ați vorbit de câteva dintre operele mari care au fost făcute; se pot adăuga foarte multe. De exemplu, Academia are o fundație, Fundația pentru Știință și Artă, condusă de academicianul Eugen Simion. În cei cam 15

ani de existență, fundația a tipărit 240 de volume într-o serie, un fel de pleiadă românească, serie românească, sunt ediții critice ale tuturor scriitorilor mari. Nu e încheiată seria scriitorilor mari pe care i-am avut în această țară, de la cronicari până la scriitorii dintre cele două războaie mondiale. Sunt opere extrem de complexe, opere fundamentale care definesc un popor, până la urmă. Am spus de 240 de volume; niciun volum nu are mai puțin de 500 de pagini, unele au și 1200 de pagini. Tot ce este legat de opera unui scriitor și analiza operei și opera scriitorului este prins în acest volum. E un exemplu; a apărut acum o serie pe care am scos-o anul trecut, care nu s-a încheiat încă, aproximativ 40 de volume, despre civilizația românească. Asta înseamnă că s-a făcut în ultimii 100 de ani, în diferite domenii: în istorie, în chimie, în matematică, în filologie, în lingvistică, în tot. Unul din volume de fapt, sunt două volume care se ocupă de arta din România, din preistorie până în contemporaneitate. Este 1600 de pagini.

LM: ***Și s-a extins și la alte domenii de activitate în care adăugăm cele 11 volume ale Dicționarului limbii române.***

BS: Muzica, file de muzică românească, academician Cosma. 1100 și ceva de pagini. Toată muzica românească, prinsă în niște opere fundamentale. Și mai sunt multe, multe altele. Literatura română între cele două războaie mondiale, da, cărți de critică literară. Editura Academiei Române, scoate, după părerea mea, cele mai interesante cărți și cu siguranță cele mai ieftine cărți care pot fi găsite pe piața românească. Superbe. Pe de altă parte, contribuția Academiei nu vine numai pe zona umană. Institutele Academiei, în mare parte, lucrează în domeniul științelor exacte, al științelor naturii, se exprimă prin lucrări științifice publicate

în reviste străine, în marea lor majoritate, și în câteva domenii. Potrivit statisticilor publicate de americani, se poate spune că Academia Română este pe primul loc ca actor român pe scena științifică internațională, înaintea unor universități, facultăți sau colective pe diverse dimensiuni. Deci este o operă completă. Mai puțin cunoscută, e adevărat și Academia, ca și știința românească, sunt ambasadori importanți și poate cei mai buni ambasadori pe care îi are România în lumea vestică.

LM: ***De altfel, înainte de a intra în emisiune, spuneați că Academia se află pe locul 3 între instituțiile culturale...***

BS: În sondajele de opinie publică, este trecută de încredere. Dacă vreți, și Academia Română, de câte ori a fost trecută, întotdeauna a fost în primii 3. Primele 3 instituții în încrederea populației, ele fiind nu neapărat în ordinea asta. Academia era pe locul 3, Biserica, Armata, Academia. Asta înseamnă că populația receptează.

LM: ***Și că are încredere în această instituție. Observăm că a început să se vorbească despre proiecte de țară, de strategii de dezvoltare a României pe termen lung, mediu și lung. Academia a gândit și a elaborat un mare proiect axat pe strategia de dezvoltare a României pe următorii 20 de ani. La ce se referă un asemenea proiect și cum a fost privit de factorii decidenți?***

BS: Academia a propus întotdeauna proiecte guvernanților, diferitelor ministere, Parlamentului României, Președinției. Inclusiv au existat, după 1990, două proiecte mari, evaluarea stării economiei naționale, conduse de academicianul Postolache. Care spunea amândouă proiectele: „Uite, aici suntem. Asta avem în

momentul de față, vrem să ajungem acolo, deci ar trebui să trecem prin etapele 1, 2, 3, 4, 5." Așa este și proiectul pe care l-a făcut Academia acum. Cel la care au fost antrenați, oameni de cercetare din institutele Academiei, dar și cadre didactice universitare. Nu ne pricepem la toate, evident, dar a fost coordonat de către Academia Română. Este un proiect care depășește 2000 de pagini, cu 14 părți, componente: educație, agricultură, energie, comunicații, deci domenii mari pe care le putem acoperi și le acoperim prin institutele noastre. În momentul în care apare ceva, există mai multe tipuri de reacții. Mă refer la mass-media, în primul rând. De multe ori, reacțiile acestea sunt cu tentă politică. Sunt reacții pozitive în care oamenii de specialitate spun: „Bun, e o treabă foarte bună pe care ați făcut-o." Sunt reacții negative și sunt zone care ignoră complet aceste proiecte. Noi am observat, însă, că inclusiv acest proiect despre care vorbiți dumneavoastră, ***Strategia de dezvoltare a României pe următorii 20 de ani***, se regăsește în unele modificări legislative, fără să se spună, dar au fost luate ideile din proiectul Academiei. Mai mult, uneori, ***Guvernul, prin ministere, acționează direct asupra unor probleme prin hotărâri de guvern,*** acționează direct pe probleme pe care noi le semnalăm în proiectele pe care le facem și în analizele pe care le trimitem la guvernanți, la diferite ministere. La fel, se ține cont de multe ori dar nu întotdeauna, din păcate, se ține cont de părerea Academiei. Am să dau două exemple. Din problema demografică. Există un colectiv de cercetare în cadrul Institutului Național de Cercetări Economice al Academiei Române, care studiază demografia română. Ar trebui să citim toți ultima carte a domnului doctor Vasile Ghețiu, care arată în ce situație dezastruoasă ne aflăm, dar în spatele ei sunt

cărți și de acum 2 ani, și acum 3 ani, și acum 4 ani, și acum 5 ani, și acum 10 ani. Studii extrem de bine documentate. Avem Institutul de Studii al Calității Vieții, care face anual un raport asupra vieții în Româ-nia, situații concrete, a modului de viață, a mijloacelor, a coșului zilnic și așa mai departe. Sunt analize extrem de pertinente, care nu sunt influențate politic, sunt independente și care sunt extrem de serioase. Dar, încă o dată, chiar dacă nu vedem declarativ la televizor sau în altă parte, „Uite, asta a fost luată dintr-un proiect al Academiei", noi știm pentru că nu se mai consultă după aceea. De multe ori este un lucru foarte bun.

LM: ***Se vorbește mereu de școală și educație. Președintele țării a lansat chiar un proiect România educată. Proiectul elaborat de Academie începe cu un capitol dedicat învățământului și, cu toate acestea, domnule academician, școala românească se confruntă cu multe probleme cu efect pe termen lung. Ce factori au generat astfel de disfuncționalități în învățământul românesc?***

BS: Mulți, mulți factori au determinat aceste disfuncții, foarte mulți, da? Inclusiv libertatea pe care am căpătat-o în 1990 și n-am știut cum să ne acomodăm cu ea de la început. Au apărut foarte multe; Universități, de exemplu, particulare. Asta înseamnă că un număr de cadre didactice s-au împărțit și au început să predea în diverse facultăți, dar nu am scos specialiști peste noapte care să fie atât de buni, ca rezultat. Asta înseamnă mai puțină atenție acordată învățământului.

LM: ***Particular.***

BS: Nu numai particular, și de stat, pentru că cei care au ținut și țin ore la particular au provenit din învățământul de stat, deci s-au împărțit între ei. Apoi, o bază materială care era deficitară. Uitați-vă la școlile din învățământul gimnazial, din învățământul primar, din învățământul liceal, chiar în orașe sau orășele mai mici, ci să nu mai vorbim de cele de la țară, lipsite de apă curentă, lipsite de instalații sanitare și așa mai departe. Deci, o moștenire grea, într-adevăr. Apoi, am făcut o greșeală după '90, am desființat multe școli ale țării. Noi, în momentul de față, practic, lipsim 40% din populația țării de acces la învățământul superior. Apoi, asta că meseria de cadru didactic nu a fost, până acum, sper să se schimbe lucrurile, nu a fost atractivă; salarizarea foarte mică, eforturile foarte mari. Atunci, ce m-a determinat pe mine, absolvent de universitate, care ar fi trebuit să merg la o catedră în învățământul preuniversitar, să mă duc la țară să predau într-o normă și geografie, și matematică, și fizică, și limba română, și istorie? Pentru ce? Și atunci nu s-a mai mers. Apoi, au apărut dezechilibre în societatea românească, inclusiv în planul învățământului, în sensul în care câteva facultăți au devenit extrem de atractive, științele economice, în principal, și...

LM: ***Științele juridice, dreptul.***

BS: Dar nicio țară nu poate să meargă numai cu economiști și juriști. Nu se poate. Trebuie să fie și ingineri, trebuie să fie și medici, trebuie să fie și mecanici, trebuie să fie o mulțime de specialități și de profesii care contribuie la ridicarea unei țări. După aceea, a fost modul în care societatea, pornind de sus, urmând exemplul care venea de sus, a tratat cadrele didactice, și mă refer în primul rând la învățător, apoi la profesorul de gimnaziu, profesorul de liceu și, după aceea, la cadrul didactic uni-

versitar. Nu e vorba numai de bani aici; este vorba și de atitudinea pe care o are, atât public, cât și în privat, față de oamenii aceștia care se îngrijesc de îndeplinit o funcție vitală pentru orice națiune: educația, să-i educe pe alții. Toate acestea s-au adunat și mai sunt și multe, multe, multe altele pe care le putem discuta. Și, în același timp, au fost schimbări de la an la an, proiecte de legi care au apărut, schimbări și de oameni...

Au fost scoase manuale în, diverse versiuni da, depășind toate limitele bunului simț, de multe ori câte 10 manuale pentru aceeași materie. Dumnezeule, Dumnezeule! Este mult prea mult. Tot soiul de modele pe care le-am adus și le-am impus. Fiecare ministru a venit cu idei proprii și a vrut să le impună. Tatăl meu spunea un lucru. El a fost om de învățământ și de cercetare, spunea așa: „Miniștrii vin și pleacă, școala rămâne." Da, școala rămâne, dar școala suferă de aceste veniri și plecări. Așa că, dacă am vrea să schimbăm ceva, ar trebui să facem o lege a învățământului, un pact al învățământului, în sensul că toată lumea acceptă legea. Și, în următorii 10 ani, nu mai facem decât modificări minore la lege pentru colegii din învățământ. Ea nu își arată rezultatele în anul următor, ci peste 10-15 ani. Legea ar trebui să-l prindă pe copil de la grădiniță până când termină școala și până când termină o facultate și încă un an, doi, ca să vezi ce randament dă el în societate pentru ceea ce a primit. Deci, nu sunt lucruri care se schimbă de pe o zi pe alta. N-ai voie să le schimbi. Și, în plus, învățământul se poate dezvolta cu o finanțare mult mai mare decât am dat-o noi. Noi am avut o subfinanțare cronică, abia ne chinuim să mergem la 4% din PIB. Țările dezvoltate dau 10% din PIB, dintr-un PIB mult mai mare decât PIB-ul nostru. Și atunci e foarte greu, foarte greu. Repet, ar tre-

bui ca societatea să se hotărască asupra faptului că învățământul este o prioritate, toată lumea să accepte. Și să existe un plan care să spună clar: 10 ani nu ne atingem de ce am hotărât pentru învățământ și politicul nu are ce căuta aici.

LM: ***Da, aici e durerea. Încă mai deținem primele locuri la analfabetism și analfabetismul funcțional..***

BS: 10%, funcțional 30%.

LM: ***Dar și instituțiile noastre de învățământ, multe dintre ele sunt în coada clasamentului european. Ați fost ales președinte al Comitetului Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii, organism al Academiei Române, la conducerea căruia s-au aflat, de-a lungul timpului, numeroase celebrități academice. Ce proiecte aveți pe agenda acestui organism academic?***

BS: Da, e o întrebare tare frumoasă. Aș vrea să răspund însă un pic și la întrebarea precedentă. N-aș vrea să se înțeleagă greșit.

BS: Sunt școli bune în România. Școala pe care am absolvit-o, Institutul Politehnic Iași, actuala Universitate Tehnică „Gheorghe Asachi" din Iași, întotdeauna și astăzi a dat ingineri care au fost acceptați peste tot în lume, în Marea Britanie, în Statele Unite și în Canada, peste tot în lume, care sunt valabili. Poți să înveți și au învățat cartea în această universitate. Da, mai sunt și alte universități, nu suntem singurii. După cum există și licee care sunt foarte bune și foarte competitive. Dar cu eforturi foarte mari. Când ar trebui să meargă lucruri mult mai normale, nu ar trebui să intre într-o stare de normalitate ca societate și atunci poate așa. Bun, revenind la Comitetul Român pentru...

LM: ***Iertați-mă, vă rog. Spuneți de Universitatea Politehnică din Iași. Așa este, a dat specialiști de mare valoare, dar acum cei mai mulți absolvenți de liceu și-au pierdut interesul pentru disciplinele tehnice. De ce să termine școala, universitatea? Nu au unde munci după aceea.***

BS: Nu-i adevărat. Facultatea de Inginerie Chimică și Protecția Mediului „Cristofor Simionescu" din Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi" din Iași primește, la sfârșitul principal al unui an universitar, mai multe oferte de locuri de muncă decât avem absolvenți. Da, numai că nu sunt locurile de muncă în Iași, sunt la Timișoara, sunt la Cluj, sunt în alte părți. Și, în momentul în care vorbești cu absolvenții și le spui: „Uite, când ei ne oferă niște posturi care, la început, îți dau 700 EUR pe lună", ei spun: „Dar să mă duc până la Timișoara." Am fost la Vatra Dornei. Am luat un concediu, după mulți ani, de 4 zile. Bun, am fost la Vatra Dornei și am vizitat mai multe puncte care mă interesează. Unul dintre aceste puncte era o fabrică în care s-a dezvoltat valorificarea lemnului, absolut superb. Au nevoie de ingineri și am întrebat: „Bun, cât plătiți un inginer?" Răspunsul a fost: „Păi, după 2 ani, dacă este bun și face treabă ca lumea și se implică, primește 1200 până la 1400 EUR pe lună".

LM: ***Ceea ce este foarte bine.***

BS: Nu vă supărați. Este și nu este adevărat. Am văzut ce au făcut, am văzut oamenii pe care i-au dat, deci am văzut oamenii pe care-i au peste 200 de oameni care lucrează acolo. E fabrica bună și există încă și posibilități, dar nu ți se oferă toate. Dacă ai terminat la Iași, în Iași, și dacă tu preferi să stai pe banii părinților acasă, la Iași, să bați trotuarele din Iași, când ai o diplo-

mă? Treaba este, da, peste tot, peste tot locul de munca și în vest, peste tot. Locurile de muncă bune se găsesc, se găsesc greu și trebuie să depui efort. Trebuie să înțelegem asta, nu putem lua de la societatea vestică numai avantajele, trebuie să le luăm la pachet. Corect, nu numai pe...

LM: ***Să revenim la proiecte, la proiectele comisiei despre care vorbeam.***

BS: CRIFST-ul este o instituție extrem de interesantă care depinde de Academia Română. A fost fondată în 1956, a avut, într-adevăr, președinți celebri, pe Anastasie Joja, și Ștefan Milcu, și Ștefan Bălan, și Emil Drăgănescu, și Dan Berindei, deci personalități uriașe ale culturii noastre. Și care se singularizează ca instituție, CRIFST-ul, prin organizarea de manifestări, nu numai în orașele mari, deși sunt 7 filiale în toată țara, ci și în orașele mijlocii și chiar în comune. Recent am fost la Comănești, la a 9-a ediție organizată de CRIFST, cu organizarea a 9-a ediție a Zilelor Dimitrie Ghica la Comănești. Au fost peste 150 de oameni care au asistat la conferințele care au fost ținute pe tema" inovației în secolul 21", pe tema „provocărilor științei secolului 21". Au fost 3 membri titulari ai Academiei Române prezenți, au fost 2 membri titulari ai Academiei de Științe din Moldova, toți cu comunicări. Au fost cadre didactice universitare din diverse orașe ale țării și din Iași, care au participat la lucrări. Audiența a constat în cadre didactice din învățământul preuniversitar, dar și medici, și ingineri, și pensionari, și oameni tineri. Și vă garantez că nimeni nu a fost adus forțat. Nu a fost o acțiune pe care o bifăm numai. Oamenii au venit de plăcere, au venit ca să discute, ca să pună întrebări, ca să se lămurească asupra unor aspecte.

LM: ***M-a bucurat că au fost și tineri.***

BS: Extrem, extrem de îmbucurător. Suplimentar. Mai sunt alte manifestări pe care le face CRIFST, de exemplu, anul acesta face pentru rachetele din România. Mai avem un precursor al rachetelor în România, cel de la Sibiu, care și-a luat și teza de doctorat după aceea la Universitatea „Babeș-Bolyai“ din Cluj-Napoca, Oberth. Există o manifestare prilejuită de împlinirea a 125 de ani de la nașterea lui. Apoi sunt diverse alte manifestări, de exemplu, arta românească în Transilvania și multe simpozioane tematice, comemorări care se fac. M-ați întrebat de proiecte, sunt toate acestea pe care le-au propus ale membrilor CRIFST. Apropo, se poate deveni membru al CRIFST numai dacă urmezi un curs de 2 săptămâni, un curs de istoria științei, de filosofie a științei și tehnici. Deci trebuie să te introducă cineva în domeniu ca să știi ce cauți. Toată activitatea CRIFST se desfășoară în mod voluntar. Vă dați seama că oamenii aceia, dacă vin și dacă participă, o fac din pasiune. Scriu și publică o seamă de cărți care sunt despre ingineri români. Ce au făcut ei toți inginerii români, începând cu Anghel Saligny până în zilele noastre. Da, CRIFST se manifestă, se exprimă și prin 4 reviste, dintre care 2 sunt bilingve, română și engleză, și care sunt vii, mă rog, văzute, citite de oameni din 58 de țări? Revistele apar de mai mulți ani. Ce mă doare? Ce nu-mi place și vreau să schimbăm asta este să creștem vizibilitatea pe care o avem, pentru că este prea mică. Și atunci lumea nu vine, pentru că pur și simplu nu știe că noi facem lucrurile astea. În momentul în care vii, nu vine cineva o dată la o manifestare a noastră și gata. Vă garantez că vine după aceea în mod sistematic și regulat, pentru că sunt

oameni extrem de competenți, extrem de devotați de a răspândi, dacă vreți, cunoștințele.

LM: ***Bun, cum vă descurcați cu partea de finanțare, pentru că oamenii vin voluntar, conferențiază, dar cum vă susțineți?***

BS: Sunt primari care susțin. Nu e vorba de cheltuieli mari. Până la urmă, mai este și buzunarul propriu.

LM: ***Să editați 4 reviste, înseamnă bani.***

BS: Nu atât de mulți. Apar 2 numere pe an. Vă spun ca persoană care scoate o revistă internațională, și știu cât costă. Deci o revistă color, în limba engleză, de 130 de pagini, numărul pe care se scoate în 100 și ceva de exemplare costă cam 3000 RON. Deci nu sunt niște sume imense, se pot găsi, până la urmă. Și, repet, seria de volume a lui Eugen Simion, cele 240, nu a fost finanțată de către statul român. Au fost primării care spuneau: „Bun, dumneavoastră vreți să-l faceți pe Kogălniceanu? A fost o per-sonalitate și a noastră, că el e din zona noastră. Finanțăm noi vo-lumele." Există asemenea gesturi.

LM: ***Aici, la Iași, s-au finanțat asemenea lucrări?***

BS: Primăria va finanța. Sunt oameni încă de bună calitate, care înțeleg importanța. La fel a fost finanțat Blaga. Oamenii spun: „Bun, scoateți 500 de volume, îmi dați și mie 100 de volume, le dau cadou și trimitem la toate bibliotecile." Și așa mai departe. Sunt oameni de bună calitate, sunt oameni cărora le pasă de această țară și de această națiune.

LM: ***Realizările frumoase despre care ați vorbit, proiectele pe care le aveți, denotă că nu suntem o națiune de mâna a 2-a și nici un popor cu o cultură minoră, cum adesea suntem eti-***

chetați și în țară și în afară. De aceea vă întreb ce trebuie făcut pentru a scăpa de aceste nemeritate etichete. Ați vorbit de personalități, ați vorbit de activitatea Academiei. Ce putem face noi pentru a ști mai mult despre CRIFST și așa mai departe?

BS: Da, totul depinde de noi. Noi ar trebui să nu mai... Iertați-mă, înjurăm la televizor și mass-media. Noi ar trebui să vorbim frumos despre țara noastră și să nu mai vorbim urât, pentru că noi o hulim și în România și o facem și în exterior. Am vorbit cu o cunoștință de la Comunitatea Europeană care lucrează în domeniul științei, proiectelor europene și așa mai departe. Și m-am plâns de o anumită atitudine a Comisiei Europene față de România, de finanțări și așa mai departe. Nu te supăra: „E vina voastră." Cum e vina noastră? „E vina voastră, pentru că, în momentul în care un ministru din România a trimis o cerere la Comisie și spune: „Vreau 130 de milioane de euro, pentru că am verificat proiectele pe care le-am ante-finanțat, noi vrem banii, ele sunt totul în ordine, totul este bine, deci vă rugăm, dați-ne bani." Astăzi vine cererea de la Ministerul de la București sau de la Guvernul României, mâine, vin 3, 5, 6 scrisori din România: „Nu le dați, că au furat banii și așa mai departe." Făcute de români? La Parlamentul European se întâmplă acest lucru. Noi nu ne purtăm cu demnitate. Nici o țară nu e mai bună decât alta și mai bună decât suntem.

LM: ***Poporul romîn are resorturi de regenerare. Ce resort trebuie să apăsăm pentru a pune în mișcare această forță de regenerare?***

BS: Întâi pe educație, apoi pe un plan de țară care să mobilizeze toate forțele pozitive din această țară și să vedeți cât de

multe sunt. Apoi, pe trăsăturile clare pe care le are nativ poporul român, pentru că românii sunt oameni muncitori, sunt oameni serioși, sunt oameni inteligenți, sunt oameni inventivi. Haideți să mizăm pe asta, să mergem, dar trebuie să cerem către clasa politică un climat de normalitate în care să trăim și de liniște.

LM: ***Sunteți un om de știință, dar și un cetățean activ implicat în proiectele comunității. Ați fost declarat cetățean de onoare al Iașului. În plus, duceți pe umeri o frumoasă și grea moștenire de familie, aceea de a continua opera savantului și ctitorului de școală care a fost academicianul Cristofor Simionescu. Cum se armonizează aceste preocupări ale vicepreședintelui Academiei Române, Bogdan Simionescu?***

BS: Aș spune că în mod natural. Din familie am avut modele, pe tatăl meu, pe mama mea, și am avut și alte modele. Apropo, n-am discutat. Ar fi trebuit poate să discutăm și de lipsa modelelor autentice. Bun, și am știut mereu că lucrurile se câștigă greu. Ca să-ți faci o carieră, trebuie să muncești, trebuie să fii serios, trebuie să te ducă mintea, normal. Și atunci, am urmat exemplul tatălui meu, în primul rând, din punct de vedere al meseriei, al carierei. El a înțeles rolul tinerilor, al formării tinerilor. I-a sprijinit, a avut peste 100 de doctori care au terminat teza sub coordonarea lui, și am și eu 40 până în momentul de față.

El a înțeles că trebuie să avem relații cu țările din Vest, cu școlile din vestul Europei și nu numai din vestul lumii. Și, în vremuri foarte grele, a avut invitați în România pentru o conferință la Politehnică și la Institutul „Petru Poni", aici la Academie, la București. Eu fac același lucru. La Institutul „Petru Poni" sunt peste 50 de străini care vin pe an în institut. La Bucu-

rești, încerc, într-un fel, am împărțit, cu ghilimele de rigoare, cu Președintele Ioan Aurel Pop al Academiei Române, deplasări în străinătate pe probleme de interes pentru Academie, partea, dacă vreți, științifică, științe exacte, științe ale naturii, mergea la mine, partea cealaltă, la el, ce este umanism, istorie, filologie, științe sociale, merge în zona lui. Sunt lucruri care sunt necesare și pe care trebuie să le facem.

LM: ***Vă mulțumesc din suflet. A fost o încântare să vă avem oaspete la Tele Moldova, televiziune regională. Așa cum v-am spus când am intrat în emisiune, suntem convinși că toți cei care ne urmăresc vă vor trece numele în rândul modelelor demne de urmat, ca expresie a valorilor autentice pe care v-ați întemeiat viața și munca de zi cu zi.***

Iași, 2019

BREVIAR:

Starea națiunii și rolul Academiei Române – în dialog cu academicianul Bogdan C. Simionescu

Invitat la dialog, academicianul Bogdan C. Simionescu, vicepreședinte al Academiei Române, o personalitate marcantă, cu o carieră științifică și didactică impresionantă, se axează pe evaluarea stării societății românești din perspectiva Academiei, rolul elitelor și propunerea de soluții pentru redresare.

1. Evaluarea stării societății românești: Academicianul Simionescu își exprimă îngrijorarea profundă cu privire la deteriorarea vieții publice din ultimii 30 de ani. Principalele probleme identificate includ:

- **Climat social negativ:** Violență, brutalitate, limbaj suburban, lipsă de colaborare, compasiune, sinceritate și dialog (exemplificată prin talk-show-uri televizate haotice).
- **Lipsă de direcție:** Societatea românească nu are un țel clar sau un proiect național.
- **Renunțarea la valori:** Adoptarea neînțeleaptă a unor modele externe, renunțarea la tradiții bune și la bunul simț.
- **Consecințe:** Decăderea învățământului, lipsa realizărilor notabile, exodul specialiștilor și tinerilor (aproximativ 3,5 milioane de români), precum și probleme demografice acute.

2. Rolul elitelor și lipsa unui proiect de țară:

- Progresul unei societăți este dependent de elitele autentice care pot convinge și antrena oamenii spre atingerea unor idealuri.

- România nu își apreciază valorile reale, ceea ce indică o lipsă de viitor, conform citatului lui Nietzsche.

- Există o lipsă a intelectualilor și a valorilor autentice în viața publică. Aceștia, deși există, preferă să nu se implice din cauza climatului ostil (atacuri mediatice, lipsa dialogului).

- Se propune necesitatea unui „plan de țară" sau „proiect de țară" (ex: Basarabia, România modernă, România educată, a cincea țară europeană), capabil să mobilizeze forțele pozitive.

- Intelectualii ar trebui să-și asume responsabilitatea de a antrena populația în proiecte bine gândite și planificate.

3. Contribuția și percepția Academiei Române:

- **Rol extins:** Academia Română, cu o istorie de 153 de ani, este cel mai înalt for științific și cultural al țării. Pe lângă științele exacte, este profund implicată în cultură (limbă română, istorie).

- **Opere fundamentale:**
  - Fundația pentru Știință și Artă a publicat 240 de volume de opere complete și critice ale marilor scriitori români.
  - Seria „Civilizația Românească" cuprinde aproximativ 40 de volume despre realizările din diverse domenii în ultimii 100 de ani.
  - Alte proiecte includ cele 19 volume ale „Dicționarului Limbii Române", lucrări despre resursele naturale, istoria muzicii românești, și cărți de critică literară.
  - Editura Academiei Române publică lucrări de calitate la prețuri accesibile.

- **Excelență științifică:** Institutele Academiei, în special cele din științele exacte, sunt recunoscute la nivel internațional, ocupând primul loc ca actor român pe scena științifică mondială în anumite domenii.

- **Ambasadori ai României:** Academia și știința românească sunt considerați cei mai buni ambasadori ai României în lumea occidentală.

- **Încredere publică:** Academia Română se situează constant în top 3 cele mai de încredere instituții din România, alături de Biserică și Armată.

4. Proiectul de strategie de dezvoltare a României:

- Academia a elaborat un proiect amplu de peste 2000 de pagini, structurat în 14 capitole (educație, agricultură, energie, comunicații), ce vizează strategia de dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani.

- Deși nu întotdeauna recunoscut explicit, ideile și analizele Academiei (ex: rapoartele demografice și cele privind calitatea vieții) sunt preluate și implementate în legislație sau hotărâri guvernamentale. Academia preferă să prevină, oferind soluții, în loc să critice.

5. Disfuncționalități și soluții pentru învățământul românesc:

- **Cauze:**
  - Dificultatea adaptării la libertatea post-1990 și proliferarea universităților private, care au diluat calitatea corpului didactic.

- Bază materială precară în școli (lipsa apei curente, instalații sanitare).
- Desființarea școlilor rurale, limitând accesul la educație pentru 40% din populație.
- Munca de cadru didactic este neatractivă din cauza salariilor mici și eforturilor mari.
- Dezechilibre în atracția către anumite facultăți (economice, juridice) în detrimentul specializărilor tehnice, medicale etc.
- Lipsa de respect față de cadrele didactice.
- Instabilitatea legislativă și curriculară (prea multe legi, schimbări frecvente, multiple manuale pentru aceeași materie).

- **Soluții:**
  - Crearea unui „Pact pentru învățământ“: O lege stabilă pentru 10-15 ani, cu modificări minore, agreată de toți, excluzând influența politicului.
  - Finanțare semnificativ mai mare: De la 4% din PIB la un nivel similar cu țările dezvoltate (10% din PIB).

- **Aspecte pozitive:** Există universități și licee bune în România, precum Universitatea Tehnică "Gheorghe Asachi" din Iași, care formează ingineri valoroși.

- **Piața muncii:** Contrazice ideea lipsei locurilor de muncă pentru absolvenții de specializări tehnice; există oferte, dar adesea necesită mobilitate și efort. Salariile pentru ingineri calificați pot ajunge la 1200-1400 euro/lună după câțiva ani.

6. Comitetul Român pentru Istoria și Filozofia Științei și Tehnicii (CRIFST):

- Organism al Academiei Române, fondat în 1956, cu filiale în toată țara.
- Organizează evenimente culturale și științifice în orașe mari, mijlocii și chiar comune (ex: Zilele Ghica la Comănești, cu peste 150 de participanți, inclusiv tineri).
- Proiecte: Comemorări, simpozioane tematice (ex: precursorii rachetelor în România, arta românească în Transilvania).
- Membrii sunt voluntari, animați de pasiune, după un curs de inițiere.
- Publică cărți (ex: „Inginerii români") și patru reviste (două bilingve, citite în 58 de țări).
- Provocarea principală este vizibilitatea redusă, pe care academicianul dorește să o îmbunătățească.
- Finanțarea provine din sponsorizări locale (primării), fonduri proprii și contribuții specifice pentru proiecte.

7. Imaginea națională și forța de regenerare:

- Românii au tendința de a-și huli țara și de a o critica negativ, atât intern, cât și extern, ceea ce dăunează imaginii României la nivel european.
- **Calea spre regenerare:**
  - Încetarea autoînjurării și vorbirea pozitivă despre țară.
  - Concentrare pe educație.

- Implementarea unui plan de țară care să mobilizeze forțele pozitive ale poporului român (muncitori, serioși, inteligenți, inventivi).
- Crearea unui climat de normalitate și liniște de către clasa politică.

8. Moștenirea și armonizarea preocupărilor: Academicianul Simionescu își armonizează activitatea științifică, culturală și civică (Cetățean de onoare al Iașului) într-un mod natural, inspirat de modelele familiei (tatăl său, Academician Cristofor Simionescu). Continuă tradiția de a sprijini tinerii și de a promova colaborarea internațională în știință. Subliniază importanța modelelor autentice și regretă lipsa acestora în societatea actuală.

Iași, 2019

NOTA

Repere din activitatea Academicianului Bogdan C. Simionescu

- *Membru titular al Academiei Române din 2009*
  Membru corespondent din 2000
- *Vicepreşedinte al Academiei Române, 2014-2022,*
- *Preşedinte al Şcolii Doctorale a Academiei Române – SCOSAAR, 2014-2022*
- *Preşedinte al Filialei Iaşi a Academiei Române 2012-2014*
- *Președinte al Comitetului Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii – CRIFST, din 2018*
- *Director al Institutului de Chimie Macromoleculară „Petru Poni" al Academiei Române, 2000-2014*

Opera

Cărți și capitole în cărți – selecție

- 1982 *Proteine,* C. I. Simionescu, B. C. Simionescu, Editura Științifică și Enciclopedică, București (110 pag.)
- 1985 *Chimie macromoleculară*, C. I. Simionescu, Cl. Vasiliu Oprea, V. Bulacovschi, B. C. Simionescu, C. Negulianu, Editura Didactică și Pedagogică, București (460 pag.)
- 1996 Free Radically Initiated Ring-Opening Polymerization, în *Encyclopedia of Polymeric Materials*, B. C. Simionescu, S. Morariu, CRC Press, J. C. Salamone (editor), Boca Raton, USA

- 1996 *Ultrahigh Molecular Weight Polymer*s, în *Encyclopedia of Polymeric Materials*, S. Ioan, M. Bercea, B. C. Simionescu, C. I. Simionescu, CRC Press, J. C. Salamone (editor), Boca Raton, USA
- 1996 *Functional Polysiloxanes, Encyclopedia of Polymeric Materials*, V. Harabagiu, M. Pinteală, C. Cotzur, B. C. Simionescu, CRC Press, J. C. Salamone (editor), Boca Raton, USA
- 1996 *Siloxane-Containing Polymer*s, în *Encyclopedia of Polymeric Materials*, B. C. Simionescu, V. Harabagiu, C. I. Simionescu, CRC Press, J. C. Salamone (editor), Boca Raton, USA
- 2004 *Fenomene şi procese cu risc major la scară naţională*, Fl. Gh. Filip, B. C. Simionescu (coordonatori), Editura Academiei Române, Bucureşti
- 2010 *New therapeutic agent with increased antifungal activity*, în *Acrocyclic chemistry: new research developments*, M. Spulber, M. Pinteală, A. Fifere, V. Harabagiu, B. C. Simionescu, Nova Science Publishers, Inc., D. W. Fitzpatrick, H. J. Ulrich (editors), New York, SUA
- 2016 *Cercetarea fundamentală în Academia Română*, B. C. Simionescu (coordonator), Editura Academiei Române, Bucureşti (264 pag.)
- 2015 *Resursele strategice ale României – Problemele prezentului şi provocările viitorului*, vol. I, B. C. Simionescu (coordonator), Editura StudIS (197 pag.)

- 2016 *Resursele strategice ale României – Abordare pentru următoarele două decenii*, vol. II, B. C. Simionescu (coordonator), Editura StudIS (213 pag.)
- 2015 *Resursele naturale – rezerve strategice, ce folosim şi ce lăsăm generaţiilor viitoare*, în *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol. I, B. C. Simionescu (coordonator), Editura Academiei Române (37-93)
- 2016 *Resursele naturale – rezerve strategice, ce folosim şi ce lăsăm generaţiilor viitoare*, în *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol. II, B. C. Simionescu (coordonator), Editura Academiei Române (23-80)
- 2021 *Pandemia – Constrângeri și oportunităţi economice*, B. C. Simionescu (coordonator), Ed. Academiei Române, Bucureşti (576 pag.)

Premii.Titluri. Distincții

Premiul Academiei Române, 1985, pentru Seria de lucrări în domeniul polimerizării induse în plasmă și soluțiilor de polimeri cu mase moleculare foarte mari

Înalte ordine de stat

- Ordinul Național „Steaua României“ în grad de Cavaler, 2015

Distincții

- Medalia de Excelență „Cristofor Simonescu“ pentru chimie macromoleculară conferită de American Chemical Society, 2015

- Medalia „Dimitrie Cantemir“ a Academiei de Științe a Moldovei, 2018

- Medalia Nihil sine Deo a Casei Regale a României, 2018

- Medalia de onoare „Prieten al Comunităților Evreiești din România“, 2018

Doctor Honoris Causa

- Universitatea „Politehnica“ din București, 2016

- Universitatea de Vest „Vasile Goldiș“ din Arad, 2016

- Universitatea Universității „Dunărea de Jos“ din Galați, 2017

Cetățean de onoare

- Municipiul Iași, 2013

- Comuna Dumbrăveni, județul Suceava, 2014

Academician Bogdan C. Simionescu

UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE
GRIGORE T. POPA IAȘI
CEREMONIA DE DECERNARE A TITLULUI DE
DOCTOR
HONORIS CAUSA
ACADEMICIAN
BOGDAN SIMIONESCU
MARȚI, 19 IULIE 2022, ORA 17⁰⁰
AULA „GEORGE EMIL PALADE”

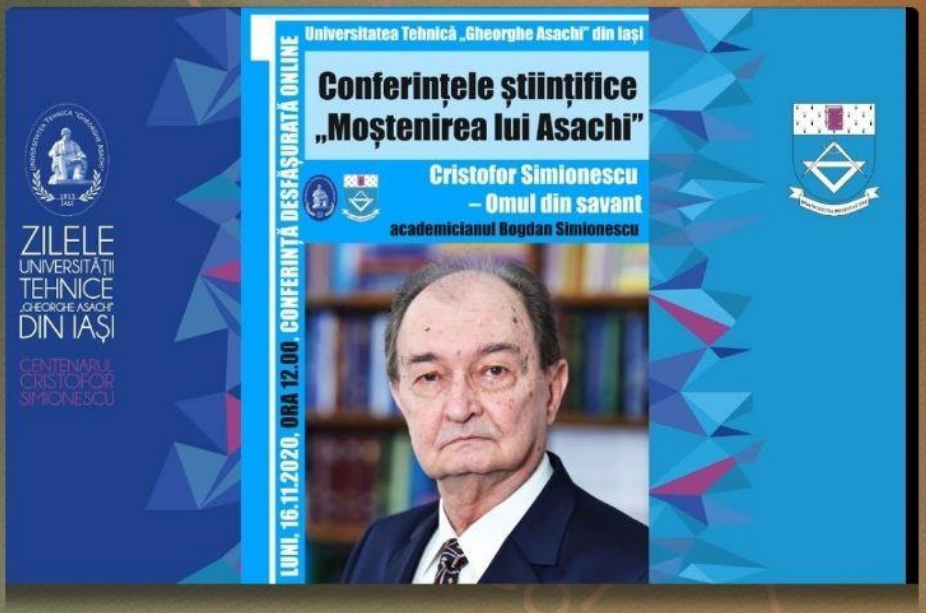
ZILELE
UNIVERSITĂȚII
TEHNICE
„GHEORGHE ASACHI”
DIN IAȘI
CENTENARUL
CRISTOFOR
SIMIONESCU
Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași
Conferințele științifice
„Moștenirea lui Asachi”
Cristofor Simionescu
– Omul din savant
academicianul Bogdan Simionescu
LUNI, 16.11.2020, ORA 12.00, CONFERINȚĂ DESFĂȘURATĂ ONLINE

RECURS LA ISTORIE – ALEXANDRU IOAN CUZA, CTITOR AL ROMÂNIEI MODERNE

Invitat*:* cercetător dr. **Cătălin Turliuc,** istoric, șef de departament la Academia Română, Institutul de Istorie „A.D. Xenopol", Iași

Motto: *„Modernizarea statului se realizează prin reforme coerente și instituții capabile să dureze."*

LM: ***Tema emisiunii de astăzi ne-a fost sugerată de două momente aniversare petrecute cu puțin timp în urmă. Este vorba despre sărbătorirea a 150 de ani de la constituirea Curții de Conturi și împlinirea aceleiași vârste a Senatului României, apariția acestor două instituții esențiale pentru orice societate democratică se leagă de numele Domnitorului Alexandru Ioan Cuza, cunoscut în istorie ca făuritor al României moderne.***

Pentru că la cele două aniversări s-a vorbit puțin despre contribuția lui Cuza la întemeierea statului modern, l-am invitat pe istoricul ieșean Cătălin Turliuc, profesor universitar doctor la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, pentru a discuta despre măsurile reformatoare. Invitatul nostru de astăzi s-a dedicat încă de pe băncile facultă-

ții muncii de cercetare, preocupându-se să deslușească sensurile profunde ale evenimentelor din istoria modernă a României, realizând o vastă operă științifică.

Bine ați venit, domnule profesor! După această scurtă introducere, vă întreb: de ce este considerat Cuza un făuritor al statului român modern?

CT: Este vorba nu doar de Cuza, ci de o întreagă generație. Cuza a fost cel care a ilustrat, poate prin deciziile pe care le-a luat în calitate de principe, maniera în care a plasat statul național modern pe traiectorii în valorile europenizării. Să spunem așa, putem vorbi în acea viață de un prim val al integrării noastre europene. Dacă admitem că azi vorbim de cel de-al doilea val, din această perspectivă, Cuza a ilustrat o generație, o generație care și-a început activitatea în perioada marcată de zavera lui Tudor de la 1821 și de ceea ce a fost numită „primăvara popoarelor", Revoluția europeană din 1848, la care și românii au participat.

Cuza a fost un participant activ la ceea ce s-a întâmplat la Iași pe 27 martie 1848 și în zilele următoare. A fost, de altfel, singurul rănit dintre notabilitățile moldovenești care au participat la redactarea petiției-proclamație și la protestul împotriva lui Mihail Sturza. El a avut o traiectorie politică extrem de interesantă, pornind de la faptul că educația sa a fost desăvârșită atât în Franța, cât și în Belgia, având preocupări diverse. A făcut un mariaj cu celebra doamnă Elena Cuza, într-un moment în care a fost unul dintre primii care au militat pentru dezrobirea țiganilor, rezultând acest lucru din foaia dotală a viitoarei sale soții. Acest lucru ne spune ceva despre modul în care se gândea în epocă.

Cuza a fost un personaj care a trecut prin funcții administrative și militare diverse. Avea, deci, experiența conducerii. Firește, momentul 1859, chiar dacă l-a luat prin surprindere, așa cum ne spune chiar Elena Cuza în ultimul interviu acordat la Piatra Neamț în 1909, atunci când s-a și pierdut, iată, la jubileu, la cei 50 de ani care au marcat înfăptuirea statului național modern român. Chiar dacă l-a luat pe neașteptate hotărârea Partidei Naționale din Moldova, el s-a ridicat la înălțimea demnității și a funcției sale. El este, fără îndoială, un făuritor al României moderne, pornind de la pleiada întreagă de reforme.

Sigur, nu toate foarte ușor acceptate, toate au presupus costuri sociale enorme, dar el a fost, să spunem așa, un soi de *desuet machin (mașină)* alături de Mihail Kogălniceanu, alături de alți sfetnici și oameni apropiați, a fost unul dintre cei care au plasat în orbita europeană realitatea românească, contribuind la modernitatea noastră în mod definitoriu.

LM: ***Contextul european de atunci oferea un cadru prielnic înfăptuirii unirii. Numai că marile puteri nu ne lăsau prea multă libertate de acțiune și cu toate acestea, marele proiect unionist a prins viață. Și mai mult, a fost recunoscut pe plan internațional. Cum a fost posibil?***

CT: A fost vorba de ceea ce se numește în termeni diplomatici „politica faptului împlinit” și acest tip de politică ne-a călăuzit foarte multă vreme, n-a fost legată doar de momentul Unirii din 1859, ci și de momentele ulterioare menționate de dumneavoastră în debutul acestei emisiuni. Faptul că ne aflăm la 150 de ani de la momentul în care au debutat, practic, marile reforme din timpul scurtei domnii a lui Cuza, pentru că a fost de

doar 7 ani, trebuie să reamintim tuturor că de atunci avem alfabetul latin pe care îl folosim și astăzi, de atunci avem sistemul zecimal, unitățile de măsură pe care le folosim și astăzi, reforme care practic au afectat toate domeniile vieții economice, sociale, politice și culturale ale țării. Dacă Cuza a fost inițiatorul, Carol I a avut misiunea să desăvârșească aceste reforme.

Anul 1864, pentru că ați amintit de Senat, marchează tocmai un an decisiv, un an în care Cuza hotărăște să impună domnia autoritară. Purcede la anularea statutului pe care marile puteri îl hărăziseră României prin Actul din 17 august 1858, numit Statutul Convenției de la Paris. Convenția de la Paris era un soi de pseudo-constituție, pentru că ea fusese impusă de marile puteri. Cuza, printr-o lovitură de stat orchestrată împreună cu Mihail Kogălniceanu, care toată viața a purtat apoi porecla de „omul de la 2 mai", n-a prea fost iubit, să spunem lucrul acesta. A introduce un sistem autoritar, iată, la nici 2 ani după ce Cuza proclamase, într-un discurs celebru și într-o proclamație adresată țării, unitatea tuturor românilor în cuprinsul vechiului Regat. Fără îndoială, în ceea ce privește acest gest de forță, luptele intestine, facțiunile politice, dezbaterile aprinse n-au dus la ceea ce Cuza aștepta și nu numai Cuza, ci și țara aștepta așa-numitele reforme fundamentale, reforme care fuseseră să fie, care erau anticipate, care erau așteptate. Mă refer aici, în primul rând, la reforma agrară, care este în primul rând o reformă de caracter social și mai apoi economic. Mă refer aici la un nou sistem electoral. Mă refer aici la capacitatea de a înfăptui reforme mai rapid și posibilitatea de a-l sluji pe domnul și-a arogat-o de a dizolva Adunarea, de a dizolva Parlamentul, cum am spune noi azi. Iată, nașterea Senatului vine tocmai în aceste fapte, Corpul Ponderator sau Adu-

narea Ponderată, acesta a fost numele inițial al camerelor superioare, a intervenit tocmai în maniera în care Cuza l-a conceput. Să spunem așa, conducerea sa autoritară, în sensul că din această adu-nare, din această Cameră Superioară, făceau parte doar cei numiți de către domnitor. În plus, mitropoliții, rectorii universităților – e vorba mai întâi de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", prima universitate modernă a țării, și apoi, firește, de rectorul Universității din București. Deci personalități reprezentative, al cazului că era de a tempera derapaje pe care să aibă o eventuală putere un a potențial, să spună, liberalilor mai radicali, în sensul nou modern actual al lucrurilor, sau de către conservatori în sensul de a păstra situația așa cum se prezintă ea, în special în raport cu marea proprietate funcțională.

Anul 1863 vine să deschidă cumva toate aceste lucruri, pentru că intenția sa era cunoscută: intenția de a da practic prima constituție a românilor. E bine să reamintim tuturor acest lucru. Statutul dezvoltator al Convenției de la Paris a fost adoptat prin plebiscit, deci prin referendum. Este prima Constituție a românilor, pentru că este rodul activităților interne și a fost validat de popor prin intermediul instituției care caracterizează modernitatea, așa numita suveranitate a poporului. Acest lucru este important, chiar dacă marchează un moment al unei domnii autoritare, i-a deschis calea pentru 2 ani de reformă în ritm susținut. Practic, din mai 1864 până în februarie 1866, când Cuza a fost detronat, avem de-a face cu o pleiadă de reforme. Ar trebui probabil două emisiuni ca să le înșirăm pe toate. Sigur, vom vorbi probabil de cele mai importante și de cele care sunt semnificative și au valoare până astăzi.

LM: ***Despre reformele înfăptuite sub domnia lui Cuza s-au purtat și continuă să se mai poarte și astăzi discuții contradictorii. Ce au reprezentat aceste reforme pentru evoluția României moderne?***

CT: Într-un singur cuvânt, au reprezentat un efort colosal făcut de elitele societății românești de la acea dată. Și acest lucru trebuie menționat. Haideți să încercăm doar să enumerăm câteva dintre ele, pentru că în felul acesta telespectatorii își vor da seama de amplitudinea și profunzimea acestor reforme. Am amintit nu cu multă vreme înainte despre legea secularizării averilor mănăstirești, o reformă care, iată, este dezbătută și astăzi. Noi știm foarte bine, Biserica Ortodoxă Română are, să spunem așa, o poziție rezervată față de Alexandru Ioan Cuza, tocmai că s-a făcut acest lucru, pentru că secularizarea averilor mănăstirești nu s-a făcut numai pentru mănăstirile închinate, ci pentru toate lăcașele de cult aflate în țară.

Ce reprezentau averile mănăstirești? Ele reprezentau mai mult de un sfert din suprafața țării. Era, să ne exprimăm în termeni moderni, o scurgere uriașă din PIB-ul țării în afara granițelor. Fără îndoială, toate daniile plecând spre locurile sfinte, fie de la Muntele Athos, fie din Sinai, fie către Ierusalim, fie către Constantinopol. Lucrul acesta a permis mai târziu reforma agrară, pentru că trebuie să spunem că legea agrară, cum a fost numită, din 1864, nu a fost o reformă agrară în sensul că cineva a fost expropriat. Cum ar putea înțelege? Să ne amintim atunci? Proprietatea nu era garantată de stat, ci era sacră și inviolabilă. Reforma agrară s-a făcut prin împroprietărirea țăranilor pe pământuri în virtutea dreptului lor de utilizare anterior, deci boierii

nu au fost expropriați, nu li s-a luat proprietatea, țăranilor li s-a recunoscut dreptul de a fi stăpâni pe aceste terenuri.

O reformă extrem de importantă, sigur, dar consecințele imediate nu au fost faste din punct de vedere economic. Numai că această lege agrară vine în același timp cu legea electorală, care, iată, împărțea alegătorii din România în 4 categorii. Este extrem de important de menționat că legea electorală va rămâne neschimbată încă mai bine de 2 decenii. Și legea electorală, care nu era foarte democratică, era, fără îndoială, cenzitară, a lărgit, să spunem așa, baza electorală. Cam 60.000 de români votau din cele aproape 5 milioane de câți eram la aceeași vreme, deci nu au fost alegeri, să spunem așa, foarte democratice, în sensul actual al cuvântului pentru societatea noastră.

Însă, de atunci, ați amintit aici de Curtea de Conturi, dar trebuie să amintim de Casa de Economii și Consemnațiuni. Trebuie să amintim de legea de organizare comunală, care a stat la baza tuturor următoarelor reforme administrative, în sensul că se introduce acum județul, comuna, rurală sau urbană și o unitate intermediară numită plasă, la plural plășile. Această formulă a fost menținută foarte multă vreme în sistemul nostru. Inclusiv legea adoptată de liberali în iunie 1925, după realizarea României întregite, a pornit de la această lege comunală, de legea de organizare judecătorească.

Și apoi, cum am putea uita codurile? Codurile fundamentale: Codul Civil, Codul de Procedură Civilă, Codul Penal și Codul de Procedură Penală. Pentru prima oară, românii devin egali în fața legii prin Codul Civil introdus la 1 decembrie 1865, intrat în vigoare la 1 decembrie 1865, un cod civil după modelul Co-

dului Napoleonian, un cod civil care a rămas în funcțiune până nu demult. De asemenea, în ceea ce privește procedura, pentru prima oară s-a stabilit că instanța nu stabilește adevărul obiectiv, ci adevărul juridic și că procedura este publică, orală și contradictorie. Codul Penal, care la fel a rezistat până în 1937, când, în vremea lui Carol al II-lea, a fost introdus un nou cod penal.

Deci, iată, avem de-a face cu o lege de organizare a armatei, o lege a pensiilor extrem de interesantă. Fiecare putea să iasă la pensie după 10 ani de activitate, iar pensia lui era echivalentă cu ultimele lefuri pe care le-a avut. Legi, repet, extrem de diverse, extrem de variate, legi care practic au adus în România, prin transfer normativ sau transplant legislativ, foarte multe dintre reglementările și actele normative care funcționează în Occidentul Europei. Practic, încetează acum de facto orice influență bizantină, levantină, otomană și așa mai departe.

Eram cvasi-independenți, cu excepția unui tribut care nu era foarte mare, 933.000 lei la vremea aceea, pe care îl plăteam Porții Otomane, caracterizându-ne ca suzerani. Iar puterile protectoare, nu au privit, să spunem, întotdeauna cu ochi buni ceea ce se întâmplă aici, la gurile Dunării. Au înțeles că românii au un destin european și că România poate fi o insulă de stabilitate, în special Napoleon al III-lea a fost, cel puțin până în 1864, unul din marii susținători ai lui Cuza, implicit ai României, și acest lucru a contat foarte mult, pentru că, împotriva voinței celorlalte mari puteri, noi ne-am numit România. Am obținut un singur stat, un singur guvern, o singură capitală. Din păcate, Iașul a pierdut, și în felul acesta s-a realizat statul național modern român.

LM: În unele intervenții publice și chiar lucrări de specialitate se vorbește de „Mica Unire" în raportul cu „Marea Unire" din 1918. Nu este o diminuare a importanței înfăptuirilor de la 1859-1866? Spun asta gândindu-mă la faptul că reformele realizate atunci, instituțiile create atunci și-au dovedit viabilitatea până în zilele noastre!

CT: Generația care a înfăptuit unirea de la 1859 n-a trăit niciodată cu senzația că ar fi fost mică. Acest lucru a intervenit, să spunem, în vocabularul de zi cu zi al românilor mai târziu. Însăși formula „România Mare" este oarecum de contestat. Eu nu o folosesc niciodată, eu vorbesc despre România întregită, așa cum foarte rar vorbesc despre Primul Război Mondial în cazul românilor. Iată, 100 de ani de la declanșarea acestui prim război total din istoria umanității, vorbesc despre Războiul pentru Întregirea Neamului. Ni se pare că aceste formule nu sunt doar, să spunem, desuete sau naționaliste, cum ar putea acuza cineva. Să ne gândim doar că există o Ungarie Mare, o Serbie Mare, o Bulgarie Mare. Cam toate statele din arealul geopolitic ce îi aparținem au avut cândva un moment în care au dorit sau au fost mari în raport sau în dauna vecinilor.

Când spunem „România întregită", ne gândim la un stat care să cuprindă în granițele sale pe toți românii și cred că acest lucru a fost cumva anticipat, inclusiv de măsurile acestea care au fost adoptate, iată, aproape un secol și jumătate înainte și de Alexandru Ioan, întâi și mai apoi de Carol de Hohenzollern-Sigmaringen. Carol a devenit regele românilor după 1881. Aceste formule sunt de fapt formule care ascund ceva. Gândiți-vă că astăzi, atunci când vorbim despre Al Doilea Război Mondial și nu gândim la teatrul de operațiuni din Extremul Orient, spunem de războiul

din Pacific. Toată lumea uită că, de fapt, războiul a început în China și că cea care este acum a doua mare putere a lumii, să spunem așa, cel puțin din punct de vedere economic, dacă credem statisticile, se află practic exclusă de la un eveniment care a schimbat fața lumii, pentru că războiul din Pacific este cu totul altceva decât războiul din Extremul Orient.

Așa se întâmplă și cu Mica și Marea Unire. Scuzați-mi alegoria aceasta, în fine, cred că trădează un soi de atitudine care ne spune ceva despre mentalul colectiv al românilor, despre faptul că memoria socială la români este foarte scurtă. Poate de aceea la români nu există miracole. Există doar minuni și acestea țin 3 zile. Din perspectiva aceasta, cred că formula, fără a fi dezagreabilă urechilor unora, nu este cea mai potrivită din punct de vedere istoric.

LM: Dacă e să ne referim la prezent, am putea spune că se aseamănă cu acea epocă istorică. Numai că atunci se făceau reforme. Acum doar se vorbește despre schimbări și modernizări. Ce ar trebui făcut?

CT: Cu certitudine. Prețul pe care Cuza l-a plătit a fost uriaș. El l-a și anunțat într-o celebră scrisoare adresată lui Napoleon al III-lea. În decembrie, 1865 i-a spus: „Eu nu sunt decât depozitarul acestor puteri, sunt gata oricând să renunț la tron", pentru că, între timp, ceea ce a intrat în istorie sub numele de „monstruoasa coaliție" a lucrat. Era vorba de o coaliție, să spunem așa, ciudată, ca și coalițiile care se realizează astăzi în spectrul politic românesc, în speță o coaliție care reunea pe conservatori și pe liberali radicali. Deci cele două, să spunem așa, extreme ale vremii, evident din eșichierul politic românesc.

Însă Cuza a plătit aceste reforme. Vreau să vă spun că atunci când a fost îndepărtat, pe 11 februarie 1866, de pe tron, în bugetul țării mai erau 20.000 de galbeni. Conspiratorii, cei care l-au dat jos, au venit cu bani de acasă pentru ca țara să poată continua, să spunem așa, activitatea normală. Reformele înseamnă un preț uriaș. Cred că ar trebui să învățăm și noi, pentru că vorbim contemporanilor noștri, poate mai puțin interesați de istorie, că faci reforme atunci când ai bani, nu faci reforme ca să câștigi bani. Faci reforme așa cum noi schimbăm mobila din casă sau ne văruim casele, apartamentele, atunci când avem bani, nu atunci când nu avem bani. Reforma o faci când ai resurse să o faci, pentru că ea, fără îndoială, va aduce beneficii, dar beneficiile acestea nu sunt niciodată imediate, ele sunt pe termen lung.

Or, valul acesta de reformă, nevoia aceasta de schimbare, de multe ori clamat politică, pentru că lumea are nevoie și de perioade de liniște, de perioade de stabilitate, cum le spunem noi astăzi, folosim câteodată un eufemism. Aceste perioade de stabilitate sunt cele care dau consistență, care consolidează un mod de a fi. A intra într-o sarabandă a reformelor, de multe ori contradictorii și nearmonioase, cu nevoile, cu realitățile țării, înseamnă un mare risc. Noi am trecut prin asemenea riscuri și suntem încă, din păcate, în această situație. Nu știu cât ni se datorează – conducerii țării, elitei, politicii Uniunii Europene. Clamăm așa un soi de reformă a statului prin justiție, ceea ce este o mare prostie. Cea mai proastă variantă de a reforma un stat este varianta prin justiție.

Gândiți-vă prin ce a trecut Italia. Fac apel la memoria telespectatorilor noștri. În anii '80 a fost acea celebră mișcare „Mani Pulite", „Mâinile curate", care a dus la destrămarea eșichierului

politic italian. Au dispărut creștin-democrații, socialiștii, Bettino Craxi, liderul Partidului Socialist, a fugit în Libia și așa mai departe. Care a fost rezultatul acestei reforme? Fără îndoială, după 2 ani buni a apărut un lider de tipul lui Silvio Berlusconi, care nu este deloc democrat. Dacă stăm să ne uităm la ce s-a întâmplat cu statul italian, a apărut Liga Padana, au apărut mișcări de secesiune, au apărut polarizări puternice pe eșichierul italian. Italia, care a scris vreo 54 de guverne după 1945, a intrat într-o zodie de instabilitate politică în care se află și astăzi.

Că noi înșine, noi, românii, dacă ne uităm la istoria noastră, să facem un calcul: de la 1859 până astăzi peste 160 de guverne. Într-un număr similar de ani, să spunem așa. Deci și la noi este o astfel de instabilitate. Noi am trecut prin perioade din acestea în care reforma a devenit sloganul cu care politicienii și-au legitimat prezența, și-au demonstrat, să spunem așa, în ghilimele de rigoare, „demofilia", adică dragostea pentru popor. Ori acestea trebuie foarte bine cumpănite, pentru că reformele au sens atunci când aparțin unei viziuni. Ele nu pot fi parțiale. Nu se poate schimba ceva fundamental într-un anumit domeniu, dacă nu schimbi întregul.

Așa cum nu putem avea o bucătărie ultramodernă într-un bordei din chirpici, pentru că, sigur, discrepanța aceasta ne face ridicoli, ne face caraghioși, pe lângă faptul că devenim nefuncționali. Acest lucru cred că este de ținut minte atunci când ne putem adresa, știu eu, electorilor, solicitându-le solidaritatea cu măsurile de reformă pe care nu le avizăm, la care nu ne gândim.

LM: Contextul politic european de astăzi nu este favorabil. Are vreo asemănare cu perioada de la jumătatea secolului al XIX-lea?

CT: V-aș răspunde acestei întrebări cu o doză de optimism. Niciodată n-am avut un context favorabil. Noi am știut să-l transformăm într-unul favorabil, pentru că... îmi amintesc acum de vorbele lui Winston Churchill, care spunea: „Marea Britanie nu are prieteni, nu are dușmani, are doar interese și ele sunt veșnice." În această perspectivă, trebuie să spunem și noi că interesele românești se întâmplă câteodată, dar numai câteodată, să concureze, să fie de conivență cu interesele europene. Alteori, evident, nu se întâmplă aceste lucruri și avem de suferit.

Și, ca întotdeauna, atunci când vorbim de două entități de dimensiuni diferite și inegale, ca forță și putere, fără a fi sociali, dar vine și trebuie să spunem că cel mai puternic învinge, cel mai mare învinge. Ori din această perspectivă, contextul în care evoluează astăzi România poate fi, fără a forța foarte mult, asemănat cumva acelei perioade din perspectiva faptului pe care l-am anunțat chiar la începutul întâlnirii noastre, spunând că atunci am vorbit de o primă integrare europeană și acum vorbim de a doua integrare europeană.

Sigur, lucrurile sunt în cu totul alte dimensiuni, implicațiile sunt de cu totul altă natură. Valul globalizării în care trăim astăzi nu mai permite multe grade de libertate. Să spunem așa, măsurile pe care noi le adoptăm trebuie să fie în concordanță cu acquis-ul comunitar, ceea ce nu încercăm să facem, transformând societatea românească într-o societate gazdă europeană. Ca să spunem așa, telespectatorii vor înțelege ghilimelele. Noi totdeauna am

fost europeni, dar a fi european din punct de vedere emoțional este un efort pe care de multe ori îl facem în condiții adverse, pentru că, iată ce se întâmplă la răsărit de noi, nu este în niciun caz favorabil României. Chiar dacă nu suntem implicați direct sau nu suntem implicați direct în sensul unei confruntări directe (nimeni nu-și dorește așa ceva), suntem afectați profund de ce se întâmplă acolo.

Trăim într-o lume în care interdependențele sunt din ce în ce mai accentuate, în care, repet, încă o dată, gradele noastre de libertate sunt cu atât mai puține și de aceea trebuie să le și prețuim și să le folosim ca atare. Pentru că, dezvoltând modele mimetice, nu vom ajunge niciodată acolo unde ne propunem, nu vom depăși decalajul. Nu trebuie să ne imaginăm că partea bogată a Europei, hai să-i spunem așa, va sta cumva, va aștepta ca țări precum Bulgaria sau România sau altele să le prindă din urmă, ca să spun așa, trenul acesta european, să se integreze perfect și să devină doar beneficiare nete ale participării la acest construct politic, care e oarecum spectaculos.

Noi am mai avut în istorie câteva momente. Dacă ne gândim la Liga Hanseatică, moment de unitate europeană, a existat întotdeauna. Nici acum, Uniunea Europeană nu a trecut de perioada urâtă. Nu este un proces ireversibil, spunem noi, și acum avem probleme mari într-o definiție de identitate europeană, într-o definiție limitată extinderii europene, într-o definiție, iată, din păcate, locul și rolul României.

Pentru că acesta era sensul întrebării dumneavoastră, apropo de context, în Uniunea Europeană trebuie să spunem și de multe ori o spunem cu regret că, participând la jocul european, nu pu-

tem fi doar în poziție pasivă. Participarea înseamnă să activezi. Ori noi, din păcate, până acum, sper că acestă părere a mea nu este contrară, să spunem, cu ceea ce crede opinia publică, este relativ pasivă. Noi suntem a șaptea țară din punct de vedere demografic și știm că întotdeauna mărimea contează. Și, din păcate, ne aflăm la coada clasamentului atunci când vorbim de foarte multe statistici pe care le avem la îndemână. Ori cred că proiectul de țara care lipsește României se leagă tocmai de acest raport, care trebuie să fie unul armonioasă la ceea ce se întâmplă cu restul Europei.

LM: ***De câteva zile se discută în public despre posibilitatea strămutării osemintelor Marelui Domnitor Alexandru Ioan Cuza de la Biserica Trei Ierarhi din Iași la capela de la Palatul Ruginoasa, unde au mai fost depuse la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.***

CT: Ele au fost depuse acolo chiar la moartea lui. Da, deci el a fost înhumat după ce a fost adus de la Heidelberg, în prezența prietenilor săi și a lui Kogălniceanu, care a ținut un discurs foarte frumos atunci la Ruginoasa. Ce s-a întâmplat? A fost că atunci când a izbucnit războiul și frontul s-a apropiat, un soldat i-a luat osemintele, le-a pus în rucsacul său, în ranița sa, că așa se numea, și a mers la Curtea de Argeș, unde au fost depuse. Apoi, după război, au revenit, de data aceasta, la Biserica Mănăstirii Trei Ierarhi. De ce la Biserica Mănăstirii Trei Ierarhi? Este o întrebare legitimă. De ce la Biserica Mănăstirii?

LM: Știți cum sunt discuțiile. Unii aprobă, alții dezaprobă ducerea osemintelor Domnitorului la Ruginoasa. Care este părerea dumneavoastră în legătură cu această propunere?

CT: Ar trebui să facem un pic de istorie, nu foarte lungă, ca să nu plictisim pe nimeni. Biserica Mănăstirii Trei Ierarhi a fost considerată de Nicolae Iorga în perioada interbelică drept panteon al românilor. Era încă una din reparațiile morale pe care Iașiul trebuia să le primească pentru că a pierdut statutul de capitală. Așa se explică de ce atunci când osemintele lui Dimitrie Cantemir au revenit în țară, odată cu o parte din tezaurul României aflat la Moscova, în 1935, osemintele au fost depuse la Trei Ierarhi, pentru că știm cu toții că Trei Ierarhi este o ctitorie a lui Vasile Lupu. Deci nu era o legătură directă, cu atât mai puțin Cuza. Însă Biserica Mănăstirii Trei Ierarhi trebuia să devină panteonul românilor.

Și iată că românii nu au un panteon decât unul comunist, pe care îl știm foarte bine, din București. Cred că acest lucru ar trebui reparat. Dacă societatea și România ar avea o clipă de răgaz pentru a-și valoriza trecutul și pentru a crea simboluri, valori, modele – pentru că emisiunea dumneavoastră este despre modele – ar trebui ca și românii să aibă un panteon al lor, un panteon național în care marile figuri, figurile ilustre asupra căruia nu mai există, să spunem o verigă istorică să se regăsească. Pentru că, în fond și la urma urmei, marile națiuni ale lumii au asemenea locuri.

Cred că n-ar fi lipsit de interes ca Biserica Mănăstirii Trei Ierarhi să se transforme într-un astfel de panteon național, cu atât mai mult cu cât ea este o bijuterie arhitectonică. Or, din această perspectivă, solicitarea celor de la Ruginoasa este una firească, pentru că aia a fost moșia de suflet a lui Cuza, a fost locul în care Elena a stat, dar și un loc legat de familia Brătianu. Gheorghe Brătianu s-a născut la Ruginoasa. Acolo există, sigur, sunt acolo,

nu știu cum să spun. Ar fi o valoare pentru comunitate, numai că dimensiunea comunității de la Ruginoasa este mult mai mică decât dimensiunea și capitalul simbolic pe care l-ar avea Iașiul.

Acum, fără a fi partizan vădit, eu cred că osemintele lui Cuza trebuie să rămână acolo unde sunt și astăzi. Și mai mult decât atât, cred că dacă s-ar relua această idee a lui Nicolae Iorga, fără îndoială, Iașiul ar avea de câștigat nu numai în competițiile acestea, să spunem, mundane (Capitală Culturală Europeană și altele de felul acesta), ci și din punctul de vedere al măsurilor și al modului în care noi, românii, am dovedit că suntem capabili. Ăsta este cuvântul potrivit: să ne cinstim înaintașii, să avem ancore în timp care să ne garanteze identitatea mai clară într-o Europă difuză. Pentru că, iată, patria, ei bine, se pare că a devenit astfel sloganul.

Sunt mulți români, milioane de români, din păcate, care și-au părăsit țara. Sigur, nu toți foarte fericiți. Să ne gândim că în cele două războaie mondiale, România a pierdut cam 1,3-1,4 milioane de oameni, iar noi, într-un deceniu, am pierdut 2,8 milioane, așa cum ne spun date statistice. Este o hecatombă. Dacă ar fi să judecăm din perspectiva istorică, ne dăm foarte bine seama de acest lucru. De aceea cred că o astfel de inițiativă ar trebui încurajată și cred eu că liderii locali din Iași, liderii regionali ar trebui să militeze pentru ea, pentru a convinge opinia publică românească, că avem nevoie de un astfel de panteon și că locul cel mai potrivit pentru acest panteon ar fi în Iași. Ar fi o măsură foarte bună. Sper să urmărească și cei care solicită acest lucru. Este misiunea noastră. Sunt legitime solicitările lor. Sunt, într-adevăr, dar să-și însușească recomandarea unui specialist,

LM: Pentru că suntem cumva mai spre finalul emisiunii despre modele și valori, vă întreb, domnule profesor Cătălin Turliuc, dacă Alexandru Ioan Cuza este receptat la adevărata valoare și dacă personalitatea sa poate constitui un model pentru politicienii noștri de astăzi?

CT: O întrebare foarte bună. Cuza a fost urât în România după 1866 și v-aș reaminti episoade pe care toți le știm, pentru că toți am fost la școală. Celebra „Scrisoare pierdută" de la 1881, celebra piesă a lui Caragiale „Conu Leonida față cu reacțiunea" face astfel de trimiteri. Se vorbește acolo de Bulevardul Unirii, februarie și Bariera Unirii. Cuza a fost, în memoria contemporanilor săi, un personaj care a fost viu disputat încă din vremea domniei sale. Nu trebuie să uităm că în istoria noastră doar două personaje au fost însoțite de legende în istorie: Ștefan cel Mare și Alexandru Ioan Cuza. Cred că acest lucru ne spune ceva despre cât a fost de iubit de unii și de urât de alții. Pe de altă parte, clasa politică a căutat mereu să-l excludă din memoria românilor, mai ales pentru a justifica ceea ce s-a întâmplat la 1866. Monarhia constituțională care a urmat și făgașul pe care a pornit România, făgaș care izvorăște și are sorgintea în anii domniei lui Cuza.

De altfel, din această perspectivă, Sturza a fost cel care a avut arhiva personală și pe care a depus-o la Academie la debutul secolului trecut. Deci foarte multă vreme contemporanii n-au știut ce a zăcut în sertarele lui Cuza în calitate de documente. Brătianu spunea, undeva în 1938, că a trecut vremea disputelor și Cuza există, găsește, în sfârșit, locul bine meritat. Nu e adevărat, Cuza a fost folosit ca simbol și de către comuniști și de către regimurile autoritare. Să nu uităm că mareșalul, în aceea

vreme, Ion Antonescu, în 1940, și-a dat numele Universității din Iași, a spus „Cuza Vodă" pentru prima oară. Poate lumea nu știe acest lucru.

Cuza a fost un om contestat pentru că a fost și autoritar ca persoană, a avut și viața personală, să spunem așa, plină de avataruri și plină de absențe (ca să exprimăm în engleză ceea ce tinerii din ziua de azi folosesc mereu), deci plină de aventuri, să spunem așa. Deși, în esența sa, cred Cuza a fost o persoană foarte morală dintr-un anumit punct de vedere. Un singur lucru nu i se poate contesta lui Cuza: dragostea lui față de România și față de români. În rest, foarte multe lucruri le putem discuta, dar nu cred că există vreo voce care să pună sub semnul întrebării patriotismul lui. Acest lucru este exemplar. Cred că astăzi sunt foarte mulți care pun interesul personal în fața interesului național și când spun interesul național, sunt deplin conștient că nu există un interes național, că există interese naționale.

Dar în ceea ce privește raportarea la istorie, la trecut, la pământ, la patrie, ea rămâne o dimensiune fundamentală. Fără de ea nu ne putem legitima, fără de ea nu putem exista, așa cum fără îndoială există și orfani care nu-și cunosc părinții. Națiuni care să fie orfane nu vor rezista niciodată pe scena istoriei. Națiuni artificiale și ele sunt supuse mereu unui proces intern de erodare. A neglija această dimensiune identitară nu înseamnă a fi naționalist, înseamnă a fi orb în fața unei realități care impune să ne păstrăm ceea ce avem bun, ceea ce ne susține, ceea ce ne face să fim cu picioarele pe pământ, ceea ce ne dă speranță în cele din urmă, pentru că despre asta este vorba. Într-o societate în care speranța a fost ucisă, visurile tuturor se prăbușesc. Cred că nu trebuie să avem această capacitate. Cuza a fost un model și o

spun cu voce plină. A fost un model pentru patriotismul său, pentru dragostea sa față de țară.

LM: Vă mulțumesc, domnule profesor, mulțumim și telespectatorilor și așteptăm să ne fiți aproape și la alte ediții ale emisiunii noastre.

Iași, 2014

BREVIAR:

In dialog cu prof.univ.dr. **Cătălin Turliuc** – cercetător gr. I și șef de departament la Academia Română, Institutul de Istorie „A.D. Xenopol" Iași, despre rolul Domnitorului Alexandru Ioan Cuza în făurirea statului român modern și impactul reformelor sale asupra evoluției României, în contextul unor aniversări importante legate de instituții create în timpul domniei sale (Curtea de Conturi și Senatul României).

Argumente și puncte cheie:

Alexandru Ioan Cuza, un făuritor al României Moderne: Profesorul Cătălin Turliuc îl plasează pe Cuza ca ilustrare a unei întregi generații reformatoare, care a inițiat primul val de integrare europeană a României. Educația sa, implicarea în revoluția de la 1848 și parcursul administrativ-militar l-au pregătit pentru domnie.

- **Contextul european și politica faptului împlinit:** Unirea Principatelor și recunoașterea internațională au fost realizate printr-o politică de „fapt împlinit", într-un context european complex, nu întotdeauna favorabil. Sprijinul lui Napoleon al III-lea a fost crucial pentru legitimarea acțiunilor României.

- **Pleiada de reforme (1859-1866):** Domnia lui Cuza, deși scurtă (7 ani), a fost marcată de un număr uriaș de reforme fundamentale, cu costuri sociale enorme, care au modernizat profund țara. Acestea includ:

    - Secularizarea averilor mănăstirești (o măsură controversată și astăzi, eliberând peste un sfert din suprafața țării de influența externă).

- Reforma agrară (împroprietărirea țăranilor pe pământurile statului și mănăstirilor, nu expropriere directă a boierilor).
- Reforma electorală (lărgirea bazei electorale, chiar dacă încă cenzitară).
- Organizarea administrativă (introducerea județului, comunei și plășii).
- Coduri juridice (Codul Civil, Codul de Procedură Civilă, Codul Penal, Codul de Procedură Penală), care au stabilit egalitatea în fața legii și au adus dreptul românesc în aliniament cu cel occidental.
- Reforme în armată și sistemul de pensii.

- **„Mica Unire“ și importanța reformelor:** Denumirea de „Mica Unire“ este considerată o diminuare a importanței evenimentelor de la 1859-1866. Reformele și instituțiile create atunci și-au dovedit viabilitatea pe termen lung, fiind fundamentul statului român modern și chiar al României întregite.

- **Lecții pentru prezent:**
  - Reformele sunt costisitoare și necesită resurse ("faci reforme când ai bani, nu ca să câștigi bani"). Beneficiile lor sunt pe termen lung, nu imediate.
  - Stabilitatea este necesară pentru consolidare, iar o „sarabandă de reforme“ contradictorii poate fi riscantă.
  - Reformarea statului prin justiție este considerată o abordare greșită, cu exemplul Italiei din anii '80.

- Reformele trebuie să facă parte dintr-o viziune de ansamblu, nu să fie parțiale.

- **Contextul european actual vs. secolul al XIX-lea:** România nu a avut niciodată un context favorabil, ci a știut să-l transforme. Astăzi, în valul globalizării, gradele de libertate sunt mai puține, impunând conformitatea cu normele europene. România trebuie să fie un actor activ, nu pasiv, în Uniunea Europeană și să dezvolte un proiect de țară armonios.

- **Soarta rămășițelor lui Cuza și panteonul național:** Se discută despre posibilitatea mutării osemintelor lui Cuza de la Biserica Trei Ierarhi la Palatul Ruginoasa. Profesorul susține că rămășițele ar trebui să rămână la Trei Ierarhi, reiterând ideea lui Nicolae Iorga ca această biserică să devină un panteon național, un loc simbolic de cinstire a înaintașilor.

- **Cuza ca model de patriotism:** Deși contestat în timpul vieții și după domnie, Cuza a fost mereu însoțit de legende. A fost un personaj cu o viață personală controversată și o domnie autoritară, dar esența sa morală și dragostea sa incontestabilă pentru România și români îl fac un model, în special patriotismul său, într-o perioadă în care mulți politicieni pun interesul personal înaintea celui național.

Iași, 2014

Cătălin Turliuc

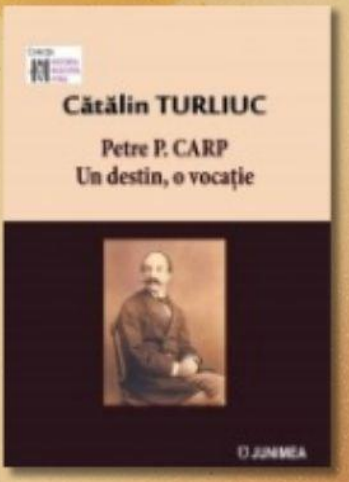

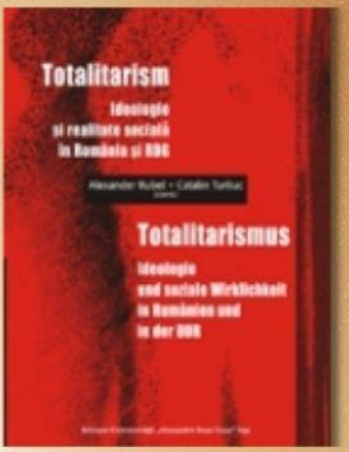

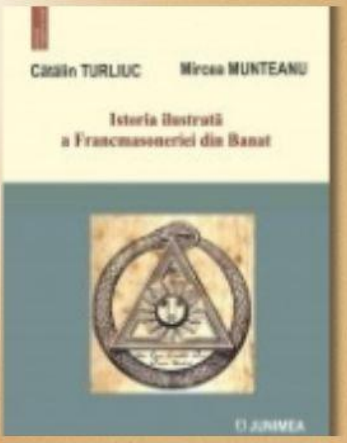

Colecția HISTORIA MAGISTRA VITAE

Cătălin TURLIUC
Mircea MUNTEANU Alexandru RUFANDA

Istoria ilustrată a Francmasoneriei din Moldova istorică

Volumul V

JUNIMEA

Colecția HISTORIA MAGISTRA VITAE

Cătălin TURLIUC
Mircea MUNTEANU Alexandru RUFANDA

Istoria ilustrată a Francmasoneriei din Moldova istorică

Volumul IV

JUNIMEA

Colecția HISTORIA MAGISTRA VITAE

Cătălin TURLIUC
Mircea MUNTEANU Alexandru RUFANDA

Istoria ilustrată a Francmasoneriei din Moldova istorică

Volumul II

JUNIMEA

Colecția HISTORIA MAGISTRA VITAE

Cătălin TURLIUC
Mircea MUNTEANU Alexandru RUFANDA

Istoria ilustrată a Francmasoneriei din Moldova istorică

Volumul III

JUNIMEA

Colecția HISTORIA MAGISTRA VITAE

Cătălin TURLIUC
Mircea MUNTEANU Alexandru RUFANDA

Istoria ilustrată a Francmasoneriei din Moldova istorică

Volumul I

JUNIMEA

DREPTUL CA DESTIN

Invitat: prof. univ. dr. **Tudorel Toader**, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

***Motto*:**
„Legea este conștiința scrisă a unei societăți.”

ML: ***Bună ziua, stimați telespectatori, bun găsit tuturor! Într-o lume în care legea apare adesea o abstracție, profesorul universitar doctor Tudorel Toader este una dintre acele personalități care i-au dat formă, greutate și, mai ales, sensuri umane. De mai bine de patru decenii, numele său este sinonim cu rigoarea juridică, cu reflectarea academică de profunzime și cu un angajament constant față de valorile statului de drept. Absolvent al Facultății de Drept din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, șef de promoție, a rămas fidel acestei instituții, parcurgând toate treptele carierei universitare, de la asistent, lector, conferențiar, până la profesor universitar și conducător de doctorat. Din 2004 până în 2016 a fost decanul Facultății de Drept. Între 2016 și 2024, rector al***

Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, contribuind substanțial la modernizarea și internaționalizarea celei mai vechi universități din România. În această perioadă, Universitatea a consolidat parteneriate europene și a devenit o prezență constantă în proiecte academice și științifice de anvergură. Cariera sa juridică s-a împletit mereu cu activitatea și cu implicarea în marile foruri de decizie. Judecător al Curții Constituționale a României (2006-2016), membru al Comisiei de la Veneția (2014-2022) și Ministru al Justiției (2017-2019), Tudorel Toader a avut o contribuție directă la definirea și reinterpretarea cadrului constituțional și penal din România contemporană. În prezent este arbitru la Curtea de Arbitraj Comercial de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României, membru în Comitetul Director al Asociației Internaționale de Drept Penal și vicepreședinte al Academiei de Științe Juridice. Din 2024 face parte și din Institutul European de Drept, o recunoaștere a autorității sale științifice pe plan internațional. Activitatea sa științifică este impresionantă. Autor, coordonator sau coautor la peste 15 volume fundamentale de drept penal, constituțional și european, între care se remarcă seria „Explicațiile noului Cod Penal" (5 volume), „Constituția României reflectată în jurisprudența constituțională" sau „Noul Cod Penal, comentarii pe articole", lucrări de referință pentru generații întregi de magistrați, avocați și studenți. În paralel, a publicat multe articole în reviste de specialitate, a participat la conferințe internaționale, a fost invitat să susțină prelegeri în universități și academii din Europa, Africa și America Latină. Recunoașterea meritelor sale s-a concretizat în numeroase distincții: Ordinul Național „Steaua României"

în grad de Cavaler (în 2012), Ordinul „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, titluri de Doctor Honoris Causa ale mai multor universități, precum și premiile „Vintilă Dongoroz” și „Anibal Teodorescu” acordate de Uniunea Juriștilor din România. Dar dincolo de funcții și onoruri, Tudorel Toader rămâne un profesor în sensul nobil al cuvântului. În amfiteatrele Facultății de Drept, generații de studenți au descoperit nu doar legile scrise, ci și sensurile morale ale justiției, învățând că dreptul nu este o armă, ci un echilibru între putere și adevăr.

Să-i spunem bun venit la emisiunea de astăzi!

TT: Vă mulțumesc pentru invitație, bună ziua și mulțumesc pentru o mult prea generoasă prezentare.

ML: ***Vă propun să începem dialogul, domnule profesor. Se spune că legea nu este doar un set de reguli, ci un limbaj al rațiunilor morale. În cazul dumneavoastră, acest limbaj a devenit o profesie de credință. Când și cum ați descoperit că nu este doar o carieră, ci o vocație?***

TT: Spun eu, am făcut această opțiune pentru drumul acesta profesional, vorbind juridic, din perioada liceului, că e normal, atunci îți stabilești prioritățile, mai ales că era vremea când era foarte, foarte greu la Facultatea de Drept. După aceea, venind student la Facultatea de Drept, sigur, m-au fascinat profesorii, m-a fascinat materia, descopeream de fiecare dată altă dimensiune a dreptului și cum bine spuneați, dreptul nu este doar un set de reguli, de norme scrise abstracte acolo în Monitorul Oficial sau în coduri, este mecanismul care reglează, care dirijează, care protejează interesele fundamentale, libertăți fundamentale.

Dreptul trebuie să fie viu, să se aplice oamenilor societății, să evolueze odată cu el. Legea nu rămâne neapărat în tiparele anului în care a fost adoptată. Ea se modelează, se interpretează, răspunde cerințelor prezente și viitoare ale societății sau segmentului căruia i se adresează. Așadar, pot spune că în facultate profesorii mi-au indus această plăcere, bucurie de a mă apropia de drept, de fiecare materie. Dar am devenit penalist prin faptul că în anul al treilea de studii, participam la un concurs din ăsta profesional între facultăți de drept, eram la Sibiu, mai eram cu o colegă din Iași, câte doi din fiecare, patru facultăți erau la vremea aceea, patru facultăți de drept la vremea aceea, și participam câte doi din fiecare facultate. Am luat locul întâi, eram foarte mulțumit, dar eram foarte, cum să zic, aplecat pe carte, da, da, da. Și cred că a fost un stimulent foarte, mare. După care, când am absolvit facultatea, profesorii Loghin și Teodoru, regretații profesori, m-au invitat în cabinet și mi-au zis: „Ne-am gândit la dumneavoastră să vă oprim asistent la facultate". Eu le-am mulțumit, dar am zis: „Nu, eu am venit să mă fac procuror". Eram și șef de promoție. „Procuror!" Plecând, erau șapte posturi de procuror pe țară. Și zic: „Mă duc o rundă", dar cu gândul acesta am învățat să intru în facultate, cu gândul acesta am învățat în facultate, și am plecat procuror. Am stat câțiva ani, după care am revenit la facultate, tot pe drumul juridic și al dreptului penal.

ML: ***Deci nu poți fi jurist cu adevărat dacă nu ești și moral, pentru că legea fără conștiință devine simplă normă.***

TT: Doamnă, vreau să vă spun ceva. Sigur că de-a lungul carierei, până s-au adunat niște ani, niște etape ale vieții personale, profesionale, chiar dacă m-am aflat în diferite funcții, diferite

demnități, știam că norma juridică are în ea componentă morală. Că știm noi, normele, unele dintre normele juridice s-au ridicat, au fost ridicate la nivelul normei juridice. Restul au rămas norme morale. Deci orice normă juridică are o dimensiune morală. Acum, eu, prin tot ce am făcut în diferite funcții, demnități, la catedră sau unde m-am aflat, mă aflu, am ținut cont de două lucruri: dacă este corect și dacă este necesar de făcut lucrul acela, demersul acela, și, în același timp, dacă este legal, că nu poți să te abați de la lege oricât ai vrea. Sigur, la un moment dat, știam că îi deranjez pe unii, știam că nu răspund așteptărilor altora. Dar eu am ținut calea mea, să fie corect, să fie moral, să fie legal.

ML: ***Anul acesta, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, care nu este doar prima universitate modernă a României, ci și o matrice de valori, a sărbătorit 165 de ani de la înființare. Ce înseamnă pentru dumneavoastră această aniversare și cum vedeți misiunea Universității în secolul XXI?***

TT: Universitatea are 165 de ani, dar Facultatea de Drept are 170 de ani. Dintre care eu am trăit la propriu și la figurat 43 de ani în universitate. Deci, aproape un sfert din istoria universității eu am trăit-o, o repet, acolo în universitate, pe toate treptele în care m-am aflat. Ce înseamnă? Înseamnă aproape mai mult decât a doua casă. Pentru că, având obligații diferite, având diferite funcții manageriale, administrative, pasiunea față de știința dreptului, față de studenți, față de componenta didactică, științifică, mult, mult timp l-am dat și l-am petrecut, în sensul desfășurării, în cadrul facultății, în cadrul universității. Sigur, eu privind în urmă, sunt bucuros, chiar foarte bucuros de ceea ce am făcut.

ML: ***Deci misiunea ei rămâne aceea să creeze oameni liberi prin cunoaștere și adevăr.***

TT: Sigur. Dreptul, în general, școala juridică de la Iași este o școală juridică foarte puternică, respectată. Eu am cunoscut toate mediile juridice din țară, peste tot am întâlnit absolvenți de-ai noștri de la facultate. Sunt oameni foarte bine pregătiți, foarte apreciați acolo unde desfășoară activitățile și au și altceva în plus. Au sentimentul apartenenței la școala juridică ieșeană, la facultatea noastră. Faptul de a fi absolvent de drept de la Cuza, în sine, este, dacă vreți să spunem, un certificat de calitate. Au bucuria, au mândria asta de a fi absolvent de drept de la Iași, ceea ce e frumos. Și, de exemplu, acum, astăzi, avem o astfel de manifestare științifică prin care marcăm cei 170 de ani ai Facultății de Drept.

ML: ***Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași este în sine o instituție cu memorie vie, așa cum ați spus dumneavoastră. Ați condus-o timp de opt ani, iar numele dumneavoastră este strâns legat de tradiția școlii juridice ieșene. Sunteți profesor universitar de aproape trei decenii, dar acum spuneați că de...***

TT: Cu totul, de când sunt în facultate, 43 de ani.

ML: ***Așa, 43 de ani. Cum ați reușit, ca rector și profesor, să mențineți echilibrul între tradiția universitară și nevoia de modernizare a educației juridice?***

TT: Da, sunt evoluții firești, într-un fel. Să nu uităm că în 2007 am intrat în Uniunea Europeană și a trebuit să ne așezăm, așa, universitatea, la valorile și la standardele europene. În 2006, octombrie 2006, de exemplu, participam la Bologna cu conduce-

rea Universității, de atunci, eram decan la semnarea Cartei de la Bologna. Dacă dăm înapoi doi ani de zile, un moment foarte important, consider eu, pentru Facultatea de Drept s-a petrecut undeva în aprilie-mai 2004, când m-a sunat decanul de la Drept de la București și îmi spunea, am vorbit și cu decanul de la Cluj, că urmărește o hotărâre de guvern privind trecerea la Bologna, modernizarea. Și zice: „Te consult, ce părere ai? Dreptul să treacă pe trei ani sau să rămână pe patru ani?" „Domnul profesor," zic, „ne consultăm noi trei și dăm răspunsul Ministrului Educației." Zic: „În opinia mea, patru ani ar trebui să rămână dreptul, chiar dacă ulterior mai fac masterate, mai fac doctorate, învățământ, formare continuă etc." Zice: „Bine, îi transmitem patru ani", și dreptul a rămas de patru ani, sigur, în condițiile în care multe, multe specializări, facultăți au trecut la trei ani și, în felul acesta, pe Bologna, pe Uniunea Europeană, ne-am ridicat la standarde. Vă dau un exemplu, care nu cred că le-a făcut neapărat mare bucurie celor de la Departamentul de Relații Internaționale. Veneam de la o conferință din străinătate, am întâlnit mulți rectori la Versailles, foarte mulți rectori din toată Europa și atunci am luat hotărârea de a trimite o scrisoare la conducerile universităților din toată lumea. Am reușit pe Europa, pe America Latină, am început pe Asia, mai departe nu mai știu, să ne prezentăm și să arătăm disponibilitatea unei colaborări pe diferite segmente și am primit și feedbackuri, cum se spune, și răspunsuri foarte multe, foarte pozitive. Am încheiat și parteneriate. Am încercat să răspund la această întrebare privind modernizarea universității cu multe specializări, masterate, cu filialele acelea, extensiunile acelea, cum se numesc acum, din Republica

Moldova și, sigur, universitatea pulsează, cum să spun eu, la ritmurile educaționale moderne și europene.

ML: ***V-ați străduit să păstrați spiritul clasic al formării juridice, în primul rând rigoarea, moralitatea, să zicem, disciplina, dar ați introdus și metode moderne vizând parteneriate europene, digitalizare și cooperare inter-universitară.***

TT: Dacă vreți să vă dau un exemplu numai la nivelul Facultății de Drept: când am devenit eu decan, în 2004, deși aveam în spate experiența a două mandate de prodecan și unul de secretar științific, adică n-am venit direct decan și hai să vedem ce îi de făcut. La nivelul burselor Erasmus aveam un singur student care în anul acela 2004 era plecat în străinătate cu mobilitate. Când am încheiat cele trei mandate de decan, în al 12-lea an, de la facultate plecau 55 de bursieri Erasmus. Deci de la 1 la 55 e distanță.

Vorbesc de anul 2016, dar în fiecare an aproape identic s-au dus și mobilitățile astea au avut un rol destul de important.

ML: ***Dreptul penal, domeniul în care sunteți una dintre vocile majore, traversează schimbări profunde. Ne confruntăm cu dileme etice și juridice noi. Care sunt marile transformări doctrinare și morale ale dreptului penal contemporan?***

TT: Da, dreptul penal la noi e și format din două dimensiuni, așa. O parte din normele din Cod și o parte din normele din legile speciale. Și putem spune că dreptul penal are cam mult prea multe lucruri, adică prea multe reglementări și există riscul ca românul să nu le mai știe, dar îi cer să le respecte. Care sunt marile transformări? Au fost și sunt, într-adevăr. Pentru că, intrând în Uniunea Europeană, a trebuit să armonizăm, cum se

spune, cu legislația europeană. După aceea s-a adoptat un nou Cod Penal și de Procedură Penală. Au intrat în vigoare la 1 februarie 2014. Au fost făcute ele cam repede, în niște comisii, nu intrăm în amănunt, adoptate prin procedura angajării răspunderii Guvernului, care înseamnă o procedură, sigur, sub egida Constituției, dar cam repede, așa, n-ai timp de amendamente, dezbateri pe subiect. Și s-a dovedit, încă se dovedește, că atât în Codul Penal, cât și în Codul de Procedură Penală, au fost multe, multe soluții neconstituționale, de ordinul zecilor de soluții. Tot atâtea decizii de neconstituționalitate ale Curții Constituționale, care vrea să modifice, modificări. Dacă ar fi să intrăm în amănunt, pot da exemple punctuale, dar nu cred că este cazul. După aceea, norma penală trebuie să fie clară, previzibilă, predictibilă, spune Constituția. De multe ori s-a dovedit și încă se dovedește că normele sunt deficitare sub acest aspect și de multe ori, după aceea, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, au ridicat standardul de protecție a drepturilor, libertăților fundamentale. Deciziile, dezlegările lor sunt obligatorii pentru noi și iarăși legislația a trebuit să țină pasul cu acele standarde. Concluzionând, dreptul penal este, dacă putem spune așa și, sigur, e corect, norma juridică penală cea mai severă, pentru că numai în penal găsim cuvintele pe care nu le dorește nimeni: ***cu închisoare de la până la***. Și atunci, având cea mai severă legislație, această ramură penală este foarte dinamică. E adevărat că și făptuitorii sunt foarte inventivi.

ML: ***Au apărut tipologii noi de criminalitate, de infracțiuni. Sigur, informatica, cu carduri, dar...***

TT: Și legea trebuie să țină pasul. Dar avem o lege bună, mai trebuie cunoscută și mai trebuie și respectată.

ML: ***Aici e mai greu. V-ați făcut simțită prezența la conferințe și congrese internaționale, de la Paris, Dublin, până la Havana și Johannesburg. Cum se vede școala juridică românească din perspectiva lumii academice internaționale?***

TT: Se vede cu respect, se vede cu apreciere. Dacă îngăduiți, vă dau un exemplu. Cred că în 2009 eram la un congres al Asociației Internaționale de Drept Penal la Istanbul. Și cineva a prezentat președintelui AIDP-ului, Sharif Bassyouni, că sunt decan la Facultatea de Drept. Toate până aici nu era nimic. Acolo erau câteva sute și mulți, numai penaliști. Până când a zis că sunt decan la Facultatea de Drept din Iași. În momentul acela, președintele AIDP-ului parcă a văzut cel mai bun prieten al lui și zice: „Ah, Iași! Vespasian Pella!" Vespasian Pella, care acum exact 100 de ani preda dreptul penal la Iași. Vespasian Pella, care prin studiile, prin ce a elaborat el, a creat premisele Curții Penale Internaționale, Statutului de la Roma. Că eram între cele două războaie mondiale și după Primul Război Mondial se căutau niște soluții juridice, instrumente juridice ca statele să poată interveni, să preîntâmpine un nou flagel mondial, și el a creat aceste repere ale Curții Penale Internaționale. Este, și spun eu, cam toată lumea recunoaște, juristul român cel mai cunoscut și cel mai respectat în străinătate. Categoric, e mai cunoscut în străinătate decât în România. Am dat și noi denumirea câtorva săli, amfiteatre la Cuza. Anul trecut s-a dezvelit și un bust pe care l-a făcut cineva aici în Iași, bustul lui Vespasian Pella, chiar acolo la intrarea la Facultatea de Drept, când intri, vrei, nu vrei, îl vezi pe Vespasian Pella, ceea ce e frumos, chiar sub fereastra Aulei 1-1, unde a predat și acum 100 de ani.

ML: ***Ca membru al Comisiei de la Veneția, un for de reflecție asupra democrației și constituționalismului, una dintre cele mai prestigioase structuri consultative ale Consiliului Europei, cum ați descrie această experiență ca membru al Comisiei de la Veneția? Ce învățăminte și concluzii ați desprins din modul în care se construiește un stat de drept?***

TT: Comisia de la Veneția este un templu al științei, al justiției constituționale. Noi zicem Comisia de la Veneția pentru că și desfășoară activitatea la Veneția, dar e un organism consultativ, cum bine ați zis, al Consiliului Europei și are sediu la Strasbourg. Era decembrie 2006, eram proaspăt judecător la Curtea Constituțională și pe 18-19 decembrie 2006, la Sofia, o mare conferință România – Bulgaria în pragul aderării la UE, organizată de Comisia de la Veneția. Președintele Curții Constituționale a transmis invitația, a făcut un apel, cine vrea să participe dintre cei nouă judecători. Sigur, a revenit pe mine, fiind ultimul venit și îmi plăceau asemenea întâlniri. M-am dus cu plăcere acolo, l-am cunoscut pe Lenartz, președintele Curții de Justiție a Uniunii Europene, care e și azi și președintele Curții de Justiție, președintele Buquicchio și secretarul general al Comisiei de la Veneția. Și în felul ăsta am început un dialog profesional în numele Curții Constituționale și Comisia de la Veneția, Curtea de Justiție a Uniunii Europene. După care am avut multe, multe întâlniri pe dimensiunea Curții Constituționale și Comisia de la Veneția, până când Curtea Constituțională m-a desemnat corespondent al Curții Constituționale la Comisia de la Veneția. Șapte ani am fost reprezentantul Curții la Comisia de la Veneția. După care, în 2014, guvernul m-a numit reprezentantul statului român, membru titular, cum se spune, în Comisia de la Veneția. Eu eram

titular, Bogdan Aurescu era ministru de externe atunci. Era membru supleant, dar mergeam împreună ori de câte ori aveam posibilitatea. Sigur, acolo, repet, este un templu și cuvântul este potrivit, privind justiția constituțională. Acolo se stabilesc standardele de constituționalitate.

ML: ***Pentru fiecare stat în parte?***

TT: Standarde comune pentru toată lumea, și se verifică cum le respectă fiecare stat în parte. De exemplu, o țară vrea să-și revizuiască legea fundamentală, Constituția. Draftul acela de proiect de lege, de modificare, se supune la referendum, cum și procedura în fiecare țară, aceasta transmite Comisia de la Veneția. Comisia de la Veneția, dacă ea Consiliul Europei, are 47 de titulari, 47 de supleanți. Desemnează o subcomisie din 3 sau 5 membri, subcomisie care documentează proiectul de lege, care se deplasează în țara respectivă, care discută cu autoritățile judiciare, executive, cu președintele republicii respective și analizează proiectul de lege, analizează proiectul de lege, nu numai cu Constituția lor, ci și cu standardele europene, și spun că nu vor fi compatibile, recomandări europene și așa mai departe. Am văzut, de exemplu, să luăm exemplul Ucrainei, că e un subiect de mare preocupare la nivel european, chiar internațional, când au trecut la autonomia locală, legea aceea și a venit primul ministru, ministrul justiției, sigur era și titularul Comisiei de la Veneția din partea Ucrainei, și a prezentat proiectul de lege. Făceam parte din subcomisia aceea a Comisiei de la Veneția, cu unele modificări a fost adoptată. Adică am încercat în câteva minute să descriu metoda de lucru a comisiei. Gândiți-vă într-un for din acela, un templu și la propriu și la figurat. Toți stau și discută,

primești draftul și fiecare expune punctul de vedere dacă e bun, dacă nu e bun și se adoptă rezoluția finală.

Nu intervin pe text. Face un raport care se anexează textului și țara respectivă, de regulă, îl respectă.

ML: ***Ați condus Ministerul Justiției într-o perioadă dificilă. Care este diferența dintre catedră și decizia executivă?***

TT: Eu am avut avantajul ca ministru de a nu fi înregimentat politic. Am avut avantajul, zic eu, și veneam ca ministru, veneam din judecătorul constituțional. Adică aveam toate dimensiunile statului de drept și vedeți că printre altele poți să te adresezi uneia dintre puteri, te adresezi de pe poziția ta, dar trebuie să-i cunoști și atributele acelei puteri. Am avut, zic eu, acest avantaj că m-am dus ministru cu încărcătura, cu experiența de la catedră, fără discuție, dar și cu experiența judecătorului constituțional timp de 10 ani de zile. A fost o perioadă dificilă. Perioadă dificilă pentru că eu m-am dus ministru în februarie, 27 februarie 2017. Lumea era în stradă, scoasă de Ordonanța 13. Defilau și protestau împotriva ordonanței care s-a adoptat în ianuarie 2017, când ministru era Florin Iordache. Când a venit Varujan Vosganian la Iași și mi-a propus, mi-a transmis din partea domnului Tăriceanu propunerea de a fi ministru, mi-a zis printre altele – am stat o oră și jumătate de vorbă – mi-a zis că se ia în considerare faptul că ați fost judecător și cunoașteți foarte bine mecanismele statului de drept. Am discutat noi, am zis: „Peste o săptămână mă gândesc, dau răspunsul". Am mers la București și am zis: „Da". Dacă mai zic o frază... Am avut acest avantaj. Am avut dezavantajul că lumea era în stradă, că lumea protesta împotriva Ordonanței 13, pe de-o parte. Am avut dezavantajul faptului că unii,

ca să nu le spunem numele, aveau interese majore de amnistie și grațiere pe care eu nu le-am dat. Așa este. Că îmi cereau prin ordonanță și am spus: „Politica penală nu se face prin ordonanță de urgență. Astea au fost două mari dezavantaje. Sigur, voi expune eu mai multe din viața, să-i spunem așa, de la Ministerul Justiției, dar eu, privind în urmă, sigur, lumea de multe ori cred că nici nu prea vrea să cunoască adevărul.

ML: ***Am reținut, în timp ce mă documentam, o frază pe care ați spus-o chiar și în spațiul deciziei politice: „Un jurist trebuie să fie fidel principiului de legalitate și nu conjuncturii.” Deci cu asta ați spus tot în perioada când ați fost ministru la Ministerul Justiției.***

TT: Mi se punea întrebarea în perioada respectivă, de regulă de cei care, mă rog, aveam un dialog mai deschis, mai amplu așa: „Spuneți-mi cum de rezistați în vacarmul acela și în tensiunea aceea de acolo?” Rezist ghidându-mă de două repere: dacă este corect ceea ce fac și dacă e legal ceea ce fac. Nu țin cont că unul vrea așa, că altul dorește invers, nu știu ce. Eu, de pe scaunul de ministru, trebuie să fac ceea ce este în interesul statului, ceea ce este în acord cu legea, ceea ce este corect, nu ceea ce se dorește.

ML: ***Ați publicat volume care au devenit repere pentru învățământul juridic românesc. Care este astăzi impactul lucrărilor precum „Explicațiile noului Cod Penal” sau „Noul Cod Penal, comentarii și aplicații”?***

TT: Aici risc să fiu subiectiv. Eu sunt bucuros, mulțumit de ceea ce am scris și publicat. Prima mea carte în librărie a apărut în 1993. Din 1993 până astăzi, cum se spune în termeni livrești,

n-am lipsit din bibliotecă. „Explicațiile Codului Penal" sunt foarte bine primite, chiar dacă sunt cinci volume destul de consistente. Acolo au colaborat colegii din aproape toate centrele universitare din țară. A fost în 2014-2015. Acum am scos în 2025 o nouă ediție și pe 12 decembrie vom avea o altă conferință, lansăm volumul 5 și închidem explicațiile la nivelul anului 2025, pentru că ele se leagă. Spuneam că dreptul penal e foarte dinamic, foarte schimbător și atunci și materiale documentare, informative – că-i pentru studenți, teoreticieni, practicieni – să țină cont cu viața juridică de azi, pentru că nu discutăm de istoria dreptului penal, discutăm de actualitate.

ML: ***De-a lungul anilor ați primit numeroase distincții și le enumeram la început: Ordinul Național „Steaua României", Premiul „Vintilă Dongoroz", titluri de Doctor Honoris Causa. Ce reprezintă pentru dumneavoastră aceste recunoașteri?***

TT: Reprezintă o recunoaștere, cum spuneți dumneavoastră, a comunității academice. Reprezintă o bucurie pentru cel care este laureat și, în același timp, în funcție de îndemn, o obligație de a continua și de a realiza mai mult și poate mai bine. Mare bucurie a fost când la Patriarhie, Patriarhul mi-a dat titlul acela...

ML: ***„Sfinții Împărați Constantin și Elena".***

TT: Și într-o ceremonie fastuoasă, cuvinte frumoase, emoționante și plăcute în același timp.

ML: ***Participați constant la dezbateri, congrese, conferințe privind impactul noilor tehnologii asupra dreptului. În ultimii ani, dreptul penal, mai spuneam și mă repet, s-a confruntat cu provocări legate de inteligență artificială, spațiul cibernetic și nici un tip de infracțiuni. Cum răspunde doctrina juridică aces-***

tor mutații rapide și ce se schimbă în dreptul penal în era digitală a inteligenței artificiale?

TT: Dar noi trebuie să acceptăm că inteligența artificială este o realitate, că vrem, nu vrem, trebuie să o recunoaștem și să o folosim. Ea ne ajută în munca de documentare, selecție, evidențiază neconcordanța, omisiunile, jurisprudența, doctrina etc., dar trebuie să avem și grijă ca inteligența artificială să nu se substituie rațiunilor umane. Adică inteligența trebuie să ne ajute, dar în domeniul dreptului, și mă refer la dreptul penal, repet, cea mai severă, constrângătoare ramură a dreptului judecata de valoare trebuie să rămână a omului, pentru că el apreciază, el proporționează, el dozează sancțiunea cu fapta comisă.

ML: ***Deci rolul juriștilor este să integreze tehnologia în limitele demnității umane și nu invers.***

TT: Și să o folosească. Cred că ar fi greu să nu o folosim, Eu vorbesc ca unul care nu sunt de specialitate tehnică în informatică, dar am participat, eram președintele Consiliului JAI (Justiție și Afaceri Interne), când în România avea președinția Consiliului Europei și am participat la toate aceste dezbateri. Vă dau un exemplu. Atunci s-a pus problema conservării electronice. Ce înseamnă asta? S-a adoptat regulament, s-a adoptat directivă inițiată și adoptată în mandatul când eu eram președintele Consiliului JAI, cu toți miniștrii de justiție și de interne din Europa. Înseamnă că un procuror din România, Regulamentul de intrare în vigoare pe 18 august 2026, deci la anul, înseamnă că un procuror de la Iași, din România, poate să se adreseze unui operator de date din astea, că-i telefonie, că-i e-mail și ce mai este, și să-i solicite probe. Și nu mai stă la autorizarea unui judecător. Mail-

ul, CVS-ul (sau GPS-ul, în funcție de context), tot ce este. Și atunci scurtcircuitează obținerea probelor și nu mai stă să aștepte la judecătorul de la noi, judecătorul din Franța, din Germania.

ML: ***Pare că deja se folosesc aceste probe. Nu?***

TT: Regulamentul atunci când intră în vigoare. Ce se folosește este cu totul altceva, acolo de stocare și de conservare. Avem legea și directiva cealaltă.

ML: ***În prezent activați ca arbitru la Curtea de Arbitraj Comercial Internațional. Ce învățați din această nouă ipostază? Că este altceva arbitrajul decât dreptul penal?***

TT: În prezent, dincolo de catedră, principala mea preocupare este avocatura. Sunt și arbitru la Camera de Comerț a României, la Curtea de Arbitraj Internațional. Justiția este cea clasică pe care o știm noi, înfăptuită de judecători, dar avem și metode alternative de soluționare a litigiilor. Spre exemplu, medierea sau arbitrajul. La fiecare cameră de comerț există o curte de arbitraj și la nivelul central există curtea aceasta internațională de arbitraj unde sunt membru. Ce înseamnă? Nu mai ești procuror, nici judecător, nici avocat, ești unul din cei verificați de pe lista de arbitri care este publică și părțile, când încheie un contract în civil, nu în penal, când încheie un contract, stabil acolo sau clauză: dacă în caz de litigiu aleg să se adreseze instanței competente, cum se zice, sau unei instanțe arbitrale.

ML: ***Este o profesie care te obligă la calm, la ascultare, la decizie argumentată, valori de care societatea are tot mai mare nevoie. Și mie mi se pare că vi se potrivește ca o mănușă treaba aceasta.***

TT: Și altceva. La justiția clasică nu îți alegi judecătorul. Nu? E acela la care se repartizează dosarul în mod aleatoriu. Pe când în CACI (Curtea de Arbitraj Comercial Internațional) trebuie să prezinți garanții de credibilitate ca să fii acolo și să fii desemnat arbitru, sigur, în soluționarea cauzelor. N-am să vă spun acum ce, dar am mai multe astfel de solicitări și, sigur... Le-am dat curs.

ML: ***Deseori vorbiți despre dimensiunea morală a legii, că legea trebuie să apere omul, nu să-l strivească. Se mai poate vorbi astăzi despre morală în drept într-o lume dominată de interese și pragmatism?***

TT: Vedeți, noi judecăm legea. Ca judecător, asta am făcut zece ani. Judecătorii constituționali nu fac legea, dar cu pixul în mână, cu creionul în mână, taie. Asta nu e conformă Constituției, nu adaugă, ci elimină. Acum, orice lege despre care noi vorbim, în general, are în ea două componente. Pe de-o parte este oportunitatea reglementării, pe de altă parte e constituționalitatea, compatibilitatea cu Constituția. Nevoia de a adopta o lege, o hotărâre, o ordonanță, ceva, îi aparține decidentului. Acolo, în oportunitate, el trebuie să treacă și aspectele de moralitate pe care le ziceți. Sigur că sunt multe interese. Sunt multe interese și noi privim legea așa ca pe ceva abstract, din ceruri, dar ea e făcută de oameni și pentru oameni. Depinde cum e făcută legea, cum e proiectat sau inițiat, proiectul de lege, de reglementare, ce interese sunt în ea și cât de mult se respectă standardele constituționale.

ML: ***Fără dimensiunea morală, am mai spus-o, revin, vă aparține zicerea, „fără dimensiunea morală, justiția devine o procedură și nu un ideal”.***

TT: Spunem că românii trebuie să aibă încredere în justiție. De aici, sau prin această dimensiune, poate fi dobândită încrederea în justiție. Eu am văzut oameni care sunt condamnați, dar dacă se știu vinovați, n-au sentimentul acela de revoltă, de neîncrederea, că: „Am făcut-o, am greșit, o trag”. Dar dacă nu sunt vinovați și cumva sunt sancționați, atunci apare nemulțumirea, frustrarea, neîncrederea, încălcarea acelor norme despre care... spuneți. Dacă îngăduiți, mai e vorba și de altceva. Nu numai de cum e legea, ci și cum se aplică legea. Legea poate fi dreaptă, dar...

ML: ***Pentru că colegii ne fac semn că trebuie să ne apropiem de final. Încă o întrebare de final: privind retrospectiv, de la catedră, la Curtea Constituțională și la Universitatea pe care ați condus-o două mandate, care este cea mai importantă lecție pe care ați învățat-o și ați dori să o lăsați generațiilor viitoare***?

TT: Multe sunt de spus, dar cel mai important este ***știința de carte***. Nu e suficient să știi carte, ***trebuie să fii și de bună credință***. E vorba de caracter, până la urmă. Să fii de bună credință. Că toate regulile, toate cele dobândite pe băncile facultății, până la urmă, trebuie să aibă și o aplicabilitate practică. Noi avem tineri studenți entuziaști, sclipitori, cu mintea curată, limpede, cu dorință de carte, eu am totală încredere că vor reuși. Și sigur nu toți vor să devină judecători, procurori, profesori etc., dar am deplină încredere că vor reuși, pentru că sunt curați.

ML: ***Iată, stimați telespectatori, într-o lume care caută mereu adevărul în zgomotul grabei, invitatul emisiunii de astăzi ne amintește că legea nu este doar o regulă, ci o formă de conștiință. Din amfiteatrul universitar până la forurile internaționale, domnia sa rămâne o voce a rațiunii și a echilibrului. Un om care a făcut din drept o chemare, nu o carieră: profesor universitar doctor Tudorel Toader, un destin în slujba dreptului. Mulțumesc pentru prezența la emisiune! Vă mulțumesc și dumneavoastră, stimați telespectatori! Până la o nouă întâlnire, toate cele bune!***

Iași, 2025

BREVIAR:

In dialog cu profesorul universitar dr. Tudorel Toader, o personalitate proeminentă în domeniul juridic românesc, evidențiind parcursul său academic și profesional, viziunea sa asupra dreptului și angajamentul său față de valorile statului de drept.

I. Cariera și parcursul profesional:

- **Rigoare juridică și angajament:** Numele Profesorului Tudorel Toader este sinonim cu rigoarea juridică, reflecția academică de profunzime și angajamentul constant față de statul de drept, o carieră ce se întinde pe patru decenii.

- **Ascensiunea academică:** Absolvent și șef de promoție al Facultății de Drept din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza“ (UAIC) din Iași, a parcurs toate treptele universitare, de la asistent până la profesor universitar și conducător de doctorat.
    - Decan al Facultății de Drept (2004-2016).
    - Rector al UAIC (2016-2024), contribuind la modernizarea și internaționalizarea celei mai vechi universități din România.

- **Implicare în foruri de decizie:**
    - Judecător al Curții Constituționale a României (2006-2016).
    - Membru al Comisiei de la Veneția (2014-2022).
    - Ministru al Justiției (2017-2019).
    - În prezent, arbitru la Curtea de Arbitraj Comercial de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României, membru în Comitetul Director al Asociației Interna-

ționale de Drept Penal și vicepreședinte al Academiei de Științe Juridice. Din 2024, membru al Institutului European de Drept.

- **Activitate științifică impresionantă:** Autor sau coautor a peste 15 volume fundamentale de drept penal, constituțional și european (ex: „Explicațiile Noului Cod Penal", „Constituția României reflectată în jurisprudența constituțională"). A publicat numeroase articole, a participat la conferințe internaționale și a susținut prelegeri în universități din Europa, Africa și America Latină.

- **Distincții și recunoașteri:** Ordinul Național Steaua României în grad de Cavaler, Ordinul Sfinții Împărați Constantin și Elena, titluri de Doctor Honoris Causa, premii acordate de Uniunea Juriștilor din România. Acestea reprezintă o recunoaștere a comunității academice și un îndemn de a continua.

II. Viziunea asupra dreptului și moralei:

- **Dreptul ca vocație:** Descoperirea dreptului ca vocație a avut loc în liceu și a fost consolidată în facultate. Dreptul nu este doar un set de reguli abstracte, ci un mecanism viu care reglează, dirijează și protejează drepturi și libertăți fundamentale, evoluând odată cu societatea.

- **Dimensiunea morală a legii:** Orice normă juridică are în esența sa o dimensiune morală. În toate funcțiile sale, Profesorul Toader a acționat ghidat de principiile: „este corect", „este necesar" și „este legal", chiar și atunci când acțiunile sale deranjau sau nu răspundeau așteptărilor altora. Justiția fără dimensiunea morală devine o simplă procedură, nu un ideal.

III. Rolul universității și modernizarea educației juridice:

- **Legătura cu UAIC Iași:** A petrecut 43 de ani în cadrul UAIC, considerând-o „mai mult decât o a doua casă". Universitatea, cu Facultatea sa de Drept (170 de ani), este o matrice de valori, având misiunea de a crea oameni liberi prin cunoaștere și adevăr.

- **Tradiție și modernizare:** În calitate de rector, a reușit să echilibreze tradiția universitară cu nevoia de modernizare, adaptând universitatea la standardele europene (ex: Procesul Bologna, creșterea mobilităților Erasmus de la 1 la 55 de studenți pe an la Facultatea de Drept). A promovat parteneriate internaționale și digitalizarea, menținând în același timp rigoarea și disciplina specifice școlii juridice ieșene.

IV. Provocări în dreptul penal contemporan:

- **Dinamism și complexitate:** Dreptul penal românesc este stufos și dinamic, confruntându-se cu necesitatea armonizării cu legislația europeană. Adoptarea noilor coduri penale și de procedură penală (2014) a generat numeroase soluții neconstituționale, necesitând intervenții constante ale Curții Constituționale și unificări de practică.

- **Noi tipuri de infracțiuni:** Apariția criminalității informatice și provocările generate de inteligența artificială impun adaptarea continuă a legislației. Norma penală trebuie să fie clară, previzibilă și predictibilă.

- **Rolul juristului în era digitală:** Inteligența artificială este o realitate utilă pentru documentare, dar rațiunea umană trebuie să rămână esențială în judecata de valoare, mai ales în dreptul penal, pentru a asigura proporționalitatea și echitatea. Rolul juriștilor este de a integra tehnologia în limitele demnității umane.

V. Experiența internațională:

- **Comisia de la Veneția:** O descrie ca pe un „templu al științei și justiției constituționale“, unde se stabilesc standarde de constituționalitate. Aici se analizează proiectele de revizuire constituțională ale statelor membre, oferindu-se recomandări și avize.

- **Recunoașterea școlii juridice românești:** Școala juridică românească este privită cu respect și apreciere pe plan internațional, exemplul fiind recunoașterea moștenirii lui Vespasian Pella, juristul român mai cunoscut și respectat în străinătate.

VI. Perioada la Ministerul Justiției:

- **Context dificil și principii:** A preluat mandatul într-o perioadă tensionată (proteste împotriva Ordonanței 13/2017). Avantajul său a fost lipsa de înregimentare politică și experiența de judecător constituțional.

- **Fidelitatea față de legalitate:** A refuzat presiunile pentru adoptarea unor ordonanțe de amnistie și grațiere, insistând că politica penală se face prin lege și nu prin ordonanțe de urgență. A subliniat că un jurist trebuie să fie fidel principiului de legalitate și nu conjuncturii.

VII. Lecția pentru generațiile viitoare:

- Cea mai importantă lecție este combinația dintre „știința de carte“ (cunoștințe temeinice) și „bună credință“ (caracter și integritate). Tinerii studenți, cu entuziasmul și mintea lor curată, au potențialul de a reuși prin muncă și onestitate.

Tudorel Toader

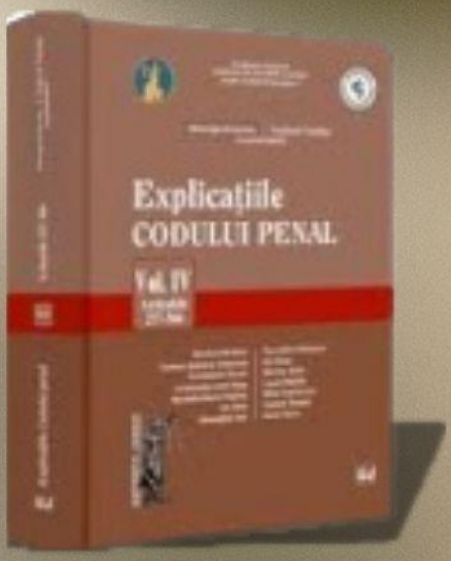

GÂND BUN ȘI INIMĂ DESCHISĂ PENTRU OAMENI ÎN SUFERINȚĂ (PARTEA I)

Invitat: Prof. univ. dr. habil. **Florin Mitu**, șeful Clinicii de cardiologie de la Spitalul de Recuperare, Iași

Motto:
„Recuperarea nu este finalul actului medical, ci confirmarea sensului său.”

ML: ***Bun găsit la o nouă emisiune despre Modele și Valori. Astăzi ne vom întâlni, mai exact, ne vom reîntâlni cu o personalitate didactică și științifică deosebită care se înscrie în rândul creatorilor Școlii cardiologice ieșene moderne.***

Este vorba despre profesorul universitar doctor Florin Mitu, șeful Clinicii de cardiologie de la Spitalul de Recuperare, Iași, vicepreședinte al Colegiului Medicilor Iași. Cu o impresionantă carte de vizită, format la înalta școală medicală ieșeană, având ca mentori profesori celebri de medicină internă și cardiologie printre care Constantin Negoiță, George Georgescu, George Pandele și mulți alții, profesorul Florin Mitu le duce

mai departe opera atât în plan teoretic, dar mai ales în practica medicală, cu precădere cea care privește recuperarea cardiovasculară.

Pentru cei care cunosc mai puțin realizările profesorului Florin Mitu în cele patru decenii de activitate desfășurată în clinică, la patul bolnavului, la catedră ca profesor, ca manager și coordonator de evenimente științifice de înaltă ținută, menționăm: de la absolvirea facultății cu nota 10, la obținerea titlului de doctor în medicină și parcurgerea tuturor treptelor didactice universitare de la asistent, șef de lucrări, conferențiar până la cea de profesor universitar, devenind din anul 2015 și îndrumător de doctorat, profesorul Florin Mitu are un palmares greu de egalat: peste 500 de lucrări științifice, dintre care 250 publicate, 200 publicate în rezumat, peste 400 comunicate în calitate de prim autor sau coautor în domeniile cardiologie, medicină internă, recuperare cardiovasculară, cardiologie preventivă și semiologie medicală.

Menționăm, de asemenea, câteva dintre cărțile și monografiile publicate: „Recuperarea bolnavilor cu cardiopatie ischemică"; „Recuperarea în insuficiența cardiacă; Alimentația și bolile cardiovasculare"; „Bolile cardiovasculare la vârstnici" precum și mai multe volume pe teme de Semiologie medicală.

Nu putem omite faptul că prodigioasa activitate a invitatului nostru a fost distinsă cu premii, diplome și medalii conferite cu prilejul congreselor și evenimentelor științifice din țară si de peste hotare. Ca o încununare a tuturor acestor realizări, în 2022 profesorul universitar doctor Florin Mitu a fost numit Membru de Onoare al Academiei de Științe Medicale

din România, la care mai adăugăm titlul de Doctor Honoris Causa și Cetățean de Onoare al Municipiului Iași.

Așadar, vom dialoga astăzi cu o personalitate didactică și științifică de excepție, dublată de un practician de mare succes în activitatea medicală de recuperare și prevenție.

Bun venit domnule profesor la emisiunea noastră și vă mulțumesc că ați dat curs invitației.

Vă propun să începem prin a prezenta noutățile din cadrul Secției clinice medicale de recuperare cardiovasculară pe care o conduceți și despre care se spune că este cea mai modernă din România. De unde s-a pornit și unde vă aflați acum?

FM: În primul rând, bună ziua și mulțumesc foarte mult pentru invitație. Vin aici la acest post de televiziune cu mare drag, atât pentru că am mai avut multe emisiuni, cât și datorită atmosferei deosebite, calde și prietenoase, atât cu dumneavoastră, cât și cu alți oameni deosebiți de aici, inclusiv cu domnul director Petru Frăsilă. Clinica de recuperare cardiovasculară din cadrul Spitalului de Recuperare din Iași este, într-adevăr, cea mai performantă din România. A fost un efort de-a lungul multor ani de a aduce această clinică la standarde prin infrastructură, printr-o echipă multidisciplinară, prin programe la standarde europene de prevenție și, mai ales, de recuperare cardiovasculară. Sigur că această clinică are și activitate didactică cu studenții. Cadrele didactice din cadrul clinicii sunt colegi de-ai mei care predau semiologie medicală. Eu predau semiologia medicală de peste 40 de ani, medicină internă, cardiologie și recuperare. Așa cum am spus, avem patru direcții de studiu pentru medici, pentru studenți, pentru oamenii care se perfecționează la noi în clinică.

Activitatea în cadrul clinicii este, într-adevăr, de excepție, pentru că prin aceste programe realizate în ultimii ani, noi practic recuperăm aproape tot ce înseamnă patologie cardiovasculară, plecând de la pacientul după intervenții chirurgicale pe inimă, deci pacienți care au avut bypass aorta-coronarian, terapii de revascularizare, pacienți cu proteze valvulare care au fost operați, pacienți după sindrom coronarian cronic, cum ar fi infarctul miocardic stabilizat, pacienți cu deviceuri, mai nou, adică cu mici aparate care sunt puse la inimă, stimulatoare cardiace, terapii de resincronizare sau defibrilatoare implantările. Pacienții cu insuficiență cardiacă sunt foarte mulți, se internează în clinică pentru programe de recuperare cardiovasculară. De asemenea, pacienții cu afecțiuni periferice vasculare, fie de tipul bolii arteriale periferice, fie pacienți cu afecțiuni venoase, pacienți cu sindrom metabolic. Printr-un proiect transfrontalier cu colegi din Republica Moldova, noi am reușit să coordonăm centrul de evaluare cardiovasculară și ne-am dotat cu această ocazie cu un aparat ultra performant de testare cardio pulmonară, care s-a adăugat unui alt sistem de testare cardiopulmonară pe care îl aveam deja, astfel încât avem două aparate unice în Moldova și în țară, cu care evaluăm foarte atent și științific pacienții în programele de recuperare cardiovasculară și în diagnosticul diferitelor afecțiuni cardiovasculare. Sindromul metabolic înseamnă, de fapt, obezitate, hipertensiune, dislipidemie și posibil diabet zaharat, ceea ce reprezintă un risc cardiovascular înalt.

ML: ***Drumul parcurs de Spitalul de Recuperare și implicit Secția de Recuperare Cardiovasculară se împletește cu cel al formării dumneavoastră profesionale. Cât de greu a fost acest drum și cum îl vedeți astăzi?***

FM: Da, când am ajuns în clinică era la începutul anilor '90 și reușisem, la examenul de secundariat, cum se numea atunci, acum rezidențiat, să mă clasez printre primii. În aceeași perioadă a fost și examenul pe universitate pentru posturile de învățământ. Le-am luat pe amândouă cu brio și am ales această clinică. De ce? Pentru că deja eram înscris la doctorat la regretatul profesor Negoiță, cu care am lucrat o perioadă în cadrul temei de doctorat și veneam după o expertiză lucrând cu un mare profesor de cardiologie, profesorul George Georgescu. Am dorit să merg pe cardiologie și medicină internă. Practic, am început medicina în această specialitate de medicină internă. Ulterior, am făcut și a doua specialitate de cardiologie și apoi a treia, spre recuperarea cardiacă. De fapt, recuperare medicală, dar axat mai mult pe recuperare cardiovasculară. Sigur că, la început, recuperarea cardiovasculară în Iași și în România nu era așa de bine înțeleasă și dezvoltată. De aceea, treptat, mi-am dat seama că e nevoie să învăț mai multe despre recuperare, plecând în câteva stagii în străinătate. Am avut o colaborare excelentă cu un mare profesor din Elveția, profesorul Hugo Saner, acolo am stat o perioadă și am lucrat în programe de recuperare cardiovasculară, și cu un alt profesor din Belgia, profesorul Luc Pierard, mai mult pe reabilitare cardiacă, pe tehnici de evaluare a pacientului cu afecțiuni cardiovasculare. Ulterior, am participat la multe studii, colaborări internaționale și am început să înțeleg că recuperarea trebuie făcută în mod științific, cu o echipă multidisciplinară, pe care o văzusem în țările unde am participat în aceste programe și am încercat să implementez aceste lucruri.

ML: ***În intervențiile dumneavoastră publice faceți referire mereu la ceea ce este nou și modern. Cum se împacă modernitatea cu tradiția în activitatea de practică medicală?***

FM: Sigur că tradiția înseamnă o experiență în spate, colaboratori care știu să facă aceste programe, dar trebuie să aplicăm și noile tehnologii în recuperare. În prezent, recuperarea nu se face numai în spital, se poate face în ambulatoriu și chiar la domiciliu, folosind noile tehnologii. Device-urile noi au început să fie aplicate în programele de recuperare cardiovasculară în urmă cu aproximativ 5-10 ani, dar mult mai intens în ultimii doi-trei ani. Avem programe pentru pacienții în ambulatoriu în care folosim aceste noi tehnologii. Recuperarea la distanță are și avantaje, dar și mici dezavantaje. Avantajul este că pacientul este mai aderent la aceste programe, fiind în atmosfera, să spunem, familială. Dezavantajul este că, de multe ori, poți controla doar parțial o serie de lucruri pe care le urmărești la acești pacienți, dar prin modalitățile moderne de transmitere la distanță a datelor, avem în centrul nostru posibilitatea de a evalua acești pacienți încă din faza de început a recuperării în spital și ulterior la distanță. Am avut două granturi în cadrul Universității care au finanțat aceste device-uri pe care le folosim în monitorizarea acestor pacienți. Vreau să vă spun că aderența este foarte bună.

ML: ***Zilele trecute, mai exact pe 25 octombrie în cadrul Conferinței „Transformarea Medicinei. Inteligența artificială între practică, învățământ, cercetare" organizată de Academia de Științe Medicale, al cărui Membru de Onoare sunteți, ați prezentat tema „Inteligența Artificială în Cardiologie". Un domeniu nou, despre care cei ce ne ascultă așteaptă mai multe***

amănunte. Cum acționează inteligența artificială în acest domeniu?

FM: În prezent, în medicină, avem o multitudine de date, iar această multitudine de date trebuie evaluată și folosită cât mai rapid. Acest lucru este realizat prin folosirea a două tehnici de inteligență artificială: învățarea mecanică și învățarea avansată. Deci, aceste două tehnici sunt utilizate în prezent pentru a analiza multe date pe baza algoritmilor. Inteligența artificială a revoluționat nu numai medicina, ci toate domeniile în cardiologie. Am încercat să aduc în atenția tuturor colegilor cât mai multe avantaje pe care le poate aduce inteligența artificială, dacă o folosim cu atenție și controlăm aceste date. Pentru a folosi aceste informații cu atenție, trebuie să avem multe dovezi și studii. Am prezentat în această lucrare nu numai utilizarea inteligenței artificiale în folosirea anamnezei la anumiți pacienți, plecând de la durerea toracică, riscul de evenimente și de moarte subită. Folosind inteligența artificială, putem crește acuratețea în ascultația cardiacă. Dintre investigațiile din cardiologie putem utiliza algoritmi ai inteligenței artificiale în analiza electrocardiogramei. La Mayol Clinic, de exemplu, în Statele Unite, una dintre cele mai mari clinici de cardiologie, pe baza unei electrocardiograme aparent normale, folosind o serie de algoritmi, se poate aprecia riscul de fibrilație arterială în următorii 5-6 ani. Se poate aprecia acest risc cu o probabilitate foarte bună. În ecocardiografie, de asemenea, folosind inteligența artificială, acuratețea imaginilor este mult mai bună, iar interpretarea datelor este la fel de bună. Nu mai vorbesc de noile investigații care se fac în cardiologie, de la angio-CT la evaluarea prin coronografie a modificărilor arteriosclerozei. Mulți parametri care folosesc inteligența artifici-

ală sunt utili în cuantificarea riscului, în a aprecia dacă o persoană poate avea evenimente cardiovasculare în următorii ani.

ML: ***Și tot zilele trecute, pe 29 octombrie, în cadrul Zilelor Academice Ieșene, la sesiunea științifică dedicată sărbătoririi a 100 de ani de la nașterea academicianului Ioan Hăulică, ați prezentat comunicarea cu tema „Recuperarea pacienților coronarieni în era digitală”. Mai mult decât atât, într-un cadru festiv vi s-a decernat titlul de Doctor Honoris Causa al Universității „Apollonia” din Iași. În același timp și primarul Iașilor, Mihai Chirica, v-a conferit titlul de Cetățean de Onoare al Municipiului Iași. Vorbiți-ne vă rog despre acest eveniment de o încărcătură emoțională deosebită.***

FM: A fost o experiență excepțională, pe care nu o voi uita, cu atât mai mult cu cât evenimentul decernării celor două distincții a fost precedat de o sesiune omagială dedicată academicianului Ioan Hăulică, pe care l-am cunoscut în timpul facultății și care mi-a fost profesor în primii ani de facultate. În acea perioadă participam la cercul științific de fiziologie, iar domnul profesor Ioan Hăulică ne coordona. Am participat la un concurs național atunci și unde am fost premiat. Îmi amintesc cu drag de marele aport al academicianului Hăulică în dezvoltarea conceptelor moderne în fiziologie, mai ales în studiul sistemului renină-angiotensină-aldosteron. Cu această ocazie, la această sesiune festivă, am prezentat o lucrare legată de recuperarea pacienților coronarieni. Practic, cu asta am început activitatea mea atunci când am intrat în această clinică de cardiologie la Spitalul Clinic de Recuperare din Iași.

Vreau să vă spun că tratatele pe care le-a editat domnul profesor Ioan Hăulică, chiar în ultima perioadă a vieții, încă sunt utilizate și în prezent de studenți și nu s-a mai scris, din păcate, la nivel național, o carte așa de bună pe fiziologie. Revenind puțin la conferința susținută astăzi în aula Academiei Române din Iași, despre recuperarea pacientului coronarian, acest subiect a fost printre primele mele subiecte de cercetare care au stat și la finalizarea tezei mele de doctorat. Era o temă de mare actualitate recuperarea pacienților cu infarct miocardic, iar în cadrul activității mele pe acest subiect am publicat mai multe articole și am avut comunicări la sesiuni științifice în țară și străinătate. După decesul prof. Negoiță am continuat studiul doctoral cu un alt mare profesor din Cluj și anume Prof. Dumitru Zdrenghea. Practic, eu am făcut facultatea la Iași și am terminat și am finalizat doctoratul la Cluj, iar multe din specialități le-am susținut la București. Aș vrea să amintesc și de titlul de Fellow al Societății Europene de Cardiologie pe care l-am primit în 2005 la Stockholm. Dar revenind puțin la această temă prezentată astăzi, am abordat noul concept de recuperare în această perioadă a revoluției inteligenței artificiale, pentru că trebuie să ne adaptăm la aceste noi concepte și să folosim inteligent aceste noțiuni care sunt folosite inclusiv în recuperare, folosind aceste device-uri, folosind modalitățile de transmitere la distanță a datelor și multe alte lucruri care sunt utile pentru acești pacienți. Sigur că cea mai mare bucurie a fost în această zi, după-amiază, când am primit acest titlu de Doctor Honoris Causa al Universității „Apollonia". Vreau să vă spun că domnul președinte al universității, domnul profesor Vasile Burlui, care este membru titular al Academiei de Științe Medicale, este un om extraordinar care a contribuit esen-

țial la dezvoltarea acestei universități. M-am bucurat că am fost apreciat după 40 de ani de activitate în acest domeniu și am primit acest titlu onorific. Dar pentru mine contează foarte mult și al doilea titlu, care mi-a fost conferit de domnul primar Mihai Chirica, de cetățean de onoare al municipiului Iași, pentru că de mulți ani sunt implicat și în comunitate. Știți foarte bine că am avut foarte multe acțiuni vizibile la nivelul Iașului, plecând de la „Ziua inimii", „Promenada inimilor", „Săptămâna prevenției bolilor cardiovasculare". De ani de zile organizez aceste evenimente. În plus, am fost implicat în foarte multe acțiuni de prevenție la nivel național, am coordonat multe proiecte de prevenție care înseamnă, de fapt, o conștientizare a factorilor de risc și nu numai atât, dar sunt și adeptul unui stil de viață cât mai sănătos, promovând mișcarea pe orice cale. Îmi place să fiu activ, practic mai multe sporturi și promovez la tinerii medici și la colegii mei această activitate fizică utilă în prevenție și, desigur, într-un stil de viață sănătos. De aceea, m-a bucurat foarte mult această distincție.

ML: ***Din atâtea specializări în care v-ați format, ați optat în cele din urmă pentru recuperare medicală cardiovasculară. Ce v-a determinat?***

FM: Este o specializare extrem de frumoasă și îți oferă satisfacții. Sigur, nu satisfacții imediate, cum se întâmplă, de exemplu, când se implantează un stimulator cardiac sau un stent într-un vas care se înfundă. Acolo se văd rezultatele imediat. În programele de recuperare, rezultatele se văd în timp, dar poate ceea ce contează cel mai mult este îmbunătățirea calității vieții la acești pacienți. Faptul că ei, după un eveniment, prin aceste programe, își cresc supraviețuirea cu 30-40%. Asta înseamnă enorm de mult, dar, în primul rând, sunt persoane active care își reiau

activitatea. Deci, recuperarea cardiovasculară practic dorește să aducă o persoană la statusul anterior pe care l-a avut înainte de eveniment, iar acest lucru îl realizăm noi zi de zi la acești pacienți. Beneficiile sunt extraordinare și vezi cum zâmbind vin la tine după ani de zile pentru reevaluare și vezi o calitate a vieții foarte bună. Nu contest că sunt necesare și alte terapii medicamentoase, dar trebuie să înțelegem că, în ciclul unui pacient care are o boală, recuperarea este printre ultimele, dar poate cea mai importantă, pentru că pacientul, chiar dacă a avut un eveniment sau o intervenție chirurgicală, el trebuie să își reia activitățile, să continue activitatea profesională, familială, comunitară și pentru asta trebuie să își corecteze factorii de risc, să atingă o capacitate de efort cât mai bună și să aibă un stil de viață cât mai apropiat de cel care îi scade riscul de evenimente.

Suntem singura clinică din România, și asta o spun în cunoștință de cauză, unde facem programe educaționale pentru pacienți. Am început aceste programe în urmă cu 5-6 ani, am început prin programe educaționale în sistem de circuit închis de televiziune în spital, am realizat DVD-uri educaționale, le puneam pacienților și le difuzam zilnic. Astfel am realizat emisiuni despre hipertensiune, fumat, dislipidemie, despre mișcare, dietă și ulterior am realizat ghiduri educaționale (cărți educaționale) pentru pacienți, pe înțelesul lor, în sensul că tot ce înseamnă o modalitate de a schimba comportamentul este scris pe înțelesul lor, de la dietă la mișcare, la partea de psihoterapie. În plus, am introdus și meloterapia în ultimii ani în clinică, un concept unic în România în recuperarea pacienților cu afecțiuni cardiovasculare. Pentru că noi uităm un lucru: starea de stres ne influențează evoluția vieții și putem să ne ameliorăm componenta

legată de stres, inclusiv prin aceste terapii gen meloterapie și ședințe de relaxare.

ML: ***Ați parcurs numeroase stagii de perfecționare atât în țară cât și în străinătate, în Belgia și Elveția mai ales. Cum este privită recuperarea și prevenția în raport cu alte specializări medicale?***

FM: Este foarte importantă această abordare, pentru că în toate ghidurile și în toată Europa occidentală, prevenția este pusă pe primul loc, iar recuperarea este menționată și obligatorie pentru pacienții care au avut un eveniment cardiovascular. În Elveția, de exemplu, în clinicile unde am lucrat, recuperarea cardiovas-culară era o componentă a terapiei pacientului, respectiv medicul era obligat să trimită un pacient după infarct miocardic într-un centru de recuperare cardiovasculară. Prevenția este esențială și toate ghidurile menționează rolul prevenției, pentru că prin corecția factorilor de risc putem să scădem riscul de evenimente cu mai mult de 50%. Deci, o persoană care încă nu are boală, dar își corectează din acești factori de risc, dacă este evaluată și își corectează din aceste elemente de risc își scade riscul de îm-bolnăvire cu mai mult de 50%. Medicația realizează acest lucru sub 30%. Sigur că noi vorbim de prevenție primară, pacientul care încă nu are boală, dar și de prevenție secundară, terțiară, când el are deja o boală constituită. În ambele situații este nevoie de prevenție și, mai ales, de recuperare în cea de-a doua etapă.

ML: ***În multe din cărțile publicate și mai ales în „Micile ghiduri ale practicianului“ insistați pe factori de risc pentru a preveni îmbolnăvirea și recuperarea după ce răul s-a produs.***

Ne puteți da mai multe amănunte despre factorii de risc și cum ne putem proteja de asemenea amenințări?

FM: Conceptul de factor de risc a fost introdus după un mare studiu realizat în America, imediat după război, și anume studiul Framingham. Pentru că în acea perioadă, hipertensiunea arterială provoca multe decese, erau multe accidente vasculare. Cum s-a întâmplat și cu președintele american Roosevelt. Mulți cardiologi americani în acea perioadă s-au gândit să încerce să studieze ce componente duc la acest risc cardiovascular. Mai întâi s-au precizat principalii factori de risc: hipertensiunea arterială, fumatul, creșterea colesterolului, în special a colesterolului eterogen. Ulterior, s-a văzut că și diabetul este un factor de risc și trebuie controlat. Ulterior s-a corelat riscul crescut cu absența exercițiului fizic, corelându-se cu un risc foarte mare de evenimente cardiovasculare. Alimentația nesănătoasă, procesată, bogată în alimente de tip fast-food, este o altă componentă care ține de stilul de viață și influențează riscul cardiovascular. S-au adăugat ulterior și alți factori de risc: factorii inflamatori, factorii trombogeni, pe care îi putem cuantifica, mai ales prin investigații. Aceste componente influențează apariția bolii cu mai mult de 40-50%. Deci, o persoană hipertensivă netratată poate să facă un accident vascular cerebral, poate să facă o boală coronariană. Fumatul duce la apariția procesului aterosclerotic și influențează riscul prin evenimentele și complicațiile cardiovasculare pe care le determină. Dar fumatul poate determina neoplazii, afecțiuni degenerative și multe altele. Iar dislipidemia, se corelează cu riscul cardiovascular crescut. Plecând de la acest studiu mare (studiul Framingham), s-au desfășurat ulterior și alte studii care au confirmat aceste date și s-a ajuns astfel la conceptul de factori

de risc pentru boala cardiovasculară, dar și la unii factori de protecție. Ce factori de protecție avem? În primul rând, să avem o activitate fizică regulată și, cum spun japonezii, „făcută cu folos", înseamnă că se fac activitățile care îți plac, de exemplu, în gospodărie, grădinărit și așa mai departe, sau alte activități recreaționale. Să avem o alimentație bogată în alimente care sunt cu risc scăzut și chiar protejează, cum sunt legumele, fructele, multe semințe care se folosesc mult în dieta mediteraneană. Vorbim generic de semințe, dar aici intră și nucile obișnuite de la noi, migdale, alune și așa mai departe care au antioxidanți. Să nu uităm că în alimentație trebuie să fie cantități mici de carne, mai ales de carne roșie. În toate „zonele albastre" de care vorbeam înainte de emisiune, unde trăiesc oamenii foarte mult, se mănâncă foarte puțină carne roșie, doar la câteva săptămâni. În rest, se consumă multe cereale integrale, legume, fructe în alimentație. Dacă se mănâncă carne, de preferat carne albă, pește, produsele din pește, care au efect nu numai pe scăderea riscului, dar datorită acizilor grași Omega 3 pe care îi au, de exemplu, produsele din pește scad și riscul de evenimente cardiovasculare. Lactatele sunt de asemenea recomandate, dar atenție la concentrația de grăsimi. Lactatele sunt recomandate în dieta mediteraneană, sunt la baza piramidei, alături de cereale, legume, fructe în alimentație. Deci, dieta trebuie să fie echilibrată și să aibă atât proteine, lipide dar și hidrocarbonate, toate în echilibru.

ML: ***În cele din urmă, vrem nu vrem, cunoaștem sau nu factorii de risc, ajungem tot la serviciile Clinicii de Recuperare pe care o conduceți de foarte mulți ani. Cum decurge un asemenea program de recuperare și cu ce efecte?***

FM: Mai întâi, pacientul care are recomandare de recuperare, trebuie evaluat cu atenție, atât din punct de vedere clinic, biochimic, prin analize, prin testarea de efort cardiopulmonar, pentru a stabili nivelul optim de antrenament fizic. Ulterior stratificăm riscul pacientului și îl includem în anumite tipuri de programe de recuperare în funcție de riscul pe care îl apreciem. Cei cu risc scăzut intră în programe puțin mai avansate, în care folosim nu numai efort fizic de tip aerobic, bicicletă, mers pe jos, bandă, cât și exerciții de rezistență, izometrice, cu mici greutăți. Ulterior pacientul trebuie să continue aceste programe și la domiciliu sau în ambulator. Pacienții pot să practice la domiciliu jogging, înot și alte sporturi recreaționale. Programele de recuperare în spital sunt atent monitorizate de kinetoterapie, pacientul este învățat cum să-și monitorizeze frecvența cardiacă, simptomatologia. Foarte importante sunt și programele de grup, care pot crește aderența și complianța pe termen lung. La mulți pacienți este nevoie de psihoterapie, mai ales la pacienții după evenimente coronariene, care vin cu depresie, cu anxietate, și este nevoie de aportul psihologului. Colaborăm cu nutriționistul care are discuții individuale sau de grup cu pacienții, le schimbă puțin modul de percepție a tipului de alimentație și îi învață anumite principii de alimentație care trebuie să le continue și acasă. Aportul fizioterapeutului este important, pentru că pacientul are și alte afecțiuni asociate, multe osteoarticulare. Avem asistenta medicală care este utilă, pentru că participă și ea la aceste programe educaționale cu pacientul respectiv. Iată o echipă multidisciplinară, iar în situația când pacientul are și alte comorbidități, ne sfătuim și cu colegul diabetolog, nefrolog, neurolog, pentru a vedea cum putem îmbunătăți mai bine patologia și a ameliora.

Sunt toate aceste colaborări interdisciplinare absolut necesare. Acest Spital Clinic de Recuperare a fost gândit extraordinar de cei care l-au construit în 1977, pentru că așa a fost conceput în echipa de recuperare, în colaborarea pe specialități. De multe ori, eu le spun tuturor colegilor, este extraordinar să colaborăm între noi și colaborăm zilnic pe diferite aspecte, pentru că în echipă se obțin cele mai bune rezultate. Aderența este mai bună la tratament și în plus ne sfătuim cum putem îmbunătăți tipurile de programe de recuperare.

ML: ***Ca vicepreședinte al Colegiului Medicilor din Iași, vă întâlniți cu multe situații din care se vede că în sănătate nu-i totul așa sănătos. Ce nu merge și ce trebuie schimbat?***

FM: Da, sunt multe lucruri care trebuie, cred eu, îmbunătățite în sistemul de sănătate din România. Colegiul Medicilor din Iași a avut foarte multe inițiative. Chiar le-am promovat la nivelul Colegiului Național, apropo de independența profesională a medicului. Această independență profesională trebuie legiferată. Noi am propus acest proiect de independență profesională a medicului, pentru că, de multe ori, intervin multe alte elemente care ne scad această independență profesională. Un alt aspect este legat de finanțarea adecvată a sistemului sanitar, mai ales că este nevoie tot timpul de investiții în sănătate. Se schimbă, ați văzut, frecvent medicamentele, se schimbă terapiile, deci este nevoie de un anumit buget care să fie constant pe sănătate. În plus, Colegiul Medicilor a fost implicat în foarte multe proiecte educaționale. Am încercat să introducem ceea ce înseamnă modernitate în colaborarea cu colegii noștri. Am introdus protocoale, fiecare comisie are protocoale speciale, am introdus multe elemente care țin de supravegherea actului medical. În Comisia

profesională am realizat multe cursuri interdisciplinare, care consider că sunt absolut necesare pentru colaborarea dintre specialități. Am introdus sistemul de premiere a colegilor noștri care au realizări deosebite și care primesc distincții și premii din partea Colegiului Medicilor din Iași.

Fiecare spital se organizează, apropo de partea asta organizatorică, printr-un management local. Noi putem interveni îndeosebi în activitatea profesională. Nu putem să stabilim noi un protocol pentru un anumit spital, în care, desigur, fluxurile sunt diferite de la spital la spital. Sigur că, uneori, este puțin mai multă birocrație. Asta trebuie combătută, dar asta ține mai mult de managementul local, de modul cum înțelege fiecare conducere de spital să organizeze sistemul intern. Dar, din punct de vedere al actului medical, sigur că aici este și răspunderea Colegiului Medicilor și, desigur, noi intervenim atunci când observăm că sunt anumite probleme.

Este important, dar să știți că din punct de vedere profesional, medicii din România sunt apreciați și dovadă că, oriunde se duc și lucrează în afara țării, sunt foarte bine apreciați. Mai sunt lucruri de făcut cu comunicarea. Din păcate, comunicarea, și asta le spun și tinerilor mei colaboratori, este esențială, empatia care trebuie să nu dispară din actul medical. Această colaborare între medic și pacient, apropierea de pacient, este foarte importantă.

ML: ***Ați avut dascăli iluștri care au contribuit la formarea dumneavoastră profesională. Acum sunteți mentor pentru multe promoții de studenți care bat la poarta consacrării. Cât de optimist sunteți că ștafeta marilor valori ale școlii medicale ieșe-***

ne va fi dusă mai departe. Se pot depăși piscurile atinse de înaintași?

FM: Eu am mare încredere și sunt optimist, pentru că, în orice perioadă și în orice țară, au fost întotdeauna medici dedicați care au dus mai departe și și-au ridicat nivelul profesional în domeniul lor. Din generațiile noi, observ că sunt foarte mulți medici dedicați care doresc să facă cât mai multe și să le facă bine. De aceea, eu sunt optimist și cred că viitorul în medicina ieșeană, medicina românească și medicina europeană, în general, este foarte bun. În medicină trebuie să îți dorești să faci cu adevărat profesia și să o duci, poate, la nivel de artă, pentru că arta înseamnă să ajungi în medicină să faci mai mult decât scrie în ghid, să fii alături și de pacient, să aplici noile tehnologii, dar să le aplici în folosul pacientului și să fii empatic. Încă o dată, menționez acest lucru, pentru că, consider că un medic foarte bun trebuie să știe să comunice cu pacientul, să-i transmită un mesaj pe înțelesul lui și cred că este cel mai important lucru atunci când vorbim de modul cum creștem aderența la medicație, la tratament, la orice pacient.

ML: ***Spuneți ori de câte ori aveți ocazia că medicina nu se face doar cu bisturiul, nu presupune doar medicamentație, ci este necesară mai multă empatie, deschidere sinceră față de pacient. Cât de mult contează acest aspect în practica medicală?***

FM: Este esențial, după părerea mea, și cred că un pacient căruia i se explică foarte bine patologia, boala, medicul este foarte aproape de el, are o altă evoluție. Am stat și am constatat, de-a lungul zecilor de ani, de când lucrez în clinică, că atunci când

ești apropiat de pacient, când discuți cu el pe înțelesul lui, și, desigur, încerci să-i transmiți cele mai importante lucruri pe care trebuie să le respecte, pacientul aderă foarte bine la aceste lucruri și vine cu drag la tine. De multe ori, avem pacienți care, numai când intrau în cabinet, spuneau că le-au trecut toate simptomele pe care voiau să ni le spună, pentru că au văzut o privire bună, caldă. O vorbă plăcută și o modalitate apropiată de pacient este esențială pentru actul medical. Sigur că este important tratamentul, trebuie să fii un medic foarte bun, să aplici tot ce spune în ce ai învățat în timpul facultății și ulterior în educația medicală continuă. Deci, noi ne pregătim zilnic, ne adaptăm aceste informații zilnic din ghiduri, din cărți, dar e important să comunici cu pacientul și să vorbești pe înțelesul lui și să-i transmiți elementele esențiale și căldura care trebuie să o ai atunci când îi transmiți aceste lucruri. Să știți că evoluția este cu totul alta. Pacientul vine cu drag la medicul respectiv, chiar dacă știe că are o boală deosebit de gravă. De multe ori, el simte că și cu un cuvânt, poate să-i aline suferința.

ML: ***Este bine să îi comunici pacientului ce boală are sau acest lucru rămâne în fișa medicului?***

FM: Este important să îi comunici pacientului ce boală are, dar trebuie și aici cu atenție explicat. Trebuie să faci un pic profilul psihologic al pacientului. Medicul trebuie să fie și un bun psiholog, pentru că depinde de ce pacient are în față. Un pacient anxios, fricos, hai să spunem mai clar, atunci trebuie să fii atent cum abordezi discuția cu pacientul și cum îi explici despre ce boală are și ce trebuie să facem. Dacă este un pacient echilibrat, un pacient educat, cu o anumită pregătire, atunci poți să discuți mult mai multe lucruri despre boala lui, să explici

riscurile, să explici ce probleme sunt și cum poate să-și îmbunătățească evoluția bolii prin corecția factorilor de risc. Deci, de la caz la caz, aici este și frumusețea din medicină. Noi învățăm de la pacienții noștri și, cu cât le explici mai mult pacienților, cu atât evoluția este mai bună și mai atentă.

ML: ***Mulțumim, domnule profesor! Aș sta cu dumneavoastră mult sa dialogăm pe această temă, dar iată că din studio ne-au anunțat că timpul a trecut și că trebuie să ne oprim aici. Eu vă mulțumesc, vă doresc mult succes în nobila misiune căreia v-ați dedicat în totalitate. Felicitări pentru tot!***

FM: Mulțumesc din inimă, multă sănătate tuturor.

Iași, 2024

GÂND BUN ȘI INIMĂ DESCHISĂ PENTRU OAMENI ÎN SUFERINȚĂ (PARTEA A II-A)

Invitat: prof. univ. dr. habil. **Florin Mitu**, șeful Clinicii de Cardiologie de la Spitalul de Recuperare, Iași

Motto:
„Adevărata vindecare începe atunci când știința se întâlnește cu responsabilitatea față de om."

ML: ***Astăzi ne vom întâlni cu un reprezentant de seamă al școlii medicale ieșene, o personalitate în plină ascensiune și afirmare științifică și profesională. Este vorba despre profesorul universitar doctor habilitat Florin Mitu, de la Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa" din Iași, șeful Clinicii de Recuperare Cardiovasculară din cadrul Spitalului de Recuperare Iași, vicepreședinte al Colegiului Medicilor din Iași, vicepreședinte al Societății Române de Medicină Internă, Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, Membru de Onoare al Academiei de Științe Medicale, Cetățean de Onoare al Municipiului Iași. Autor a numeroase lucrări științifice de specialitate, membru al multor societăți medicale naționale și internaționale, organizator sau***

participant la diferite congrese, sesiuni de comunicări sau conferințe de specialitate, profesorul Florin Mitu este considerat o autoritate de prestigiu în cardiologie, îndeosebi în recuperarea cardiovasculară, domeniu de activitate căruia i s-a consacrat în totalitate.

Bun venit, domnule profesor Florin Mitu, la emisiunea noastră și vă mulțumesc că ați dat curs invitației.

FM: Mulțumesc foarte mult pentru invitația de a participa la această emisiune. Consider că dvs. aici realizați o emisiune de promovare a valorilor, a oamenilor care au realizări în diferite profesii și care s-au implicat și în societate.

ML: ***Așa este și vă propun să pornim pe drumul formării și împlinirii dumneavoastră. După absolvirea facultății cu nota 10 și susținerea lucrării de licență tot cu notă maximă, ați început o carieră universitară, urcând toate treptele până la cea de profesor universitar. Cât de greu se formează o asemenea carieră, mai ales la medicină, unde activitatea clinică a spitalului vă ocupă mult timp?***

FM: Consider că pentru cine dorește să urmeze Facultatea de Medicină, trebuie să fie conștient că profesia de medic este una de excepție, de sacrificiu, aș putea spune. Trebuie să ai această pasiune și dorința, în primul rând, de a merge cât mai aproape de perfecțiune. Aceasta nu se poate realiza dacă nu muncești constant și ești perseverent în tot ceea ce faci. De altfel acesta a fost crezul meu în tot ceea ce am realizat de-a lungul activității mele. Muncă atât în facultate, cât și ulterior, pentru că fără muncă, fără transpirație, nu poți să obții rezultate. Am avut noroc și de oameni care mi-au ghidat profesia, mari personalități ale medicinei ie-

șene și medicinei românești. Aș aminti aici pe profesorul George Georgescu, care mi-a îndrumat primii pași în cardiologie și medicină internă, profesorul Constantin Negoiță, care a fost și principalul formator în cardiologia ieșeană și în medicina internă ieșeană, cu care, de asemenea, am început medicina internă. Aș adăuga, de asemenea, pe profesorul George Pandele de semiologie medicală, cu care am lucrat foarte mulți ani la Clinica de recuperare cardiovasculară și cu care m-am format în semiologie medicală, profesorul Dumitru Zdrenghea de la Cluj, cu care am continuat doctoratul, după ce profesorul Negoiță a murit, profesorul Roman Vlaicu și profesorul Olinic, tot de la Cluj. Iată că și școala de medicină clujeană a avut o contribuție în formarea mea, dar și medicina din București. Îmi amintesc astfel de profesorul Eduard Apetrei, cu care m-am format în ecocardiografie, o competență care era la început atunci când am efectuat-o eu în anii 1990, dar și câțiva profesori din străinătate cu care am lucrat, profesorul Luc Pierard din Belgia, o somitate în ecocardiografie care a introdus pentru prima dată în lume tehnica de ecocardiografie de stres (la dobutamină). Am lucrat foarte mult timp cu dânsul și am colaborat de-a lungul anilor, mai ales în ecocardiografie de stres. Un alt mare profesor cu care am colaborat a fost profesorul Hugo Saner din Elveția, cu care am lucrat îndeosebi în recuperarea cardiovasculară, o mare personalitate în domeniul cardiologiei care a fost și președintele Societății Europene de Recuperare și Prevenție cardiovasculară.

ML: ***Iată o galerie întreagă de personalități care au contribuit la formarea dumneavoastră. Din atâtea specialități și specializări ale cardiologiei, ați ales să vă ocupați de recuperarea celor care au avut de suferit din cauza bolilor de inimă sau a***

celor cardiovasculare. Ce v-a îndemnat spre o astfel de opțiune profesională?

FM: Am obținut prin concurs pe țară mai întâi specialitatea de medicină imediat după 1990 când s-au inițiat după mulți ani de pauză concursurile de admitere în secundariat (rezidențiat). Am reușit printre primii la acel concurs unde a fost o concurență foarte mare (10 candidați pe un loc), obținând și intrarea în învățământ (prin concurs pe Universitate) în aceeași perioadă, la Clinica de Recuperare cardiovasculară a Spitalului Clinic de Recuperare din Iași. Ambele concursuri au fost date nu pe clinică, menționez, ci pe universitate și la nivel național. Atunci, lucrând în acest Spital Clinic de Recuperare, m-am gândit că cea mai bună opțiune este să merg în direcția cercetării tot pe recuperare cardiovasculară. Profesorul George Georgescu, cu care am lucrat și la teza de licență, mi-a spus că este un domeniu foarte interesant, cu foarte puțini specialiști care sunt formați în acest domeniu, dar cu rezultate extraordinare. M-am convins în timp de aceste rezultate pe care le putem obține în acest domeniu. Astfel m-am înscris la a doua specialitate, cea de cardiologie. A urmat o perioadă de stagii la Spitalul Fundeni din București la Institutul de Boli Cardiovasculare unde am avut șansa să lucrez cu alți mari profesori precum prof. Carp, Orha, Macarie, Apetrei. Tot în acea perioadă am plecat la stagii în străinătate (Belgia, Elveția). Ulterior am lucrat la teza de doctorat intitulată „Recuperarea pacienților cu infarct miocardic" pe care am finalizat-o și susținut-o la Cluj în 1996. Ulterior am efectuat și a treia specialitate, cea de recuperare. Poate puțini cardiologi aleg această supraspecializare în cardiologie și anume recuperarea cardiovasculară, mulți optează pentru cardiologia intervențională sau

cea de urgență, cu atât mai mult cu cât sunt foarte puțini specialiști în acest domeniu, care pot să facă, să spunem, cardiologie de recuperare modernă și bazată pe dovezi științifice.

ML: ***Cei interesați de CV-ul dumneavoastră științific găsesc o listă de sute și sute de comunicări și conferințe prezentate la diferite sesiuni și congrese naționale și internaționale. Ca să nu mai vorbim de lucrări editate în volum de autor sau publicate în tratate de specialitate. Ce arie tematică acoperă asemenea lucrări și ce aspecte ale cardiologiei vă preocupă în mod deosebit?***

FM: În primul rând, așa cum am spus, domeniul meu de expertiză maximă este recuperarea cardiovasculară. Am multe cărți și lucrări științifice publicate de-a lungul celor peste 30 de ani de activitate. O primă carte este „Recuperarea pacienților cu infarct miocardic" publicată în 2002, cu prefața scrisă atunci de profesorul Georgescu. O carte de referință, aș putea spune, pentru recuperarea și pentru cardiologia de recuperare din România. Ulterior am editat și coordonat mai multe cărți și am scris alte capitole de cărți. Prezint mai jos aceste cărți sau capitole de cărți.

Recuperarea cardiacă este principalul meu domeniu de expertiză, dar de-a lungul anilor m-am implicat și în alte aspecte ale practicii de medicină internă sau cardiologie. Mă refer aici la cardiologia vârstnicului, particularitățile bolilor cardiovasculare la femei, sindromul metabolic, aprecierea riscului în medicină și în cardiologie, tratamentul anticoagulant, am scris multe cărți pe factorii de risc cardiovasculari (fumat, HTA, dislipidemie), despre rolul exercițiului fizic în cardiologie și recuperare, am editat 5 cărți de cazuri clinice comentate, am participat la

tratate naționale și internaționale pe prevenția și recuperarea cardiovasculară și lista ar putea continua (vezi lista de cărți). Cărțile de semiologie medicală sunt importante; semiologia este baza învățământului clinic. Orice student la medicină, când intră în clinică, se confruntă cu semiologia medicală, care sunt, să spunem, primii pași în medicina internă. Cine știe semiologie medicală știe să pună un diagnostic corect, știe să facă un diagnostic diferențial, să interpreteze semnele și simptomele și să poată să examineze corect un pacient. În acest sens, am realizat împreună cu colegii mei din clinică și am editat trei tratate, dintre care unul a fost și premiat pe semiologie generală, pe semiologia aparatului cardiovascular, respirator, aparatului renal, sistemul hematoproteic și sistemul digestiv. Semiologia este o altă preocupare a mea și este practic o activitate de zi cu zi pe care o desfășor cu studenții, în special cu studenții de anul III. Am avut și alte preocupări pe factorii de risc, și atunci am editat câteva cărți cu principalii factori de risc, atât pentru specialiști, cât și pentru pacienți, pe hipertensiunea arterială, pe dislipidemie. De asemenea, în ultimii ani am avut o preocupare, fiind și în conducerea Societății Române de Cardiologie, și văzând importanța ghidurilor și protocoalelor pe scorurile de risc în medicină și în cardiologie. Iată, alte două volume pe care le-am editat în 2015 și 2016 pe scoruri de risc în medicină, în toate specialitățile, și anul acesta, numai pe cardiologie. Aceste scoruri de risc sunt utile atunci când un medic vine în contact cu un pacient și trebuie să evalueze situația lui, în ce categorie de risc se încadrează și pe baza acestor categorii ce tratament trebuie să recomande. Am fost președintele grupului de lucru de prevenție și de recuperare și al grupului de lucru de arterioscleroză și aterotromboză, ale Soci-

etății Române de Cardiologie, iar în prezent sunt vicepreședintele Societății Române de Medicină Internă. Am peste 500 de comunicări, articole publicate în reviste de specialitate în țară și străinătate, cu peste 7000 de citări.

ML: Evoluția dumneavoastră profesională se identifică aproape în totalitate cu istoria și existența Spitalului de Recuperare, fiind și director general în mai multe rânduri. Ce înseamnă această instituție spitalicească pentru speranța de însănătoșire a celor care au avut probleme cu inima și vasele sanguine?

FM: Într-adevăr, am fost directorul Spitalului de Recuperare între 2002 și 2004. O experiență deosebită pentru mine, pentru că până atunci nu mai lucrasem ca și coordonator al unității medicale. În aceeași perioadă am efectuat și un masterat pe managementul sanitar cu alți colegi din Iași. Practic, ca să înțelegem puțin managementul, a trebuit să facem acest masterat, care a fost de 2 ani la Universitatea „Al.I.Cuza" și la care au participat mulți profesori din țară. De ce am făcut acel masterat? Tocmai pentru a înțelege managementul corect, managementul științific al unității sanitare. Spitalul de Recuperare din Iași, construit și deschis în 1978, a fost gândit ca un spital de recuperare pe specialități. De ce? Pentru că există recuperarea nu numai în cardiologie, dar și în neurologie și în chirurgie ortopedică. Sunt manifestări specifice în patologia reumatismală care necesită recuperare neuromotorie. Deci acest spital a fost gândit ca o completare a ceea ce se face în alte spitale, mai ales în spitalele de acuți, cum ar fi, de exemplu, un spital în care sunt tratați bolnavii cardiovasculari pentru un infarct miocardic. Imediat ar trebui să intre pacientul, după ce a trecut de faza acută, într-un spital de

recuperare, și acest lucru este valabil și pentru celelalte specialități. Am scris și istoricul acestui spital, în perioada când am fost director, am vrut să văd cam cum a fost gândit acest spital. Am constatat că, de fapt, era un spital gândit la nivel european, în acea perioadă proiectat de arhitectul Dariescu, pe baza unor experiențe pe care le-au avut mai mulți profesori care au mers în mai multe țări din Europa. Cum a fost și academicianul Hăulică și alți profesori care aveau contact cu Spitalul de Recuperare și lucrau în Spitalul de Recuperare. Profesorul Balmuș și alții care s-au dus să vadă cam cum au gândit recuperarea și în alte țări din Europa, în Grecia, în Anglia, în Elveția, au luat câteva modele. Arhitectul Dariescu pe baza acestor modele a gândit un spital monobloc funcțional, în care recuperarea este realizată pe specialități, pe fiecare palier, în așa fel încât, pe cele 7 nivele ale spitalului de recuperare, fiecare secție are și săli de kinetoterapie specifice. Pacienții, chiar de atunci, aveau posibilitatea, cei cu dizabilități, să aibă acces special pe zone speciale pentru dânșii. Erau gândite lifturi pentru alimente, pentru pacienți, pentru salariați, încă de atunci, și totul gândit funcțional și foarte util. De aceea, Spitalul de Recuperare în acea perioada, pe baza acelui proiect al arhitectului Dariescu, a luat premiul pentru cel mai bun proiect de spital din România. A fost cel mai bun proiect și cel mai bine gândit proiect. Sigur că Spitalul de Recuperare, fiind un spital mai nou față de alte spitale din Iași, încă de atunci arăta foarte bine și arată și în prezent la fel de bine. Acum, cred că este unul din cele mai moderne și mai bine dotate spitale din România, în ultimii ani beneficiind de mai multe proiecte finanțate cu sprijinul primăriei sau din fonduri europene, cu aparatură la standarde europene.

ML: Prin specificul Clinicii pe care o coordonați, oferiți noi speranțe de viață celor care au trecut prin intervenții chirurgicale complicate, depășind situații de infarct sau chiar embolii. Cât de utile sunt recuperările medicale pe care le oferiți pacienților?

FM: Sunt foarte utile, iar dovada acestui lucru sunt pacienții noștri care solicită periodic reinternarea pentru reevaluare și pentru a urma aceste programe de recuperare. Sunt pacienți care vin de ani și ani la noi în clinică și care au o evoluție foarte bună după un infarct miocardic, după ce au beneficiat de terapii de revascularizate miocardică, după ce au avut o intervenție pe cord sau un bypass aortocoronarian. În prezent, avem o colaborare excelentă cu Institutul de Boli Cardiovasculare, cu secția de chirurgie cardiovasculară coordonată de domnul profesor Grigore Tinică. Astfel pacienții care au trecut printr-un eveniment acut sau au fost operați pe cord sau li s-a pus un stent după o dilatare pe o coronară intră în aceste programe de recuperare cardiovasculară cât mai precoce cu beneficii excelente privind evoluția ulterioară cu creșterea calității vieții și reinserție profesională. Sigur, recuperarea pe patologie coronariană este numai o parte din preocupările noastre, pentru că noi avem pacienți care au și insuficiență cardiacă, care intră în programe de recuperare, bolnavi cu afecțiuni periferice, arteriopatie obliterantă a membrelor inferioare, afecțiuni venoase, bolnavi cu hipertensiune arterială, care pot să beneficieze de programele de recuperare cardiovasculară. Obezitatea și sindromul metabolic, vorbeam mai devreme de diabet zaharat, reprezintă afecțiuni care beneficiază de programe de recuperare. Aceste beneficii se văd nu chiar imediat. E nevoie de timp pentru a obține rezultate. Deci, după ce

evaluăm pacientul în spital pentru a ști la ce profil de recuperare să intre, după aceea intră în programe speciale, în care avem o colaborare interdisciplinară cu un kinetoterapeut, cu un psiholog, dietetician, fizioterapeut, asistente specializate în astfel de programe de recuperare.

ML: Sau îi externați, mai exact cu internare la domiciliu...?

FM: Există două variante de a face aceste programe, fie internare continuă pentru cei care sunt cu afecțiuni mai severe, cei decondiționați fizic, care au comorbidități. Aceștia sunt evaluați cu atenție în spital, se efectuează testarea de efort în circuit închis (ergo spirometrie), sunt evaluați ecocardiografic și prin alte metode imagistice (CT) și pe baza acestor investigații se începe programul individualizat de recuperare în spital. Dar sunt și pacienți care pot să beneficieze de internare de zi, pacienți care sunt din Iași, să spunem, și se pot deplasa după amiază acasă, după ce au terminat tot programul de recuperare cardiovasculară. Avem și programe educaționale atât prin sistem video, dar și prin broșuri educaționale pe care le oferim pacienților. Programele în spital se desfășoară în medie 10-14 zile. Este important ca pacienții să continue aceste programe la domiciliu și să revină periodic la 3-6 luni la reevaluare.

ML: ***Fiindcă veni vorba de risc vă propun să ne prezentați factorii de risc și cauzele îmbolnăvirilor de inimă, afecțiune de care suferă milioane de oameni și care curmă atâtea vieți omenești.***

FM: La întrebarea care sunt factorii de risc în bolile cardiovasculare, am putea spune că sunt factori de risc tradiționali, factori de risc care sunt deja cunoscuți, factorii vechi, dar sunt și

factori noi. Îi putem delimita pe factorii de risc în două categorii: nemodificabili, cum ar fi vârsta, ereditatea și sexul, pentru că bărbații au o predispoziție pentru afecțiuni coronariene, iar femeile au o protecție estrogenică până la menopauză și de aceea au un risc mai mic de afecțiuni cardiovasculare până la menopauză. Dar sunt și factori de risc modificabili. Cel mai important factor de risc, din păcate, care încă are o mare problemă în societatea contemporană este fumatul. Fumatul, în special la tineri, duce frecvent la diferite modificări, inclusiv aterosclerotice, și la apariția bolilor cardiovasculare. Hipertensiunea, care este într-adevăr cea mai frecventă boală cardiovasculară cu care se confruntă toți medicii, dar în special medicii practicieni, interniști, cardiologi sau medici de familie, este un alt factor de risc. Împreună cu fumatul și cu creșterea colesterolului în sânge, sunt considerați cei trei factori majori de risc cardiovascular. În ultimii zeci de ani s-a adăugat un alt factor de risc major, și anume diabetul zaharat. Diabetul zaharat este considerat în prezent un echivalent de boală cardiovasculară, pentru că poate duce frecvent la complicații atât micro, cât și macroangiopatice, iar aceste complicații duc frecvent la evenimente vasculare, atât cerebrale, cât și coronariene sau periferice. De aceea, diabetul zaharat trebuie să-l prevenim, și de multe ori să discutăm mai mult despre cum putem să prevenim acești factori de risc și îmbolnăvirile. Diabetul și sindromul metabolic sunt în prezent o mare problemă, cu o creștere constantă față de anii trecuți, tocmai datorită stilului de viață. Iată, patru factori de risc importanți care duc la apariția bolilor cardiovasculare. Sunt și alți factori de risc, să le spunem minori, cum ar fi influența inflamației în special a bolilor cardiovasculare. Inflamația este dovedită în prezent ca factor

de risc, de apariție și de declanșare a evenimentelor cardiovasculare. Alți factori de risc precum: creșterea acidului uric în sânge, hemoconcentrația, proteina C reactivă, sunt factori care influențează apariția evenimentelor cardiovasculare. În prezent, se discută de un cumul de factori de risc. Trebuie adăugat și stresul, care este, din păcate, greu de cuantificat și de modificat, mai ales în societatea contemporană. Vorbim de stres comunitar, profesional sau familial. De aceea, toți acești factori de risc, în final cumulați, pot să ducă la apariția bolilor cardiovasculare.

ML: ***Cei care se adresează Clinicii dumneavoastră o fac doar atunci când se află în disperare de cauză sau după ce au trecut prin intervenții chirurgicale. Ce se poate face pentru a preîntâmpina sau diminua impactul bolilor de inimă asupra sănătății oamenilor?***

FM: Aceasta este numai o parte din ceea ce se poate face în prevenție, pentru că vorbim acum de prevenție. Prevenția este cea mai importantă, deoarece prevenția primară poate să prevină îmbolnăvirea. Și atunci, pentru aceasta ar trebui să existe programe comunitare, programe naționale de prevenție cardiovasculară, în care populația să fie nu numai informată, dar și verificată din când în când asupra stării de sănătate.

ML: A existat, de altfel, intenția de a se aproba o lege a prevenției, dar a rămas doar la stadiul de intenție.

FM: Aceasta lege, din păcate, așa cum ați spus, a rămas la stadiul de intenție. Spun din păcate, pentru că prevenția este foarte importantă și, conform tuturor datelor științifice, atât la nivel european, cât și la nivel mondial, prevenția poate să diminueze îmbolnăvirea sau să diminueze apariția unor reîmbolnă-

viri cu mai mult de 50%. Tratamentul medicamentos, cel intervențional sau chirurgical influențează și reduce riscul de boală numai cu 40%. Prevenția rezolvă însă mult mai mult. Într-adevăr, poate nu e așa vizibilă cum este un tratament acut, un tratament intervențional, ai pus un stent imediat, pacientul pleacă, e foarte bine, dar uităm că procesul aterosclerotic este generalizat și nu acționează într-un singur loc. Restul arterelor rămân la fel de afectate dacă nu se intervine pe factorii de risc. Atunci ar trebui programe naționale de prevenție, programe educaționale și, bineînțeles, promovarea cât mai mult a combaterii factorilor de risc încă din copilărie, încă din primii ani, când ne obișnuim cu anumite obiceiuri alimentare și stilul de viață.

ML: ***Eu zic că încă nu-i târziu ca acest proiect de lege să fie relansat în discuția decidenților noștri politici și să fie adoptată, pentru că, așa cum ați spus-o, au spus-o și alții, așa cum se vede din viața de zi cu zi, prevenirea este utilă. În toate sectoarele medicinei, nu numai în bolile cardiovasculare. Știu că sunteți adeptul educației, educației medicale permanente și a modului sănătos de viață. În ce măsură se aplică și se respectă asemenea principii care ar putea diminua numărul de îmbolnăviri și, în special, a îmbolnăvirilor de inimă și a pierderilor de vieți omenești?***

FM: Cum am spus și mai devreme, educația este foarte importantă și aș vrea să vă dau un exemplu. La un Congres de Cardiologie Europeană, una dintre cele mai bune lucrări a fost a unui colectiv din Brazilia care a prezentat o experiență într-o școală în care copiii au fost învățați să gătească sănătos. După ce au fost învățați la școală, s-au dus acasă și i-au învățat pe părinți cum să gătească sănătos. Iată o educație inversă, de la copil la

părinte. În mod normal, trebuie să fie invers, de la părinte la copil. Părintele trebuie să dea exemplu încă din primii ani de un mod de viață sănătos. Dacă copilul observă că părintele fumează, că nu face mișcare, că stă mai mult la televizor, că are o alimentație calorigenă de tip fast-food și așa mai departe, cel mai probabil acesta este cel mai bun exemplu, ca și el să facă la fel. Deci educația trebuie începută încă din familie, din primii ani de viață, după aceea trebuie să continue la nivel comunitar, la nivelul școlii, la nivelul liceului, și aici trebuie zeci de programe educaționale specifice. Se discută în prezent și au amintit diferite personalități din România de importanța educației în școală, dar aceasta trebuie să se realizeze efectiv, nu numai la nivel de slogan. Hai să o facem, trebuie făcută. După aceea trebuie continuată și prin măsuri comunitare. De aceea, trebuie să fie finanțată prevenția care să fie realizată prin medicul de familie și prin ceilalți specialiști, dar să fie și verificate astfel de activități. O persoană care trebuie să-și facă un consult obligatoriu, să spunem, la 40 de ani, trebuie să și-l facă, să-și facă analize, să vină cu ele, să le verifice, să fie consultat. Și, bineînțeles, dacă sunt anumiți factori de risc, trebuie să-și corecteze.

ML: ***Și sistemul trebuie să fie organizat de așa natură încât să dea posibilitatea să se facă aceste analize.***

FM: Trebuie, sigur că da, să fie decontate de către stat. Nu este normal ca o persoană să-și plătească aceste servicii obligatorii. Și atunci statul trebuie să ajute, pentru că prin aceste măsuri, de fapt, diminuăm riscul de îmbolnăvire la unele persoane care vor face evenimente ulterioare, fie că va avea un infarct la 40 de ani, dacă nu și-a corectat fumatul, fie un accident vascular, dacă este hipertensiv necontrolat. Cam așa ar trebui gândită, zic

eu, educația pe prevenție și modul cum putem scădea riscul de îmbolnăviri prin boli cardiovasculare. Pe de altă parte, cred că și exemplul personal este foarte important. Noi, la nivelul Societății Române de Cardiologie, în urmă cu câțiva ani (sunt și membru fondator al acestei asociații, se numește „Atletic Cardio Club"), am înființat o fundație, un fel de asociere pentru a arăta colegilor noștri că noi, dacă facem mișcare, o facem pentru propria noastră sănătate și pentru a da exemplu și celorlalți. Vreau să vă spun că, dacă la început erau cam 20 de membri fondatori, acum suntem peste 700 de membri, medici dar și pacienții noștri, desigur cei care doresc să facă mișcare. Singura condiție în această asociație este să nu fumeze și să facă mișcare, indiferent de tipul de mișcare, mers pe jos sau alte activități sportive, fiecare după posibilități.

ML: ***Se vorbește tot mai mult de precaritatea stării de sănătate a populației, în condițiile în care se spune că a crescut speranța de viață. Cum se poate soluționa o asemenea dilemă?***

FM: Într-adevăr, speranța de viață a crescut. Pe de o parte, datorita tehnologiei. Tehnologia a adus o creștere a speranței de viață prin tot ce a însemnat medicație, aparatură de ultimă generație. Dar, pe de altă parte, există încă această precaritate a stării de sănătate pentru că stilul de viață contemporan este un stil de viață nesănătos, jumătate din timpul din 24 de ore, nu facem mișcare, stăm pe scaun, ne uităm multe ore la televizor, lucrăm la calculator, mai nou, utilizăm telefonul mobil. De multe ori, mai ales tinerii, au o pasiune exagerată pentru telefonia mobilă și este, după părerea mea, un mare risc atât pentru educația lor, cât și pentru sănătatea lor. Această tehnologizare, care din păcate a pătruns peste tot în viața noastră, a făcut ca noi să devenim

sedentari, să nu mai facem suficientă mișcare față de ceea ce se întâmpla în trecut. Nu mai vorbim de faptul că majoritatea persoanelor se deplasează cu mașina la serviciu, uitând să se mai dea jos din mașină și atunci, normal că mișcare nu mai face. Alții găsesc soluții și noi le spunem pacienților noștri de mici trucuri care îi pot ajuta. Bun, mergeți cu mașina la serviciu, dar puteți să mergeți pe scări la locul de muncă sau să opriți mașina cu o stație puțin mai devreme sau să coborâți din tramvai cu o stație mai devreme, să vă mișcați puțin pe jos, să plecați seara împreună cu cineva drag din familie la o plimbare, să vă luați bilet la o sală de fitness. Nu mai vorbim de alimentație care este complet dezechilibrată, alimente tip fast-food, tot ce înseamnă, de fapt, semipreparate, alimente procesate, nesănătoase pentru sănătate. Nu există programe educaționale în școli pentru deprinderi de alimentație pentru că de aici pornește, de fapt totul.

ML: ***Ne aflăm în perioada examenelor de admitere în facultăți. Concurența la medicină nu mai este ca altă dată. În schimb, asistăm la un alt fenomen, după absolvire, exodul tinerilor medici spre alte zări a crescut exponențial. Aveți o explicație pentru o asemenea situație?***

FM: Da, explicațiile sunt mai multe. Deși au fost câțiva ani în care concurența la medicină a fost ceva mai mică în trecut, în prezent a început din nou să crească, depășind 3 candidați pe loc. În ceea ce privește exodul tinerilor medici în afara țării și acesta a mai scăzut față de anii trecuți. Explicațiile plecării multor medici cred că este legat nu numai de salarii, dar și de condițiile de lucru, organizarea și finanțarea sistemului sanitar.

ML: ***De ce pleacă totuși după absolvire?***

FM: Este o întrebare la care ar trebui să ne gândim cu toții și poate în special cei care decid viitorul sănătății noastre românești ar trebui să se gândească, pentru că tinerii doresc să practice medicina în România, unde s-au format.

ML: Sunteți de ceva timp și vicepreședinte al Colegiului Medicilor. Ce poate face această asociație profesională pentru apărarea demnității profesionale a medicilor care, în această activitate, sunt supuși la fel de fel de presiuni cu consecințe nefaste pentru exercitarea nobilei misiuni în slujba sănătății oamenilor?

FM: Colegiul Medicilor a luat atitudine în permanență împotriva acestor nedreptăți. Din păcate, nu este așa de mult ascultat cum ar trebui Colegiul Medicilor din România. În primul rând, Statutul medicului trebuie schimbat. Colegiul Medicilor din Iași a înaintat un proiect legat de Independența profesională a medicului. Medicul nu poate fi considerat funcționar public. Medicina a fost tot timpul o profesie liberală și, de-a lungul anilor, în toate țările este considerată așa. Un alt aspect important este finanțarea sistemului de sănătate. Fără o finanțare adecvată, nu putem să dezvoltăm și să avem acces la servicii de calitate. De asemenea salarizarea corectă a medicilor, conform pregătirii lor. Pregătirea unui medic înseamnă, pe lângă 6 ani de facultate, 5-6 ani de rezidențiat, după care examene date la 5-6 ani, pentru primariat și așa mai departe. Nu mai vorbim de cei care intră și în doctorat sau pe linie universitară, deci examenele se dau toată viața, iar pregătirea este continuă. Este o profesie de sacrificiu.

ML: ***Pentru că ne apropiem de final, vă rog să ne spuneți opinia dumneavoastră în legătură cu noua Lege a sănătății despre care se vorbește de atâta vreme.***

FM: Este nevoie de o nouă Lege a sănătății și această lege ar trebui abordată global, atât în ceea ce privește Statutul medicului, cât și în ceea ce privește salarizarea, în ceea ce privește analizarea adecvată a serviciilor medicale. În ceea ce privește o coordonare a activităților medicale de la medicina primară, care trebuie să fie bazată pe sistemul de sănătate, la medicina de specialitate și la medicina de recuperare. De asemenea, sistemul de asigurări de sănătate ar trebui regândit, pentru că vorbim și de asigurările private, dar și aici trebuie gândit în așa fel încât să nu interfereze cu sistemul de asigurări de stat. Cine dorește să fie mai bine tratat, să se asigure complementar, iar pachetul de servicii medicale de bază trebuie, o dată, foarte clar delimitat, așa fel încât persoana atunci când merge într-o unitate medicală de stat, să știe foarte bine care sunt posibilitățile și care este acest pachet de servicii obligatorii, de la care, bineînțeles, costurile pot fi crescute.

ML: Vă mulțumesc pentru aceste interesante opinii exprimate în emisiunea noastră și vă mai așteptăm și cu alte ocazii.

Iași, 2025

BREVIAR:

1. Contextul dialogului și profilul invitatului

Interviul îl are ca protagonist pe Florin Mitu, profesor universitar doctor habilitat, șef al Clinicii de Recuperare Cardiovasculară din cadrul Spitalului de Recuperare Iași, personalitate de referință a școlii medicale ieșene și promotor al cardiologiei de recuperare moderne. Dialogul se înscrie într-o perspectivă integratoare, care reunește experiența clinică, activitatea didactică, cercetarea științifică și implicarea civică.

2. Recuperarea cardiovasculară – etapă esențială a actului medical

Recuperarea cardiovasculară este prezentată ca o componentă fundamentală a îngrijirii pacientului cardiac, cu efecte demonstrate asupra supraviețuirii, capacității funcționale și calității vieții. Modelul aplicat în cadrul Spitalului de Recuperare Iași, instituție concepută încă din 1978 ca spital monobloc de recuperare pe specialități, ilustrează eficiența unei abordări interdisciplinare, bazate pe evaluare clinică riguroasă, testare de efort cardio-pulmonară și programe individualizate.

3. Programe moderne de evaluare și recuperare

Interviul descrie în detaliu structura programelor de recuperare cardiovasculară: evaluarea inițială complexă, stratificarea riscului, includerea în programe personalizate și monitorizarea periodică. Sunt abordate atât formele de internare continuă, cât și cele de spitalizare de zi și recuperare la distanță, utilizând tehnologii moderne și device-uri de monitorizare, cu accent pe aderența pacientului și continuitatea îngrijirii.

4. Factorii de risc cardiovascular – între cunoaștere și responsabilitate

Un capitol central îl constituie analiza factorilor de risc cardiovascular, diferențiați în nemodificabili (vârsta, sexul, ereditatea) și modificabili (fumatul, hipertensiunea arterială, dislipidemie, diabetul zaharat, sedentarismul, alimentația dezechilibrată și stresul). Se subliniază caracterul cumulativ al acestora și importanța intervenției precoce, atât în prevenția primară, cât și în prevenția secundară și terțiară.

5. Prevenția și educația pentru sănătate

Profesorul Florin Mitu pledează constant pentru dezvoltarea unor programe naționale de prevenție cardiovasculară și pentru educația medicală începută din copilărie. Sunt evocate inițiativele educaționale derulate în cadrul clinicii – materiale video, ghiduri pentru pacienți, programe de consiliere – precum și rolul familiei, școlii și comunității în formarea unui stil de viață sănătos.

6. Tehnologia și inteligența artificială în cardiologie

Interviul aduce în prim-plan integrarea inteligenței artificiale în cardiologie, utilizată în analiza electrocardiogramei, ecocardiografie, evaluarea riscului și monitorizarea pacienților. Este subliniată ideea că tehnologia nu înlocuiește medicul, ci sprijină decizia clinică, crescând acuratețea și eficiența actului medical, inclusiv în recuperarea cardiovasculară.

7. Sistemul de sănătate și statutul medicului

Dialogul abordează critic problemele structurale ale sistemului de sănătate: necesitatea unei noi Legi a sănătății, clarificarea statutului medicului ca profesie liberală, salarizarea corectă și

finanțarea adecvată a serviciilor medicale. Se insistă asupra unei mai bune coordonări între medicina primară, medicina de specialitate și recuperare, precum și asupra regândirii sistemului de asigurări de sănătate.

8. Medicina ca vocație și responsabilitate socială

Breviarul se încheie cu o reflecție asupra profesiei medicale ca vocație, asupra responsabilității față de pacient și comunitate și asupra necesității unui sistem de sănătate centrat pe prevenție, educație și demnitate profesională. Recuperarea cardiovasculară este prezentată nu ca o etapă secundară, ci ca o verigă esențială în redarea vieții active și demne pacientului cardiac.

Iași, 2025

Florin Mitu

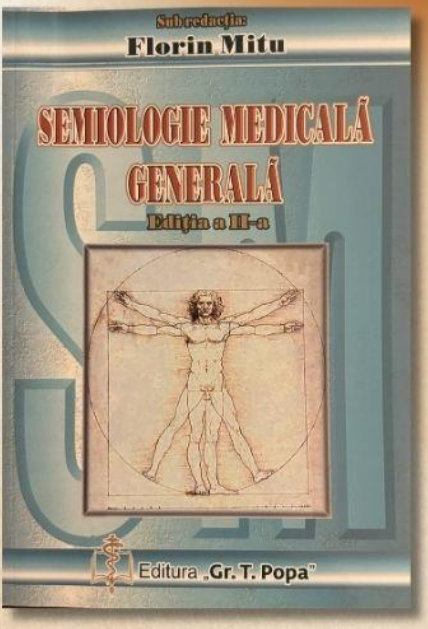
Sub redacția:
Florin Mitu
SEMIOLOGIE MEDICALĂ GENERALĂ
Ediția a III-a
Editura „Gr. T. Popa"

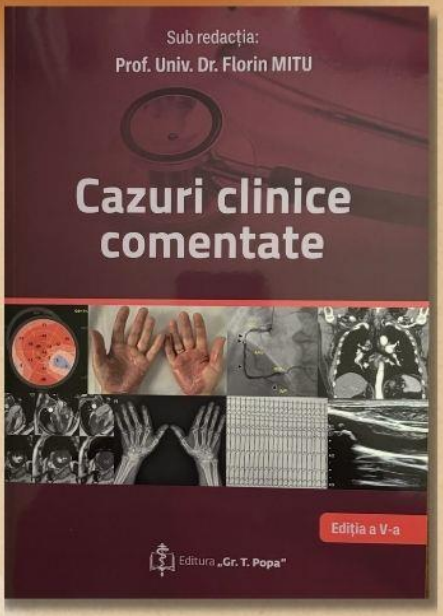
Sub redacția:
Prof. Univ. Dr. Florin MITU
Cazuri clinice comentate
Ediția a V-a
Editura „Gr. T. Popa"

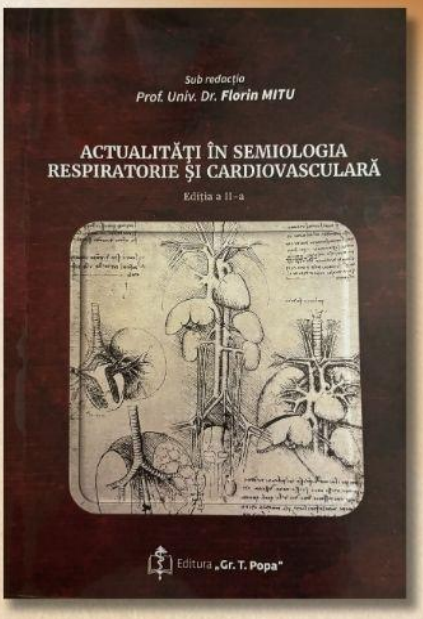
Sub redacția
Prof. Univ. Dr. Florin MITU
ACTUALITĂȚI ÎN SEMIOLOGIA RESPIRATORIE ȘI CARDIOVASCULARĂ
Ediția a II-a
Editura „Gr. T. Popa"

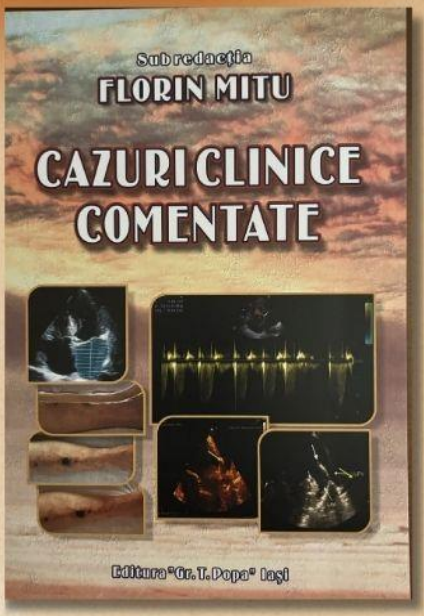
Sub redacția
FLORIN MITU
CAZURI CLINICE COMENTATE
Editura "Gr. T. Popa" Iași

OMAGIU SATULUI TRADIȚIONAL ROMÂNESC

Invitat: prof. **Angela Paveliuc Olariu,**
muzeograf, doctor în etnografie

***Motto*:**
„Satul tradițional concentrează valori identitare esențiale pentru continuitatea culturală.”

LM: ***Bună ziua, stimați telespectatori, bine v-am regăsit la o nouă întâlnire cu modelele și valorile de lângă noi. Pentru că ne aflăm în preajma sărbătorilor de iarnă, când se aduc în prim-plan cu o ciclicitate de nezdruncinat obiceiuri și tradiții care fac parte din patrimoniul de valori al poporului român, avem astăzi alături de noi un specialist de seamă a cărei carieră profesională și științifică este legată de cercetarea și aducerea în actualitate a celor mai importante valori ale culturii populare românești. Ne va fi partener de dialog doamna profesor Angela Paveliuc-Olariu, doctor în etnografie, autor a 18 volume de specialitate, organizator a peste 170 de expoziții de artă populară și etnografie, susținător a numeroase prelegeri și conferințe de specialitate la diferite congrese naționale și***

internaționale. A slujit o viață întreagă etnografia și etnologia românească, a înființat unități muzeale, a alcătuit și reorganizat colecții de artă muzeală, a condus instituții muzeale de prestigiu, printre care Muzeul Etnografic din cadrul Complexului Muzeal „Moldova „Iași.

Bine ați venit, distinsă doamnă Angela Paveliuc-Olariu, la întâlnirea noastră de astăzi.

APO: Bine v-am găsit, stimată doamnă Lupu, pe dumneavoastră și pe stimații noștri ascultători și telespectatori.

LM: ***Sunteți coordonator al Departamentului de tradiții din cadrul Mitropoliei Moldovei și Bucovinei. Cu alte cuvinte, sunteți cea mai îndreptățită să ne vorbiți despre spiritul adevărat al sărbătorilor de Crăciun, pentru că acum, după cum se observă, domină mai mult aspectul comercial. Pe la televizor Moș Crăciun a început să apară de pe la sfârșitul lunii noiembrie. Se mai respectă tradițiile de altă dată?***

APO: Da, doamna Lupu, în general vorbind, un etnograf de-o viață trebuie să recunoască faptul că dacă mergem în satele noastre, în special, poate fac o precizare, în satele mai izolate chiar, vom regăsi în toată frumusețea și valoarea lor obiceiurile tradiționale de altădată ale românilor. Problema care se pune cu acel Moș Crăciun, amintit de dumneavoastră de la sfârșitul lunii noiembrie, trebuie să știți că și aici este o scuză. Pentru că dacă ne gândim la anul nou dacic, care era pe data de 30 noiembrie, anul nou dacic, vă puteți imagina că există scuza că s-au perpetuat peste timp niște tradiții referitoare și la prezența Moșului Crăciun acum din luna noiembrie. Dacă spunem cu obiectivitate o realitate, trebuie să recunoaștem, din păcate, că foarte multe

dintre obiceiurile de altă dată capătă o nouă fațetă nedorită de etnografi, nedorită de oamenii de cultură. Adică se merge pe o latură a comercializării tuturor produselor, ajungându-se la ceea ce numim noi kitsch sau non-valoare. În scopul de a se vinde cu orice preț unele obiecte, unele lucruri care altădată erau mult mai simple, dar mai legate de sufletul românului, de simbolistica existentă în mitologia satului românesc.

LM: ***Ce putem face pentru a elimina asemenea pericole de, știu eu, influențarea frumosului popular?***

APO: Este o preocupare categorică a noastră. Dacă ne referim chiar la departamentul pe care l-ați amintit, Departamentul Tradiții din cadrul Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, pe care am onoarea să-l coordonez, întreprindem tot ce putem să întreprindem și aș începe cu o mențiune. Avem, așa-zis, o întâlnire de suflet, ciclic se repetă această întâlnire de suflet, cu genericul „Frumusețea și valoarea obiceiurilor din satul tradițional românesc". Ne întâlnim de obicei la Muzeul Unirii, prin amabilitatea directoarei Aurica Ichim, care ne pune la dispoziție de fiecare dată un loc minunat, unde avem invitații noștri. Dar ne mai întâlnim și la Colegiul Sfântul Nicolae, de foarte multe ori, cu studenți, cu tineri care fac parte din organizații studențești cu profil religios, și nu numai, cu oaspeți diferiți, chiar și la acest colegiu, sau și în alte părți ale județului, să zic așa. În afară de această întâlnire de suflet, unde încercăm să readucem măcar în memoria celor care ne ascultă frumusețea obiceiurilor și a tradițiilor, valoarea lor de necontestat, sigur că avem și alte manifestări, tot de suflet le numesc eu, tipăriturile cu profil în direcția aceasta, care apar periodic. După aceea, tot felul de expoziții organizate pe tema aceasta a prezentării obiceiurilor și tradițiilor de-a lungul tim-

pului. Și, bineînțeles, prezența la televiziune, prezența la radio și așa mai departe.

LM: ***Și îndemnul de a vizita muzeele.***

APO: Și îndemnul de a vizita, pe care îl facem de fiecare dată. Și dumneavoastră l-ați și sesizat în proiectul dumneavoastră referitor la întâlnirea noastră. Dar este o datorie a noastră, nu numai a noastră, ca muzeografi, ca oameni de cultură, ca să nu treacă nepăsător nimeni pe lângă un muzeu. Că din păcate, muzeele vor rămâne, dacă ne referim în acest caz la muzeele etnografice, vor rămâne depozitarele de suflet ale obiectelor prețioase și cu adevărat tradiționale legate de obiceiuri.

LM: ***Ați cutreierat țara în lung și în lat, ați investigat comunități rurale în profunzimea lor, scoțând la iveală elementele de început ale culturii populare. Cum de s-au păstrat asemenea valori până în zilele noastre, prin ce se aseamănă și prin ce se diferențiază cultura populară românească de spiritualitatea altor popoare?***

APO: Da, e o întrebare foarte bine pusă și foarte bine gândită, doamna Lupu, și vă felicit. Sigur că am cutreierat țara în lung și lat și cercetările mele etnografice au fost popasuri lungi, lungi. Așa făceam altădată cercetare etnografică, stăteam cu lunile în satele izolate din Moldova, din Banat, din Maramureș și așa mai departe, ca să înțelegem cu adevărat spiritul locului respectiv, să fim alături de oameni la bucurie, la necaz și în felul acesta să putem noi etnografii să scriem ceva pentru cei care urmează după noi. Dacă mă întrebați prin ce se evidențiază spiritualitatea noastră românească, aici chiar mă bucur că m-ați întrebat. Am organizat expoziții acolo, expoziții de artă populară tradițională. Am

fost la numeroase congrese de specialitate. Mă rog, Mexic, Canada, Anglia, fosta Iugoslavei și Portugalia. Să le amintesc pe toate, dar vreau să vă spun că la congresele acestea, întâlnindumă cu specialiști în domeniu, veniți din toată lumea, am avut întotdeauna bucuria că pot ieși de acolo cu fruntea sus, pentru că au venit colegii de specialitate care m-au felicitat sincer și mi-au spus: „Suntem impresionați de spiritualitatea tradițională a țării de unde vii tu, dragă colegă". Mai mult decât atâta, aflându-mă în Mexic, după expoziția făcută legat de cultura tradițională românească, populară tradițională românească, după expunerea respectivă a venit la mine un domn, un mexican foarte amabil, care mi-a spus: „Eu sunt ministrul Culturii dintr-un alt stat, congresul avea loc în Mexico City, capitala Mexicului, la un alt stat cu capitala la Monterrey, la o distanță de 1.000 de kilometri de aici. Vă invit, doamnă, în mod oficial să ne vorbiți și nouă acolo despre tot ce am auzit eu atât de frumos și interesant despre țara dumneavoastră". Am luat legătura cu ambasada care mi-a spus: „Doamnă, rețineți-vă, se va vorbi despre România și în altă parte a Mexicului". Am plecat acolo și am stat câteva zile, iar la sfârșit, bineînțeles că am spus despre România, despre multe alte lucruri, aveam pregătite întotdeauna cu mine și filme documentare când mă duc în străinătate, nu numai cu expunerea strictă pentru congres. Am vorbit despre Iași, reprezentam Iași și atunci au spus oficialitățile de la Monterrey: „Dorim neapărat să ne înfrățim cu orașul de unde veniți". Iarăși legătura cu ambasada care mi-a spus: „Luați toate documentele, sunteți îndreptățită să faceți acest pas". Am venit și așa se face că delegația noastră, era primarul, domnul care nu mai este acum, mă rog, Simirad, domnul Simirad, care a plecat în fruntea unei delegații acolo și

s-a făcut această înfrățire a Iașului cu Monterrey din Mexic, demonstrând în felul acesta că, prin valoarea culturii noastre tradiționale, se creează punți între țări la depărtări nebănuite. Și lucrul acesta se datorează tocmai faptului că în aceste prezentări simțeau toți că există substanță, că există suflet, că există talent al unui popor aflat undeva în România, peste mări și țări. Lucrul acesta întotdeauna mi-a mers la inimă când toți colegii din lume, toți... nu veneau toți, dar erau toți la congres. Mulți dintre ei veneau și îmi spuneau sincer că au rămas încântați de valoarea culturii noastre populare tradiționale.

LM: ***Pentru că în această perioadă este adusă în actualitate ideea identității și unității naționale, vă propun să ne povestiți cum se reflectă identitatea națională în cultura populară românească?***

APO: Minunată întrebare, doamnă. Deja un început al răspunsului l-am făcut. Această identitate a noastră, a românilor, se descoperă în mod nebănuit, doamnă, și stimați telespectatori. Am să vă dau un exemplu concret, ca să se înțeleagă exact despre ce este vorba, să nu vorbim cu niște noțiuni abstracte, să zic așa, că nu sunt la catedră. Eram în America, deschisesem o expoziție de artă populară tradițională cu exponate de la Muzeul Satului din București, Muzeul Țăranului Român de astăzi, dar atunci se numea Muzeul de Artă Populară al Republicii, că așa era pe vremea aceea, Republica Socialistă România, veneau la zile importante cu obiectele respective. La vernisaj și în zilele următoare, o să vă mirați, americanii care par oarecum mai indiferenți sau poate mai străini de cultura tradițională românească sau în general poate preocupări legate de folclor, de etnografie, nu e așa. La un moment dat mi s-a întâmplat într-o zi ceva care aproa-

pe când... Eu m-am bucurat, dar în același timp era totul foarte obositor, era foarte solicitant. Stăteau doi americani, așa cum îi vedem prin filmele acelea în care le urmăream noi altădată cu nesaț, înalți, zvelți și priveau la vitrine și nu mai plecau. Și toți se uitau la mine, eu eram ocupată cu alți vizitatori și când am văzut că sunt mai liberă, au venit la mine. „Doamnă, doamnă, mi-au zis, vă rugăm să ne explicați ceva". Erau la o vitrină cu un port tradițional din Oaș. Întâmplător ei se duceau peste tot, dar era Oaș acolo. Și am întrebat: „Domnilor, v-am văzut că stați de atâta vreme la expoziție, mă bucur. Sunteți cumva în profesie? „Nu, inginer, IT, nu știu ce...". „Ce vă interesează?" „Doamnă, să ne explicați amănunțit cum se lucrează și dacă cele 42 de tipuri de costum prezentate de mine acolo se mai poartă în țara asta de unde vin eu și cum de se mai păstrează atâta frumusețe până în zilele noastre, dacă n-am venit numai cu piese de muzeu și așa mai departe". Cum să-mi ceară cum să le explic amănunțit. E greu în engleză și pentru un român, e greu, dacă vrei să-i spui tehnica amănunțit, e și mai greu pentru un etnograf ca să o priceapă cineva care nu este de specialitate, un inginer sau... Pentru că sunt amănunte, dă-i cu acul, dă-i cu țesutul, nu știu ce. Dar în engleză folosești perifraza, adică o propoziție lungă ca să înțeleagă omul până la sfârșit ce trebuie să înțeleagă. Și toți plecau și spuneau așa: „Noi vă felicităm pe români, că aveți asemenea lucruri minunate, care se poartă, care se păstrează, care nu sunt aduse din fotografii copiate, care sunt autentice". Deci ce înseamnă personalitate, ce înseamnă individualitate? Este autenticitatea creației noastre care dă valoare, iar valoarea, vă spun dumneavoastră și stimaților noștri telespectatori care categoric știu lucrul acesta, valoarea se impune de la sine. Că ești în Ame-

rica, sau în Mexic, că ești în Irlanda, că am fost anul trecut în Irlanda de sărbătoarea Crăciunului și Anului Nou și acum mereu sună: „Nu mai veniți acolo la noi, cu o mică expoziție?“ și au venit irlandezi care par mai retrași așa. Și cam același lucru se întâmplă. Voiau să știe cum se mai poate că în România e așa o minune și o frumusețe. Au venit specialiști, oameni de specialitate, etnografi de ai lor, și spuneau: „Doamne, ce fericire! Vedeți dumneavoastră cum învingeți prin ceea ce noi nu avem la îndemână. Noi aici vedem autenticitate, vedem faptul că nu veniți cu niște lucruri care au fost recreate, cu niște lucruri care există la ora actuală încă, se poartă și prin asta convingeți de un lucru minunat, că tradiția încă este viabilă“.

LM: ***Cercetarea etnografică din ultimele 3-4 decenii, unitățile muzeale de profil au scos la iveală și au tezaurizat numeroase valori de patrimoniu, unele cu valoare de unicat care au fost salvate în ultimă instanță de la degradare sau chiar de la pierdere. Întrebarea pentru dumneavoastră: acest patrimoniu spiritual este cunoscut în suficientă măsură de tânăra generație? Și vă pun această întrebare, de ce. Ieri ați fost invitată și ați participat împreună cu noi la Centrul Cultural Multifuncțional pentru Vârsta a III-a la un spectacol de datini și obiceiuri de Crăciun. Acolo au fost formații de tineri. Două dintre ele le-am invitat astăzi aici: trupa de datini și obiceiuri de iarnă de la Complexul de Servicii Sociale Târgu Frumos, îndrumător Marius Dumitru, și am mai invitat grupul Coral Diamond, cel al copiilor, condus de profesoara Liliana Costea. Deci, acești tineri care preiau și care prezintă în aceste momente de sărbătoare datini și obiceiuri, respectă cât de cât tradiția?***

APO: O să încep să vă răspund la prima parte a întrebării. Dacă vă referiți la faptul că unitățile muzeale de profil, care adăpostesc valori de necontestat, sunt popularizate cum trebuie, spun categoric că nu. Îmi pare foarte rău. România noastră este o țară... Nu mă refer numai la muzee. Mă refer la aspectele generale legate de moștenirea culturală, în arhitectura tradițională, în atâtea obiective religioase, mănăstiri, biserici, care, din păcate, din păcate, vă spune un om care a venit în exterior destul de des cu constatarea foarte tristă că nu suntem popularizați cum trebuie. Dacă Ministerul Turismului în special ar avea oameni care să gândească mult mai bine și cu mult mai mult interes să cunoască țara asta minunată care este România, cu valori de necontestat în multe domenii, să o promoveze în străinătate așa cum fac alte țări, exemplu Ungaria de lângă noi, cu Lacul Balaton, unde se duc foarte mulți turiști, mai mulți turiști ca la Marea Noastră Neagră, care este foarte frumoasă.

LM: ***O promovare agresivă. Agresivă.***

APO: Categoric agresivă. M-am lovit de ea peste tot. N-am nimic cu ei. Bravo lor! Mă doare că noi nu facem la fel. Iar noi avem valori superioare, trebuie să o spunem. Budapesta este un oraș splendid, cu valori și nu contestă nimeni și în Bulgaria, dar luând în ansamblu nu se compară România cu multe alte țări. Dar nu știm să ne facem cunoscuți, iar unitățile muzeale la care vă referiți nu sunt cunoscute nici în plan național. E vina noastră.

E vina noastră categoric. Și dacă vă referiți la al doilea aspect, să răspund. S-au prezentat tinerii de la Târgu Frumos. Eu am fost încântată ca etnografă. Am fost încântată de acel coordonator, profesorul Marius Dumitru. Doamne, numai suflet! Se vedea o dorire totală, se vedea o dorință ca prin repertoriul acestor jocuri

prezentate să se respecte și tradiția, să existe și o interpretare corectă, absolut corectă, că dirija totul cu o pricepere și cu o dorință ca toată lumea să înțeleagă de fapt ce vor ei să spună prin obiceiul respectiv încât pe mine ca etnograf m-a impresionat în mod deosebit și chiar l-am felicitat înainte de a ajunge aici pe profesorul respectiv și pe băieții care au jucat. Au interpretat foarte corect călușul, jocul călușului. Și meritul lor, vă spune un etnograf, este că nu fac parte din acea microzonă pe care eu am prezentat-o altădată în cadrul Muzeului Etnografic al Moldovei, în sectorul obiceiurilor și tradițiilor de iarnă. Adică nu e o zonă atât de darnică, Târgu Frumos, cum e, de pildă, Cornea, Vorona, Tudora, unde găsești din abundență și tradiție și jocul prezentat. Tocmai de aceea merită felicitat. Au păstrat, au cercetat și din adâncul tradiției de altădată au dus la iveală un program minunat care ni l-au prezentat ieri și merită felicitările noastre pentru strădania lor și pentru modul în care s-au prezentat.

LM: ***Mă bucur să aud acest lucru pentru că i-am adus și în studio, i-am înregistrat și, probabil, în zilele următoare se...***

APO: Va transmite la emisiune. Sigur că acum nu trebuie să se înțeleagă că eu de fiecare dată ca etnograf, mă refer să încep să fiu prezentă ca un om de specialitate cu ochelari de cal, care vede numai într-o direcție și nu acceptă unele inovații. Sunt motivate, doamnă, și sunt absolut normale atâta timp cât nu depășesc o măsură ca să treacă în sfera non-valorii. Iar în rest, dacă se mai vine cu ceva, un accesoriu în plus, nu e nicio nenorocire.

LM: ***Se cunoaște în suficientă măsură, deci revin cu întrebarea și dacă facem totul să-i determinăm să cunoască aceste tradiții – tânăra generație.***

APO: Doamnă, vreau să vă spun ceva. Eu sunt foarte apropiată de tânăra generație, deși, mă rog, e o mică porțiune de timp, mă desparte, să zic așa, de acea tânără generație, într-un fel mă desparte, adică numărul anilor, la asta mă refer. În rest, sufletește, sunt foarte legată de tineri. Nu trebuie să fim foarte severi în direcția aceasta, nota bene. Eu am văzut în ultima vreme lucruri care m-au bucurat foarte mult. Altădată, până nu pătrunsese sărbătoarea dragostei de la americani, nu se vorbea atât de mult de Dragobete. Corect. Ce minunat a fost când acum tinerii toți vorbesc începând de pe 24 martie de Dragobete, Dragobete și Dragobetele a fost scos la lumină tocmai de către generația tânără, pentru că este sărbătoarea dragostei și normal să vorbească ei despre dragoste mai mult decât noi. Dar mai mult decât atâta mă mai bucură ceva. E și strădania noastră a etnografilor și a Bisericii, trebuie să o amintesc. Preoții sunt încântați ca, la anumite zile măcar, tinerii să vină în costume naționale sau în costume populare. În port național, cum zic mai mult bucovinenii, sau în costume naționale, nu este nicio greșeală dacă zicem așa sau așa. Lucrul acesta impulsionează tânăra generație ca să poarte tot mai des, chiar și la nunți am văzut, sau mire mireasă îmbrăcate național și foarte mulți dintre participanții la nunți îmbrăcați în port național și mi-a mers totul la suflet. Deci iată că, lăsând la o parte, sigur, faptul că nu pot să neg că foarte multe, din păcate, tradiții încep să pălească, trebuie să o recunoaștem și asta cu obiectivitate. Dar în același timp sunt și alte aspecte care ne dau speranța că frumosul nu piere niciodată și că valoarea nu dispare și ne mai dau o speranță că acum când facem parte dintr-o mare familie europeană, unde mâine poimâine se va căuta cu lumânarea sufletul fiecărui popor care face parte din

această mare familie, sufletul nostru românesc va fi găsit cu ușurință, tocmai prin valoarea tradițiilor, tocmai prin valoarea portului nostru, tocmai prin ceea ce înseamnă cu adevărat civilizație tradițională românească, atât materială cât și spirituală.

LM: ***Ce ne spuneți despre formația „Diamond" condusă de profesoara Liliana Costea, inimoasa profesoară?***

APO: Inimoasa profesoară care mi-a făcut o impresie foarte bună și o felicit. A prezentat un program foarte variat, foarte bine gândit, foarte bine gestionat ca timp, cu niște copii adorabili și talentați și echipați corespunzător.

LM: ***Asta vă întrebam de tânăra generație și nu voiam să pierd ocazia.***

APO: Echipați corespunzător pentru un moment festiv, cu adevărat festiv, care e o reușită, să zicem, de gală. Așa că o felicit pe doamna profesoară. Am simțit-o ca o sufletistă dăruită total. Asta contează foarte mult pentru cei care lucrează într-un domeniu sau altul, în toate domeniile. Dacă pui suflet și dăruire în ceea ce faci, chiar când mături strada, meriți toată cinstea celui care trece pe lângă tine. Dar să o faci cum trebuie.

LM: ***Din cele ce ne-ați spus, reiese că oamenii s-au preocupat de apărarea și protejarea spațiului existențial curat, de oprirea și îndepărtarea spiritelor malefice prin tot ce înseamnă cultură populară. Din păcate observăm în ultima perioadă că astăzi familia creștină tradițională nu este scutită de amenințări de tot felul și de aceea aș dori să vă întreb ce răspunsuri și soluții referitoare la încercările de subminare a tradițiilor etnoculturale, ale familiei tradiționale românești avem?***

APO: Sunt o serie întreagă de aspecte. Ați pus în întrebarea noastră problema purificării spațiilor de spiritele malefice și trebuie să fac puțin incursiunea în sărbătoarea care se apropie, pentru că spuneam chiar ieri că în această perioadă există credința că cerurile sunt deschise, se apropie deci sărbătoarea Nașterii Domnului, să vorbească etnograful puțin și despre aceasta. Cerurile sunt deschise, urările colindătorilor pe care i-ați prezentat ajung direct la Dumnezeu și Dumnezeu îndeplinește aceste urări mult mai repede poate decât în alte perioade ale anului, pentru cei care merită cu adevărat. Dar în această perioadă spuneam că vin și cei plecați din familie, apropo de spirite malefice, adică cei care au murit și care se întorc în zilele de mare sărbătoare dintre 25 decembrie și 6 ianuarie, la casele de unde au plecat și de aceea trebuie să fie așteptați cum trebuie, cu masa întinsă în această perioadă, cu butucul care arde pe vatră tot timpul fără încetare și am explicat și de ce trebuie să se facă lucrul acesta. Tocmai ca cei care vin să nu se supere că nu au fost așteptați cum trebuie, să se transforme în spirite malefice, strigoi sau moroi, și să încerce să pedepsească prin diferite moduri casa care nu i-a primit cum trebuie. Care e preocuparea? Preocuparea fiecărei gospodine, casa să fie curată ca un pahar. Vine părintele, cozonacul, vin oaspeți în timpul Crăciunului, aluaturi rituale, colacii, pelincile, cum spunem noi, dar julfa sau julfa. Praznicul Domnului, așa se mai numește, această julfă făcută înainte cu sămânță de cânepă, acum cu miez de nucă. Toate pregătirile acestea pentru Crăciun înseamnă, de fapt, dorința aceasta ca și casa, și sufletul omului, prin posturi care le țineau, să fie pregătit pentru Marea Sărbătoare a Crăciunului, prin curățenie, printr-un dram de sfințenie cu care să se apropie mai mult de Dumnezeu.

Iar dacă ne referim la familie ca atare, aspectul e mai dureros. La țară nu se simte chiar atât de mult, mai mult la oraș, din păcate. Noțiunea de familie trece cumva pe planul doi, familia clasică, tradițională. Din păcate, din păcate, se consideră că e normal să ai copii și, pe urmă, dacă te mai căsătorești, te căsătorești, dacă nu, nu. Toate divorțurile la comandă, extrem de rapide, se fac într-un număr foarte mare, fără a înțelege un lucru, că de fapt conviețuirea, o spune un om cu experiența de o viață a doi parteneri, înseamnă un examen greu, greu de trecut: înțelegere, înțelegere și foarte multă bunăvoință și dragoste.

LM: ***E mult de spus aici și sunt convinsă că într-o altă întâlnire vom încerca să mai dialogăm pe această temă. V-am invitat la emisiune cu mai multe dintre lucrările dumneavoastră. V-am spus să veniți cu câteva lucrări de suflet. Câteva, n-ați putut aduce pe toate, sigur că da. Aș vrea pe rând, așa, câte două vorbe de fiecare.***

APO: „Simbolismul Crucii“, un album în care este prezentată crucea în toate genurile de creație românească: ouă încondeiate, textile, lemn. O carte, tot foarte recentă, e „Memoria locului“, în colaborare cu trei coautori, în care am încercat, am studiat zece localități din preajma Iașului, ca să vedem ce se mai păstrează autentic în aceste localități. Și am avut surpriza plăcută că se mai păstrează multe aspecte ale civilizației tradiționale. O carte, „Cultul Busuiocului la români“, nu mai trebuie prezentată pentru că se știe că busuiocul este floarea dragostei, este floarea lui Dumnezeu și că busuiocul îi însoțește pe români de la naștere până la moarte. Așa cum spunea un poet basarabean: „Busuioc la naștere, busuioc la moarte, floare de tristețe, floare de noroc, cum încape, Doamne, viața noastră întreagă, între două fire mici

de busuioc?“ Iar eu am încercat să arăt în cartea aceasta cum începe viața noastră întreagă între două fire mici de busuioc, de la naștere până la moarte. Despre zona etnografică a Botoșaniului, mai multe cărți, zona situată între Siret și Prut. Aici e vorba de ceramică tradițională, o monografie a satului Cristinești. Aici e portul popular tot din zona Botoșaniului.

LM: ***O viață dedicată etnografiei românești.***

APO: Absolut. E o carte de analiză.

LM: ***În aceste zile răsună colindele de Crăciun și tradiționalele urări de An Nou. Au și început festivaluri folclorice de datini și obiceiuri. Ne-ați onorat cu prezența la un asemenea spectacol. În ciuda dificultăților de tot felul, spiritul sărbătorilor populare își face simțită prezența. Ce gânduri vă încearcă acum, știind că o viață întreagă v-ați ocupat de aspectele esențiale ale culturii populare românești, pe care le-ați pus în valoare cu orice prilej, prin aceste lucrări, prin expoziții, prezentând o serie întreagă de activități pe care le-ați enumerat și în ultima dumneavoastră carte? Dar vă rog să mai comunicați și telespectatorilor. Ce gânduri vă încearcă acum?***

APO: Stimați telespectatori, gândurile care mă încearcă acum în această perioadă cu totul și cu totul minunată, spunea un preot în 1936: „Crăciunul este dumbrava de verdeață a copilăriei noastre.“ Ce formulare frumoasă! Crăciunul ne aduce pe noi toți și sărbătorile care urmează, cu gândul la perioada minunată a copilăriei, când toți suntem bucuroși și fericiți, fără niciun fel de probleme. Astea sunt gândurile pe care le avem cu toții în subconștient în această perioadă. În această perioadă mai am un gând.

Ca om activ, ca om așa cum sunt, să fac un dram de bine, dacă se poate. Îmi spunea doamna Lupu ce frumoase activități umanitare au făcut chiar astăzi dimineață, și o felicitam din toată inima, pentru că ceea ce contează, nu numai în perioada aceasta, dar în special acum, să fim un pic mai buni ca altădată, mai iertători și mai înțelegători cu toți din jurul nostru. Alt gând care mă preocupă, să zic așa, e să-mi îndrept o rugăciune către Dumnezeu ca să am fericirea ca și la anul și poate și la celălalt an, dacă îngăduie, să vă mai vorbesc, dumneavoastră, stimaților telespectatori, alături de o doamnă minunată și să vă doresc din toată inima să aveți parte în final, deci acum vreau să spun lucrul acesta, așa cum spunea o veche colindă, o strofă dintr-o colindă tradițională. Doresc din toată inima ca românii să aibă parte exact așa cum spune strofa respectivă: „Domnul să vă dea de toate, bucurie, sănătate, pace în casă și în țară și niciun dușman pe afară.“ Deci, stimați ai noștri telespectatori, cu această urare, bineînțeles și cu dorința de a vă spune La Mulți Ani din toată inima și vă mai dau un îndemn: lăsați toate grijile la o parte, chiar și bolile care mai sunt, chiar și lipsurile care mai sunt și încercați să vă bucurați văzând prin Nașterea Domnului un moment de bucurie care vă vindecă de toate necazurile și asta vă dorește și etnograful Angela Paveliuc Olariu.

LM: ***Vă mulțumim pentru această frumoasă omagiere adusă obiceiurilor și datinilor și vă urăm să rămâneți mulți ani împreună cu cei care se ocupă de scoaterea la lumină a filonului de aur al culturii populare românești. Vă mulțumim și dumneavoastră, stimați telespectatori, vă dorim sărbători frumoase împreună cu cei dragi, un An Nou bun. La mulți ani!***

Iași, 2016

BREVIAR:

Interviul o are ca invitată pe doamna **Angela Paveliuc-Olariu**, doctor în etnografie, autoare a 18 volume de specialitate, a peste 170 de expoziții de artă populară și etnografie, și coordonator al Departamentului de Tradiții din cadrul Mitropoliei Moldovei și Bucovinei. Discuția se concentrează pe importanța, conservarea și promovarea valorilor și tradițiilor culturale românești, în special în contextul sărbătorilor de iarnă.

I. Starea actuală a tradițiilor românești

- **Comercializarea sărbătorilor:** Se observă o tendință de comercializare excesivă a Crăciunului, cu Moș Crăciun apărând încă din noiembrie, transformând sărbătorile în „kitsch" și „non-valoare". Există o scuză istorică legată de Anul Nou Dacic (30 noiembrie) pentru prezența timpurie a lui Moș Crăciun, dar latura comercială este totuși dominantă.

- **Păstrarea în mediul rural:** În satele românești, în special cele izolate, tradițiile și obiceiurile de altădată sunt încă regăsite în toată frumusețea și valoarea lor.

II. Eforturi de conservare și promovare

- **Activitățile departamentului de tradiții:** Sub coordonarea muzeograf Angela Paveliuc-Olariu, departamentul întreprinde:

    - Întâlniri ciclice intitulate „Frumusețea și valoarea obiceiurilor din satul tradițional românesc", desfășurate la Muzeul Unirii sau Colegiul Sfântul Nicolae, implicând studenți și tineri.

    - Publicații periodice pe tema tradițiilor.

- Expoziții de artă populară și etnografie.
- Prezența în media (televiziune, radio) pentru a face cunoscute valorile.
- Îndemnul constant de a vizita muzeele etnografice, considerate „depozitarele de suflet“ ale obiectelor prețioase.

III. Unicitatea și recunoașterea internațională a culturii românești

- **Experiența etnografului:** Prin cercetări îndelungate în satele românești și participarea la congrese internaționale (Mexic, Canada, Anglia, Portugalia), Prof. Paveliuc-Olariu a constatat că spiritualitatea tradițională românească este profund apreciată și felicitată de specialiști din întreaga lume.

- **Exemplu concret – Mexic:** O expoziție de artă populară românească în Mexic a impresionat atât de mult încât a dus la înfrățirea orașului Iași cu Monterrey, Mexic. Această inițiativă a demonstrat că valoarea culturii noastre tradiționale poate crea legături puternice între țări.

- **Autenticitate și viabilitate:** Vizitatorii străini (americani, irlandezi) sunt uimiți de autenticitatea costumelor populare românești, de faptul că acestea sunt încă purtate și că tradiția este "viabilă" și nu doar o recreație.

IV. Promovarea națională și implicarea tinerilor

- **Deficiențe în promovare:** Muzeele și patrimoniul cultural românesc nu sunt suficient promovate, nici la nivel național, nici

internațional. Se critică lipsa unei promovări „agresive“ din partea Ministerului Turismului, în comparație cu alte țări.

- **Rolul generației tinere:** Deși unele tradiții pălesc, există semne încurajatoare:
    - Popularizarea sărbătorii Dragobetelui de către tineri, ca răspuns la influențele externe (Valentine's Day).
    - Interesul crescut al tinerilor de a purta costume naționale la evenimente precum nunți sau sărbători religioase, încurajați și de Biserică.
- **Exemplul formațiilor „Diamond“ și „Târgu Frumos“:** Profesoara Liliana Costea și grupul coral „Diamond“, alături de tinerii de la „Târgu Frumos“ (îndrumați de Marius Dumitru), care prezintă datini și obiceiuri, sunt felicitați pentru respectarea tradiției și dedicarea lor. Se acceptă inovațiile, atâta timp cât nu depășesc „sfera non-valorii“.

V. Aspecte spirituale și familia tradițională

- **Sărbătorile de iarnă – purificare:** Perioada Crăciunului este considerată o vreme în care „cerurile sunt deschise“, urările colindătorilor ajung la Dumnezeu, iar spiritele ancestrale se întorc acasă. De aceea, casele trebuie să fie curate, iar mesele pregătite pentru a întâmpina oaspeții și a evita transformarea spiritelor în „strigoi“ sau „moroi“.
- **Provocări pentru familia tradițională:** În mediul urban, noțiunea de familie tradițională clasică se estompează, cu un număr mare de divorțuri rapide. Se subliniază conviețuirea necesită înțelegere, bunăvoință și dragoste.

VI. Lucrări reprezentative etnograf dr. Angela Paveliuc Olariu

- "Simbolismul Crucii" (2019): Un album ce prezintă crucea în diverse forme de artă românească (ouă încondeiate, textile, lemn).

- „Memoria Locului“: O carte, în colaborare, care analizează zece localități din jurul Iașului pentru a identifica elemente autentice ale civilizației tradiționale.

- „Cultul Busuiocului la Români“: O lucrare despre busuioc ca „floare a dragostei“ și „a lui Dumnezeu“, care însoțește românul de la naștere până la moarte.

- Monografii despre Zona Etnografică Botoșani: Lucrări despre ceramica tradițională și portul popular din această zonă, s.a.

Concluzie și urări: Prof. Paveliuc-Olariu își exprimă speranța că, în familia europeană, „sufletul românesc“ va fi recunoscut prin valoarea tradițiilor și a portului. Ea încheie cu o urare pentru telespectatori, îndemnându-i să lase deoparte grijile și să se bucure de Nașterea Domnului ca un moment de vindecare, aducând bucurie, sănătate, pace și protecție împotriva dușmanilor.

Iași, 2016

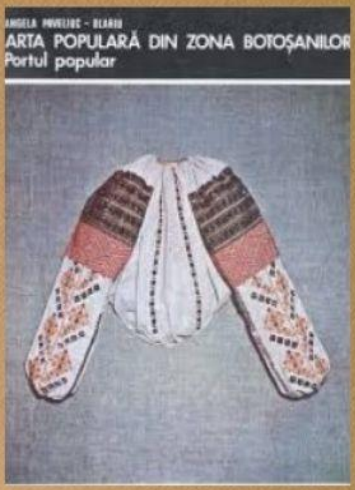

Angela Paveliuc Olariu

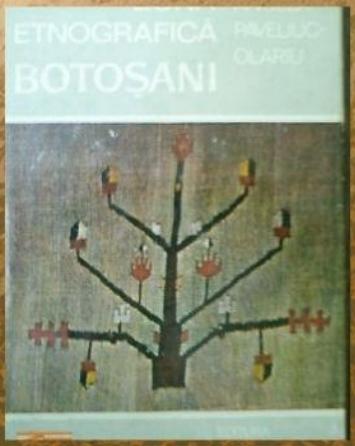

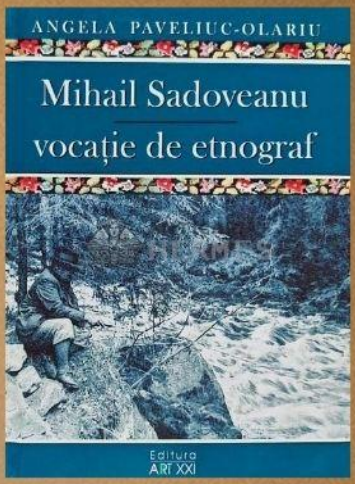
ANGELA PAVELIUC-OLARIU
Mihail Sadoveanu
vocație de etnograf
Editura
ART XXI

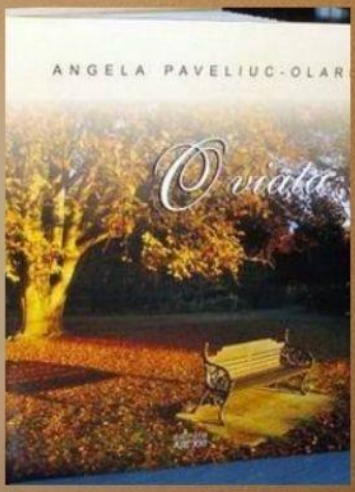
ANGELA PAVELIUC-OLAR

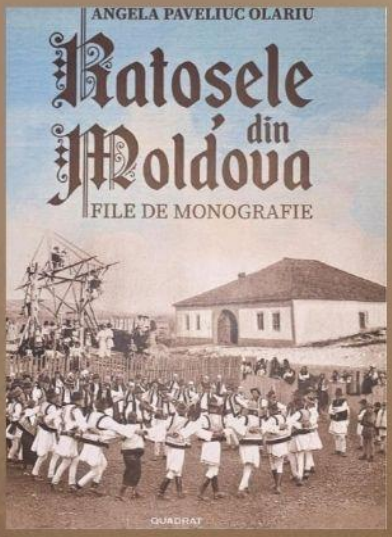
ANGELA PAVELIUC OLARIU
Ratoșele din Moldova
FILE DE MONOGRAFIE
QUADRAT

OMUL POTRIVIT LA LOCUL POTRIVIT

Invitat: prof. univ. dr. **Constantin Rusu**, Facultatea de Geografie și Geologie, președinte al Senatului Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași.

Motto:
„O societate nu duce lipsă de resurse, ci de capacitatea de a pune competența acolo unde este cu adevărat nevoie de ea."

ML: ***Astăzi avem un invitat tot din mediul universitar, pentru că acolo întâlnim cea mai mare galerie de oameni care nu numai că poartă pe umeri povara a ceea ce au creat înaintașii, dar își fac un titlu de mândrie ducând mai departe opera lor, adăugând noi valori la patrimoniul cunoașterii umane.***

Vom dialoga astăzi, cu profesorul universitar doctor Constantin Rusu, de la Facultatea de Geografie și Geologie, președintele Senatului Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași.

În date statistice, cariera didactică și științifică a domnului profesor Constantin Rusu, se prezintă astfel: susținerea de

cursuri, seminarii și lucrări practice în fața a numeroase promoții de studenți; coordonarea lucrărilor de licență a studenților de la Departamentul de Geografie; îndrumarea activităților de cercetare științifică a studenților din cadrul cercului intitulat Geo-sol; organizarea anuală a practicii de specialitate pentru studenții masteranzi; îndrumarea a peste 30 de lucrări metodico-științifice pentru obținerea gradului didactic I din învățământul preuniversitar; conducerea multor teze de doctorat și a comisiilor pentru acordarea titlului de doctor în știință.

În plan personal, și-a pus semnătura pe 16 cărți, (4 cursuri universitare și 12 monografii), a publicat circa 130 de articole științifice în reviste internaționale în volume ale diferitelor conferințe și simpozioane, precum și în publicații naționale.

A organizat 38 de manifestări științifice cu participare națională și internațională, a realizat sau a avut contribuții la finalizarea a peste 100 de proiecte, granturi și contracte de cercetare.

Dacă mai adăugam premiile acordate de Academia Română, Academia de Științe Agricole și Silvice, distincțiile internaționale obținute pentru numeroase lucrări științifice, ne putem face o imagine de ansamblu asupra personalității profesorului universitar Constantin Rusu, cel care conduce astăzi Senatul celei mai vechi universități din țară.

Bine ați venit domnule profesor, și vă mulțumesc pentru că ați răspuns invitației noastre. Am semnalat pe scurt o multitudine de preocupări și activități. Cum reușiți să faceți față tuturor acestor solicitări?

C-tin R: Bună ziua! Bine v-am găsit și vă mulțumesc pentru invitație. Într-adevăr, sună a elogii ceea ce ați prezentat dumneavoastră. Eu mă cred în continuare un om normal. Sunt reprezentantul Universității „Alexandru Ioan Cuza" și de acest lucru sunt foarte mândru, deoarece aproape toată cariera s-a învârtit în jurul acestei prestigioase instituții de învățământ superior.

Referitor la întrebarea dumneavoastră, răspunsurile sunt extrem de simple. Primul răspuns este acela că aceste realizări au venit în timp. Gândiți-vă că am în spate o carieră de peste 40 de ani de activitate în cercetarea științifică și în învățământul superior. Ușor, ușor, în timp s-au adunat și aceste realizări. Pe de altă parte, astăzi sunt obligat la o planificare extrem de riguroasa a timpului, având în vedere că am zile dedicate activităților didactice, sunt zilele pe care le aloc pentru activitățile curente ale Senatului Universității Cuza. Pe lângă acestea, colaborez cu o echipă într-un domeniu interdisciplinar în activitățile de cercetare științifică, iar mai apoi trebuie să faci față și la unele cerințe în plan personal, familial. Mai ales că sunt și „Bunii" de aproape 3 ani.

ML: ***Cu toate că aveți o carieră științifică impresionantă sunteți în primul rând un om al catedrei, acum conduceți și Senatul Universității. Cum apreciați evoluția învățământului nostru universitar din ultimii 25 de ani? Cu ce rezultate s-au soldat nenumăratele reforme făcute până în prezent?***

C-tin R: Întrebarea dumneavoastră este extrem de dificilă, dar eu sunt un tip extrem de sincer și direct. Răspunsul într-un singur cuvânt este: dezamăgire. Dezamăgirea aceasta vine din evoluția oscilantă a legislației în vigoare. Evoluția oscilantă se

reflectă, aș spune eu, de multe ori negativ în activitățile noastre curente. Gândiți-vă că trăim într-o permanentă reformă, într-o interminabilă tranziție și toate acestea contribuie la o lipsă acută de predictibilitate. Aceasta nu are decât consecințe nefaste. La aceasta adaug doar atât: faptul că legea educației naționale, care nu e veche (legea 1/2011), are atâtea modificări încât și unui jurist îi vine extrem de greu, dar extrem de dificil să o urmărească. Toate aceste probleme ale legii, le vedeți și dumneavoastră, nu numai în învățământul superior, ci și de la învățământul gimnazial până la cel universitar. Se lucrează la o nouă lege. Noi nu știm nici ce vom face în anul universitar următor, dacă se modifică legea, toate documentele acestea se bazează pe legislația în vigoare și hotărârile de Senat care sunt în conformitate cu legea. Dar dacă se schimbă ceva, nu avem nici timpul necesar cerut de lege pentru anumite implementări ale unor documente care se modifică pe parcurs. Și de aceea am spus că eu personal sunt dezamăgit, deoarece o lege ar trebui să aibă o anumită cursivitate, să avem măcar 10 ani în care o lege să o urmăm și să o ducem la bun sfârșit, respectând ceea ce cere societatea de la noi. Din păcate, aceasta la noi nu se întâmplă și, atunci, normal că eficiența noastră din acest punct de vedere nu este normală. Nu e o maximă potențială și lucrăm ca și cum am merge cu frână de motor în permanență sau cu frâna de mână trasă.

ML: ***Ce funcționează și ce mai trebuie îmbunătățit în relația cadru didactic – student, atât din perspectiva susținerii financiare cât mai ales sub aspectul creșterii potențialului științific și de pregătire al studenților?***

C-tin R: În învățământul superior, binomul student-cadru didactic, este esențial. Nici o entitate din cele două nu poate funcționa independent. Poți fi un cercetător desăvârșit, dar niciodată un profesor adevărat, dacă nu lucrezi față de față cu studentul. De aici, în momentul actual, se constată o serie de neajunsuri. Dacă le pot spune așa, deci un prim neajuns, cel esențial de la care se pornește și pe care toată lumea îl evidențiază, este acela al subfinanțării. Gândiți-vă că din 2008 până astăzi, finanțarea de bază a scăzut cu aproape 40 de procente. Dacă punem în balanță și faptul că numărul de studenți cu taxă de la universitățile de stat, cum este Universitatea Cuza, este din ce în ce mai mic, la fel, am pierdut aproape 40% din studenții cu taxă pe care îi aveam acum câțiva ani. Atunci, normal că o problemă esențială devine cea a finanțării învățământului superior. Mai departe, avem o serie întreagă de probleme care țin de modul în care avem o anumită viziune asupra dezvoltării învățământului superior. Vrem ceva, dar avem o întreagă paletă de mastere extrem de interesante din punct de vedere tematic al pregătirii de specialitate, dar nu de fiecare dată aceste mastere sunt în concordanță cu cadrul național al calificărilor și al specializărilor. Atunci, specializările acestea pot să devină extraordinare din punctul de vedere al pregătirii pentru o carieră, să spunem în cercetarea științifică, dar nu sunt de fiecare dată în acord cu ceea ce ni se cere pe piața forței de muncă. Aici, din acest punct de vedere, considerăm că avem încă foarte multe lucruri pe care nu le-am rezolvat și sperăm ca de aici încolo să le putem armoniza într-o asemenea manieră încât toată lumea să spună, la finalul studiilor universitare: „Da, am absolvit o uni-

versitate de elită care mă ajută să-mi găsesc loc de muncă foarte rapid."

ML: ***Sunteți un om de acțiune, ați cutreierat lumea în lung și-n lat. Ați parcurs mii de kilometri până în India și Thailanda, în Filipine și Nepal, ați participat la câteva expediții de cercetări polare ajungând la marginile arhipelagului nord – canadian sau pe coastele de nord-vest ale Groenlandei. Cu ce experiențe științifice și personale v-ați întors acasă?***

C-tin R: Așa cum am mai arătat, din acest punct de vedere, eu am avut un mare privilegiu, acela de a putea călători îndeosebi în scopuri științifice. Astfel, am parcurs, cred eu, zeci de mii de kilometri pe diferite meridiane ale globului și la diferite latitudini, din apropierea Ecuatorului până la mult dincolo de cercul polar, până în apropierea Polului Nord. De aceea, cred că astăzi pot să am o imagine de ansamblu asupra a ceea ce se întâmplă de regulă pe această planetă. În primul rând, e vorba despre o extraordinară diversitate a mediului natural al Terrei. Diversitate care oferă sau nu oferă condiții propice pentru locuire. În altă ordine de idei, s-au constatat schimbări profunde ale mediului natural, atât prin intermediul omului, cât și sub aspectul condițiilor pentru îngrijirea unui anumit loc de pe Terra; gândiți-vă, dacă acum 10.500 de ani trăiam la finele perioadei glaciare, astăzi avem schimbări climatice majore și vorbim de încălzire globală.

ML: ***Ce puteți să spuneți despre cum ați folosit în studiile dumneavoastră în practica studenților din aceste deplasări, v-au fost utile? Ați implicat catedra, ați implicat studenții?***

C-tin R: E normal pentru un geograf. Terenul reprezintă al doilea element definitoriu al activității, deci nu poți face cercetare, nu poți vorbi despre ceva anume dacă nu ai confirmarea din teren. Normal că, de fiecare dată, am încercat să vin cu o zestre materială, să-i spun așa, motiv pentru care mă pot mândri astăzi că în ierbarele Facultății de Biologie sunt pe puțin 25 de specii din flora arctică, care sunt aduse din Nordul îndepărtat, canadian și din Groenlanda. Am o colecție de roci și minerale, unele de mare valoare, expuse în Muzeul de Mineralogie al facultății noastre. Iar mai mult decât atât, experiența pe care am dobândit-o acolo mi-a îmbogățit orizontul profesional și pot astăzi să vin, în afară de imagini și filme, cu argumente în plus pentru a demonstra ceea ce este de demonstrat pentru o anumită prelegere, pentru un anumit scop într-o anumită lucrare. Mai mult decât atât, o parte din rezultatele observațiilor din acele medii au fost publicate în o serie de lucrări. Ce-i drept, eu recunosc, puține, dar în momentul în care voi avea mai mult timp la dispoziție, promit să vin și cu lucruri de popularizare, cu foarte multe lucruri care nu țin neapărat, dar sunt de interes pentru publicul larg. Promit lucrul acesta. În următorii 2 ani voi avea și note de călătorie din diferite medii ale Terrei.

ML: ***Spuneați într-un anumit context că sunteți un favorizat al soartei, că ați început cariera universitară prin a fi cercetător științific la instituții care v-au marcat drumul în viață. Mă refer la Stațiunea de Cercetări „Stejarul" de la Pângărați – Neamț, la Stațiunea de cercetări geografice și practică studențească „Ion Gugiuman" din masivul Rarău. Ce a însemnat aceasta pentru cariera științifică a profesorului Constantin Rusu?***

C-tin R: Intre cele două repere este un interval de timp destul de lung. Am fost un privilegiat, deoarece în vremurile acelea, știți foarte bine, orașele erau închise, cu posibilități limitate de a accede spre cercetare sau în învățământul superior. Am fost repartizat prin dispoziție guvernamentală directă în activitatea de cercetare științifică la stațiunea Stejarul din Pângărați, Neamț. După ce făcusem o școală serioasă la Iași, acolo mi-am făcut ucenicia ca cercetător. A fost o stațiune până în 1984, când, din anumite motive, stațiunea aceasta inițială s-a mutat, apoi s-a dezmembrat în mai multe colective de la mai multe ministere. Acolo am învățat, într-adevăr, meseria, acolo m-am obișnuit cu natura, cu cerințele vieții de cercetător, cu rigoarea, cu munca și cu realizări în funcție de ceea ce erai capabil să faci la vremea aceea, mai ales că cercetarea era pe bază de contract și banii nu ne veneau direct de la buget, ci pe baza cercetărilor proprii într-o cercetare de tip aplicativ.

Deci, într-o cercetare de tip aplicativ, de aici, de la stațiunea aceasta până la stațiunea „Ion Gugiuman" de la Rarău a fost o cale lungă, deoarece, am avut posibilitatea să îmbogățim zestrea materială a Universității, în speță a facultăților noastre, prin preluarea unor stațiuni, stații meteo din diferite instituții abilitate. Așa am pus pe picioare, inițial, împreună cu un coleg de-al meu, Lupașcu am pus la dispoziția facultății două stațiuni provenite din stații meteo, la Rarău, în județul Suceava, la 1540 metri altitudine și a doua la Tulnici, în județul Vrancea. A început dotarea cu echipamente, modernizarea acestor stațiuni care astăzi sunt stațiuni de cercetare și de practică studențească. Ulterior, a venit și rândul stațiunii Mădârjac, care este în plin proces de moderni-

zare și de dotare cu echipamente pentru a deveni funcțională în unul sau maxim 2 ani.

ML: ***Sunteți un om de la munte. V-ați născut în zonă de munte. Ați investigat învelișul solului din mai mulți masivi muntoși ai Carpaților Orientali. Și cu toate acestea, ca specialist în geografia fizică și știința solului ați coborât și spre Podișul Central Moldovenesc, realizând cercetări chiar și în zone de câmpie. Cum apreciați calitatea productivă a solului din zonele noastre de deal și câmpie? Ce trebuie făcut pentru a readuce în circuitul productiv zone abandonate sau insuficient valorificate ?***

C-tin R: În primul rând, am lucrat în toate unitățile de relief ale României. Sunt specialist, preponderent în problematica ariei montane, dar am coborât în unitățile de podiș și în cele de câmpie, unde am făcut studii de fezabilitate pentru lucrări de irigații înainte de '89, în partea centrală a Câmpiei Române, inclusiv în lunci și în Delta Dunării, asta pe de o parte. Pe de altă parte, în legătură cu ceea ce îmi este foarte drag, și anume solul, sunt specialist în probleme de pedologie, geochimie și geografia solurilor lucrurile sunt extrem de complexe și, iarăși, am o ușoară strângere de inimă când văd ce se întâmplă în momentul de față în România.

Am să încep prin a vă spune că, în 1970, ca student, am participat la o Conferință internațională organizată de România în problematica științei solului. Am fost uimit să constat la un cercetător japonez, care, în momentul în care a văzut un sol din această zonă a câmpiei colinare a Jijiei, a spus în felul următor: ***„Dacă noi în Japonia am avea un asemenea sol, l-am unge pe***

pâine și l-am mânca la micul dejun." Deci fondul nostru pedologic este excepțional, este extrem de diversificat și oferă o serie de condiții extrem de diferite pentru o serie întreagă de culturi, folosințe specifice climatului de tip temperat. Asta nu înseamnă că ceea ce avem știm să valorificăm. Aș pleca de la faptul că, într-un studiu mai vechi, am fost curios să iau producțiile Ministerului Agriculturii pentru principalele culturi cerealiere, pe un interval de 15 ani, de la 1990 până în 2005. Am fost uimit să constat că, la culturile de bază, producțiile noastre erau în medie sub 2500 kg la hectar, ceea ce înseamnă sub jumătate decât obține, să spunem, Danemarca la grâu, la secară sau la orz, pe niște soluri mult inferioare celor pe care le avem astăzi.

Asta ce înseamnă? Că nu știm să valorificăm fondul pedologic pe care l-am moștenit și pe care ni l-au oferit cu generozitate. Ceea ce ar trebui făcut fără întârziere, în opinia mea, este, în primul rând, o Lege a solului în care să fie precizate măsurile clare de protecție și conservare a acestui valoros fond, care, în opinia mea, este cea mai valoroasă resursă a României aceasta este solul, nu aurul, nu sarea. De ce? Fiindcă ne asigură continuitatea nației, generație după generație, dacă vom ști să valorificăm cum se cuvine această resursă, dar, pe de altă parte, este obligatoriu o Lege a pădurilor. Este neapărat necesar să avem un Cod silvic o Lege a pădurii, spuneam de producție, noi avem circa 10 milioane de hectare de teren arabil. Dacă știm să gestionăm o suprafață de 5 milioane, putem să obținem producțiile necesare pentru asigurarea necesară intern și să aibă disponibilitate la export. Cu cealaltă jumătate, care provine din soluri degradate, în special cele degradate natural sau antropic, ar trebui

să le schimbăm urgent destinația. Deci, vă dați seama, în condițiile climatice de anul acesta, vedem pe versanți degradați, animale care practic sunt fugărite de pe dealuri. Și da, ne mai așteptăm să mai dea și lapte de văcuță. Aceea este o situație în care am putea schimba destinația terenurilor, terenurile degradate le împădurim, iar terenurile mai puțin degradate le cultivăm cu specii de plante furajere, iar zootehnia o rezolvăm în gospodăria populației, nu altfel. În rest, terenurile care sunt, repet, foarte intens degradate, le împădurim. E greu, pădurea crește greu, dar în 50 de ani vom avea un mediu în care copiii noștri sau nepoții noștri ne vor mulțumi că ne-am gândit și la ei, nu numai la binele nostru sau la dividendele noastre comune. Specialiști de marcă avem, sunt experiențe care demonstrează că putem să facem și în zona noastră. Urmează ca aceste exemple să fie abordate în plan național. Deci nu în alt loc, și sunt oameni care reușesc să facă lucrul acesta. Dar, în momentul în care nu avem norme de aplicare a legii foarte clare, pe de altă parte, nimeni în țara asta nu respectă legile, bune sau mai puțin bune, cum sunt. Și atunci, ce dorim noi să avem de la un mediu mai puțin propice, pe orice zi care trece, că uitați-vă ce se întâmplă iarna, vorbim de perdele de protecție după perioadele de viscol, vara uităm de ele, vara vin perioade de secetă, cum avem noi în partea de est a României, o secetă cumplită. Am distrus sistemele de irigații așa cum am spus, da. Avem nevoie de sisteme de irigații. La iarnă vom uita de sistemele de irigații. Vin, după perioada asta de căldură excesivă, perioade de tornade, furtuni, ploi torențiale, inundații. Avem nevoie de diguri. Avem nevoie de o coordonare în plan național. Nu avem un plan național, așa cum am spus, o Lege a solului, o Lege a pădurii. Am distrus in-

stituții de dezvoltare a cercetării funcționale. Dar toate acestea necesită o coordonare în plan național. Gândiți-vă că digurile care s-au făcut pe marele sisteme hidrografice ale țării datează dinainte de 1990 și acum, normal, ele sunt subdimensionate, au fost prost întreținute, unele nu mai sunt normale din punct de vedere tehnic, nu mai rezistă. Atunci trebuie să avem un plan național pentru așa ceva. Noi avem un potențial nativ excepțional, dar, repet, noi efectiv ignorăm ceea ce ne-a oferit Sfânta natură sau bunul Dumnezeu. Și, în loc să facem ceva concret, noi dimpotrivă an de an ne confruntăm cu noi și noi degradări, fie naturale, de creștere a efectivității climatice, cum spuneam, fie din cauza intervenției nesăbuite a omului.

ML: ***Din lista dumneavoastră de lucrări științifice, am reținut titluri care se referă la cercetări fizico – geografice și pentru monitorizarea calității mediului la riscuri și hazarde naturale. Ce trebuie întreprins pentru asigurarea unui mediu natural sănătos, pentru fructificarea în interes uman a ceea ce ne-a dăruit cu prisosință natura?***

C-tin R: Din punct vedere teoretic stăm foarte bine, avem specialiști, avem proiecte, avem, să spunem, un aparat tehnic cu care putem lucra, dar există mai multe semne de întrebare. În primul rând, e clar, asistăm la schimbările climatice globale, din care încălzirea globală este o realitate. Pe de altă parte, creșterea excesivității presupune diferențe foarte mari sau fenomene meteo extreme pe care nu le-am avut sau aveau o frecvență mult mai rară. În momentul de față, totul pleacă, în opinia mea, de la educație, educație inclusiv prin învățământ superior și cercetare științifică. Avem specialiști pe care îi formăm, dar pe care nu îi valorificăm optim în domeniul lor de specializare. Pe de altă

parte, ar trebui întreprinse o serie de măsuri de conștientizare a populației în legătură cu aceste lucruri. În special, cu fenomenele de hazarde naturale extreme cum ar fi seismicitatea și în prezența cutremurelor. Dar trebuie să conștientizăm valoarea mediului și ceea ce ne așteaptă în situația în care nu luăm măsurile de care vorbeam anterior. Mai mult decât atât, va trebui să respectăm Normele internaționale de protecție și conservare a mediului. Să respectăm legislația europeană în domeniul mediului. Va trebui să știm să gestionăm resursele naturale pe care le avem în momentul de față. Și nu vreau să alarmez pe nimeni, dar ne vom confrunta în viitorii ani cu așa-numita criză a apei. Deja partea de est și sud-est a României are probleme din acest punct de vedere și noi, totuși, tratăm apa ca pe o banalitate, ca pe un lux pe care ni-l permitem să-l risipim, după cum dorim. Gândiți-vă că sunt populații pe Terra în care apa este ceva aproape sacru. Pe lângă apă, resursa de sol, dacă nu vom ști să o gestionăm și să punem în valoare, ca să o putem transmite mai departe generațiilor care vin, riscăm, și așa avem produse alimentare pe care le importăm, nici nu știm de unde, dar riscăm ca, în loc să fim un exportator de produse agricole și de produse, inclusiv acestea, ecologice, care sunt extrem de cerute pe piața internațională, să importăm aproape tot. De multe ori mă întreb dacă nu este și o voință politică de a se întâmpla ceea ce se întâmpla?

ML: ***Ați fost vreodată solicitat să dați soluții pe acest domeniu, de care vă ocupați de o viață și ați avut așa de frumoase rezultate? Aș vrea să spuneți mai multe, poate cineva ne ascultă și ia aminte!***

C-tin R: Pot să zâmbesc, să fiu glumeț. Deci da, consiliile județene, diferite organisme naționale, departamentale, scot la

licitație lucrări de fezabilitate pentru riscuri de alunecări de teren. A fost un proiect în care, în Consiliul Județean, să spunem, Iași, 20 și ceva de comune aveau nevoie de un studiu privind riscul alunecărilor de teren. Da, suntem o Facultate de Geografie și Geologie care pregătește specialiști în acest domeniu. Știți cine a câștigat licitația? O firmă de apartament cu 3 angajați cu un preț ceva mai mic. Am văzut și proiectul. Un dezastru. Deci nu au luat decât, de pe niște hărți topografice, niște perimetre cu alunecări. Or noi acum, în sisteme informative geografice, lucrăm la o rezoluție de câțiva centimetri, deci putem cartografia orice perimetru cu alunecări de teren din orice suprafață, fie împădurită, fie cu altă utilizare. Și totuși, nu am câștigat o asemenea licitație. Am văzut planul de urbanism general sau zonal în care perimetrele cu risc la inundații erau situate undeva la mijlocul versantului, exact invers decât ar trebui. Sunt însă frumos colorate, cu fel de fel de indicații și para indicații. Dar lucrarea în sine era un dezastru. Deci de asta spun: omul potrivit la locul potrivit. Însă, niciodată, asta este, în opinia mea, hiba societății românești actuale. Niciodată oamenii care sunt foarte buni nu sunt folosiți la potențialul maxim. Și nu trebuie să ne întrebăm de ce oamenii valoroși nu intră în politică?

ML: ***Poate ar fi timpul să intrați!***

C-tin R: Deci vă dați seama de ce, în această morișcă politică și așa cum se gândește, deci în momentul de față, totul în România, un om de mare valoare, de mare probitate științifică sau morală, riscă să fie, eu știu, distrus, cu ghilimele de rigoare, în momentul în care intră într-o asemenea carieră, fiindcă acolo trebuie să urmărești linia partidului, trebuie să vezi ce spune șeful. Și sunt interese la nivel de partid, la nivel de județ și așa

mai departe. Or, în momentul în care nu ne debarasăm de aceste tare, repet, au trecut 25 de ani, suntem în plină tranziție. Reforma asta nu s-a încheiat și nu se va încheia probabil nici în următorii 10 ani. Dacă mergem tot așa.

ML: ***Avem nevoie de politică. Ce fel de candidați vom susține noi? De unde luăm această clasă politică? Urmează alegeri locale. Dacă ați adus discuția în planul acesta politic...***

C-tin R: Nu știu, aici cred că ar trebui să avem, cum să vă spun eu, să-i încercăm pe toți cei care vor să intre în politică, probabil, la detectorul de minciuni. Fiindcă toată lumea promite, toată lumea dă dovadă, în momentul în care este candidat, dovadă de integritate, de moralitate, de profesionalism. Și în momentul în care a trecut hopul, este de cealaltă parte a baricadei practic, uită, gândiți-vă sunt foarte puțini oameni care respectă cuvântul dat. Ori eu lucrul ăsta nu-l înțeleg. În momentul în care eu m-aș duce în fața studentului, astăzi aș spune una și peste 2 săptămâni aș spune cu totul altceva. Ar spune: „Domnule, o hârtie, demisie, plec acasă, îmi văd de alte lucruri."

ML: ***Dacă vi s-ar cere, v-ați implica în politică, pentru că e nevoie de oameni care au experiență profesională?***

C-tin R: Soluții. Am fost dispus să acord asistență științifică în diverse domenii în care mă pricep. Doamne ferește, nu în domeniile în care nu mă pricep. Oricând am stat la dispoziție și acum și mulți ani de aici încolo, dacă voi trăi, voi face același lucru. Nu mă voi implica politic, fiindcă, repet, eu am fost participant la Revoluție, la 21 decembrie '89, la București, începând cu 22 decembrie, la Iași, dar nu m-am înscris în nici un partid după aceea. Am încercat să ajut cât pot pe cei care sunt la con-

ducere și, în momentul în care mi s-a cerut, am rezolvat lucrurile acestea, fie individual, fie la nivel de departament de geografie sau la nivel de facultate. De aici încolo, voi face la fel. Aștept să vină oamenii care au responsabilitatea politică să ne ceară sprijinul, dar sunt echipe de experiență în care nu neapărat că trebuie să fim foarte bine plătiți, dar serviciile noastre sunt, în opinia mea, de actualitate și sunt de mare ajutor, nu neapărat pentru politicieni, ci pentru ceea ce va fi de aici încolo în această țară.

ML: ***Ați organizat și coordonat împreună cu specialiști de la Universitatea Agronomică mai multe ediții ale Conferinței naționale pentru știința solului având ca temă evaluarea și utilizarea resurselor de sol, protecția mediului și dezvoltarea durabilă în Regiunea de Nord-Est a României. Ce înseamnă dezvoltare durabilă în această parte de țară?***

C-tin R: În opinia mea, termenul acesta de dezvoltare durabilă este un concept pur teoretic și cred că, în momentul de față, chiar perimat. Toată lumea vorbește de dezvoltare durabilă, dar nimeni nu face nimic în acest sens. Care dezvoltare durabilă? Într-adevăr, am organizat în 2009 această Conferință împreună cu Universitatea Agronomă. Și, dacă vreți, a fost un succes. Am avut și o serie de documente pe care le-am pus la dispoziția forurilor abilitate: Consiliul Județean, primării, ministerul de resort și așa mai departe. Am mai participat ulterior la o altă conferință națională, la Craiova, unde am avut privilegiul de a vorbi, despre un profil de sol, de față cu actualul ministru al Partidului Conservator. La o întrebare pe care i-am pus-o ministrului în legătură cu fondul ăsta pedologic de care vorbim, mi-a promis marea cu sarea. Știți ce am spus? Am spus că, dacă rezolvă 10% din ceea ce am spus acolo, în fața specialiștilor care

se ocupă de studiul solului, eu, precum fac ultra-credincioșii de la mănăstiri, merg în jurul bisericii și înconjoară Biserica de 3 ori în genunchi, eu merg să înconjor Ministerul de 3 ori în genunchi. Au trecut 3 ani de atunci, ne pregătim de următoarea conferință națională care va avea loc la Timișoara, cu participare internațională și repet, nu s-a întâmplat absolut nimic. N-au ținut cont de nimic din ceea ce noi spunem. Gândiți-vă că la nivelul Republicii Moldova, există un serviciu special al solului, au studii pedologice, agrochimice, în care văd exact în acest moment cum e solul acela și ce trebuie de aici încolo. Noi am desființat aproape tot, prin lipsa fondurilor, Institutul Național de Cercetări Pedologice și Agrochimice, este aproape în colaps. Și totuși, repet, nu se întâmplă absolut nimic din acest punct de vedere. În ceea ce privește regiunea de Nord-Est, gândiți-vă că este o regiune în care resursele subsolice sunt extrem de slabe, limitate. Deci nu beneficiem de resurse precum sunt cele din Transilvania, de exemplu. Și atunci, solul rămâne o resursă de bază. În momentul în care vom practica aceeași agricultură de subzistență și nu vom merge așa cum merg unii întreprinzători privați, dar pe suprafețe relativ modeste, cu producții și tehnologii moderne, nu vom face absolut nimic. În opinia mea, și cred că lucrul acesta este constatat de foarte mulți cetățeni din aceste regiuni, cresc discrepanțele între regiunea din nord-vest și alte regiuni de dezvoltare ale României și, din păcate, repet, iarăși, din păcate, nu facem ceea ce ar trebui să facem în acest sens.

ML: ***Vă numărați printre organizatorii manifestărilor științifice prilejuite de Centenarul Geografiei la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Cum apreciați contribuția***

înaintașilor ieșeni la dezvoltarea științei geografice și pedologice?

C-tin R: Am mai spus și sunt obligat să reiau. Am fost un tip și sunt încă privilegiat, deoarece am făcut o școală foarte serioasă la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", unde am avut profesori eminenți, dar de o exigență extraordinară. Motiv pentru care și astăzi spun că nu sunt de acord cu pedagogiile moderne, în care toată lumea are drepturi, dar aproape nimeni nu mai are obligații. Mă refer la școală, în special acum. Deci studenții noștri au drepturi, au libertăți extraordinare, dar ar trebui să aibă și un sentiment de responsabilitate în momentul în care au ales o anumită facultate. Să știe că lucrul acesta vine din credință, nu din dorința de a face o facultate, pur si simplu. În cazul de față, privilegiul meu a fost ca, în momentul în care eram decan, să pot organiza Centenarul Geografiei la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași. Timp în care Centenarul Geologiei a trecut cu mult înainte, avem deja peste 150 de ani de învățământ geologic la universitatea din Iași. Noi reprezentăm o Facultate de Geografie și Geologie care este unică în țară din acest punct de vedere. Însă realizările înaintașilor au fost, în opinia mea, extraordinare, motiv pentru care nu în geografia umană sau geografia populației așezărilor, unde schimbările sunt extrem de evidente, dar în geografia fizică, contribuțiile oamenilor pe care i-am avut profesori din 1950-1960, din 1971, din anii foarte grei ai comunismului, stau în picioare și astăzi. Însă, deci, mai e o problemă. E vorba despre generația actuală. În opinia mea, pentru generațiile actuale de studii, tradiția mai degrabă nu este de prioritate. Este un lucru tratat superfluu, un lucru pe care putem să-l omitem. Deci, de aici trebuie plecat. Universitatea noastră se sprijină

pe tradiție, iar modernitatea și valoarea vin și din aceste coordonate.

ML: ***Ar fi multe de discutat cu dumneavoastră, dar spre încheiere vă întreb ce așteptări aveți de la tânăra generație pentru a duce mai departe moștenirea științifică și culturală lăsată de înaintași?***

C-tin R: Frumos spus. Moștenirea științifică, moștenirea culturală. Această moștenire va dăinui, fie că vrem, fie că nu vrem. Fiecare generație contribuie într-un fel sau altul la această moștenire. În legătură cu tânăra generație, nu cred că sunt cel mai potrivit să dau eu un răspuns. Mie îmi sunt extrem de dragi studenții. Drept dovadă că am și o relație destul de cordială, amicală, prietenească, chiar dacă sunt, să spunem, un profesor exigent în opinia lor, eu spun că nu sunt un profesor excelent, dar eu spun că sunt extrem de exigent. Ori am permanent schimburi de opinii, idei, unele în contradictoriu, motive pentru care, în ultima perioadă, evit să mai merg și în practici cu studenții. Eu toată viața am făcut aceste practici în diferite unități de relief ale României și nu numai, și în jurul României. De ce? Fiindcă, în opinia mea, tânăra generație are cu totul alte priorități, cu ghilimele de rigoare. Și atunci trebuie să respecți și prioritățile lor, dar trebuie găsită și acea îmbinare, fiindcă, în momentul de față, învățământul superior, să spunem, nu mai pune atât de multă bază pe cunoștințe propriu-zis, cum era pe vremea noastră, ci mai mult pe deprinderi, abilități care să le folosească în momentul în care ei intră pe piața forței de muncă.

ML: ***S-a încheiat zilele acestea o nouă sesiune de examen pentru Bacalaureat. Vor fi viitorii studenți mai bine pregătiți, mai determinați în a obține performanțe științifice?***

C-tin R: Pe de altă parte, doleanțele lor sunt unele, cum ați spus dumneavoastră, aproape punctuale. Deci muncă cât mai puțină, câștig cât mai mare. Ori câștigurile mari vin după o muncă asiduă. Sigur că da, doleanțele lor sunt altele. Îi înțelegem, însă nu avem de ales. Deci va trebui să știm să armonizăm prioritățile lor cu cerințele unui învățământ universitar modern, eficient, care să fie, repet, în slujba societății. Fiindcă omul, da, eu recunosc că avem oameni de mare valoare, teoreticieni, dar dacă această teorie nu este îmbinată cu practica normală, suntem rupți de realitățile lumii în care trăim. De aceea, cred că în viitor, pe acest aspect, va trebui să accentuăm găsirea unor soluții în care profesorul și studentul să creeze echipe, plecând de la studentul de la licență, studentul de la master, la școala doctorală, în care să poată să adune forța intelectuală a studentului, coordonată de către o minte limpede a profesorului, în beneficiul școlii, în beneficiul cercetării, în beneficiul culturii, în beneficiul societății românești în ansamblul ei.

ML: ***Vă mulțumesc pentru participarea la acest interesant dialog despre știință, școală și viață, dar mai ales despre împlinirea personalității umane prin muncă și cunoaștere.***

Iași, 2015

BREVIAR:

„Omul potrivit la locul potrivit", invitatul emisiunii prof. univ. dr. **Constantin Rusu,** Facultatea de Geografie și Geologie, președinte al Senatului Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași.

1) Portretul invitatului: cariera ca „zestre" adunată în timp

Emisiunea debutează cu o prezentare densă a carierei profesorului Constantin Rusu, construită în **peste 40 de ani** de activitate universitară și cercetare. Moderatorul punctează reperele definitorii: activitate didactică la multiple promoții, coordonarea lucrărilor de licență și a cercetării studențești, îndrumarea practicii de specialitate pentru masteranzi, susținerea formării profesorilor (peste **30 de lucrări** pentru gradul didactic I), conducerea de doctorate și participarea în comisii de acordare a titlului de doctor.

În plan științific, sunt subliniate dimensiunile operei: **16 cărți** (cursuri universitare și monografii), aproximativ **130 de articole**, organizarea a **38 de manifestări științifice**, plus implicarea în **peste 100 de proiecte/granturi/contracte**. Imaginea este întregită de premiile și distincțiile obținute în țară și în plan internațional.

2) „Cum reușiți?" – modestie, rigoare, planificare

Întrebat cum face față unui asemenea volum, profesorul răspunde fără spectaculozitate: realizările vin **în timp**, prin acumulare, iar în prezent cheia este **planificarea riguroasă** a zilelor între activitatea didactică, conducerea Senatului și cercetarea interdisciplinară. La această ecuație se adaugă firesc viața personală

și familială, menționând cu umor cald că este „**Buni**” de aproape trei ani – un detaliu care umanizează portretul și-l apropie de public.

3) Învățământul universitar în ultimii 25 de ani: „dezamăgire” și lipsă de predictibilitate

Un moment central al emisiunii este evaluarea reformelor educației. Profesorul formulează direct un verdict: **dezamăgire**, generată de **oscilația legislativă** și de o tranziție prelungită, care produce instabilitate și oboseală instituțională. Exemplul-cheie: legea educației (Legea 1/2011) a suferit atât de multe modificări încât devine dificil de urmărit chiar și pentru specialiști. Consecința: universitatea funcționează **„cu frâna de motor”** sau **„cu frâna de mână trasă”**, neavând timpul necesar implementării coerente a schimbărilor.

4) Binomul student–profesor și „rana” subfinanțării

Profesorul insistă că relația **student–cadru didactic** este esențială: poți fi cercetător bun, dar nu devii profesor deplin fără interacțiunea directă cu studentul. În același timp, semnalează o vulnerabilitate majoră: **subfinanțarea** învățământului superior, cu un declin de aproape **40%** al finanțării de bază raportat la perioada de după 2008, dublat de scăderea numărului de studenți cu taxă.

Pe lângă bani, apare tema **armonizării**: programele (inclusiv masterale, oricât de atractive ca tematică) nu sunt mereu corelate cu cadrul calificărilor și cerințele pieței muncii. Obiectivul ideal este ca absolventul să poată spune: „Am terminat o universitate de elită și îmi găsesc rapid un loc de muncă.”

5) Geograful „de teren”: mii de kilometri, de la Ecuator spre Pol

Un segment spectaculos al dialogului evocă deplasările științifice: India, Thailanda, Filipine, Nepal și expediții către zonele polare (arhipelagul nord-canadian, coastele nord-vestice ale Groenlandei). Profesorul evidențiază două concluzii:

- **diversitatea extraordinară a mediului natural**, care oferă (sau refuză) condiții de locuire;
- **schimbări majore** în mediul natural, inclusiv pe fondul **încălzirii globale** și al intervențiilor umane.

6) Ce aduce acasă cercetătorul: colecții, probe, argumente pentru studenți

Pentru un geograf, terenul este indispensabil. Profesorul descrie „zestrea materială” adusă din expediții: specii de floră arctică (păstrate în ierbare), colecții de roci și minerale expuse în muzeul de profil, plus imagini și filme care întăresc demonstrația la curs. O parte din observații au devenit publicații, iar profesorul promite și materiale de popularizare – „note de călătorie” accesibile publicului larg.

7) Școala formativă: Stejarul (Pângărați) și stațiunile universitare de practică

Profesorul se declară „favorizat al sorții” pentru startul în cercetare la stațiunea „Stejarul” (Pângărați – Neamț), unde și-a făcut ucenicia în rigoarea cercetării aplicative. După 1990, vorbește despre reconstruirea infrastructurii universitare: dezvoltarea stațiunilor de cercetare și practică studențească (Rarău, Tul-

nici) și modernizarea altor puncte (Mădârjac), ca investiție strategică pentru formarea studenților.

8) Solul – „cea mai valoroasă resursă": de la comparația japoneză la politici publice

Unul dintre cele mai memorabile momente este discursul despre sol ca resursă națională. Profesorul amintește reacția unui cercetător japonez la un sol din zona Jijiei: dacă ar avea așa ceva, „l-ar unge pe pâine". Din această imagine pornește diagnosticul: România are un fond pedologic excepțional, dar îl valorifică slab (producții agricole sub potențial).

Propunerile sunt ferme și articulate:

- **Legea solului** pentru protecție și conservare;
- **Legea/Codul pădurilor**;
- schimbarea destinației terenurilor degradate (împăduriri, plante furajere);
- refacerea irigațiilor, perdele de protecție, diguri;
- coordonare națională și respectarea normelor, altfel degradarea se acumulează.

Finalul acestei secțiuni are o dimensiune etică: pădurea crește greu, dar peste 50 de ani copiii și nepoții ar putea mulțumi generației de azi pentru responsabilitate.

9) Mediu, riscuri și „criza apei": educație, conștientizare, respectarea normelor

Profesorul afirmă că teoretic există specialiști și proiecte, dar lipsește implementarea. Avertizează asupra extremelor meteo și asupra unei viitoare **crize a apei**, mai ales în estul și sud-estul României, unde resursa e tratată cu superficialitate. Soluțiile țin

de educație, de conștientizarea populației, de respectarea legislației europene și de gestionarea realistă a resurselor.

10) „Omul potrivit la locul potrivit”: de la licitații pierdute la selecția valorii

Ideea-titlu devine concluzie socială. Profesorul oferă un exemplu concret: studii privind riscul alunecărilor de teren atribuite unor firme nepregătite, cu rezultate greșite, deși universitatea are competențe și tehnologii moderne (cartografieri de mare rezoluție, sisteme GIS). De aici, critica: în societatea românească, oamenii competenți nu sunt utilizați la potențial, iar criteriile reale sunt adesea substituite de formalism și preț.

11) Politica: sprijin științific, dar fără afiliere

Discuția ajunge inevitabil la politică. Profesorul ironizează promisiunile electorale și vorbește despre deficitul de integritate, sugerând în registru glumeț ideea unui „detector de minciuni” pentru candidați. Refuză implicarea politică, invocând riscul ca un om de probitate să fie „strivit” într-un mecanism partinic, dar afirmă disponibilitatea de a oferi asistență științifică celor care guvernează, dacă i se cere.

12) Tradiție, exigență și generația tânără: echipe pentru viitor

Profesorul elogiază contribuțiile înaintașilor ieșeni și exigența școlii clasice, criticând pedagogiile care pun accent doar pe drepturi, nu și pe obligații. În raport cu tinerii, are un ton realist și afectuos: prioritățile lor s-au schimbat, iar universitatea trebuie să armonizeze pregătirea teoretică deprinderile practice. Propune modelul de echipe profesor–student (licență–master–doctorat), în beneficiul școlii, cercetării și societății.

13) Încheiere: munca și cunoașterea ca formă de împlinire

Emisiunea se închide ca o pledoarie pentru împlinirea umană prin **muncă** și **cunoaștere**, dar și ca un apel la folosirea competenței acolo unde e nevoie de ea. Dincolo de geografie, mesajul este unul civic: fără rigoare, legi aplicate și selecție corectă a valorii, resursele (solul, apa, educația, oamenii) se risipesc**.**

Iași, 2015

NOTA:

Repere din activitatea științifică

Activitatea științifică (remarcabilă ca volum, conținut și diversitate și excelând prin originalitate, calitate și rigurozitate) desfășurată de profesorul Constantin Viorel Rusu are o contribuție consistentă la dezvoltarea Geografiei, dar și a unor ramuri transdiciplinare din domeniul Geo științelor. În linii generale (într-o sinteză neexhaustivă și nenuanțată după criterii scientometrice și subiectiv-personale), rezultatele activității de cercetare s-au materializat în:

• **Publicații**: ***4 cărți universitare*** (cursuri și manuale de lucrări practice dedicate în special disciplinelor nou introduse în planurile de învățământ la Facultatea de Geografie și Geologie din Iași la inițiativa profesorului Constantin Viorel Rusu); ***peste 20 de monografii*** (care, prin conținutul lor dar mai ales prin caracterul novativ, au devenit monografii de referință pentru domeniul Geo științelor); *cca* ***20 de capitole de carte*** (incluse în monografii reprezentative din domeniul geo științelor, publicate la edituri naționale și internaționale de prestigiu); ***peste 150 articole științifice*** publicate în reviste de specialitate (din România și din străinătate) și volumele dedicate ale unor conferințe și simpozioane (care au contribuit substanțial la rezolvarea unor probleme incomplet soluționate sau nesoluționate în Geo științe, au deschis calea unor noi direcții de cercetare și au contribuit în mare măsură la dezvoltarea școlii geografice din România și a școlii geografice ieșene, în special); ***4 hărți pedogeografice*** etc.

• **Lucrări prezentate la manifestări științifice** naționale și internaționale: *peste 110 participări la manifestări științifice* și *mai mult de 225 lucrări prezentate* în cadrul acestora (care au

abordat tematici foarte diverse din domeniul geoștiințelor, iar ideile prezentate au constituit puncte de plecare pentru numeroși tineri cercetători... și nu numai).

- **Editor / coordonator la 15 volume** (monografii colective și volume dedicate unor conferințe și simpozioane naționale cu participare internațională).

- Peste **100 rapoarte de cercetare** și expertiză.

- Realizarea a **104 granturi, proiecte și contracte de cercetare / expertiză** (la *34 de granturi și contracte în calitate de director / responsabil de proiect* și la *70 în calitate de membru în echipe de cercetare*).

- **Organizarea și coordonarea desfășurării unor manifestări științifice**: ***30 de ediții*** *(1990-2021)* ***a Simpozionului național cu participare internațională „Factori și procese pedo-genetice din zona temperată”*** (desfășurat în cadrul Zilelor Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași și a „Zilelor Academice Ieșene”, organizat de Departamentul de Geografie al Facultății de Geografie și Geologie de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași în colaborare cu Colectivul de Geografie de la Filiala din Iași a Academiei Române), respectiv a aplicațiilor de teren și publicarea lucrărilor științifice în volumul omonim; ***13 ediții*** *(2009-2021)* ***a Simpozionului Anual de Geografie*** (desfășurat în cadrul „Zilelor Academice Ieșene”, organizat de Colectivul de Geografie de la Filiala din Iași a Academiei Române); ***10 ediții*** *(1998-2007)* ***ale Lucrărilor Seminarului Geografic „Dimitrie Cantemir"*** (desfășurat în cadrul Zilelor Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, organizat de Departamentul de Geografie a Facultății de Geografie și Geologie de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași), respectiv

publicarea lucrărilor științifice în volumul omonim și Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, seria Geografie; ***a XVI-a Conferință Națională pentru Știința Solului*** (2000, Suceava; aplicație de teren în Câmpia Moldovei, Podișul Sucevei, Subcarpații Moldovei și Carpații Orientali) și ***a XIX-a Conferință Națională pentru Știința Solului*** (2009, Iași; aplicație de teren în Regiunea de Nord-Est a României), respectiv a aplicațiilor de teren și publicarea volumelor aferente conferințelor; ***Workshop „Impactul riscurilor hidro-climatice și pedo-geomorfologice"***, edițiile I (2007, Iași) și a II-a (2008, Iași) și publicarea volumelor de lucrări; manifestările științifice prilejuite de ***Centenarul geografiei la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași*** (editor coordonator al volumului „*100 de ani de Geografie la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza*" Iași, Ed. Azimut Iași, 2004); ***întâlnirile de lucru ale „Asociației Geomorfologilor din România"*** (desfășurate la Gheorgheni, Sighetul Marmației, București); ***Simpozionul științific omagial „Conexiuni interdisciplinare în geo științe"***, dedicat aniversării a 150 de ani de la înființarea Academiei Române (organizat de Colectivul de Geografie de la Filiala din Iași a Academiei Române; 2016, Iași) ș.a.

- **Referent științific** la ***peste 10 monografii*** și cca ***7 reviste științifice de specialitate***.

- **Activități de explorare științifică internațională**: participare efectivă la desfășurarea *„Programului român de cercetări polare"* (organizarea și derularea unor etape de cercetare în zona arctică: NWT-Canada, Arhipelagul Svalbard, NV-Groenlandei); participare la o expediție de cercetare și documentare în *Nordul Africii (zonele mediteraneeană, saheliană și saharianăale Tunisiei)*; participare la o aplicație de teren în *Filipine (Insula Luzon,*

provinciile Ifugao, Banawe, Laguna), inclusiv ascensiunea pe *Muntele Pinatubo*; participare la un schimb interuniversitar în *Maroc* (*Universitatea din Mohammedia*) și la o aplicație de teren pe ruta *Casablanca – Marrakech – Meknes – Fes*; organizarea și coordonarea unei expediții științifice în India (*New Delhi – Agra – Allahabad – Varanasi – Kolkata – Chennai – Mumbai – Jaipur – Amritsar*) și Nepal (*Katmandu - Pokara*); participare la aplicațiile de teren aferente celui de-al XVIII-lea *Congres Internațional de Știința Solului* (Philadelphia, SUA), în Marile parcuri naționale americane (*Grand Canyon, Grand Teton, Yellowstone*); participare la activități de cercetare în arii vulcanice din zona mediteraneeană (*Etna, Vezuviu*).

- **Activități de explorare științifică națională**: *organizarea și coordonarea a 30 aplicații practice de teren* (1991-2021) în cadrul *simpozionului cu participare internațională „Factori și procese pedogenetice din zona temperată”*; participarea directă la *organizarea și desfășurarea aplicațiilor de teren din cadrul celei de a XVI-a Conferințe Naționale pentru Știința Solului* (Suceava, 2000) în Câmpia Moldovei, Podișul Sucevei, Subcarpații Moldovei și Carpații Orientali, respectiv din cadrul celei de *a XIX-a Conferințe Naționale pentru Știința Solului* (Iași, 2009) în Podișul Bârladului, Câmpia Moldovei, Subcarpații Moldovei și Carpații Orientali; organizarea și coordonarea a numeroase *campanii de teren în cadrul granturilor*, *proiectelor și contractelor de cercetare* ș.a.

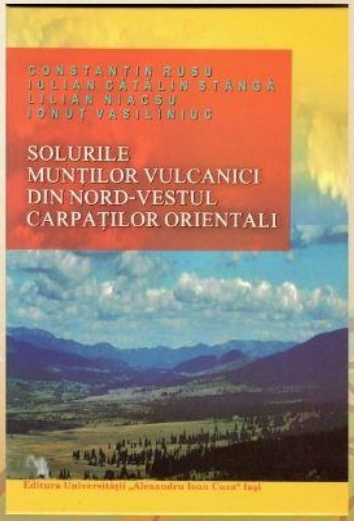

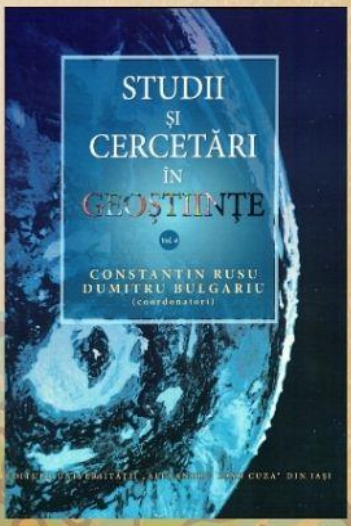

Constantin Rusu

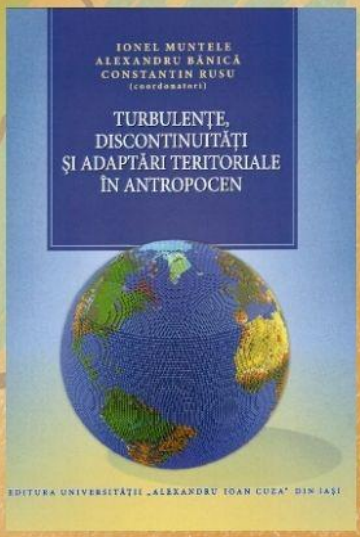

Societatea Națională a Moldovei de Știința Solului
Национальное Общество Почвоведов Молдовы
Moldovan National Society of Soil Science

DIPLOMA

Dlui profesor
Constantin Rusu
se conferă titlul de
Membru de Onoare
pentru contribuția valoroasă în domeniul pedologiei
și relații colegiale cu pedologi Republicii Moldova

Aprilie 2005
Chișinău
Republica Moldova

Președinte al SNMȘS
academician Andrei Ursu

156 Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași

Senatul Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași
conferă titlul de

PROFESSOR
EMERITUS

Domnului prof. univ. dr.
Constantin RUSU,

pentru prodigioasa carieră academică, bucuriile de rezultatele deosebite
obținute în activitatea științifică, didactică, managerială și pentru
contribuțiile deosebite la dezvoltarea și prestigiul universității
și a științei universitare din domeniul Geografiei.

Rector,
Prof. univ. dr. Tudorel TOLIFI

Președintele Senatului,
Prof. univ. dr. Vasilică-Gabriel IOAN

21 octombrie 2010

Diplomă

Consiliul Local al Municipiului Piatra Neamț
prin hotărârea sa
nr. [illegible] din 31.X.2010
acordă titlul de

Cetățean de Onoare

domnului profesor universitar doctor emerit

CONSTANTIN RUSU

în semn de recunoaștere a contribuției aduse la
dezvoltarea învățământului geografic
preuniversitar și universitar românesc.

Primar
Gheorghe GINTA

Piatra-Neamț
28 octombrie 2010

CU PRILEJUL ANIVERSĂRII A 55 DE ANI DE FORMARE ȘI
CERCETARE ÎN DOMENIUL
GEOGRAFIEI
LA UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA, SE ACORDĂ

Diploma de excelență

D-lui Prof. univ. dr. **Constantin RUSU**

Președintele Senatului Universității „Al.I. Cuza", Iași

Pentru întreaga activitate desfășurată în slujba afirmării geografiei românești și pentru cultivarea
relațiilor științifice cu Departamentul de Geografie de la Universitatea de Vest din Timișoara

Decan,
Conf. univ. Dr. Ing. Constantin BOLCU

Director Departament,
Prof. univ. Dr. Nicolae POPA

10.05.2014

Academia de Științe Agricole și Silvice
"Gheorghe Ionescu-Șișești"

Se acordă premiul NICOLAE CERNESCU *(2008)*

pentru lucrarea: " Solurile munților vulcanici din nord-vestul Carpaților Orientali"

Autori: Constantin RUSU, Iulian Cătălin STÂNGĂ, Lilian NIACȘU, Ionuț VASILINIUC

București, 10 decembrie, 2009
Nr. 79

Președinte,
Acad. Cristian HERA

Secretar general,
Prof.dr. Gheorghe SIN
M.c. al Academiei Române

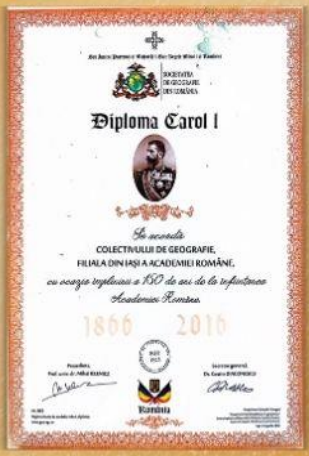
Societatea de Geografie din România

Diploma Carol I

Se acordă
COLECTIVULUI DE GEOGRAFIE,
FILIALA DIN IAȘI A ACADEMIEI ROMÂNE,
cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la înființarea
Academiei Române

1866 2016

Președinte,
Prof. univ. dr. Mihai RĂDOANE

Secretar general,
Dr. Ioana BOLOVAN

Bucureștiul

ACADEMIA ROMÂNĂ

premiul Simion Mehedinți

CONSTANTIN RUSU

pentru lucrarea: Masivul Rarău – Studiu de geografie fizică

Dat în București la 21.XII.2004

Nr. 9/3

Președinte,

Secretar general,

CU DORUL DE NEAM ȘI ȚARĂ LA PURTĂTOR

Invitat: ing. **Ion Anton,** scriitor, publicist, membru în Consiliul Mondial al Românilor, Los Angeles – California

Motto:
„Poți schimba țărmul, dar nu-ți poți muta rădăcina: ea călătorește în tine.”

ML: ***La edițiile trecute ale emisiunii „Modelele și Valorile de lângă noi”, am avut ca invitați personalități din lumea științei și culturii, oameni cu o vastă operă, alcătuită din lucrări care ocupă multe rafturi de bibliotecă.***

Astăzi, ne vom întâlni cu un alt gen de invitat, un om care și-a întemeiat existența pe valori la fel de importante cum sunt: voința, credința, demnitatea și, nu în cele din urmă, încrederea în oameni. Originar din Trifești, Iași, mai exact din satul Hermeziu, acolo unde se află Casa-muzeu a lui Costache Negruzzi, patronul spiritual al celebrului Colegiu Național din Iași , inginerul Ion Anton este un peregrin prin lume care, atunci când a plecat din România, și-a luat cu el dorul de neam și țară, purtându-l în suflet peste tot pe unde a umblat. Nu este un spirit

aventurier, a plecat în lume fiind constrâns de nevoi, pentru că acasă rămăsese fără loc de muncă.

Dar despre Odiseea existenței sale vorbește mult mai convingător domnul inginer Ion Anton.

Bine ați venit la întâlnirea noastră!

IA: Vă mulțumesc pentru invitație, bună ziua tuturor telespectatorilor și tuturor concetățenilor pe care i-am purtat cu mine in suflet oriunde am fost în lume.

ML: ***Așadar, de unde ați plecat, unde ați ajuns și de ce reveniți atât de des la matcă?***

IA: După 34 de ani și 9 luni, ca să fiu corect matematic, așa trebuie să fie un inginer, m-am trezit fără loc de muncă. În viziunea unor spirite care nu totdeauna reușesc să facă răul, pe care îl doresc, și uneori îți fac binele pe care nu îl doresc, mie mi s-a făcut un mare bine și pentru asta le mulțumesc. Bănuiesc, sper ca măcar o singură ureche a celor care au încălcat flagrant Legea 31, să audă. După 18 ani de muncă la Pangran, în mai multe etape, inclusiv cea de director ales de oameni, a trebuit să iau altă cale, și am luat calea cea mai curajoasă. America, știe toată lumea, este lumea cea mai civilizată, unde orice om își găsește loc. Aș vrea să punctez ceva foarte important: am fost în mai multe țări, am fost numai ca vizitator. America este singura țară din lume care nu are sentimente naționaliste. Acolo își găsesc loc toți cei care se duc, numai că America are o vorbă la imigrație: nu există obligații să primească pe cineva, și fiecare primit se bucură din privilegiu. Deci, această țară de adopție trebuie iubită, trebuie respectată, trebuie onorată. Nu toți cei care pătrund în ea fac treaba asta. Eu m-am bucurat de primirea la sânul ei și

am împlinit pe data de 4 aprilie 20 de ani în America, unde am avut patru importante căi de parcurs: cea profesională, inclusiv ca inginer chimist, cea de condei, am scris mult în America ca să-mi ostoiesc și mie dorul de țară și, în același timp, să nu las sufletele românilor de acolo să se secătuiască, să se înstrăineze de țară. De asemenea, am avut și am încă, la 73 de ani, un rol social. Asta înseamnă grija de bătrânețe, eu însumi fiind bătrân, dacă puterile mă țin, mă ocup și eu de alți bătrâni care au mai multă nevoie de ajutorul nostru, al celor din jur.

ML: ***Am înțeles că acolo în Los Angeles, California, trăiți în mijlocul unei mari comunități de români plecați din țară. Vorbiți-ne vă rog despre viața românilor din această parte de lume!***

IA: Eu am cunoscut și viața românilor imediat după revoluție, când ei trăiau într-o atmosferă de biserică, unde se întâlneau era un colțișor de țară, era patria practic. Pe parcurs, după '90, s-a diluat acest sentiment, această dragoste de țară s-a diluat pentru simplul fapt că au avut voie să vină în țară, deci să își îmbrățișeze țara din nou. Și atunci biserica nu a mai jucat același rol în sufletele și cugetele lor, care îl juca până atunci. Eu am fost ca turist întâi, în 1990, am găsit o comunitate foarte puternică, foarte bine ancorată în atmosfera trăirii de țară, de patrie. Și atunci am să vă spun aici un aforism al lui Heinrich Heine, poet german: „Cea mai bună poezie despre luna mai se scrie iarna, la gura sobei", și cel mai adânc sentiment patriotic este atunci când ești departe de țară. Și am să exemplific prin mai multe treburi care o să le spun, o să exemplific că este adevărat ce vă spun, nu este o simplă constatare teoretică. Este o realitate extraordinară. Da, atunci, oamenii se întâlneau, făceau picnicuri, chemau, invi-

tau și aveau ocazia să primească foarte mulți oameni de cultură românească care mereu le împrospătau suflarea peste praful care se așeza peste uitarea de țară.

ML: ***Ați plecat în California cu întreaga familie***?

IA: Nu, întâi am plecat eu cu soția ca turist și am încălcat oarecum regula americană de imigrație și am rămas acolo. Am beneficiat în această direcție și vreau asta s-o punctez si atunci vă răspund și la întrebarea cu comunitatea românească din California, din America în general. Orice om care pleacă în lume își ia cu dânsul două bagaje: cel subzistențial și cel duhovnicesc. Eu le-am avut pe amândouă, pentru că la mine și feciorul, și ginerele, și cuscrul, preotul Frunză, sunt preoți. Și atunci m-am integrat sau m-am aliniat acestei stări de îmbrățișare duhovnicească a laturii vieții, cea de suflet, cea de credință. Și deci, când m-am dus și am văzut comunitatea românească de acolo, m-am simțit foarte atras de felul în care se întâlnesc la biserică. Biserica la care am ajuns eu, și cred că din întâmplare, chiar este cea mai veche biserică românească din California. Când am mers în vizită în '90, era una singură, cea construită în 1939, Biserica Sfânta Treime, și de atunci sunt deja 11 biserici și misiuni, la ora aceasta după 20 de ani de America, lumea crede, lumea investește în sentimentele lor duhovnicești, chiar dacă nu toată lumea îmbrățișează credința, asta e treaba fiecăruia. Confesiunea este o opțiune a individului, fiecare cât simte nevoia să ancoreze în viața lui duhovnicească. Și acolo am cunoscut o mare comunitate de români. California, datorită climei, în primul rând, și eu tot de asta am îmbrățișat California, pentru că are o climă permanent caldă. Cea mai joasă temperatură este pe la Crăciun, 15-20°C. Și atunci îți dă un sentiment de confort deosebit și, dacă te înveți

cu el, nu poți să-l mai părăsești. De exemplu, mă bătea gândul să mă întorc în țară. Dar nu știu dacă după 20 de ani de căldură a Californiei aș putea să rezist la iernile noastre, când tremur și mă trec fiorii, numai când văd că sunt -30 °C, și la mine umblu în maiou sau în bluză subțire. Da, și mă întorc la ce v-am spus. Am nimerit la o biserică unde protoiereul de Iași, protopopul, cum spunem noi, este un buzoian. Un om care a slujit în Anglia 7 ani și are 33 de ani de slujire în America, doar în California. E cu multă credință, cu bună credință și a avut grijă să fie un adevărat păstor. Este un adevărat păstor, pentru că acolo pe unde trece, adună lumea în jurul domniei sale. Se numește preotul Constantin Alecse. Eu nu numai că m-am apropiat de dânsul, și nu numai că dânsul m-a adoptat, dar aș vrea să vă spun, sunt cântăreț la strană, știu slujba pe de rost, pentru că la 8 ani spuneam și în România Crezul la biserică, pentru că am rămas fără tată la 8 luni. Era un sentiment de comuniune cu Dumnezeu. De asemenea, vreau să vă spun, și e important să știți treaba asta, noi mergem cu colindul o lună de zile. Aproape toată, pentru că distanțele sunt foarte mari și nu cuprindem într-o seară mai mult de 5, 7 familii. De asemenea, cu Boboteaza. La familiile care ne primesc și ne cheamă. Vreau să vă spun că avem zeci de colinde, care nu știu dacă în România se cântă chiar toate. De aceea am vrut să-l invoc pe Heine, patriotismul acolo este foarte adânc, foarte puternic, și atunci cultura este dusă, este asimilată de cei care trăiesc acolo, nu neapărat de toți, dar în majoritate da, și cu mare bucurie vă spun, când auzi, invocându-l pe Coșbuc cu Crăciunul.

ML: ***Biserica are un rol foarte important în aceste comunități de români.***

IA: De români, dar rolul vine de la spiritul preotului. Este un adevărat păstor, este un om cu o credință deosebită. Aș vrea să vă spun și nu să-i fac reclamă, este unul dintre cei mai mari internauți din California și, dacă îl veți căuta, există vreo 3 website-uri și email-uri unde îl găsiți, cu o cultură religioasă deosebită, care nu le găsiți peste tot. Nu vreau să spun mai mult decât cei care vor fi curioși să se ducă pe internet pe site-ul biserica.org și acolo vor găsi. Sunt mai multe email-uri. Este un spirit extrem de penetrant. A scris o carte, de exemplu, despre comuna natală, Dâmbroca, foarte frumoasă, foarte interesantă, și acum este spre finalizare la autobiografie, care, de asemenea, este cu încărcătură deosebită de exemple pozitive. Deci, la 22 de ani era la Londra, acolo, a și fost hirotonit, pentru că a fost coleg cu preafericitul Daniel. Dar nu asta l-a format ca om, ci el însuși, prin sine, un om deosebit. Ei, mă întorc atunci să vă spun că la noi cultura înseamnă un Tedeum la fiecare zi, pe care poporul român o sfințește. E vorba de 15 ianuarie, ziua lui Eminescu eu conferențiez de peste 15 ani despre această zi și mă străduiesc totdeauna s-o fac din alt unghi, ca să nu se plictisească auditoriul, sau despre moartea lui Grigore Vieru din 18 ianuarie. Și am să fac o paralelă specială. Am fost un bun prieten cu Grigore Vieru. M-a asimilat, m-a primit în preajma lui și m-am ridicat prin prezența lui. Am fost la festivaluri și el a fost în America, și eu aici, m-am dus cu dânsul.

ML: ***Și ce alt gen de evenimente mai organizați pentru cunoașterea culturii, păstrarea tradiției?***

IA: Suntem unii la întâlniri permanente cu comunitatea românească, să-i facem să nu uite de țara lor, iar pe alții s-o îmbogățim, s-o împrospătăm, s-o înălțăm. Dacă vreți, de exemplu, du-

minică, a fost hramul bisericii Sfânta Treime, luni era Sfânta Treime, dar pentru că lumea nu prea are timp să participe luni, când lumea se duce la lucru – americanul are un mare cult pentru muncă – am organizat-o tot duminica. Și dacă timpul îmi permite și dacă o să vină vorba, o să vă spun ce înseamnă cultul. Dacă eu, la 73 de ani, am 4 activități, nu am spus-o pe a 4-a, că din iulie '96 am avut șansa să-l întâlnesc pe domnul Constantinescu, care își făcea campanie electorală în America. Și atunci am fost invitat de consulatul general al României, domnul consul general Aron, la campania electorală. Și de atunci, până astăzi, sunt 18 ani trecuți, ba nu, în iulie s-au împlinit 18 ani, n-am făcut nici o pauză, am fost permanent chemat și am făcut parte din toate comisiile de vot. Și când văd că se discută pe această temă, nu tocmai ortodox, că diaspora face și drege, eu vreau să vă spun că este o corectitudine pe care aș dori să fie și în țară. Așa corectitudine este acolo.

ML: ***Din cele ce mi-ați spus, am reținut că faceți parte dintr-un Consiliul Mondial al Românilor. Ce face acest Consiliu, mai exact, cum îi reprezintă pe românii de pretutindeni?***

IA: Da, vedeți, eu nu pot să nu fiu corect față de postura noastră. Acest Consiliu Mondial al românilor, oricine și-ar imagina că ținem în brațe toți românii din lume, nu este așa. Datorită dispersării, datorită distanțelor extraordinar de mari, rolul nostru principal este să apărăm drepturile românilor de dincolo și reușim să facem treaba asta. Aș vrea să vă spun că în 2004 chiar am avut un Congres la Vatra Dornei, cu Consiliul Mondial Român, unde au fost invitați foarte mulți români care au fost răspândiți în lume de vicisitudinile vieții. De exemplu, au fost foarte mulți din Uzbekistan, români, basarabeni, care au ajuns acolo și nu s-

au mai întors în țară, dar mulți n-au plecat de bunăvoie. Au fost împrăștiați de tătuca Stalin în vremea respectivă în toată lumea. Și dacă și-au găsit locul, confortul, unde și-au găsit, au rămas acolo, dar duc mai departe tradiția românească, moldovenească. Pentru că eu, când zic Moldova, zic România. Știu de ce eu conferențiez în fiecare an pe 27 martie despre această parte a țării răpită în 1812 și a căror suflete au rămas cu patria mamă. O dovedesc de fiecare dată la 27 martie. Vreau să vă spun că au fost primii care au dorit unirea cu patria mamă la 27 martie 1917, chiar dacă unirea a avut loc în 1918. Deci rolul nostru este să ținem viu un românism de care toată lumea are nevoie și asta nu înseamnă că toată lumea ni-l acceptă, îl asimilează, dar aș vrea să vă spun că prin acest Consiliu Mondial Român, în 2009, un grup din America, vreo 12, din care din California am fost 3, am vizitat, prin invitație de către Ministerul de Externe, Televiziunea românească, am vizitat Parlamentul, amândouă camerele, unde ne-au vorbit reprezentanții. Am vizitat Patriarhia, unde ne-a primit însuși Preafericitul Daniel. Și am avut ocazia să stăm de vorbă o oră cu domnul președinte Băsescu. Am scris un articol mare atunci și am spus, când politica, nivelul politic în România dădea în clocot, domnul Băsescu și-a găsit timpul să discute cu noi o oră și fiecare și-a spus punctul lui de vedere, chiar opțiunea politică, că nu toți erau cu domnul Băsescu.

ML: ***Spuneați că în cele din urmă ați reușit să profesați ca inginer chimist, domeniu din care ați și ieșit la pensie. Ca pensionar ați început să activați în asociații pentru sprijinirea celor de vârsta a treia . Cum se îmbătrânește pe alte meleaguri? Mai frumos, mai liniștit, cu sau fără grija zilei de mâine?***

IA: Fericit că mi-ați pus această întrebare. Aș vrea să o iau de acolo, de la roabă, de la sapă și lopată, unde 2 ani de zile am lucrat, că șeful meu a văzut cam ce conțin eu ca individ. Ce cauți tu aici? Am venit să mă dezintoxic. M-am dezintoxicat în 2 ani cu roaba și lopata și, după 2 ani, am ajuns într-o companie Thrifty Oil, care avea și o companie de rafinare, dacă folosesc termenul, nu o fac din snobism mă ia limba pe dinainte. Deci aveam o mare rafinărie. Și, în același timp, aveam vreo 423 de stații de benzină, unde vindeam produsele rafinate de noi. Dar, de-a lungul vremii, recipiente, rezervoarele fiind făcute din metal, au corodat datorită elementelor din hidrocarburi și au curs în pământ cantități imense de benzină. La această ocupație am ajuns. Cu acest lucru m-am ocupat eu, cu dezintoxicarea pământului, aerului, apei și a solului.

Protecția mediului, da, și eu mi-am găsit repede acolo loc. Pot să spun că am încălcat, într-un fel, regula, legea, că nu mi-am dat examenele de diferență ca inginer, în afară de faptul că aveam în România pe diverse probleme. V-am spus că am fost și, sau n-am spus, amintesc acum, am fost șeful fabricii de morfină de la Terapia Cluj, din Vișeul de Sus. Deci aveam experiență, am predat multe ore și la Liceul de Chimie, la Liceul Tehnoton și la Liceul de transporturi, și atunci aveam o oarecare experiență și o nerăbdare. Patronii, fiind români, m-au luat fără să mă pună să mai dau examene de diferență și s-au convins când a fost nevoie. La vârsta mea, eram deja la 57 de ani, când eu m-am apucat să fac din nou inginerie. În ce consta această dezintoxicare a pământului? N-am să fac o prea mare descriere, dar, în esență, erau niște aparate excepționale de detectare a poluanților, mai exact. Au existat niște sisteme foarte sofisticate care funcționau parțial, cu

toxina de benzină a solului, și numai parțial erau alimentate cu butan, cu gaz metan, cum spunem noi mă rog, în esență, funcționa cu ceea ce era boala pământului și atunci ieșea aerul, ajungea ca după ardere, sub formă de vapori de apă și bioxid de carbon. Ăsta este rezultatul arderii. Solul se dezintoxica, extrăgând din el boala așa și apa, cu niște sisteme imense de cărbune virgin de nucă de cocos, filtram și reținea, avea această capacitate de a reține impuritățile mecanice și toxicitatea care o aveau gazele care erau înăuntru. Așa, am ajuns, după câțiva ani, am avut și eu această bucurie ca, după 10 ani de inginerie chimică acolo, să fie apă potabilă. Că nu încetam dezintoxicarea decât în momentul când simțeam, când vedeam că rezultatele la analize erau acestea. A fost o mare bucurie pentru mine.

ML: ***Cum se îmbătrânește acolo?***

IA: Păi, ăsta este un capitol special. Nu știu cât timp îmi dați, dar este un capitol special ca să vorbesc. Am vorbit și în România, la vreo 2 cenacluri, la o conferință de la Piatra Neamț despre acest lucru, cu bucurie, și am văzut că au fost oameni care au reținut treaba asta și m-au sunat chiar după ani de zile. În esență, în România, tata, mama, bunicul îl duce pe fiul său sau pe nepot până are vreo 40 și ceva de ani. Și, în momentul când el și-a realizat o viață confortabilă, uită de bunici, de părinți, de tot din jurul lui. Acolo este invers: copiii își capătă independența financiară, o independență socială foarte devreme. Pur și simplu se duc, iau de la magazin o traistă cu ciocolate sau bomboane, se duc și le vând la ușile oamenilor, și oamenii îi primesc cu dragoste, pentru că văd că copiii aceia vor să trăiască independent financiar. Deci, părinții îi părăsesc foarte devreme. Intervine rolul statului, care este extraordinar, și nu cred că voi fi crezut de multă lume, dar

eu spun. Când ajung la bătrânețe, și nu numai atunci, când nu au posibilități, există un termen care se numește „welfare", și vă spun, nu cu ură, nu cu invidie, dar am avut mulți pensionari care n-au lucrat o zi în America, care au avut și au o pensie mai mare ca a mea. Cu toate că punctez, în România, după 34 de ani, am 400 USD pensie, și acolo, după 10 ani ca inginer chimist, am 900 USD pensie. Asta este o altă chestiune, baza materială. Deci eu nu spun ca să fac o comparație răutăcioasă, dar vreau să spun, că m-ați întrebat de confort, cum îmbătrânim. A doua treabă, aici este, aș putea spune, apogeul vieții bătrânilor din America. Eu sunt soțul. Dar, dacă soția mea s-a îmbolnăvit, eu am grijă de ea, statul mă plătește cu 12 USD pe oră pentru toate orele pe care le consideră că eu mă ocup de persoana respectivă: o hrănesc, o duc la spital, o spăl, îi dau medicamentele, toate astea sunt calculate. Și omul primește, deci fie că e soțul, fie soția, fie că e bunica, fie fiecare fiu față de părinte. Toți primesc bani pentru treaba asta. Pare neverosimil, dar este un mare adevăr. Eu însumi, deci, în paralel cu munca de inginer chimist și cu cea de la Consulatul general al României și cu cea de scriitor, de 12 ani, am avut mai mulți bătrâni în subordine de care am avut grijă și pentru care am primit bani, uneori mai mult decât salariul, bani frumoși. De asemenea. Vă spun tot așa, în paralel, că știu persoane care n-au lucrat o zi în America și care au avut pensie mulți ani. Cunosc oameni de 28 de ani, de exemplu, cunosc nominal, n-are importanță asta, deci nu nominalizez. Cât se cheltuie cu unul de ăsta? Între 3000-7000 USD pe lună. N-o să găsiți nicăieri în lume așa niște avantaje, așa o atenție față de bătrâni.

ML: ***Ori de câte ori reveniți în țară, aproape în fiecare an, nu vă lasă inima să nu dați o mână de ajutor celor ce au nevoie,***

mai ales acolo în sat la Dumneavoastră, unde v-ați născut. Ce vă îndeamnă la asemenea fapte?

IA: Dragostea de neam și țară, în esență, dar aș vrea să vă spun că, unde mă mișc și eu, mulți cred că acolo dolarii cresc în copaci. Mulți cred treaba asta. Nu din puținul meu, din economiile mele, din această paralelă, că am lucrat și ca social worker și ca salariat și din scris. Nu am primit niciodată nimic pentru că eu am vrut, dar am publicat acolo. N-am spus-o la vremea respectivă, în 2 ziare, 3 în California: „Meridianul Românesc", „Clipa" și „Romanian Roots", USA Miorița, ca să-i zic așa, și pe coasta de Est, în Georgia, „România Roots" – „Rădăcini Românești" – a fost publicat și în Basarabia. Sunt publicat și acum, încă, și în România, la „Familia" din Baia Mare, la „Amurg Sentimental" și am fost publicat și în Basarabia. Da, și aici mi-am publicat „Sonetul Vieții". Dacă Dumnezeu mă va ajuta să pot spune din memorie, am să vă spun din memorie acest „Sonet al Vieții", da. Sper ca memoria să nu-mi joace feste, că la vârsta asta se mai poate întâmpla așa, de emoție.

Trudind Golgota vieții am urcat.
A fost și greu, dar m-am și bucurat.
Trecutul a fost atât cât l-am trăit.
Plantate în glastra vieții, încet s-au ofilit.
Prezentul se petrece tot la fel,
Se spulberă în urmă nevăzut și el.
Și așa își trece viața inexorabil, drumul
Ca umbra sau ca ceața sau ca fumul.

Am vrut a scrie poeme, dar n-am reușit
Decât un biet sonet, sonetul vieții.

ML: C*u o pregătire tehnică de specialitate, cochetați cu poezia, cu literatura, semnalându-ne numeroase colaborări în reviste de la noi, dar și în presa românească de peste ocean. De unde astfel de vibrații sentimentale?*

IA: Vedeți dumneavoastră, când v-am spus, eu v-am spus numai o parte de adevăr. Când te duci acolo, te duci cu traista cu mâncare pentru trup și cu sufletul încărcat duhovnicește. Eu aveam o întrebare mereu, care mi-o puneam după 34 de ani de muncă în România: de ce? Cum se poate? Și atunci am început să scriu. Și unul din, eu știu, colaboratorii unei reviste, „Clipa“ se numea, chiar era la mine s-a îmbolnăvit și trebuia să scrie ceva despre o manifestare muzicală. Și, cunoscându-mă cu directorul revistei, respective pe care o citeam cu nesaț ca să-mi ostoiesc dorul de țară, cum am amintit mai devreme, am spus: „Patten, am să scriu eu articolul“. L-am scris, i-a plăcut, îl găsiți pe website-ul meu. Ah, acordurile muzicii mi se par o poezie, culoarea și poezia muzicii. Cam așa ceva, am spus, cred. Și am scris și i-a plăcut, m-au plăcut și am scris și la alte reviste, când la „Meridianul Românesc“, Miorița SUA – „România Roots“. După aceea, l-am cunoscut în 2002 pe Grigore Vieru. Ăsta este un capitol special pe care am să-l evoc așa cum trebuie. Nu știu, dumneavoastră să mă atenționați când timpul expiră. Eu nu mă-ș sătura de vorbit niciodată, pentru că, atunci când ai ce spune, cred eu că trebuie spus, Si atunci am scris, am scris note de călătorie, oriunde am fost în lume, și în special Italia, care este o țară muzeu. Am scris niște note de călătorie deosebite, care au fost foarte bine primite și documentate in literatura americană, care este un picuț mai vastă ca a noastră, fără a supăra pe cineva. Foarte bune, Milano. Cu Domul din Milano, cu Scala din Mila-

no, chiar am fost la Scala, unde am avut marea bucurie să ascult o româncă de-a noastră, Natalia Gavrilian, care a fost chemată de 7 ori la rampă. Și nu de noi, românii, noi eram acolo, sigur, am aplaudat, că eu am fost cu toată familia acolo, dar cu lacrimi am aplaudat. De asemenea, în Muzeul Scala există o româncă, Cleopatra Ungher, care a trăit între 1803 și 1884, Am zis că, dacă a ajuns să fie în Muzeul Scala, înseamnă că a fost o mare valoare a secolului XIX.

ML: ***Aveți un cult pentru poetul Grigore Vieru dar și pentru alți scriitori basarabeni. Ce vă apropie de ei?***

IA: În America, am un foarte bun prieten, un actor, Anatol Răzmeriță, și aș vrea aici să fac o paranteză. Eu însumi am jucat într-un film, „Minți bolnave“. Da, am fost călugăr și am cântat prohodul lui Iisus Hristos. Nu intru să vă spun de ce și cum, un criminal venit la noi la biserică să se ispășească.

Ăsta era subiectul filmului. Și atunci, eu v-am spus, cânt la strană, mă rog, cunosc toata slujba, nu se pune problema. Știu cât un preot, pentru că așa a fost viața și am simțit totdeauna că Dumnezeu m-a ținut în brațe și m-a ocrotit, chiar și atunci când eu am călcat grav morala creștină, că bănuiesc, am încălcat-o de multe ori. Noi nu știm că păcătuim întotdeauna, dar uneori o facem și cu bună știință. Și acest prieten al meu, actorul Anatol Răzmeriță, care a jucat vreo 25 de ani la Teatrul Mihai Eminescu din Chișinău, venea din Canada în '99 în America. El e cetățean canadian. A devenit după aia american. Prin ce împrejurare n-aș putea să vă spun exact. M-a nimerit pe mine, cineva mă recomandase nu-mi dau seama. Oricum, vine la mine acasă, a stat la mine. Eu deja eram salariat unde v-am spus, l-am luat cu mine

și a lucrat și el 10 ani acolo și-a luat și el pensie frumoasă. Actor, dar în continuare a jucat în multe filme. Am o listă întreagă cu filme care s-au turnat de comunitatea românească de la biserica noastră. Avem actori de renume, regizori de renume. Chiar glumim cu preotul, uneori facem concurență Hollywoodului, dar asta e o treabă care nu știu dacă trebuie să-și umple cineva memoria. Să mă întorc la Grigore Vieru. In 2002, Anatol Răzmeriță, mi-a spus: „Bădiță Ioane, așa, îmi spunea că e cu 4 ani mai mic ca mine, bădiță Ioane, am să-l chem pe Grigore Vieru în America". Foarte bine. Eu m-am angajat, el e o fire mai retrasă și eu m-am angajat să-i fac reclamă. Nu știam prea multe despre Grigore Vieru, decât numele și câteva treburi acolo, și am făcut o convocare a comunității basarabene. Și-au răspuns vreo 60 de basarabeni. Prezent, și eu, am ținut acolo un cuvânt, așa, că să-l întâmpinăm, să fim alături de el. Mă rog, dar alături de el am fost eu și cu actorul acesta. El locuia la biserică, într-un apartament. Prietenul meu Anatol Răzmeriță l-a chemat și i-a aprobat și au venit. Atunci eu m-am ocupat oleacă de el. L-am dus la San Diego, la Las Vegas, la San Francisco, ori la Sacramento. Oriunde am mers cu el, vă spuneam, și în întâlnirea noastră de luni, a fost primit ca un bun prieten al tuturor comunităților, chiar dacă erau de altă confesiune. Sunt și iehoviști și baptiști, penticostali și aș spune că alea sunt comunități mai mari ca cele creștin-ortodoxe. Peste tot a fost primit excepțional și noi ne-am simțit foarte bine. Dar am primit toate cărțile lui, unde a mers el își evoca trecutul, un trecut sumbru, și el a fost orfan, ca și mine, a mâncat și el borș de ștevie. Foametea din '46-'47 în Basarabia s-a manifestat chiar cu canibalism, oricât ar fi de necrezut. Și mi-a dat exemple, dar asta e latura urâtă, tristă a existenței. Așa că eu am să mă ocup

numai de cea culturală. Și într-una din seri, când stăteam, i-am luat un larg interviu, pe care îl găsiți pe website-ul meu, deci în 6 pagini, un interviu i-am luat, care a fost publicat în mai multe ziare de acolo. Și într-o seară, el se ducea mai devreme, să se odihnească, când nu prea dormea, iese deodată din cameră, pe 11 decembrie 2002 si zice: „Băieți, cred că am scris, ceva, ia să vedem, bădiță". Și a scris o poezie de recunoștință Californiei, dar înrădăcinată în sentimentul patriotic în țara noastră, cea dragă. Sper tot așa ca să pot să o spun. Se și cântă, dar nu vreau să zgârii urechile ascultătorilor și am să spun numai ca versurile.

Mi-e dragă, California, pământ de floare și de stea,
Pământ frumos dumnezeiesc, cum e și plaiul românesc.
Mi-e dragă California, cum dragă mi-e și țara mea,
Mi-e drag acest pământ, că el e și pământul meu.
....
Pe tine te iubesc cu alean,
Pământ frumos californian,
Frumos din mila Domnului,
Dar și din truda omului.

La aceste 4 strofe există un refren excepțional, cum numai Grigore Vieru putea să-l simtă:

Da, atât de dulce, atât de dulce, California.
Păcat că nu curge, păcat că nu curge Prut și Dunăre prin ea.

ML: ***Pentru că trăiți la mii de kilometri de țară, unde dorul de casă nu vă lasă, cum spune un cântec de prin părțile locului, cum se vede de acolo globalizarea, intrarea românilor în imensitatea lumii. Mai rămâne ceva românesc în cei plecați de acasă?***

IA: Sigur că da. Eu am scris mult despre treaba asta și am scris chiar ca un îndemn: cel care își pierde limba și tradiția, cultura, este o frunză în vânt. Se îneacă în oceanul lumesc. Am scris mult despre treaba asta și m-am străduit chiar să inoculez permanent acest simț al tradiției, al culturii românești. Este și o altă categorie de snobi, pentru că aș vrea să vă spun acum ce fel de români vin în America. Vin o parte ca să-și facă un trecut. Mulți își creează biografii extraordinare și ei, săracii, nici nu știu să vorbească, nici să scrie. O parte, ca mine, care se duc acolo ca să trăiască, să trăiască prezentul. Și o parte, ca și copiii mei, care își fac un viitor. Și îl fac, să știți. Vreau să punctez treaba asta. Nu-i vorba numai de copiii mei. Copiii noștri care vin în America, unii la concursuri, alții la festivaluri, alții... și am cunoscut și am scris despre acești copii. Sunt extraordinari, pleacă de într-acolo cu diplome, cu titluri. Am prieteni care lucrează la NASA.

Și Școala de medicină și altele sunt foarte apreciate acolo în California. Deci, fata mea este un doctor foarte bun acolo, dar nu datorită ei, ci a școlii românești de medicină. Eu cunosc mai mulți doctori acolo care onorează extraordinar școala de medicină românească. Eu aș putea să spun, ca și cea din Iași.

ML: ***Pentru că ne apropiem de sfârșitul emisiunii cum vedeți „Sonetul vieții“ pentru cei ce visează să plece de acasă, pentru a se împlini mai bine? După o atât de bogată experiență materială și spirituală ce le recomandați?***

IA: Eu le-aș recomanda să nu plece niciodată din țară. Asta e esența problemei. Văd și admir oameni care se întorc în țară. Pentru mine, un pic am depășit timpul, îi cam depășit. V-am spus, în primul rând, clima este aceea care mă cam oprește să mă întorc.

Primul este clima, apoi este infracționalitatea din România. Cred că de multe ori aș fi omorât, crezând că am bani, și ar constata cu durere că eu n-am, de fapt. Sincer, vă spun, așa am gândit. Și chiar acum, când am venit, am venit cu acest gând să mă întorc în țară. Nu cred că m-a convins vreun fenomen. Nu m-a convins să vin, dar aș spune să nu-și părăsească țara, pentru că dorul de țară mistuie. Mistuie, ne îmbătrânește mai repede decât trebuie. Eu am plecat un pic mai bătrân, deci nu se mai cunoaște dorul de țară.

ML: ***Dar vă simt emoțiile și în această clipă.***

IA: Normal, așa este. Cum să nu? Când un om, un singur om, dacă din cei care mă vor privi, mă cunoaște, eu voi fi fericit, pentru că am vorbit în fața neamului meu. Acolo sunt multe conferințe. Să știți că și acolo am fost la câteva posturi de televiziune. Mi s-au luat diverse interviuri pe diverse teme, inclusiv Mihaela Crăciun, mi se pare că este ieșeancă.

Și mi-a luat un interviu acum vreo 7 ani și o dată, mi se pare, chiar și în România, pe postul de televiziune, dar nu mi-a luat numai mie, atunci erau mai mulți. Da, sfatul meu ar fi susținut de o poezie care a izvorât din durerea mea față de cei care părăsesc țara și durerea sufletului meu că mi-am părăsit țara și am numit-o „Pe cărările globalizării“. Când v-am spus despre globalizare, aș vrea de asemenea să spun că globalizarea este o dezumanizare. Țările mari dezvoltate au dorit să găsească o piață de desfacere în țările acestea micuțe și o forță de muncă prost plătită. Eu însumi, chiar dacă acolo pot să spun că m-am realizat, dacă copiii mei s-au realizat acolo, m-am realizat și eu. Și totuși tânjesc și mă uit înapoi la țară. Întoarcerile acasă, serbarea tuturor.

Pe cărările globalizării

Patria, unde-i bine, este țara, este patria.
Tu, pe planetă, astăzi rătăcești,
uite de unde vii și încă cine ești,
cu foamea ta de viață din viața tuturor.

Plecările din vatră, pe neamul tău îl dor.
Ești doar o frunză moartă, plătită la întâmplare,
suflată de furtună, ca fulgul dintr-o floare.
Ca adevărul gol, te arăți tuturor.

Plecările în lume, pe neamul tău îl dor.
Azi ești doar pribeagul și îngenuncheat în rugă.
Te crezi în libertate, dar ești numai o slugă.
Trezește-ți astăzi simțul și fă-l prevăzător.

Plecările umile, pe neamul tău îl dor.
Acolo, tu, spinarea îți încovoaie
și pe brânci umblând, să cauți doar culcuș
sau să mănânci. Ridică-te din țărână măcar într-un picior.

Plecările aiurea, pe neamul tău dor.
Aflându-te în gloată, fugar și hăituit,
de câte ori nădejdea de om nu ți-a murit.
Ai plâns, te-ai zvârcolit sub ochii tuturor.

Plecările în străini, pe neamul tău îl dor.
Să știi că viața e o undă trecătoare.

Din țară ai plecat și ești în lumea mare,
purtând povara grea a amintirilor.

Plecările din glie, pe neamul tău îl dor.
Acolo ești ca robul, ce caută o viață,
doar dragostea de neam ți-a mai rămas măreață.
Vorbesc prin noi străbunii, prin contul tuturor.

Plecările de acasă, pe neamul tău îl dor.
Și dacă doar speranța deșartă ți-o strânge,
veni vei iar și iară la frații tăi de sânge,
că bine te-ai simți numai în lumea lor.

Întoarcerile acasă, serbarea tuturor.

ML: ***Vă mulțumesc mult pentru această sinceră și deschisă convorbire pe care am avut-o. Vă mulțumesc și dumneavoastră, stimați telespectatori. Până la o nouă întâlnire, toate cele bune!***

IA: Mulțumesc din toată inima mea de român tuturor acelora care vor sorbi din vorbele pe care le-am spus. Vă sărut mâna și vă mulțumesc.

Iași, 2014

BREVIAR:

Cadru și miză: „un alt tip de invitat”

Ediția propune portretul unui român plecat din constrângeri, nu din „aventură”, care și-a construit viața pe **voință, credință, demnitate** și pe un capital rar: **încrederea în oameni**. Inginerul **Ion Anton**, originar din **Trifești–Hermeziu (Iași)**, este un „peregrin” ce poartă peste tot **dorul de neam și țară** – un dor care, paradoxal, îl face și mai activ civic, cultural și spiritual.

De la Pangran la America: „corect matematic”

Invitatul își fixează biografic plecarea în termeni exacți (**„34 de ani și 9 luni”** de muncă înainte de a rămâne fără serviciu), apoi descrie decizia emigrării ca pe „**calea cea mai curajoasă**”. America îi apare ca spațiu al șansei și al regulilor clare: țară care **nu are obligația să primească pe cineva**, iar cel acceptat trebuie să **respecte** și să **onoreze** „țara de adopție”.

Patru direcții de viață: profesie, condei, comunitate, civism

Ion Anton își rezumă viața din SUA în câteva axe:

- **Profesional**: reia ingineria chimică, după începuturi grele (muncă fizică), ajungând într-o companie de mediu.
- **Scrisul**: publică intens în presa românească din diaspora (și nu numai), ca formă de a-și „ostoi” dorul și de a ține comunitatea aproape de identitate.
- **Rol social**: sprijină vârstnici, inclusiv prin activități de tip „social worker”.
- **Civism electoral**: implicare constantă în **comisiile de vot** ale diasporei, subliniind corectitudinea procedurală întâlnită acolo.

Comunitatea românească din California: biserica drept „colțișor de țară”

Invitatul descrie Los Angeles–California ca spațiu cu **o comunitate românească puternică**, în care **biserica** a fost inițial „patria practică”. După 1990, sentimentul s-a „diluat” odată cu libertatea revenirii în țară, însă rolul bisericii rămâne major – mai ales când este susținut de un preot-vocație, „păstor” adevărat. Apar și detalii vii: **colindat o lună întreagă**, distanțe mari, **zeci de colinde**, Bobotează, teza că patriotismul se intensifică „departe de țară”.

„Două bagaje”: subzistențial și duhovnicesc

O idee-cheie a interviului este metafora celor **două bagaje** cu care pleacă omul în lume:

1. **Traista pentru trup** (munca, adaptarea, supraviețuirea)

2. **Bagajul duhovnicesc** (credința, limba, tradiția, memoria familiei)

În cazul lui Ion Anton, componenta spirituală e întărită și de mediul familial (rude preoți) și de integrarea firească în viața parohiei.

Ingineria ca vindecare a pământului: „dezintoxicarea”

O secvență memorabilă este cea profesională: de la munca grea ajunge la **proiecte de depoluare** (sol, apă, aer), în contextul scurgerilor de hidrocarburi din rezervoare corodate. Vorbește cu bucuria „meseriașului” care vede rezultatul: **teren curățat**, **apă potabilă**, sisteme de filtrare și tratare – un tip de „reparație” a lumii, spus cu modestie, dar cu mândrie reală.

Cum se îmbătrânește „dincolo”: statul, grija, welfare

Invitatul compară direct mentalități și mecanisme sociale:

- în România, spune el, părinții duc greul mult timp, apoi sunt uitați;
- în SUA, copiii devin independenți devreme, iar **statul** are un rol solid în sprijin.

Relatează despre **welfare**, despre sprijin consistent pentru vârstnici și despre situații în care îngrijitorul (soț/soție/copil) este **plătit** pentru orele de îngrijire. Mesajul e limpede: bătrânețea poate fi **mai protejată** instituțional, însă rămâne prețul sufletesc al depărtării.

Dorul, scrisul și poezia: „Sonetul Vieții”

Deși inginer, Ion Anton are o latură lirică puternică. Scrisul devine supapă și punte: publică în reviste și ziare românești din diaspora și din țară. Recită **„Sonetul Vieții”** ca sinteză existențială: trudă, trecerea timpului, umbra lucrurilor, încercarea de a scrie „poeme” și rămânerea cu un „biet sonet” – dar cu o sinceritate care face mai mult decât multe volume „aranjate”.

Grigore Vieru și Basarabia: prietenie, cultură, emoție

Un capitol amplu îl privește pe **Grigore Vieru**: întâlnirea facilitată de un prieten actor, turnee prin California, primirea poetului de către comunități diverse, interviuri, articole, memorie afectivă. Vieru apare ca simbol al patriotismului **tandru**, iar episodul poeziei despre California (cu refrenul care cheamă Prutul și Dunărea) subliniază ideea centrală: poți iubi pământul de adopție fără să-ți trădezi rădăcina.

Globalizarea: între șansă și dezumanizare

Ion Anton privește globalizarea ambivalent:

- ca **oportunitate** (copiii își fac viitorul, români apreciați în medicină, în știință, chiar la NASA);
- dar și ca **dezumanizare**, mecanism prin care țările mari caută piețe și forță de muncă ieftină.

Avertismentul său e tăios: cine își pierde **limba, tradiția, cultura** devine „**frunză în vânt**", înghițită de „oceanul lumesc".

Recomandarea finală: „să nu plece"

Încheierea are greutatea confesiunii: deși s-a realizat în America și își respectă țara de adopție, Ion Anton le spune celor tentați să plece: „să nu plece niciodată din țară", fiindcă dorul mistuie, îmbătrânește, macină. El însuși recunoaște ce îl ține departe (clima, temeri legate de siguranță), însă emoția îl trădează: bucuria supremă rămâne să fi vorbit „în fața neamului".

La final: o lecție de identitate

Interviul devine o meditație despre:

- **identitate** păstrată prin credință, limbă și cultură,
- **diasporă** ca spațiu de muncă și reușită, dar și de consum interior,
- **întoarcere** ca „serbarea tuturor" – dorință repetată, chiar când viața te-a ancorat în altă parte.

Iași, 2014

Elogiu Satului Românesc
Iași, 2023, Ediția a IV-a
Domnului
Inginer, Profesor, IOAN ANTON
poet, eseist, publicist,
Hermeziu, Trifești, județul Iași,
ca semn de recunoaștere a
contribuției aduse la păstrarea,
îmbogățirea și transmiterea
valorilor spirituale, culturale și
identitare românești.

Ioan Anton

Diplomă
Se acordă Domnului Ion ANTON
pentru participarea exemplară la ediția a II-a
a Festivalului Internațional de Poezie "Grigore Vieru",
Iași - Chișinău, 2003.

UNIVERSITATEA „PETRE ANDREI" DIN IAȘI
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚELE EDUCAȚIEI
DIPLOMA
CONFERINȚA

CERTIFICAT DE EXCELENȚĂ
D-lui Ing. Ion Anton - Los Angeles U.S.A.
Considerație și mulțumiri din partea Societății
Universitare de Medicină Internă Geriatrie și Gerontologie
Iași și a Cenaclului "Orizontul Cunoașterii" pentru
contribuția adusă în promovarea culturii românești.
6 octombrie 2016

Certificate of Achievement
We award this Certificate to
Ion Anton
EASTERN ORTHODOX HERITAGE FOUNDATION

Certificate of Contribution
This Is To Certify That
Mr. Ion Anton

DIPLOMĂ DE CTITOR
Consiliul Parohial

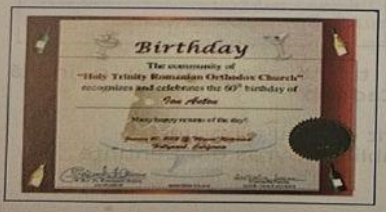
Birthday
The community of
"Holy Trinity Romanian Orthodox Church"
recognizes and celebrates the 90th birthday of
Ion Anton

Certificate of Excellence
Holy Trinity Romanian Orthodox Church

DRUMUL SPRE NORMALITATE

Invitat: conf. univ. dr. **Eleonora Carmen Hărău**, senator în Parlamentul României

***Motto*:**
„Normalitatea nu se proclamă: se construiește, zi de zi, prin muncă și onestitate.”

ML: ***La sfârșitul săptămânii trecute, la Iași, a avut loc Conferința zonală cu tema “Eficiența femeii în politică” organizată si coordonată de Filiala Iași a Organizației Femeilor Liberale din cadrul PNL. La acest eveniment au participat lideri naționali și teritoriali din rândul femeilor liberale care fac parte din structurile de conducere naționale și locale ale OFL. Printre cei prezenți s-a numărat și conferențiar universitar dr. Eleonora Carmen Hărău, senator, vicepreședinte al Comisiei pentru muncă, familie și protecție socială din Parlamentul României, dar și membru în Comisia parlamentară pentru buget, finanțe, activitate bancară și piață de capital. Dincolo de funcțiile politice și demnitățile înalte din statul român, doamna Eleonora Carmen Hărău este economist, expert contabil, cadru di-***

dactic la Facultatea de inginerie din cadrul Universității Politehnice Timișoara. Să mai adăugăm că doamna senator a intrat în politică din anul 2012 provine din mediul privat, fiind un antreprenor de succes aflată la al doilea mandat de parlamentar.

În timpul ședерii la Iași am invitat-o la un dialog pe teme de politică economică dată fiind expertiza domniei sale în acest domeniu și mai ales viziunea de ansamblu asupra economiei românești de la dimensiunea proiecțiilor bugetare adoptate de Parlamentul României.

Bun venit la emisiune și mulțumesc că ați răspuns invitației noastre.

ECH: Bună ziua! Vă mulțumesc pentru invitație. Bună ziua telespectatorilor dumneavoastră, dragi prieteni! Mă aflu pentru prima oară în Iași, doar o noapte în Iași și prima oară într-o televiziune, într-un loc care deja mi s-a lipit de suflet.

ML: ***Înainte de a intra în probleme economice aș dori să ne spuneți cum apreciați întâlnirea cu Iașii zilelor noastre, dumneavoastră care veniți de la celălalt capăt al țării?***

ECH: Vin de la Hunedoara, din municipiul Hunedoara, un oraș oarecum în mare dificultate, dat fiind faptul că a fost un oraș monoindustrial. Avem Deva aproape, avem Timișoara aproape, avem Clujul aproape și avem, ca să zic așa, o cultură a administrației de dreapta în Cluj, Timișoara și Arad. În sensul acesta, vreau să vă spun că mi-e tare drag orașul dumneavoastră. Obiective culturale, deci aici înnoiți prin cultură, înnoiți prin istorie. Am avut ocazia și le mulțumesc doamnelor care au organizat

întâlnirea că s-au gândit și la un astfel de program, niște vizite culturale.

ML: ***După cum poate ați aflat, deja în această săptămână vor avea loc la Iași mai multe evenimente sub auspiciile aniversării a 143 de ani de la înființarea Partidului Național Liberal. Mi-a reținut atenția dezbaterea de interes național, intitulată „Calea liberală". Vă întreb ce ar însemna „Calea liberală" pentru dezvoltarea economiei românești?***

ECH: Bun, este un lucru în legătură cu care îmi face o deosebită plăcere să vorbesc. În opinia mea, s-a vorbit puțin și în ceea ce ne privește pe noi, liberalii. Este o problemă în legătură cu care teoreticienii vorbesc puțin. Vedeți, o să pornesc de la afirmația unui social-democrat, celui mai reprezentativ social-democrat, ca să zic așa, de la începutul anilor '90, care spunea că își dorește pentru România social-democrație de tip nordic, dând, exemplu, Suedia. Așa e, foarte puțină lume știe și puțină lume vorbește despre faptul că social-democrațiile de tipul acesta s-au construit după perioade de liberalism așezat, care nu face altceva decât să eficientizeze societatea.

Iar ca să eficientizezi societatea, stimată doamnă, stimați telespectatori, este nevoie să investești, să sprijini sau cel puțin să nu-i încurci pe toți performerii sociali și economici, agenții economici, liberi întreprinzători, meseriași de bună calitate, care trebuie să-și găsească locul într-o economie. Nu poți avea bani ca să poți susține marginalizații unei societăți, oamenii aflați în dificultate, nici măcar pe cei handicapați, prin lene. Pentru că, dragi prieteni, au un mare handicap. În opinia mea, nu-i poți susține social dacă nu ai eficientizat structurile economice înainte de

asta. Dacă nu ai bani sau îi susții cum îi susține PSD-ul acum, împrumutând bani și amanetând viitorul, nu doar făcându-ne ferfeliță prezentul. Dar este o discuție și cu amărăciunea noastră a liberalilor, care, din păcate pentru țara asta și pentru noi, dar mai ales pentru România, n-am reușit decât un scor modest, nemulțumitor, la ultimele alegeri parlamentare și nu suntem în momentul acesta în poziția de a modifica fundamental dezastrul care s-a croit și care ne marchează viața de fiecare zi și, din păcate, ne va marca viitorul.

Calea liberală este calea pro eficiență, pro susținere a oamenilor performanți, indiferent că ei sunt companii sau persoane fizice, indiferent în ce structură organizatorică lucrează. Este calea liberală, este calea onestității, calea concurenței oneste, pentru că atâta vreme cât nu se vor găsi pentru domeniile sociale, pentru domeniile economice, nu se vor promova cei mai buni oameni pentru postul respectiv, nu avem cum să mergem înainte.

ML: ***La zonala femeilor liberale care au abordat un subiect de mare interes intitulat „Eficienta femeii în politică”, s-a lansat proiectul național cu tema „Fii meseriaș” o ofertă pentru care tinerii care îmbrățișează sistemul învățământului dual, școala profesională ce pregătește muncitori calificați pentru diferite meserii. Cum priviți o asemenea ofertă în condițiile în care România a ajuns să ducă lipsă de muncitori bine pregătiți, știut fiind că forța de muncă activă și bine calificată a fost lăsată și chiar stimulată să plece cu milioanele în străinătate?***

ECH: Stimată doamnă, este o mare durere a societății românești, a economiei românești ce ni se întâmplă acum. Vedeți, există o teorie economică acceptată și foarte puțin în economie.

Teoriile care nu prea au oponenți. Eu nu cunosc niciuna, folosesc prefixul „cvasi", gândindu-mă că poate, undeva, cineva despre care eu n-am citit, n-am auzit, s-o fi împotrivit unei astfel de teorii că principalele elemente ale producției, o ființă economică trăiește dacă are doi factori: capital cu componentele fix și variabil și munca. Noi n-am avut capital, am intrat în '90 destul de secătuiți, datoriile achitate. În sfârșit, n-am avut cel puțin capitalul variabil care a fost subțire, aveam, în schimb, celălalt factor de producție, important, forța de muncă, bine, foarte bine calificată și analfabetism aproape nul, care au susținut intențiile unor investitori destul de notabili și au creat posibilitatea, le-au creat atractivitate ca ei să vină încoace. Ne trezim în momentul acesta, la aproape 30 de ani de... cum să-i spun, democrație? Dar pot să-i spun și dezordine socio-economică, fără forță de muncă și constat cu amărăciune și am constatat lucrul acesta în ipostaza mea de antreprenor până în 2012, am lucrat în mediul acesta, am reușit, cu ajutorul lui Dumnezeu, în care cred din tot sufletul, să trec prin criză cu 700 de oameni, construind termocentrale în bazinul Ruhr în Germania, pe contracte cu multinaționalele și pe contracte la export. Am constatat că începe încet-încet să dispară forța de muncă din două motive: pe de o parte, alungată, aș zice chiar din trei motive. Pe de o parte, alungată de politici economice care n-au susținut performanța și nu au încurajat venituri corespunzătoare valorii celor care muncesc. În al doilea rând, datorită sau din cauza stopării, sau anulării învățământului profesional. Și în al treilea rând, pentru că încet-încet muncitorimea românească a început să fie aruncată în zona asistaților sociali la 28 de ani. Vă rog să calculați și dumneavoastră direct sau în combinații. Social democrații au făcut politici economice în țara asta.

Domnule, este o problemă, că vorbeam mai înainte de calea liberală, este o problemă în legătură cu care responsabilitatea noastră este uriașă. Noi trebuie să-i învățăm pe români, să le explicăm românilor că asta e calea, calea eficienței, calea dezvoltării, nu calea mâinii întinse către stat, calea cerșetoriei. Asta ni se întâmplă acum. Uite, tocmai a fost 1 mai, ziua muncii. Păi, social-democrația ar trebui să fie partizana susținerii muncitorimii române? În loc de asta, i-au împins pe muncitori în două direcții: în direcția de emigranți și în direcția de asistați sociali. Oamenii nu de ajutor social au nevoie. Vedeți, eu vin dintr-un județ care s-a confruntat cu calamități sociale de tipul acesta în două rânduri și se pregătește a treia calamitate socială. A fost distrus mineritul, în timp ce Polonia susține minele, în timp ce în bazinul Ruhr în Germania, eu, antreprenor român, în anii de criză, am construit termocentrale. Noi am anulat, cumpărându-le locurile de muncă, cu niște bănuți care s-au dus așa cum au venit, s-au vândut sau s-au făcut tranzacții cu apartamente pe o ladă de bere, într-o țară în care totul e de făcut. Totul e de făcut, în care nu avem infrastructură. Oamenii aceștia, minerii, care sunt niște oameni absolut speciali au o structură umană și sufletească absolut deosebită, oameni simpli muncitori, n-au avut nevoie de banii cu care să fie mituiți să-și părăsească locurile de muncă. Ei aveau nevoie de lucru și într-o țară în care totul e de făcut, ca să-și cumpere liniștea socială. Cum fac și acum, au împărțit în stânga și în dreapta, fără măsură, bani mită pentru a se ceda locurile de muncă în siderurgie, au urmat tot în mâna social-democraților și au fost și ele puse la pământ. Din muncitorimea română, la momentul acesta s-a ales praful. „Fii meseriaș", campania pe care o susținem noi, femeile liberale, și în care

ne vom implica în fiecare județ, este un demers în care încercăm să adunăm laolaltă guvernul care mișcă, știți cum mișcă? Așa ca ochii mortului, spunem noi ardelenii. Adică mai nimic pe zona asta, agenți economici, părinți care trebuie să înțeleagă faptul că a avea o meserie bună, meseria aceea brățară de aur, constituie pentru copiii lor o garanție că își vor putea întemeia familii, că vor putea să-și crească copiii, că vor putea trăi decent și pe picioarele lor.

ML: ***Aici în țară, aproape de familie.***

ECH: Categoric, ne pleacă. De ce ne pleacă? Ne pleacă copiii. Asta nu este un lucru pe care să-l putem accepta. Suntem în an centenar, la 100 de ani de Române reîntregită, de românism. Noi suntem, nu știu, suntem pur și simplu cu bagajele făcute. Este inacceptabil, iar pentru mine, vin din zona antreprenorială, ce facem noi acum, ca și campanie politică, într-un moment în care a început să devină clar pentru toată lumea că nu mai avem forță de muncă decent calificată! Din 2007-2008, de când am intrat în Uniunea Europeană și oamenii au început să plece. Deci, ca antreprenor, mi-am calificat muncitori cu resurse proprii. Cei mai mulți dintre oamenii de afaceri nu prea așteaptă ajutor de la politicieni. De la cine să aștepte ajutor? Fac lucrul acesta din 2007 și în municipiul Hunedoara, în primul meu mandat, care a început în februarie 2013, am reușit să deschid clase de învățământ profesional dual cu Liceul „Constantin Bursan" și cu niște companii din oraș, înainte ca lumea să se lămurească.

ML: ***Și iată că acum veniți cu acest proiect și extindeți inițiativa la nivel național. Continuați vă rog!***

ECH: Dragi prieteni, proiectul susținut de Partidul Național Liberal, cu vârf de lance doamnele liberale, prevede, practic, următorul lucru: conștientizarea populației și cu sprijinul agenților economici și a tuturor oficialilor care încep să înțeleagă că este o prioritate națională. Lucrul acesta al învățământului profesional și al învățământului profesional dual. Care este diferența între cele două? Învățământul profesional se organizează în structura instituțiilor de învățământ, în școli, în licee, învățământul profesional dual face un pas mai departe. Implică în această instruire practică și tehnologică agenții economici interesați să-și pregătească forța de muncă. Acești agenți economici plătesc o bursă lunară de 200 de RON, iar statul adaugă, ne-am ocupat în 2013 de legislație, personal m-am ocupat de asta, 400 de RON. Copilul primește vreme de 3 ani 400 de RON și are posibilitatea să intre într-o firmă și să deprindă o meserie bună. Acum, vine disponibilitatea agenților economici pentru această acțiune, pentru că ea înseamnă niște resurse, înseamnă niște eforturi financiare. Noi, liberalii, am încercat și am avut proiect de lege. Din păcate, a căzut la vot. Majoritatea nu pare a fi dispusă să investească în viitor și ne-a căzut la vot pe proiectul prin care, pe lângă agentul economic, a trebuit să pună un pic umărul și statul, în sensul de a fi deductibile fiscal cheltuielile pe care le angajează pentru instruirea elevilor. Nu n-am reușit să facem lucrul acesta, dar nevoia de forță de muncă a agenților economici este atât de mare încât, din experiența mea de om care a implementat așa ceva la Hunedoara, vă spun că vor fi destul de receptivi, foarte, foarte receptivi la lucrul acesta, pentru că, dacă stau bine să mă gândesc, agenții economici, mai cu seamă antreprenorii români, sunt vârful de lance al progresului în economia românească, iar conso-

lidarea și întărirea capitalului românesc trebuie să fie unul dintre obiectivele noastre politice și trebuie să fie, dacă vreți, pentru fiecare om în parte un gând. Un gând că, în momentul în care există forță economică locală sau națională, suntem mai puternici.

ML: ***De altfel, am reținut că una dintre preocupările dumneavoastră este această școală de învățământ dual sau școală profesională. Ați propus la un moment dat și un amendament, un proiect de lege în Parlament, cu instituirea zilei naționale a meseriașilor.***

ECH: Pare a fi un lucru formal, adică pare a fi un lucru nesemnificativ. Principala problemă pe care o avem noi acum în societatea românească este una de mentalitate. Prea s-au deschis multe tarabe de licență care, dragi prieteni, elaborează, dau niște hârtii care, ele în sine, nu au valoare mai mare decât valoarea hârtiei pe care sunt tipărite. Deci, sunt cadru didactic universitar într-o universitate cu mare tradiție, vorbesc de Politehnica Timișoara, dar văd în jurul meu cum arată învățământul universitar. Sentimentul și amărăciunea mea este că, odată ajunsă în Parlament în 2012, după ce aveam o carieră universitară de aproape 20 de ani, după ce reușisem ca antreprenor să pun pe picioare într-un amărât de capăt de lume, acolo la Hunedoara, o structură economică de producție cu export și cu lucru pe spațiul european, am constatat că există interese economice foarte mari în legătură cu tarabele de diplome. Să-l amăgești pe omul care muncește din greu, pe pensionarul care susține copilul la școală. Am muncit în mandatul trecut și din acest motiv, ca reprezentant al hunedorenilor, am ajuns ca pensia medie în județul Hunedoara să fie pe locul 2 după București. Oamenii din județul Hunedoara

care au construit o țară au pensii mari, mărișoare. Pensiile acestea merg în buzunarul nepoților. Susțin demersuri care în-groașă mai pe urmă rândul cu copiii ăștia șomerilor și rândurile inadecvaților. Asta este să te duci să cumperi o hârtie cu bani grei care nu valorează decât hârtia. Știți ce le spun studenților în primul meu curs? Când intru la primul meu curs și fiindcă predau economia, intru la curs în anul întâi și le spun că, dacă au venit acolo strict pentru documentul ăsta, fac o investiție foarte proastă. Foarte proastă. Ei, părinții, trebuie să înțeleagă că nu-i deloc mai prejos decât un profesor sau decât un inginer un foarte bun sudor, o foarte bună croitoreasă, un foarte bun cizmar. Și că nu nea făcut Dumnezeu pe toți la fel și abilitățile practice nu-s la îndemâna oricui. Vă rog să mă credeți că eu mă simt uneori depășită de situație când e vorba de îndemânare și am mare respect, pentru oamenii care au posibilitatea să desfășoare activități cu manualitate, care înseamnă și inteligență, înseamnă și structuri tehnologice aprofundate. Din motive care țin de orientarea greșită a mentalităților, avem a ne bate cu o anumită rezistență de tipul acesta social. Și atunci, Ziua Meseriașului, în care meseriașul să se simtă mândru de el și de ce iese din mâna lui, și să fie necăjit că lucrul pe care l-a făcut nu este la înălțime. Să știți că am apucat să lucrez în '90, aveam deja 30 de ani. Stimați telespectatori, puteți face un calcul mai expeditiv. Da, deci am trăit în vremea dinainte de '89 suficient cât să știu că vedeam în jurul meu oameni care, dincolo de salarizarea care nu era nici atunci conform valorii fiecăruia, știți că au fost inechitați destul de mari în societatea aia care se dorea echitabilă și egalitaristă, aveau mândria, lucrului care a ieșit din mâna lor. S-a pierdut asta și va trebui să o punem la loc. Dacă vrem să avem viitor.

ML: S*unteți expert în economie, finanțe. Spuneți-ne, dacă se poate trăi dintr-o societate de consum fără să producă, fără să se dezvolte!*

ECH: Știți cum stăm noi acum? Întâi, pentru telespectatorii dumneavoastră, vreau să știe precis ce înseamnă aia să ai un buget cu deficit. Când ai buget cu deficit, înseamnă că mănânci consum pe datorie. Deficitul acela, suma care creează deficitul, este acoperită de altcineva. Știți în ce situație suntem noi acum? Împrumutăm cu dobânzi înrobitoare. Nu-ți dă nimeni, împrumuturi cu dobânzi mici când știe precis că banii cu pricina intră în consum. Mergem cu banii ăștia în străinătate și cumpărăm produse, atenție, nu pentru investiție, investiții, care ar însemna producție, consolidarea economică, salarii plătite, efect economic benefic multiplicat. Noi, practic, nu facem altceva decât consumăm. Cumpărăm produse de consum. Știți ce facem în condițiile astea, pe banii împrumutați cu dobânzi înrobitoare? Susținem economiile celorlalte state și distribuim în favoarea lor bunăstare pe două căi: prin dobânzile pe care le plătim și prin susținerea prin produsele pe care le cumpărăm. Balanța comercială românească este înfiorător de înclinată în sensul importurilor. Importăm că nu mai avem ce exporta. În momentul acesta investițiile publice sunt, practic, amputate cu totul. Deci am asistat la construit bugetul, sunt și în Comisia de buget, finanțe, nu doar președinte în Comisia de muncă. Am construit bugetul, și mi-am dat seama că suntem puși la zid, puși la zid acum și puși la zid pe termen lung. Păi cine să-ți vină când tu, într-un an de zile, în 2017, ai modificat de 261 de ori, de 261 de modificări la codul fiscal? Lipsa asta de predictibilitate îi face pe investitori autohtoni sau, mă rog, cei care au apucat să vină în România să

stea așa în expectativă, că nu mai știu ce mai urmează, și face pe investitorii care n-au apucat să facă pasul spre România să stea în expectativă, pentru că nu știu la ce se pot aștepta. Deci, investiții directe? Deloc. Fonduri europene? Fondurile europene sunt ca și cum nu ar exista. Și atunci, vedeți, niciun fel de element din asta care să împingă ferment, care să împingă lucrurile înainte. Inflație 5%. Păi dumneavoastră vă aduceți aminte din anii '90 când a început inflația înnebunitoare, de se dublau și se tripla prețurile într-o lună, de la o lună la alta? Putem ajunge în hiperinflație. Nici nu vreau să mă gândesc ce se întâmplă cu banii care s-au dat, s-au mărit niște salarii, pe bună dreptate, dar unele dintre ele s-au dat fără niciun fel de corelație cu ceea ce salariatul trebuie să dea în schimb. Asta seamănă cu o pomană și la pomană tot omul care este miluit se întreabă: „Dar de ce numai atât? Dar de ce celălalt primește mai mult?" S-au făcut niște ine-chitați înfiorătoare.

ML: ***Există liantul politic și ideologic care să unească și să potențeze forțele partidului? Cu alte cuvinte vom merge în anii ce vin pe calea liberală?***

ECH: Doamna Lupu, mai sunt specialist în economie, mă pricep puțin la organizare, dar cred că am făcut niște arabescuri foarte accentuate în ultimii 5 ani. Pe mine, cel puțin, m-a cam luat amețeala, așa cum n-aveam nici experiență politică, domnule, USL-ul, care a fost un proiect între noi liberali, cu stânga, a supărat foarte multă lume de dreapta, pe bună dreptate.

ML: ***Suntem în anul sărbătoririi Centenarului Marii Uniri. Surprinzător și paradoxal românii sunt mai dezbinați ca nicio-***

dată. Ce se poate face pentru a fi instaurată pacea și concordia națională?

Un mesaj pentru telespectatorii noștri.

ECH: O întrebare mult prea grea pentru mine. Ce se poate face la nivel național? Așadar, dragi prieteni, nu se știe când mai ajung prin Iași. O să încerc să mă întorc. Dar până atunci vă doresc să aveți suflet deschis, să fiți buni, să fiți sănătoși, să aveți succes și să dea bunul Dumnezeu să ne putem vedea mai ușor, să facem infrastructură și să putem trece între provincii române. În 100 de ani n-am fost în stare să facem lucrul acesta. Fiți buni, fiți onești, fiți drepți, fiți buni cu dumneavoastră și cu cei din jur și atunci vom putea să fim împreună într-o țară mare cu oameni frumoși, cum am văzut aici, la Iași, și cum sunt și la noi în Ardeal. Fiți buni, dragi ieșeni.

ML: ***Mulțumim pentru tot, timpul, dușmanul nostru nu ne lasă să continuăm, dar cu promisiunea că ne veți mai trece pragul casei, eu vă mulțumesc pentru onestitatea cu care ați tratat aici temele puse astăzi în dezbatere. Vă mulțumim și dumneavoastră, stimați telespectatori, până la o nouă întâlnire. Toate cele bune!***

ECH: La revedere!

Iași, 2018

BREVIAR:

Contextul întâlnirii la Iași

Interviul pornește de la Conferința zonală „Eficiența femeii în politică”, organizată de OFL Iași (PNL), unde invitatul – conf. univ. dr. Eleonora Carmen Hărău, senator și membru în comisii parlamentare importante (muncă/protecție socială; buget finanțe) – vine să discute, dincolo de agenda evenimentului, despre economie, educație și direcții de guvernare. Moderatorul subliniază profilul ei mixt: antreprenor (în mediul privat până în 2012), economist și cadru didactic universitar.

Prima impresie: Iașul între cultură și administrație

Invitata își declară afecțiunea pentru Iași, apreciind „densitatea” culturală și istorică a orașului, programul de vizite și atmosfera.

„Calea liberală”: eficiență, merit, concurență corectă

Întrebată ce ar însemna „Calea liberală” pentru economia României, senatoarea formulează o teză centrală: înainte de politici sociale solide, societatea trebuie „eficientizată” economic. Ea pledează pentru sprijinirea performerilor (firme și persoane), pentru reguli predictibile și pentru concurență onestă, insistând că fără producție și investiții nu există resurse reale pentru protecția socială.

Marea problemă: forța de muncă și ruptura învățământului profesional

Tema „Fii meseriaș” devine nucleu al dialogului. Invitata descrie criza de muncitori calificați ca o durere națională și explică, în logica factorilor de producție (capital + muncă), că România

a ajuns să piardă tocmai factorul pe care îl avea puternic: munca bine calificată. Identifică trei cauze majore:

- politici economice care n-au stimulat performanța și veniturile corecte;
- stoparea/fragilizarea învățământului profesional;
- „împingerea" unor categorii spre asistare socială și demotivare.

„Meseria – brățară de aur": schimbarea de mentalitate

Invitata insistă că problema este și culturală: s-a creat o „inflamare" a diplomei ca scop în sine, în timp ce meseria a fost subapreciată. Pledează pentru recâștigarea demnității lucrului bine făcut și pentru respectul față de profesii practice (sudor, croitoreasă, cizmar etc.), pe care le descrie ca necesitând inteligență, manualitate și disciplină.

Învățământ profesional vs. dual: cum funcționează mecanismul

Se explică diferența:

- **profesional** – organizat în școli/liceu;
- **dual** – implică direct agenții economici care formează practic elevii.

Sunt menționate bursele și stimulentele (contribuție din partea firmelor + sprijin de la stat) și ideea de a încuraja firmele inclusiv prin măsuri fiscale, pentru a investi în formarea viitoarei forțe de muncă. Invitata aduce exemplul Hunedoarei, unde a sprijinit înființarea de clase duale încă din primul mandat.

Economia pe deficit: „consum pe datorie” și impredictibilitate

Un segment consistent explică, pe înțelesul publicului, ce înseamnă deficitul bugetar: consum finanțat prin împrumuturi, cu dobânzi împovărătoare, care susține economiile altora (prin im-porturi și dobânzi), în loc să alimenteze investițiile. Invitata semnalează efecte în lanț: investiții publice diminuate, slaba atractivitate pentru investitori, instabilitate fiscală și riscuri de inflație, cu consecințe sociale și economice pe termen lung.

Final: Centenar, dezbinare și mesajul uman

La întrebarea despre pace și concordie națională, invitata admite dificultatea răspunsului, dar oferă un mesaj cald: bunătate, onestitate, sănătate, respect reciproc și dorința ca infrastructura să unească mai ușor provinciile. Încheie cu un apel la „oameni buni” – ca temei al unei societăți care să nu se prăbușească.

Ideea centrală a interviului

„Drumul spre normalitate” este definit ca o întoarcere la: **eficiență economică, respect pentru muncă și meserie, educație profesională solidă, reguli previzibile și moralitate publică** – toate văzute ca premise pentru coeziune socială și dezvoltare durabilă.

Iași, 2018

Eleonora Carmen
Hărău

UN ARHITECT AL IDENTITĂȚII CULTURALE

Invitat: prof. univ. dr. Simona Mihaela Modreanu, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” și directorul Editurii „Junimea”, Iași

Motto:

„Cultura devine vizibilă în lume prin traducere, dialog și asumare intelectuală.”

ML: ***Bună ziua, stimați telespectatori, bun găsit tuturor! La ediția de astăzi a emisiunii noastre, organizată și cu prilejul sărbătorii Zilei Limbii Române, avem un invitat cu totul special. Este vorba despre profesorul universitar doctor Simona Mihaela Modreanu de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“ din Iași, un eminent cărturar și erudit exeget al literaturii franceze și francofone, un neobosit diplomat cultural în ceea ce privește promovarea valorilor românești în lume.***

Absolventă a Facultății de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza“, cu un doctorat obținut la Paris despre scriitorul român Emil Cioran, afirmat în spațiul cultural francez ca la el acasă, invitata noastră de astăzi s-a consacrat ca profesor universitar de literatură franceză și francofonă, formând nume-

roase generații de studenți prin cursuri despre literatura contemporană, traductologie, diplomație culturală și studii interculturale.

Este totodată autoarea a numeroase cărți, tratate universitare și ediții critice despre mari scriitori, ca să nu mai vorbim de articolele și studiile publicate în reviste recunoscute pe plan național și internațional. De-a lungul timpului a adunat o bogată paletă de premii și distincții, dintre care menționăm Premiul Convorbiri Literare în 2005 și 2019, Premiul Național de Critică și Istorie Literară, 2008, Titlul de Cavaler al Ordinului Francez Palmes Académiques în anul 2013, Premiul Tudor Vianu în anul 2021, Premiul pentru Eseu în anul 2023, Premiul Lucian Blaga al Academiei Române în anul 2024 pentru ediția bilingvă monumentală Baudelaire, „Florile Răului" și multe altele.

Am schițat doar pe scurt drumul profesional al doamnei profesor universitar doctor Simona Modreanu, care deține și funcția de director al prestigioasei edituri Junimea din Iași. În schimb, vom afla mai multe detalii din dialogul pe care începem să-l derulăm.

Să-i spunem bun venit, la emisiunea dedicată sărbătoririi Zilei Limbii Române. Deja am emoții. După cum se știe, sărbătorim în fiecare an, la 31 august, Ziua Limbii Române, o inițiativă luată cu mulți ani în urmă de către cei de peste Prut, aducând și păstrând în actualitate zicerea inegalabilă a lui Alexei Mateevici: „Limba noastră e o comoară." Cât de bogată este această comoară și ce reprezintă pentru literatura și cultura română?

SM: Bună ziua și bine v-am găsit! Vă mulțumesc și eu din suflet pentru această invitație. E foarte straniu să auzi așa lucruri despre tine într-o anumită succesiune. Iar în ce privește limba română, da, ați pus o întrebare extrem de dificilă, de complexă, de fapt. Întreaga emisiune și multe altele-ar putea fi consacrată.

L-ați citat pe Mateevici, sunt mulți scriitori de la, nu știu, Mircea Eliade încoace, să zicem, ca să nu mergem mai departe în timp și pentru că ați vorbit în trecere și despre Cioran, el are o formulare foarte ingenioasă, plastică și ușor deranjantă, dar foarte adevărată asupra limbii române, pe care, după ce s-a instalat în Franța, a refuzat să o mai scrie și chiar să o mai practice în afara celor câțiva prieteni intimi, dar spunea, mărturisea că îi este adesea dor de această limbă care e „un amestec de soare și bălegar“ și dor de urâțenia ei nostalgică și de neîngrădirea limbii române. Practic, pentru că, într-adevăr, e o limbă în care limitele sunt mult mai puțin conștiente și mult mai puțin vizibile decât în alte limbi riguros gramaticale, înregimentate cumva, canonizate, cum ar fi limba franceză, unde dicționarul Academiei e cel care de sute bune de ani spune ce se poate și ce nu se poate rosti în limba franceză și cu mare greutate sunt acceptate neologisme sau construcții mai neobișnuite. Or, în limba română am constatat dintotdeauna o mult mai mare permisivitate.

Poate e o formă de laxism, poate și pentru că suntem într-o zonă în care influențele au fost multiple și dinspre Orient, pe filiera balcanică, și din zona slavă. De altfel, foarte multă lume se întreabă și mă întreabă, pe unde mai ajung pe la colocvii în străinătate: „Cum de e limba română singura limbă latină în această mare slavă?“ Am căutat prin foarte multe tratate de lingvistică și cărțile specialiștilor, nu există practic o explicație filo-

logică, să-i spunem așa. Sunt foarte multe explicații conjuncturale, sunt mulți factori determinanți geopolitico-socio-culturali, dar nu există practic o explicație în sine pentru rezistența acestei limbi romane într-un spațiu de cu totul o altă factură.

Deci, iată, o limbă extrem de bogată! Și mai e Virgil Tănase, pentru că tot am adus aici să vă arătăm ultimul, din păcate, roman al lui Virgil Tănase, care s-a stins acum circa o lună, și care spunea foarte frumos, într-un dialog pe care l-am avut cu mai mulți ani în urmă, că limba română a fost creată de păstori și călugări. Și iarăși mi se pare o formulă cuprinzătoare, pentru că strânge în ea tot ce înseamnă, până la urmă, înțelepciunea și viețuirea unei limbi, pentru că nicio limbă din lumea asta nu e doar un instrument de comunicare, ci e, în primul rând, o tezaurizare a viețuirii, a traversării istoriei, cu toate încercările ei, a poporului respectiv. Deci, iată, pentru el, păstorii și călugării ar fi cele două instanțe, cei doi piloni determinanți structural pe care s-a construit limba română.

E minunat, acum revenind și la întrebarea dumneavoastră, că există o sărbătoare a limbii române. Dar aș introduce și un mic bemol, cu permisiunea dumneavoastră. Aș vedea mult mai profitabilă, o Zi a Limbii Române, dacă e să fie, nu sunt multe în alte limbi, de fapt, pe lumea asta. Nu e rău că există. Dar eu știu considerentele istorico-politice care au dus la alegerea zilei de 31 august. Personal, aș duce-o înspre septembrie-octombrie și n-aș face-o o sărbătoare de discursuri și jerbe florale, și aș duce-o în școli, în amfiteatrele universitare. Aș face, împreună cu elevi, cu studenți, cu scriitori, dictări, dacă vreți, discuții pe text chiar aplicat despre limba română din veacul al XVII-lea și până as-

tăzi, ca într-adevăr să se simtă suculența și prospețimea istorică, dar totuși foarte vie și actuală a acestei limbi.

Pentru că dacă o păstrăm doar în spații din acestea bine și frumos ambalate floral și cu discursuri zornăitoare, mă tem că eficienta este minimă și o spun pentru că sunteți oameni de televiziune și de cultură. Știți foarte bine că de câte ori dăm drumul la orice canal de televiziune sau la radio, nu trece mult timp până nu ți se încrețesc urechile și nu ți se strepezesc dinții ascultând, chiar în emisiuni sau de la persoane de la care nu te-ai aștepta, o limbă română stâlcită, deficitară, plină de neologisme prost asimilate și de găunoșenii de diverse maniere.

ML: ***Să ne rugăm să depășim, să nu avem scăpări și noi în emisiunea de astăzi.***

SM: Mă rog, scăpările sunt una, dar din păcate, în cea mai mare măsură, ele sunt de acum rezultatele unor carențe educaționale. Și atunci, dacă vorbim despre limba română, cred că ar trebui să o ducem și să o promovăm și să o cultivăm acolo unde este ea.

ML: ***Introdusă în curricula școlară și universitară, și în dezbateri de cunoaștere a limbii române, concursuri, dictări, activități extra curriculare despre acest lucru, cred că ar veni în ajutorul tinerilor.***

SM: Pentru că acum ei sunt încă în vacanță, cu siguranță nu se uită nici un tânăr, sau aproape, nici unul la acest gen de emisiuni și nici nu ascultă discursurile frumoase care vor fi rostite în parcuri și pe lângă statui, și e păcat, fiindcă, în primul rând, lor și pentru ei e importantă această zi.

ML: ***V-ați îndreptat încă de la începuturile carierei profesionale spre limba franceză și francofonie, pe care ați făcut-o cunoscută de la catedră numeroaselor promoții de studenți, prin exigențe critice și restituiri de mare succes, pentru care ați fost distinsă cu premii și recunoașteri de înalt prestigiu. Înțeleg că în tot acest răstimp ați purtat mereu în suflet diamantele nepieritoare ale limbii literare române. Ce poate transmite o cultură tânără, așa ca a noastră, în spațiul de necuprins al spiritului francez și al francofoniei?***

SM: Da, limba franceză e o veche pasiune, într-adevăr, din copilărie. Dar să știți că practicarea, chiar la un oarecare nivel de profesionism, să spunem, a unei anumite limbi nu te desprinde de limba maternă, dar poate chiar dimpotrivă. Și mai ales pentru că m-am ocupat și mă ocup, printre altele, și de traducere, deci inevitabil am mereu în oglindă cu cel puțin două limbi.

Dimpotrivă, aș spune că oarecare distanțare sau trecerea prin altă limbă te face să te întorci mai întâi la cea maternă. Că și Matei Vișniec spunea lucrul ăsta la un moment dat, că de când scrie în limba franceză, i se pare mult mai bogată și mai interesantă limba română. Într-adevăr, atunci când nu vorbești decât limba ta maternă, nu ai o distanță critică, nu ai acea privire surplombată asupra structurii, asupra vocabularului, le iei pe toate ca fiind un dat natural și nu faci decât să le folosești în diverse circumstanțe. Dar când treci prin exercițiul unei alte limbi, atunci limba ta arată cu totul altfel și pare mult mai bogată, mai savuroasă, într-adevăr. Îi descoperi niște registre, mai ales atunci când ești și silit să o faci prin traducere, anumite stratificări lexicale, anumite subtilități la care poate nu te-ai fi gândit sau pe care

poate nu le-ai fi practicat în mod firesc, natural. Deci e foarte importantă trecerea asta.

Pe de altă parte, n-aș spune că limba română e o limbă tânără. Ea e foarte veche. Sigur, în structurile și în forma ei actuală e destul de tânără. Dar tot ceea ce a acumulat, cum spuneam și anterior, toate veacurile, mileniile astea care vin din spate, chiar dacă inițial au fost verbalizate în alte forme sau scrise până la un punct în alte alfabete, ele au adunat acolo o cunoaștere care s-a transmis în limba română literară și care, deși e o limbă, eu n-aș merge pe împărțirea asta, „culturi majore, culturi minore, limbi majore, limbi minore", sigur, e făcută de unii exegeți, există argumente într-un sens și altul, dar limba aceasta, chiar printr-un alt vehicul, și cultura pe care o poartă – pentru că limba e purtătoarea culturii – a ajuns destul de devreme în conștiința internațională, cel puțin începând cu veacul al XIX-lea, ca să spunem așa.

Și chiar nu demult am găsit pe niște site-uri, niște anticariate, din Franța chiar, o antologie de niște lucruri care s-au pierdut la noi, nu se mai cunosc. Antologii ale literaturii române, acum 100 de ani și mai bine, realizate de Nicolae Iorga, realizate și de alți mari scriitori, personalități istorice ale epocii respective, în limba franceză, cu traduceri, cu prezentări de autor, cu balade și cântece populare, de la Ienăchiță Văcărescu încoace, traduceri substanțiale, foarte bune, prin care, iată, era adusă în față și în conștiința unui public cititor occidental, într-o vreme în care, adevărat, limba franceză era încă limba internațională de cultură și, cum bine știm și la noi în țară, era practicată de aristocrație, boierii, la ei acasă, amintiți de „La Medeleni" și altele, vorbeau în limba franceză.

Deci iată că s-au făcut multe lucruri, nu mai zic de Anna de Noailles, Marta Bibescu, Elena Văcărescu și alte mari figuri, le-am zice azi, ale diasporei, dar nu erau considerați diaspora, pentru că pe vremea aceea, chiar aș spune mai mult decât astăzi, când suntem într-o uniune politico-economică europeană, circulau valorile mult mai repede și mai ușor. Deci, scriitorii români, trăitori în Franța sau în România sau în Elveția sau în altă parte, dar publicați în Franța, erau integrați unei culturi europene. Și asta mi se pare foarte important.

V-am adus și cred că acolo este un volum din Mihai Eminescu, poezii traduse în limba portugheză de Victor Buiescu în anii '50. Deci, un filolog român, un cărturar român, trăitor în Portugalia, cu o prefață de Mircea Eliade, care în anii aceia era un reprezentant al diplomației culturale românești din Portugalia, la Lisabona, care face și o paralelă între Eminescu și Camoes. Și despre care vorbește în prefață Dinu Flămând, un alt poet român, dar reprezentant de seamă al diasporei actuale, care practică și scrie în toate limbile romanice, și care povestește că atunci când a ajuns el prima dată în Portugalia, prietenul lui, marele poet Lobo Antunes, i-a vorbit despre Eminescu. El cunoștea deja și cita versuri întregi din această ediție a lui Victor Buiescu de 47 de poeme de Eminescu traduse în limba portugheză. Iarăși, lucrul despre care prea puțin se știe și se vorbește la noi. Noi suntem o cultură mai cunoscută în afară decât ne imaginăm.

ML: ***Noi trebuie să vă invităm mai des să mai veniți cu asemenea aduceri aminte pentru unii sau pentru alții.***

SM: Păi tot a fost acea întâlnire cu diaspora recentă chiar în această lună, la începutul lunii și e foarte important să știm că

am existat în conștiința publică și existăm de mult mai mult timp decât ne place sau decât știm sau decât vrem să ne amintim.

ML: ***Din lungul șir de cărți, tratate universitare, al edițiilor critice și traducerilor, l-am reținut pe cel al volumului intitulat „Lecturi fluide". A apărut în 2018 la editura Junimea. Ce înseamnă lecturi fluide? Ce semnificație au aceste lecturi pentru evoluția limbii și mai ales pentru starea ei din zilele noastre? O avem cumva aici?***

SM: Nu, n-am adus din cărțile mele, nu. Ce să vă spun? Nu știu de ce se numește „Lecturi fluide". Din 4 în 4 ani, de câțiva ani buni, cred că din 2006, se adună o sumă de studii, de texte, de eseuri mai lungi sau mai scurte, de cronici literare, mai ales că de foarte mult timp am și în revista „Convorbiri Literare" o cronică, o rubrică permanentă despre actualitatea franceză, dar și alte studii universitare. Se adună și la patru ani le public în seria de lecturi. Primele s-au numit „nomade", după aceea au venit „sedentare", pe urmă cred că au fost „fluide", „infidele" și „lu-dice". Cele mai recente nu știu cum se vor numi, cele de anul viitor, se împlinesc iarăși patru ani, va trebui.

Dar cred că fluiditatea e cumva definitorie pentru ceea ce fac, să spunem, sigur, la nivelul meu, cu toată modestia, ca observator mai mult al fenomenului literar și francez, francofon și românesc și nu numai. Și e, într-adevăr, o fluiditate, o trecere de la un gen la altul, de la un cadru la altul. Iată acum, de câțiva ani, mă interesează foarte mult cum se produce ruptura asta, pentru că e până la urmă o ruptură, o schimbare de paradigmă în mentalitatea și a cititorului și a scriitorului, de când a apărut spațiul virtual, unde se scrie și se dezvoltă o literatură extraordinar de

bogată, mult mai puțin la noi. La noi, încă în cea mai mare măsură, e cartea de hârtie și eu o prefer, recunosc, fiindcă o carte, dacă nu o simt, dacă nu o pipăi, dacă nu o miros, nu mi se pare că e deplină.

Dar în alte părți s-a instituit deja această altă formă de creație, am putea spune. Pentru că sunt multe site-uri și bloguri în care cititorii, comentatorii coautorează cărțile. Deci intră într-un dialog adesea fertil, conflictual, chiar de la un punct încolo, cum s-a întâmplat cu autoarea celebrului Harry Potter, cu foarte multe discuții și dispute care s-au petrecut pe fandomul potterian, unde cititorii se simt tot mai implicați. Și forma asta virtuală, care creează până la urmă o falsă familiaritate și cu celălalt și cu textul, e puțin superficială, dar în același timp îi dă cititorului o mai mare libertate și cumva o autoritate pe care și-o arogă – aici eu aș lua o distanță semnificativă – dar nu mai există o autoritate de intervenție asupra textului, chiar atunci când nu-i convine, de dezvoltare diferită a finalului sau unor personaje, fie în conformitate cu noua dictatură a corectitudinii politice și a minorităților, fie cu alte sisteme de valori, încât a devenit o lume mult mai pestriță și mai complexă, ciudată pe alocuri, literaturi dezvoltate în spațiul virtual, de care noi suntem încă în bună măsură prezervați, ca să spun așa, dar pe care nu o mai putem ignora.

Chiar zilele trecute am avut un dialog foarte interesant cu un prieten care e și scriitor și informatician și care mi-a trimis îngrozit niște eșantioane de scriere, parțial fragmente scrise de el și parțial, cu tematica respectivă, cerute inteligenței artificiale. Și am spus sincer, 90% din ele, alea scrise de inteligență artificială sună mult mai bine decât ale tale. Deci ceea ce e îngrozitor, pentru că noi alimentăm aceste motoare – nu știu cum să

le spun – acești parteneri virtuali de existență de acum ai inteligenței artificiale, cu mii și sute de mii de cărți și de informații din toate timpurile pe care le prelucrează și sunt tot mai performante. Și ceea ce redau, mă tem că ne face în bună măsură caduci. Deci noi, comentatorii, scriitorii, chiar și doctorii și multe alte meserii, nu vreau să vă îngrozesc acum telespectatorii, dar suntem în bună măsură pe cale de dispariție. Eu cred că se poate coexista cu această formă de existență paralelă.

ML: ***Eu sunt optimistă. Pică odată curentul, pică toate sistemele astea. Ce ne facem? Renunțăm la biblioteci? Am văzut că deja au început să arunce cărțile, să nu-i mai intereseze că avem literatură online. În școli se lucrează online, elevii acum nu mai vor.***

SM Nu se pierde nimic definitiv. Totul se strânge, se depozitează undeva.

ML: ***Se fac lecții online, dar avem și situații când în unele școli profesorii nu prea știu să lucreze cu copiii și atunci ce facem? Renunțăm la carte?***

SM: Nu. Va fi încă o vreme de coexistență, cred, a celor două sisteme, dar în mai mare măsură, să spunem așa, în țările mai puțin dezvoltate sau în zonele mai puțin dezvoltate din anumite țări. Pentru că, în rest, da, câștigă tot mai mult teren această formă hibridă de predare, ba chiar experimente cum se fac deja în țările nordice, în Statele Unite și în alte părți, de înlocuire a profesorilor, fie cu roboți umanoizi, fie cu diverse programe online. Ceea ce, într-adevăr, e înspăimântător pentru rasa umană, pentru că ne creăm singuri instrumentele propriei dispariții, până la un punct.

Și inclusiv în materie de creativitate, ceea ce mulți refuzau să creadă până de foarte curând. Am asistat la nenumărate discuții și dezbateri unde se spunea: „nu există: intuiția, imaginația, inteligența umană nu vor fi niciodată înlocuite". Vă asigur că pot fi înlocuite deja foarte ușor și cu mare succes. Sigur că există diferențe și sper că aceste diferențe să se perpetueze și să rămână în favoarea rasei umane.

ML: ***Să revenim. V-ați ocupat, printre altele, în exegezele literare de mari scriitori români, mai ales de cei care aparțin culturii și literaturii franceze, precum Emil Cioran, Eugène Ionesco, Virgil Tănase – ați adus o lucrare – dar și de cei de expresie pur românească. Sub ce zodie estetică se află astăzi literatura română contemporană, având în vedere că Parisul și Franța nu mai strălucesc ca altădată?***

SM: Da, e adevărat. Parisul nu mai dă ora exactă a culturii mondiale de câteva zeci de ani, am putea spune, deși, bineînțeles, au rămas foarte multe puncte nodale în Paris în continuare. De n-ar fi decât marile premii literare, spre exemplu, care sunt o instituție franceză autentică și tipic franțuzească. E singura țară din lume care oferă anual peste 2.000 de premii literare. Bun, sigur că nu au toate aceeași importanță, aceeași valoare, dar sunt cele câteva – Premiul Goncourt, spre exemplu, sau premiul Academiei Franceze – care consacră automat scriitori. Deci e totuși o țară în care literatura, ceea ce se numește astăzi industriile culturale, și literatura, sunt încă un produs de export de primă mână, care aduce bani și profit în țară.

Sigur, m-au interesat foarte mult scriitorii români de origine română care au plecat și sunt astăzi adoptați și integrați în siste-

mul de valori francez. Și în franceză, mai sunt și prin lumea hispanofobă și prin alte zone. Dar asta este, până la urmă, tot o problemă a noastră. M-ați întrebat sub ce zodie mai funcționează literatura română. Literatura română funcționează bine și multiplu, dar haotic, aș spune. Pentru că sunt anumite curente, anumite personalități unice și anumite curente care încearcă să preia din trendurile sau ce par a fi trenduri internaționale și să se conformeze. Mai sunt alții care nu vor să fie integrați în niciunul din acestea, care sunt scriitori de mare valoare, dar mai puțin cunoscuți și valorizați pentru că nu exiști în conștiința altora dacă nu ești propulsat de un sistem de traducere. Asta e o realitate.

Limba română nu se vorbește decât în România, în Republica Moldova, parțial, și pe aici, pe acolo, în comunitățile acestea diasporice, unde avem mulți români. Dar la nivel de limbă de cultură, ea nu există ca transportator de cultură. Și atunci trebuie să treacă, trebuie să fie mediată cultura română printr-o altă limbă. Deci sistemul de traducere este extrem de important ca să fim cunoscuți în străinătate. S-au făcut niște programe, nu pot spune că nu s-a făcut nimic, au existat, dar și din lipsă de fonduri și din alte considerente, probabil, sunt focalizate pe anumiți autori. Aceștia sunt promovați, poate pe undeva în exces, pe când ceilalți nu.

Și mai avem o problemă majoră aici cu canonul. Ce se predă în manualele de literatură română? Ce se mai predă în școli? Nu putem rămâne, nu știu, la „Trecea o moară pe Siret“, dacă vreți, sau alte cărți și autori care au structurat și au clădit literatura română, dar care nu le mai vorbesc tinerilor din ziua de azi și, în schimb, nu îi încorporezi nici pe Cioran, nici pe Ionesco, sau poate așa într-o rubricuță acolo, într-un chenar pe undeva, Eliade

și el pare dificil, mai ales că nu știi dacă e istoric al religiilor, scriitor, nu prea știi unde să-l încadrezi, Virgil Tănase e un cvasinecunoscut, deși este unul dintre cei mai mari prozatori contemporani români. Fără nicio rezervă afirm acest lucru și nu-l spun numai eu. Cum să ajungă tinerii la această literatură care există, pe care în alte țări o vedem în tratate, care se predă la universități și la noi nu? Deci aici e un hiatus, e o fractură care ar trebui astupată, poate.

ML: ***De aceea și profesorii strigă, mai trebuie modificări!***

SM: Modificări de substanță. Da.

ML: ***Absolut. Sunteți recunoscută și pe bună dreptate ca un adevărat ambasador al culturii și literaturii române în lume. Ați fost ani la rând director al Școlii de Vară de Limbă și Civilizație Română a Universității „Alexandru Ioan Cuza", dar și organizator principal al colocviului internațional anual „Zilele Francofoniei". Cum este receptată spiritualitatea românească dincolo de fruntariile țării, ce spun cei care intră în legătură cu valorile noastre?***

SM: Cred că am răspuns la întrebările acestea anterior. Da, m-am ocupat ani de zile și de cursurile internaționale de vară și de Zilele Francofoniei. Bun, la Zilele Francofoniei, în general, se discută în jurul literaturii, limbii, a didacticii limbii franceze. Sigur că există deseori și raportări la literatura română.

În ce privește cursurile internaționale de vară, iată și aici am constatat o mică scădere în ultimii ani, pentru că de la trei săptămâni, cât durau inițial – ele intitulându-se de fapt cursuri de literatură și de limbă și civilizație română – acum s-au redus la două săptămâni, sunt mult mai puține conferințe. Inițial făceam zilnic

conferințe și invitam profesori din toate domeniile, chiar de la informatică până la istorie, geografie, literatură, bineînțeles, limbă, pentru ca acești cursanți care vin, într-adevăr, din toate colțurile lumii, să aibă o imagine despre o cultură și o civilizație pe care o cunosc foarte puțin. Și erau extraordinar de utile aceste conferințe. Astăzi este extrem de limitat numărul lor, sunt doar câteva. Cursurile se țin doar în două săptămâni și sunt axate pe limbă, pentru că ei primesc un anumit număr de credite. Desigur, e foarte important. Fără limbă nu ai acces la cultura și literatura română direct.

Dar am constatat chiar anul ăsta, pentru că am avut o conferință la cursurile de vară, la sfârșitul conferinței m-au reținut câțiva – un profesor japonez, unul portughez, unul spaniol – și mi-au pus o mulțime de întrebări. Titlul era „Dimensiunea românească a ființei", pornind de la un celebru studiu al lui Mircea Vulcănescu. Foarte interesați de deschiderile produse prin aceste câteva noțiuni fundamentale despre literatura, filozofia, gândirea tradițională românească, cosmogonia românească, care e foarte interesantă, pentru că e mai mult decât dualistă. Și înainte de a deveni creștină, a avut niște influențe extraordinare, e de o bogăție copleșitoare aproape. Lucruri care sunt prea puțin transmise și cunoscute, dar care, iată, au un impact major, pentru că până la un punct sau de la un punct încolo, mai exact, acești oameni care vin din culturi majore – ca să revin la o împărțire pe care nu o agreez, altfel – simt că în propria lor cultură există de acum înainte niște bariere, niște opreliști pe care ei nu le mai pot depăși, în care se simt închistați, încorsetați. Ori o cultură și o limbă mult mai liberă, mai libertină chiar, i-aș spune, cum e

limba română, le oferă deschideri suplimentare și nu doar lingvistice, ci și de gândire.

ML: ***Pe firul ideilor spuse mai înainte, aș vrea să aducem în discuție ceea ce dumneavoastră numiți diplomație culturală. De-a lungul timpului au fost create instituții care să slujească acest scop. Dumneavoastră chiar ați condus o asemenea instituție, este vorba de Centrul Cultural de la Paris. În alte capitale, astfel de instituții s-au desființat. Cât de eficientă este activitatea diplomatică pe această zonă de cultură și civilizație? Ce valori transmitem și mai ales cum o facem? Ați mai spus, dar pentru telespectatorii noștri e bine să punctați câteva lucruri.***

SM: E o chestiune destul de dureroasă această diplomație culturală, care este esențială, recunoscută ca soft power. Toate marile culturi, toate țările importante din lumea aceasta, cel puțin în ultimele două, trei decenii, acordă o importanță majoră acestei soft power, diplomației culturale, care e transfrontalieră, care poate trece dincolo de orice considerente geografice, politice, istorice de moment, tocmai pentru că una din marile avantaje, ca să spunem așa, ale culturii este aceea de a putea depăși aceste restricționări omenești.

Există într-adevăr un Institut Cultural Român, așa se numește acum. Personal, aș spune din experiența pe care am avut-o și la Paris în acei ani din anii 2000, cât am fost, cât am condus acest institut și ulterior din ceea ce am văzut, am știut, a existat o scurtă perioadă de aur, i-aș spune, sub conducerea domnului Horia Roman Patapievici, care a avut într-adevăr o viziune și care a știut să atragă fonduri și a investit foarte mult în imaginea Româ-

niei în lume, în ce are ea mai valoros și substanțial. Dar înainte și după, inițiativele au fost și sunt, mai curând, individuale. Și asta spuneam și în cadrul întâlnirii cu diaspora. Din păcate, timpul a fost foarte scurt atunci, dar cred că e o temă care ar trebui reluată și dezbătută.

Iată, vă dau un singur exemplu. În deschiderea acelei întâlniri, am aflat de la ambasadoarea noastră în Egipt că în luna ianuarie a anului viitor, România va fi invitată de onoare la Târgul Internațional de Carte de la Cairo, care e cel mai important târg din Africa. Atunci am aflat. Deci nu există, nu a existat o informare. Sigur, am început imediat, am deschis niște antene și vom avea, poate discutăm pe final, și noi o prezență acolo. Sau, câteva zile de vacanță în Italia, printr-o prietenă profesoară universitară, am aflat că acum, în octombrie, România e invitată de onoare, tot așa, la un târg internațional de carte de la Pisa. Noi aflăm întâmplător de aceste lucruri sau există o strategie, poate, acolo, la vârful Institutului Cultural Român, dar care, în mod limpede, este restrictivă și, cu siguranță, subiectivă. Sigur, fonduri sunt puține, asta ni se spune mereu, dar cu inițiative individuale, cu ajutorul unor oameni din diaspora culturală din țările respective, cu ajutorul unor fonduri care se pot strânge și acolo sau altfel, România poate fi mult mai prezentă și poate susține de jos în sus institutele culturale din țările unde încă mai există. Pentru că de sus în jos vin foarte puține inițiative.

ML: ***Ați amintit din nou de evenimentul organizat de Primăria Municipiului Iași, „Diaspora, Interferențe Culturale și Educație", care face parte dintr-un program mai amplu, „Sărbătoarea Diasporei: Iașul este Acasă". Acest eveniment de ținută a avut o participare de elită și de data aceasta. Cum apre-***

ciați un asemenea demers și ce ecou trebuie să aibă el în lumea celor plecați de acasă?

SM: Apreciez foarte mult acest demers, dar ecoul este aproape nul. Îl apreciez ca idee. În ceea ce privește componentele concrete și organizaționale, cred că ar trebui să se desfășoare pe cel puțin o săptămână, două, în fiecare an, pentru că sunt atâtea compartimente. Deci simplul fapt că noi vorbim de diasporă și ne referim la români cu foarte diferite necesități și interese din țările acestea, chiar din Franța tradițională, nu mai zic de Italia, Spania contemporană sau alte țări, diaspora e fragmentată. Ar trebui fiecare dintre principalele segmente ale acestei diaspore să fie luată în considerare, să fie invitați cei mai reprezentativi pentru fiecare fracțiune și să existe o comunicare pe multiple planuri, și cultural, și economic, și social, de integrare și cunoaștere reciprocă.

Pentru că noi știm foarte puțin despre diasporă, în afară de relații personale. Diaspora știe foarte puțin despre noi. Există deja, dacă vreți, ceea ce mă preocupă acum la nivel de literatură și editare în ce numim în diaspora, foarte multe figuri de mare substanță culturală și literară, care sunt aproape necunoscute sau total necunoscute la noi în țară și invers. Și, revenind la canonul de care pomeneam, de ce nu se introduce în canonul manualelor școlare și o secțiune „diaspora“? Să existe și aici o selecție de valori. Da, pentru că sunt foarte multe voci de acolo care vorbesc. Deci dacă doar ne întâlnim, festivist, foarte interesant, a fost o zi întreagă, am stat de la început până la sfârșit, foarte interesant, dar am plecat cu o enormă frustrare, pentru că a fost foarte scurt și imprecis și va rămâne ecoul la nivel individual și de relații personale.

ML: ***Timpul ne presează, dar nu pot încheia fără să vorbim și despre un alt aspect al muncii dumneavoastră, pe lângă activitatea de profesor universitar, de critic și istoric-literar, de traducător. Acum sunteți din nou director al editurii Junimea Iași, cu un ambițios program managerial care se axează, cum vă place să spuneți, pe continuitate, dar și pe diversitate și deschidere spre spațiul internațional. Vorbiți-ne pe scurt de acest proiect editorial.***

SM: Da, e un proiect editorial de continuitate, într-adevăr. Înaintea mea a fost director bine-cunoscutul poet și om de cultură Lucian Vasiliu, cu care, de fapt, am colaborat mulți ani înainte de a ajunge director. Și am preluat de la domnia sa, sigur, și pe filiera orientării inițiale a editurii Junimea către literatură, istorie și critică literară românească, și pe care dânsul a deschis-o foarte mult și spre ceea ce numește el „România de Est", deci Republica Moldova, frații de peste Prut, care sunt, astăzi aș putea spune, reprezintă aproape o cincime din producția editorială a editurii Junimea, ceea ce e foarte mult și, după știința mea, nicio altă editură din țară nu mai publică atât de multe cărți ale acestei – nu i-aș spune diaspore, pentru că Republica Moldova are totuși alt statut.

Dar, pentru că vin dintr-o zonă și pentru că am studiat limbi străine, mă interesează și traducerile. Am considerat că e necesar să avem și această deschidere și racordare la literatură, la curentele de gândire internaționale, și am deschis astfel o serie – am adus și o mostră aici – în seria „Cuvinte Migratoare", o serie de traduceri bilingve: română-spaniolă, română-italiană, română-portugheză, tocmai pentru că de 2 ani de zile, împreună cu institutele culturale din aceste țări, de la anul vom intra mai seri-

os în legătură și cu cel din Franța, pentru că avem în pregătire o serie de volume bilingve română-franceză, dar și pe zona arabă, pentru că am luat deja legătura cu o serie de intelectuali franco-arabi de înaltă ținută și vom participa la acel târg de la Cairo cu traduceri trilingve română-franceză-arabă. Iată, Matei Vișniec va fi poate primul autor inclus în această colecție, cu poezie și piese de teatru.

Deci, dacă avem în vedere aceste câteva spații – zona din Republica Moldova, dar și cea franceză, italiană, spaniolă și arabă – cred că putem considera că editura Junimea, prin scriitorii români traduși, dar și prin scriitorii din acele spații culturale traduși în limba română, poate într-adevăr să se articuleze, să fie conectată cu acest spațiu internațional al literaturii și al culturii.

ML: ***Mă bucur că ați ilustrat emisiunea noastră cu câteva dintre cele mai recente lucrări. Dacă totuși doriți să mai adăugați ceva despre cărțile pe care le-ați adus astăzi pentru telespectatorii noștri!***

SM: Doar să menționez despre cele câteva traduceri bilingve, despre Eminescu în portugheză, am pomenit. Iată, am adus și o foarte proaspătă carte a lui Arcadie Suceveanu din Republica Moldova, pentru că în curând vom participa la Bookfest Chișinău, unde avem peste 20 de lansări cu autori moldoveni. Și aș mai menționa doar cele mai proaspete 3 volume din colecția Fagnona a editurii Junimea, care a fost și a rămas eminesciană. Și iată, avem trei noi volume semnate de eminescologi foarte cunoscuți ca Ana Georgescu, Iosif Cheie Pandea sau Ioan Țicalo. În rest, vă invităm să ne descoperiți la sediu și pe site-ul editurii.

ML: ***Pentru că suntem nevoiți să punem punct acestui admirabil dialog, eu vă mulțumesc că ați onorat invitația noastră și ați lansat idei cu mare deschidere românească spre lume. Mulțumim și dumneavoastră, celor de acasă, până la o nouă întâlnire toate cele bune!***

SM: Mulțumesc și eu!

Iași, 2025

BREVIAR:

In emisiunea ce are ca invitat prof.univ.dr. **Simona Modreanu**, specialistă recunoscută în literatura franceză și francofonă, diplomat cultural și director al Editurii „Junimea" Iași, dialogul se axează pe semnificația Zilei Limbii Române, bogăția și provocările limbii și culturii române în context național și internațional, impactul digitalizării asupra literaturii, diplomația culturală și rolul editurii în promovarea valorilor românești.

1. **Prezentarea Invitatei:**

- **Identitate:** Profesor universitar la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, eminent cărturar, erudit exeget al literaturii franceze și francofone, neobosit diplomat cultural în promovarea valorilor românești.

- **Educație:** Absolventă a Facultății de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza", doctorat obținut la Paris pe opera lui Emil Cioran.

- **Activitate academică:** Profesor de literatură franceză și francofonă, formând generații de studenți prin cursuri de literatură contemporană, traductologie, diplomație culturală și studii interculturale.

- **Publicații și premii:** Autoare a numeroase cărți, tratate universitare, ediții critice și studii publicate național și internațional. A primit multiple premii și distincții, inclusiv Premiul Convorbiri Literare (2005, 2019), Premiul Național de Critică și Istorie Literară (2008), Titlul de Cavaler al Ordinului „Les Palmes Académiques" (2013), Premiul „Tudor Vianu" (2021), Premiul pentru Eseu (2023), Premiul „Lucian Blaga" al Academiei

Române (2024 pentru ediția bilingvă a „Florilor Răului" de Baudelaire).

- **Poziție actuală:** Director al Editurii „Junimea" din Iași.

2. Ziua Limbii Române (31 august): o comoară și oportunități de promovare

- **Bogăția limbii:**
  - Inspirată de zicerea lui Alexei Mateevici („Limba noastră e o comoară"), Simona Modreanu subliniază complexitatea și profunzimea limbii române.
  - **Perspectiva lui Cioran:** Limba română este un „amestec de soare și bălegar", cu o „urâțenie nostalgică și neîngrădire", mult mai permisivă și mai puțin „canonizată" decât franceza, unde Academia reglementează riguros vocabularul.
  - **Influențe diverse:** Româna, fiind singura limbă latină într-o „mare slavă", a absorbit influențe din Orient (balcanice) și din zona slavă, păstrându-și totodată rezistența latină printr-o explicație nu strict filologică, ci mai degrabă conjuncturală, geopolitică și socioculturală.
  - **Perspectiva lui Virgil Tănase:** Limba română a fost creată de „păstori și călugări", acumulând înțelepciunea și istoria poporului, nu doar un instrument de comunicare, ci un tezaur de viețuire.
- **Critica modului de sărbătorire:**
  - Ziua Limbii Române ar trebui să fie mai activă și mai

pragmatică, mutată în școli și universități (septembrie-octombrie).

- Propune organizarea de dictări, discuții aplicate despre textele românești din secolul al XVII-lea până astăzi, pentru a releva „suculența și prospețimea istorică" a limbii.
- Subliniază ineficiența actuală a festivităților bazate pe „discursuri zornăitoare" și „jerbe florale", contrastând cu starea precară a limbii române vorbite public (stâlcită, plină de neologisme prost asimilate).

3. Limba Română în contextul francofoniei și al culturii internaționale

- **Relația cu limba franceză:** Practicarea limbii franceze (și traducerea) aprofundează înțelegerea și aprecierea limbii materne, oferind o „distanță critică" și o „privire surplombată" asupra structurii și vocabularului românesc.
- **Vechimea culturii românești:** Respinge eticheta de „cultură tânără", argumentând că româna a acumulat cunoștințe de-a lungul mileniilor, chiar dacă în forme și alfabete diferite.
- **Impactul internațional al culturii române:**
  - Cultura română a ajuns devreme în conștiința internațională (începând cu secolul al XIX-lea), prin antologii traduse în franceză (Nicolae Iorga) și prin personalități ca Ana de Noailles, Martha Bibescu, Elena Văcărescu.
  - Valori românești au circulat rapid și ușor în Europa, integrând scriitorii români într-o cultură europeană.

- Exemplu: Poeziile lui Mihai Eminescu traduse în portugheză în anii '50 de Victor Buescu, cu o prefață de Mircea Eliade, demonstrează o prezență internațională mai amplă decât se crede.

4. „Lecturi fluide" și provocările literaturii contemporane

- **Conceptul „lecturi fluide":** Titlul volumului său (parte a unei serii ce include și „nomade", „sedentare", „infidele", „ludice") reflectă o abordare fluidă, multidisciplinară, de trecere între genuri și contexte în observarea fenomenului literar.

- **Impactul spațiului virtual:**

  - Apariția literaturii în spațiul virtual a produs o ruptură, o schimbare de paradigmă pentru cititor și scriitor.

  - **Coautoria cititorilor:** Pe bloguri și site-uri (fandomuri), cititorii devin coautori, intrând în dialog fertil sau conflictual cu textul (ex. Harry Potter). Această familiaritate falsă oferă cititorului o libertate și o autoritate crescută asupra textului.

  - **Inteligența Artificială (AI):** AI produce texte literare tot mai performante, ridicând întrebări fundamentale despre viitorul scriitorilor, comentatorilor și al altor profesii, sugerând o posibilă „desuetudine" umană în anumite domenii creative.

  - **Coexistența:** Se anticipează o perioadă de coexistență între sistemele tradiționale (cartea fizică) și cele digitale, dar cu o tendință clară de preluare a terenului de către hibridizarea și digitalizarea creației și educației.

5. Statutul literaturii române contemporane și diplomația culturală

- **Contextul global:** Parisul nu mai este centrul cultural mondial, dar Franța rămâne o putere culturală (ex: peste 2000 de premii literare anual).

- **Funcționarea literaturii române:** Descrisă ca fiind „bine și multiplu, dar haotică". Există curente și personalități unice, dar și o tendință de conformare la trenduri internaționale.

- **Rolul traducerilor:** Deoarece limba română nu este o limbă de cultură vorbită la nivel internațional, sistemul de traducere este crucial pentru promovarea literaturii române. Programele de traducere sunt limitate și deseori subiective, focalizate pe anumiți autori.

- **Problema canonului literar:**

  - Manuale școlare românești predau un canon adesea depășit, care nu mai rezonează cu tinerii.
  - Exclude autori români de mare valoare consacrați în spațiul francez (Cioran, Ionescu, Eliade, Virgil Tănase).
  - Necesitatea unei reforme de substanță a curriculei pentru a include și autori contemporani și din diaspora.

- **Diplomația culturală (soft power):**

  - Este esențială și recunoscută ca „soft power" de țările importante, depășind barierele geografice, politice și istorice.

- **Institutul Cultural Român (ICR):** A avut o perioadă de aur sub Horia-Roman Patapievici, dar acum inițiativele sunt preponderent individuale și subiective.
- **Lipsa de informare:** Evenimente culturale internaționale importante (Târgul de Carte de la Cairo, Târgul de Carte de la Pisa) sunt aflate accidental, indicând o lipsă de strategie coerentă și comunicare transparentă.
- Cultura română, prin caracterul său „mai liber și libertin", oferă deschideri lingvistice și de gândire pentru străinii ce simt constrângeri în propriile culturi "majore."

• **Interferențe culturale și de educație cu diaspora:**

- Evenimentele precum „Sărbătoarea Diasporei" sunt apreciate ca idee, dar au un „ecou aproape nul" din cauza duratei scurte și a abordării fragmentate.
- Necesitatea unei abordări mai complexe, pe multiple planuri (cultural, economic, social), care să implice segmente diverse ale diasporei și să promoveze o cunoaștere reciprocă.
- **Propunere:** Includerea unei secțiuni dedicate diasporei în canonul manualelor școlare pentru a valoriza vocile românești din străinătate.

6. Activitatea la Editura Junimea Iași

• **Continuitate și diversitate:** Simona Modreanu continuă direcția editurii către literatura, istoria și critica literară românească, cu o deschidere semnificativă către „România de Est"

(Republica Moldova, reprezentând aproape o cincime din producția editorială).

- **Internaționalizare:** A inițiat seria "Cuvinte Migratoare," care include traduceri bilingve (română-spaniolă, română-italiană, română-portugheză).

- **Proiecte viitoare:** Pregătirea unor volume bilingve română-franceză și română-arabă, cu participarea la Târgul de Carte de la Cairo (România fiind invitat de onoare), incluzând autori ca Matei Vișniec.

- **Colecția Eminesciana:** Prezentarea unor noi volume dedicate eminescologiei.

Concluzie: Simona Modreanu subliniază importanța unei abordări dinamice, deschise și critice a limbii și culturii române, atât în educație, cât și în diplomația culturală, pentru a-i asigura relevanța și vizibilitatea într-un peisaj cultural global în continuă transformare.

Iași, 2025

NOTA

Simona Modreanu - parte din lucrările publicate

Volume individuale

• *Le Dieu paradoxal de Cioran*, Paris, Ed. du Rocher, 2003

• *Lecturi sedentare*, Iaşi, Junimea, 2010, 285 p.

• *Dynamique de l'identité dans la littérature francophone européenne,* (coord. Liliana Foşalău), Iași, Junimea, 2011, 427 p.

• *Lecturi infidele*, Iași, Junimea, 2014, 300 p.

• *L'espace identitaire dans la littérature francophone contemporaine* (co-autor), Ed. Universității "Al.I.Cuza" Iași, 2016, 385;

• *Lecturi fluide,* Iași, Junimea, 2018, 372 p.

• *Așa a fost să fie… Simona Modreanu în dialog cu Virgil Tănase*, Iași, Junimea, 2019, 178 p.

• *Atomul, o poveste fără sfârșit. Incursiune transdisciplinară și transculturală* (coautor), Iași, Editura Cartea Românească Educațional, 2020, 290 p.

• *Cioran ou la chance de l'échec,* Paris, Ed. Unicité, 2021, 174 p.

• *Lecturi ludice*, Iași, Junimea, 2022, 612 p.

• *Atom. A Transdisciplinary and Transcultural Insight* (co-autor), SUA, Atlas Publishing, 2022, 244 p.

• *Charles Baudelaire. Florile răului/ Le Fleurs du Mal* (ediție critică), 2 vol. Bucuresti, FNSA, 2022, 2591 p.

• *Basarab Nicolescu. Omul cosmodern/ L'Homme cosmoder-ne/ The Cosmodern Man* (coord. și autor capitole), Iasi, Juni-mea, 2022, 673 p.

Articole[2]; articole publicate in reviste cotate ISI

· *A different approach of the « Theatre of the absurd ». With special reference to Eugene Ionesco*,"Cultura. International Journal of Philosophy of Culture and Axiology", 8(1)/2011: 171–186 DOI: 10.2478/v10193-011-0011-2 Versita-Iaşi, 2011.

· *L'Identité multiculturelle dans la littérature francophone. Le cas d'Atiq Rahimi*, in "Studies on Literature. Discourse and Multicultural Dialogue, section: Language and Discourse" (coord. Iulian Boldea**),** Târgu-Mureș, Ed. Arhipelag XXI, 2013, pp.668-675.

· *Major Language, Minor Destiny? The Space of Francophone Liberty*, in RCIS (Revista de Cercetare și Intervenție Socială), vol.44, martie 2014, pp. 291-307.

· *Cioran et le temps de la chute*, in "Revue roumaine de philosophie", 65,1, janv.-juin, București, Ed. Academiei Române, 2021, pp.15-34.

Articole publicate in reviste indexate BDI

· *Trois écrivains en quête de lumière*, in "Alkemie. Revue semestrielle de littérature et philosophie"*, Métaphore et concept*, no.1, 2008, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, pp. 48-59. ISSN 2286-136x

· *Ironie et mise en suspens de l'identité chez Eugène Ionesco*, "Communication interculturelle et littérature", no.1(13) 2011, Universitatea "Dunărea de Jos", Galați, pp.119-126.

· *Des mots pour les « mots-dire »*, in "Alkemie. Revue semestrielle de littérature et philosophie"*, Les Mots*, no.12, 2013, Paris, Classiques Garnier, pp. 165-173 IS

· *Remarks on French Contemporary Novel*, in "Human and Social Studies", Iași, Junimea/ De Gruyter, vo.2 no.1/2013, pp.73-90.

· *Le français, espace identitaire multiple. La patience franco-aphgane d'Atiq Rahimi.* In *Le roman français vu de l'étranger*, Romanesques no.9, 2017, Paris, Ed. Classiques Garnier, pp. 189-200.

· *La Nouvelle Terreur dans les lettres: le politiquement correct*, in Cahiers internationaux de symbolisme, no.152-154 (2019), Université de Mons, Belgia, pp. 159-168.

· « La dignité de l'exclu », *Cioran. Archives paradoxales. Nouvelles approches critiques*, Tome VI, Paris, Classiques Garnier, 2022, pp.203-220.

· Mihaela-Genţiana Stănişor, «Ni croyant, ni athée, mais incapable de s'arracher à la fascination de la divinité, Cioran définit l'enfer comme "la prière interdite" ». Entretien avec Simona Modreanu, ALKEMIE*, L'Image*, Paris, Classiques Garnier, 2022-2, no. 30, pp. 235-258

· *The Atom of the Mathematical "Reality" or the Composition and Decomposition of the Whole* (co-autor), in Atlas Transdisciplinary Journal of Engineering and Science, SUA, vol. 13, feb. 2022, p. 75.

Articole publicate in reviste CNCSIS[3]

• *Traducerea ca paradigmă existențială*, „Revista de Traduceri literare", București, nr. 08, 2016

• *Limba în relație: imaginarul transgresiv*, „Revista de Traduceri literare", București, nr. 08, 2016

• *Literatura-lume în limba franceză,* Iași, „Scriptor", nr.7-8, 2016, pp.22-24.

• *Dialog cu Virgil Tănase*, (I), (II), (III), (IV), (V), (VI), Iași, „Scriptor", nr. 9-10, 2016, pp. 34-36, nr.11-12, 2016, pp. 53-55, nr.1-2, 2017, pp. 65-67, nr.3-4, 2017, pp. 17-19, nr. 5-6, 2017, pp. 28-30, nr.7-8, 2017, pp. 28-30.

• *Dialog cu Virgil Tănase*, (III), (IV), (V), (VI), Iași, „Scriptor", nr.1-2, 2017, pp. 65-67, nr.3-4, 2017, pp. 17-19, nr. 5-6, 2017, pp. 28-30, nr.7-8, 2017, pp. 28-30.

• *Cu Jean Rouaud despre romanul francez* (I), (II), Iași, „Scriptor", nr. 9-10, 2017, pp. 43-45, nr. 11-12, 2017, pp.21-23.

• *Eul fractal: toposul identitar* (I), (II), Iași, „Convorbiri literare" nr.12, 2017, pp. 175-176, nr. 1, 2018, pp. 178-179.

• *Creanga de aur a Tradiției,* „Caiete critice", București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, nr.10-11, 2020, pp.39-48

• *Anamorfoze ficționale*, „Caiete critice", București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, nr.10-11, 2020, pp.45-56.

• *Flaubert, Eminescu, ritmuri ternare…*, „Caiete critice", București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, nr.1-2, 2021, pp. 89-98.

• *Afinități selective*…, „Caiete critice", București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, nr.3-4, 2021, pp.39-50.

• *Trei praguri*, „Caiete critice", București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, nr.5, 2021, pp.50-61.

• *Ochi penumbrit*, „Caiete critice", București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, nr.6-7, 2021, pp.34-42.

• *Lunga eternitatea a minții scurte*, Scriptor nr. 7-8, 2022, pp. 77-82.

• *Și dacă timpul n-ar exista?*, Scriptor nr. 9-10, 2022, pp. 100-104.

• *Insuportabilul farmec al distopiei*, Scriptor nr. 11-12, 2022, pp. 130-137.

• *De la literatura „newtoniană" la literatura „cuantică". Rupturi de nivel și continuitate (II, III)*, „Caiete critice", București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, nr. 1-2, 2022, pp. 38-54; nr. 3-4, 2022, pp. 47-61.

• *Charles Baudelaire și chemarea întregului (I)*, „Caiete critice", București, Fundația Națională pentru Știință și Artă nr. 5-6, 2022, pp. 43-73.

Articole publicate in volumele conferintelor, in dictionare, in enciclopedii

• *L'Espace identitaire francophone – une liberté paradoxale*, in "Nouvelles francographies", Revue de la Société des Professeurs Français et Fran-

cophones d'Amérique, New York, USA, vol.4, no.1, tome II, 2013, pp.101-106.

• *L'Espace du moi – la « gémellophagie* », in *Le recyclage culturel entre parasitisme, atrophie de l'imaginaire et invention seconde*, Actes du colloque international "Journées de la Francophonie", XVIIIe édition, Iasi, 29-30 mars 2013, Iaşi, Junimea, 2014, pp.139-147.

• *Première oeuvre, dernière oeuvre: écarts identitaires. Cioran et la bande de Möbius*, Actes du colloque international "Première oeuvre, dernière oeuvre : écarts d'une écriture", Université Paris Est-Créteil, 20-21 sept. 2012, Paris, Ed. Classiques Garnier, série *Théorie littéraire*, 2014, pp. 245-252. ISBN 978-2-8124-2131-0

• *Patrick Modiano ou l'identité rétroactive* (c-oauteur) in *Literature, Discourse and Multicultural Dialogue, section: Literature* (coord. Iulian Boldea), Targu-Mures, Ed. Arhipelag XXI, vol.2, 2014, pp.341-347.

• *La langue comme différence : une identité***s***,* in *Le français de la Francophonie: altérité intime, identité plurielle*, Actes du colloque international "Journées de la Francophonie", XIXe édition, Iasi, 28-29 mars 2014, Iaşi, Junimea, 2015, pp.167-177.

• *Rites et rythmes littéraires: le nombre d'or de l'identité,* , in "Les imaginaires de la francophonnie", Actes du colloque international Journées de la francophonie (Iasi, mars 2016), Junimea, Iaşi, 2017. . ➢ *Polar-isations francophones. Cinquante nuances de noir*, Actes du colloque international Journées de la francophonie (Iasi, mars 2017), Junimea, Iaşi, 2018, pp. 9-10.

• *En voir de toutes les couleurs*, Actes du colloque international Journées de la francophonie (Iasi, mars 2017), Junimea, Iaşi, 2018, pp. 21-31.

• *Vis-âges du Moyen Âge, Essences, confluence, influences*, Actes du Colloque international „Les Journées de la Francophonie" (2018), Iasi, Junimea, 2019, pp. 10-12.

• *Le nombre miroir. 515*, Actes du Colloque international „Les Journées de la Francophonie", Iasi, Junimea, 2019, pp. 49-58.

• *Petit éloge de l'ironie*, Actes du Colloque international „Les Journées de la Francophonie" (2019), Iasi, Junimea, 2019, pp. 10-12.

• *Parlez-vous l'inclusif?,* Actes du Colloque international „Les Journées de la Francophonie", Iasi, Junimea, 2019, pp. 33-43.

• *Que fera cette épreuve de nous* ? in „Rencontres transdisciplinaires", Paris, Bulletin no.25, dec. 2020

• *Seuil de vie, seuil de mort : la parole*, Actes du Colloque international „Les Journées de la Francophonie", Iasi, 2021, pp. 41-48.

• *Peut-être: entre la littérature et la mort, la lenteur d'un tiret*, in Actes du Colloque international de la Francophonie, *La Lenteur*, Iasi, 2022, pp. Error! Bookmark not defined.- 135.

• *Les mille et un mots des mets et des vins* (dir. Françoise Argod-Dutard et Patrick Voisin), Bordeaux, Féret, 2019, pp. 341, 414-415, 445

• *Dicționar de termeni cioranieni* (coord. Simona Constantinovici), vol I, II, Timișoara, Ed. Universității de Vest, 2020, 350 p. (vol. I, litera D)

Articole publicate in volume din strainatate

• *L'Autofiction, improbables rapprochements: Cioran et Maxime Roussy*, "Nouvelles Etudes Francophones", University of Nebraska Press, USA, vol. 31, no.1, printemps 2016, pp. 70-78.

• *Makine et le ruban de Möbius*, in *Andrei Makine, hétérotopies, hétérochronies*, Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 215-223. ISBN 978-2-343-10685

• *Le paradoxe cioranien et la (brachy)logique du tiers inclus*, in *Réinventer la brachylogie* (dir. Patrick Voisin), Paris, Classiques Garnier, 2019, pp.249-259.

• *Toute femme est une île*, in *Îles réelles, îles fictionnelles* (coord. Valenzia Pârlea), PU Blaise Pascal, Clermont-Ferrand, 2019, pp. 229-239.

• *Fractales identitaires et narratives,* in *Rachid Mimouni, entre hier et demain* (dir. Patrick Voisin), Paris, Classiques Garnier, 2021, pp. 247-263

• « Lettre de 'mon Danube' », *Pour une poétique des villes-fleuves du monde. Entre géopoétique et écopoétiques*, Paris, Classiques Garnier, 2022, pp. 215-232.

Traduceri

• François Brune, *Cronovizorul*, Iaşi, Junimea, 2005, 166 p.

• Matei Calinescu, *Ionesco,* Paris, Oxus, 2005, 348p.

• Valeriu Cotea, Neculai Barbu, Constantin C. Grigorescu, Valeriu V. Cotea, *Vignobles et vins de Roumanie* (traducere în limba franceză de Adela Hagiu, Simona Modreanu şi Nicolae Hârţan), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005, 449 p.

• Thierry Magnin, *Între ştiinţă şi religie*, Iaşi, Junimea, 2007, 269 p.

• Jean-Jacques Nattiez, *Lupta dintre Cronos şi Orfeu. Eseuri de semiologie muzicală aplicată* (traducere din limba franceză de Mihaela Corduban şi Simona Modreanu), Iași, Ed. ARTES, 2007, 236 p.

• Paul Morand, *Jurnal inutil*, vol.II, Chişinău, Cartier, 2009, 998 p.

• Basarab Nicolescu, *Ce este realitatea ?*, Iaşi, Junimea, 2009, 279 p.

• Jean-Jacques Nattiez, *Proust muzician*, Iași, Junimea, 2011, 154 p.

• Hervé Bel, *Noaptea lui Vojd*, Iași, Junimea, 2013, 206 p.

• Marius Daniel Popescu, *Culorile rândunicii*, Iași, Polirom, 2014, 196 p.

• Johann Chapoutot, *Nazismul și Antichitatea*, Iași, Editura Universității,2016,616 p.

• Traian Sandu, *Un fascism românesc*, Chișinău, Cartier, 2018, 387 p.

• Lionel Duroy, *Eugenia*, București, Humanitas, 2019.

• Adrien Goetz, *Notre-Dame, catedrala noastră*, Iași, Cartea Românească Educațional, 2019.

• Michel Houellebecq, *H.P. Lovecraft împotriva lumii, împotriva vieții*, Iași, Cartea Românească Educațional, 2019.

• Atiq Rahimi, *Piatra răbdării*, Iași, Cartea Românească Educațional, 2019.

• Take Ionescu, *Amintiri: originile războiului, depoziția unui martor*, Iași, Junimea, 2019, 238 p.

• Sylvie Germain, *Magnus*, Iași, Cartea Românească Educațional, 2020, 256 p. ISBN 978-606-057-075-2

• Antoine Compagnon, *O vară cu Baudelaire*, Iași, Cartea Românească Educațional, 2020, 124 p.

• Valentin Talpalaru, *35 poeme în căutarea unui titlu/35 poèmes en quête de titre*, Iași, Junimea, 2020, 142 p.

• George Banu, *Teatrul și spiritul vremii*, Iași, Junimea, 2021, 125 p.

• *100 locuri de văzut la Iași/ 100 lieux à voir à Iași*, Primăria Municipiului Iași, 2022

• George Banu, *Privirea de aproape*, Iași, Junimea, 2023, 161 p.

• Patrick Grainville, *Faleza nebunilor*, Iași, Cartea Românească Educațional, 2023, 490 p.

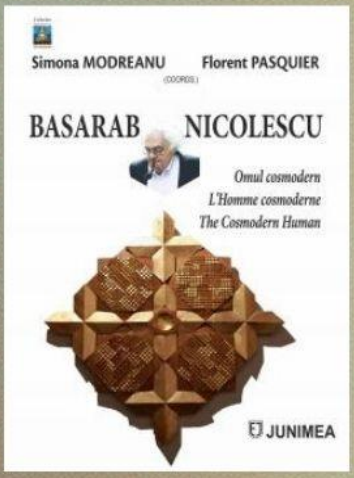

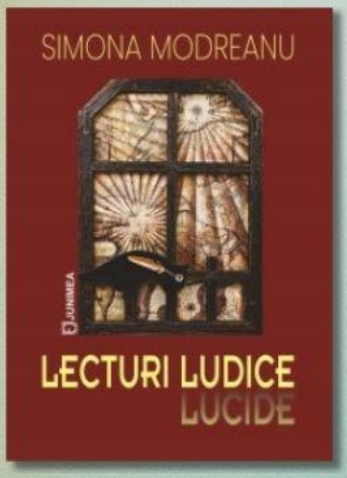

Simona Modreanu

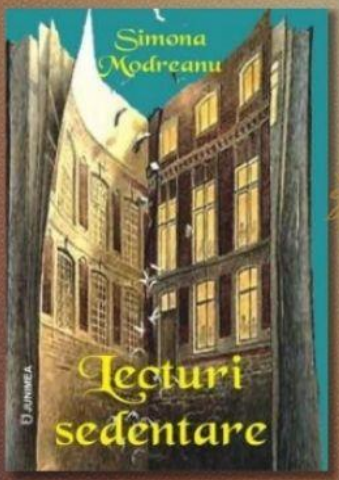

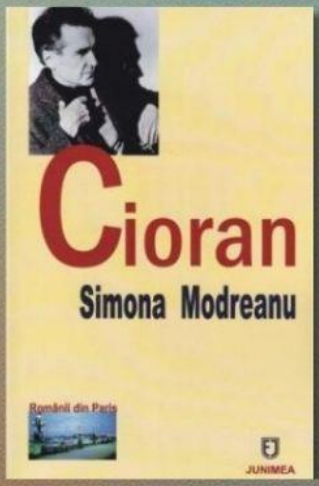

SPIRITUL CRITIC ÎN CULTURA ROMÂNEASCĂ

Invitat: scriitorul **Ioan Holban**, directorul Teatrului Pentru Copii și Tineret „Luceafărul“, Iași

***Motto*:**
„Spiritul critic reprezintă condiția esențială a maturității culturale.”

LM: ***Bine v-am regăsit, stimați telespectatori, ai postului Tele Moldova Plus și Prima Iași. Astăzi ne vom întâlni cu o personalitate complexă, a cărui activitate și împlinire profesională se îmbină armonios cu evoluția culturii, vieții cultural-artistice ieșene din ultimele decenii, realizând totodată o operă de sinteze literare, ducând mai departe tradiția Marilor Clasici prin ilustrarea specificului național ca parte integrantă a Marilor Curente și școli europene cu vocație universală. Este vorba despre criticul și istoricul literar Ioan Holban, autor a numeroase monografii și sinteze dedicate unor mari scriitori români, clasici sau contemporani, unul dintre puținii critici ieșeni care s-a încumetat să realizeze o Istorie a literaturii române contemporane. Descendent din Fălticenii lui Eugen Lovinescu,***

scriitorul Ioan Holban a venit la Iași pentru a descifra sub multiple aspecte spiritul critic în cultura românească, așa cum l-au înțeles junimiștii lui Maiorescu, sau cei de la Viața Românească, grupați în jurul marelui critic Garabet Ibrăileanu.

Bine ați venit, domnule Ioan Holban. Vă propun să începem dezbaterea noastră cu evidențierea a ceea ce înseamnă spiritul ieșean în cultura și literatura românească. V-ați format la Facultatea de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași sub îndrumarea unor mari profesori din generații diferite, printre care aș aminti pe Constantin Ciopraga și Gavril Istrate, pe Al. Andreescu și Mihai Drăgan și Dumitru Irimia. Ați fost cercetător timp de vreo 10 ani la Institutul de Filologie „Alexandru Philippide", unde ați colaborat cu o altă pleiadă de mari lingviști ieșeni recunoscuți în plan național. De aceea, cred că aveți o imagine despre ceea ce înseamnă spiritul ieșean în cultura românească.

IH: Dacă spunem despre spiritul ieșean, trebuie să spunem despre spiritul critic în cultura românească. Acest spirit critic s-a născut la Iași. Nu spun asta dintr-un patriotism local, argumentele sunt la vedere, sunt evidente, pentru că singura carte de bază în acest domeniu este *Spiritul critic în cultura românească*, scris de Garabet Ibrăileanu, l-ați evocat mai devreme, în 1904. Este prima ediție a acestei cărți și de atunci nu mai există un alt studiu mai temeinic, mai amplu despre spiritul critic, încât spiritul critic s-a născut la Iași, nu cu această carte neapărat, înainte de asta era Junimea. Cu Junimea lui Maiorescu, Creangă, Eminescu, Gane și ceilalți de la Casa Pogor, de la Muzeul Literaturii, pe care îi puteți vedea astăzi acolo printre figurile mari ale Iașului. Dar despre spiritul ieșean pe care l-ați evocat aici, eu aș vrea să spun

două vorbe. Sunt mulți care vorbesc despre Iași, am numărat eu la un moment dat, sunt peste 400 de memorialiști care au scris, ceva important, o carte. Ei sunt de toate categoriile, sunt și scriitori, medici, preoți, învățători, publiciști. Începând cu N.A. Bogdan în secolul XIX, în orașul Iași, și de acolo încoace au venit o mulțime de memorialiști, inclusiv cei de la Viața Românească pe care i-ați evocat mai devreme, cât și contemporani care sunt peste 100 și ceva de personalități care au evocat Iașiul. Fiecare are un Iași al său, chiar dacă sunt atât de numeroși. Ei bine, există o temă pe care am observat-o, e recurentă, unii o discută, alții doar o enunță și e vorba de acest spirit ieșean de care spuneți dumneavoastră, cineva îi spune Duhul Iașului, aici e un Duh al Iașului sau nu este. Acum, acest Duh al Iașului, spirit ieșean cum îi spuneți, el a fost fie idealizat, trimis în trecut, idealizat, fie contestat vehement, luat în bășcălie, făcut tot felul de glume proaste pe seama lui, ca să nu mai spun că sunt unii care zic... Bine, spiritul ieșean înseamnă ce? Lene, niște fanarioți care zic, lasă, lasă că facem mâine și așa mai departe.

LM: ***Eu mă referam la spiritul ieșean în cultură și în literatură...***

IH: Da, dar eu cred că duhul acesta este ceva foarte special și se referă la ieșeni în general, nu doar la oameni de cultură, pentru că ieșenii sunt un tip mai special de oameni. Deși noi care stăm toată ziua aici și ne întâlnim cu fiecare, poate nu ne dăm seama de asta. Dar se remarcă imediat, începând cu Bandini, primul călător în Iași în secolul XVI, până în zilele noastre se tot remarcă acest spirit al Iașului, care e unul mai special. În ce constă el? Iată în atmosfera aceasta care este aici, cu ingrediente care par mărunte și insignifiante. Să spunem, florile de tei care sunt

acum, da? Sau mănăstirile, multele mănăstiri din jurul Iașului sau, nu știu, sunetul clopotului, sunetul Clopotului Mitropoliei.

LM: ***Cu florile de tei chiar am suferit după ce s-a întâmplat pe Ștefan cel Mare!***

IH: Exact. Acum se așează înapoi și cine mai dorește merge în Copou acum. Dar nu numai teii, și muzeele și toată viața asta literară, culturală, ea a avut sincope, e adevărat. Mai ales pentru că ați spus de Ibrăileanu și Viața Românească. În 1933, la moartea lui Ibrăileanu, revista s-a mutat la București. Și atunci viața literară de la Iași s-a cam stins în bună măsură, s-a aplatizat, dar a revenit după aceea în forță după anii '60, încât... Există o pauză, să spunem, sau niște sincope, dar în orice caz, azi, spiritul Iași este unul foarte special, ieșenii țin foarte mult la orașul lor. Uitați-vă, vreau să observați că la un moment dat s-au făcut demolări, s-au demolat în perioada comunistă destule lucruri care nu mai pot fi reparate, Academia Mihăileană, de exemplu. Dar nu foarte multe lucruri. La noi nu s-au deplasat biserici pe roți, cum s-a întâmplat în altă parte. Nu s-au deplasat cimitire sau alte lucruri din astea, biserici sau case memoriale. Dimpotrivă, observ acum, în ultima vreme, fără să fac o laudă primarului nou ales, dar trebuie remarcat asta pentru că se vede foarte clar. Până acum nici nu a fost vorba despre așa ceva. Uite, acum s-a rezolvat o problemă spinoasă, după opinia mea, și anume s-a cumpărat, sau primăria cumpără de la proprietari, Micul Trianon. Casa Racoviță de pe Copou este un monument splendid, arhitectural, în care stă acum Centrul Cultural Francez și va fi și Consulatul Economic Francez acolo. Deci acela este un monument excepțional în Iași. Apoi, sigur că ar trebui făcut ceva și cu Muzeul Teatrului, care s-a pierdut tot în situații de acest fel. Po-

ate se va repara, începuse vechiul Consiliu Județean, poate și noul Consiliu ales acum, va continua asta, să se repare clădirea de pe Str.Vasile Alecsandri nr. 6, unde a fost într-adevăr chestura. La Iași, unde sunt foarte multe duhuri rele, negre, acolo s-au petrecut niște crime îngrozitoare, au fost uciși concitadinii noștri evrei prin anii '40, dar în afară de asta, sigur că asta se evocă și trebuie să ținem cont de lecțiile istorice, să nu le mai repetăm, dar acolo, la etajul 1, cine trece prin clădirea aceea, la etajul 1 a fost Redacția „Vieții Românești". Acolo sunt masa umbrelor, cum îi spunea Ibrăileanu, la care se adunau Demostene Botez și tot ceilalți din redacția „Vieții Românești" de la acel moment. Când am intrat în clădirea aceea, a fost între 1990 și 1996, am lucrat atunci ca redactor șef la revista „Cronica" și la un moment dat revista a fost nevoită să se mute de la actualul sediu al Casei Căsătoriilor, mai sus, la numărul 6 și exact la etajul în care am fost găzduiți noi atunci, fusese cândva redacția „Vieții Românești".

LM: ***Actualul primar, actualul Consiliu Județean trebuie să-și întoarcă fața și spre aceste monumente, spre aceste obiective!***

IH: Eu am sugerat, este absolut obligatoriu, pentru că dacă cei dinainte ne-au lăsat nouă niște lucruri, trebuie să avem grijă de ele. Sigur că și noi trebuie să creăm patrimoniul, dacă suntem în stare, să lăsăm și noi ceva de la al nostru, urmașilor. Dar nu putem să renunțăm sau să ignorăm complet ceea ce avem. I-am și sugerat, dacă va fi acolo, mă rog, Consiliul Județean sau altă instituție publică de administrație în clădirea aceea, totuși să rezervăm o placă, pe clădire în care, spunem, că acolo la etajul 1 a fost redacția „Vieții Românești".

LM: ***Cu toate că v-ați consacrat criticii și istoriei literare încă din studenție, cariera dumneavoastră profesională în ultimii 20 de ani a fost legată mai ales de instituțiile ieșene de teatru, unde ați fost director și mai sunteți încă director. Cum a fost întâlnirea cu fenomenul teatral ieșean?***

IH: Păi fenomenul teatral l-am cunoscut în 1974, când am venit student la Iași, am fost spectator la Teatrul Național, apoi am fost și la Teatrul „Luceafărul" împreună cu fiica mea, care s-a născut în anul 1980, atunci a trebuit să merg și la „Luceafărul" cu ea. Teatrul îl cunoșteam doar din sală, ca spectator. Cealaltă întâlnire cu teatrul ține de o întâmplare. Câțiva colegi de la Teatrul Național: Ion Sabdaru, Adi Caureanu, Florin Mircea, „Dumnezeu să o odihnească", au venit la mine la revistă și au spus să fiu director la Teatrul Național, acolo erau niște probleme atunci de reorganizare, și le-am spus doar atât. Am să vin, doar dacă se dă concurs. Atunci nu era legea concursului. În 1996, în luna august, îmi amintesc precis, s-a anunțat concurs de reocupare a postului. Și atunci m-am prezentat la concurs, așa cum le-am promis. M-am anunțat la concurs, am reușit și de atunci toată viața mea s-a legat de teatru. Am fost 10 ani de zile director general al Teatrului Național, iar din 2006 până în prezent și cu o perspectivă care duce către deceniile următoare, pentru că am obținut un contract de management nou, 15 ani probabil vor fi ai Teatrului „Luceafărul", acum 10 sunt deja. Întâlnirea, vreau să vă spun că a fost destul de dură. Eu eram un om tânăr atunci când am intrat în teatru în 1996, aveam cât? 42 de ani, și eram cel mai tânăr director din sistemul Teatrelor Naționale, oricum cel mai tânăr de la distanță. Și era greu, erau unii actori care puteau să-mi fie părinți, ca vârstă vreau să spun. În teatru e greu de lucrat

cu oamenii, pentru că e o sumă de sensibilități. Mi-am dat seama imediat că n-ai voie să-i consideri pe actori decât, asta am și scris-o și am spus-o, și am ținut cont întotdeauna de asta, că ei sunt niște creatori. Actorii nu sunt executanți. Ei sunt niște creatori în sensul că chiar și cel care plimbă tava, cum se spune în teatru, are un rol secundar, o plimbă altfel decât colegul său. Asta-i sigur. Mă refer la creație, la rol. Nu este un executant, vine un regizor și spune actorului, tu ai să mergi de aici până aici, măsoară și pe scenă câți metri și deci nu s-a întâmplat asta. Ei sunt niște creatori și atunci trebuie să fii foarte atent ce faci. În al doilea rând, teatrul este singurul loc în care creatorii lucrează în echipă. Scriitorii stau acasă, scriu, pictorii sunt în atelier, muzicienii stau la pianul lor sau unde compun. Dar aici, la teatru, e muncă de echipă. Firește că sunt sensibilități diferite, sunt orgolii, nu? Și atunci trebuie să creionezi cu mare atenție zona aceasta. Dar în aceeași măsură și tehnicul de scenă. E o echipă întreagă care vine de la portar, să zic, până la director, care intră într-un spectacol, într-o aventură din ansa teatrală, care, încă o dată spun, știi de unde pleci, dar nu știi unde ajungi cu ea. Totdeauna îți propui să faci un mare eveniment, să câștigi toate premiile din lumea asta.

LM: ***Ca director, care a fost raportul între dumneavoastră și actori?***

IH: Lumea spune că a fost de bine la Teatrul Național, eu nu vreau să mă pronunț, dar vreau să spun că m-am înțeles foarte bine cu actorii, n-am avut conflicte de niciun fel. De altfel, a fost o situație atunci mai... mă rog, au avut niște amestecuri din astea ale politicului, în zona asta culturală, că nu prea-i bun amestecul ăsta. Da, așa se întâmplă la noi. A venit Caramitru, chiar în 1997,

primăvara, am făcut o ședință cu toți actorii teatrului și regizorii și actorii toți au jurat într-un cor că eu să rămân director la Teatrul Național. Și Caramitru a plecat de aici și a spus câte ceva. Este prima dată când văd eu asta, în toată viața lui de actor, și are o vechime în domeniu, când văd niște actori care stau pe aceeași baricadă cu directorul. Că directorul se ceartă cu ei, au tot felul de probleme, cer lucruri, directorul nu-i dă sau nu poate să dea. Este o lume sensibilă, foarte frumoasă. Eu știu că acum n-am să fiu crezut, dar vreau să vă spun că eu sunt la o vârstă când asta mă interesează mai puțin, dacă sunt crezut sau nu. Și o să vă spun așa, că eu iubesc scriitorii, pe toți scriitorii, pe toți. Și în aceeași măsură iubesc pe toți actorii, dar chiar pe toți. Încât dacă mergi cu iubire în înțelesul acela de entuziasm, de dragoste, că Ibrăileanu face diferența între dragoste și iubire, dacă iubești lumea în care te duci, și am fost un om norocos, de fapt. Au coincis interesele mele de acasă, pasiunile mele cu cititul, cu scrisul, cu job-ul sau cum să-i spun, cu serviciile pe care le-am avut.

LM: ***Cu activitatea profesională***.

IH: Da, exact. Ați spus de Institutul „Philippide". A fost o perioadă de 10 ani, din 1980 până în 1990, când m-am format acolo pe partea cealaltă de istorie literară și de rigoare. Pentru că acolo nu ai voie la ce făceam noi acolo, Dicționarul Teatrului Românesc, de la origine până în prezent. Nu puteai să umbli cu aproximații, cu „am impresia că", „mi se pare că", nici pe-o jumătate. Totul trebuia să fie făcut foarte standard și după documente clare. Deci aveam de căutat data de naștere a scriitorului Albota. Ei, am găsit data de naștere, am găsit și comuna, și părinții, dar era complicat, trebuia să faci corespondență, atunci nu era cu telefoane, cu calculatoare, cu laptopul. Nu era așa. Ei, am lucrat

zece ani acolo și am folosit foarte mult perioada aceea. Gândiți-vă că eram plătit, toată munca mea era plătită la câte fișe fac, trebuia să fac 800 de fișe pe lună. Ce înseamnă fișă? Să citesc presa interbelică. Și acolo să găsesc poezie de Radu Gyr sau proze de Sadoveanu și trebuia să notez pe fișă în ce zi, la ce pagină, în ce zi a apărut și fișele acelea se numărau și trebuia 800. Și atunci vă dați seama că am și parcurs în bună măsură presa interbelică.

LM: ***Era o rigoare care a prins bine și pentru anii următori.***

IH: Da, m-a disciplinat foarte tare, iar în facultate mai devreme a fost mai ales profesorul Dumitru Irimia, Dumnezeu să-l odihnească, la cercul lui de stilistică, acolo mi-am format stilul ăsta de a controla cărți, de a reciti, un tip de lectură anume, după aceea s-a mai îmbogățit, dar la început asta a fost.

LM: ***Ați făcut într-un anumit context referire la percepția deformată a raportului centru-provincie care a marcat vreme de aproape două secole întregul câmp cultural românesc. Cultura ieșeană care a avut în timp vocația începuturilor și deschiderilor de drum a rămas uneori cu acest complex de provincialism față de centrul acaparator de valori și talente. Cum se prezintă astăzi această păgubitoare, i-aș zice eu, atitudine de provincialism în raport cu tot ceea ce se întâmplă în Capitală?***

IH: Din păcate, românii în general, nu ieșenii, n-au scăpat de boala asta. Este o boală veche, nimeni nu are o explicație coerentă și solidă de ce societatea românească în ansamblul ei, lumea culturală în mod special, pentru că asta era elita, a ales la mijlocul secolului XIX, varianta asta a provincialismului. Mircea Albulescu îi spune, Complexul Conachi. Complexul Conachi, după

un jurnal al lui Conachi care a fost în Occident și care nu mai înceta să ne mire și spunea cam ce spunem și noi acum sau ce am spus într-o vreme. La ei e foarte frumos, la noi nu e, niciodată n-o să fie așa. Noi nu suntem capabili să facem nimic, că ăia sunt foarte grozavi. La modul ăsta s-a dus și complexul acesta al provinciei, nemâncat de un secol și jumătate, de două de acum, nu scăpăm de el. Unele națiuni au scăpat mai repede decât noi, dar totuși e neîntârziat. În anii '60-'70, în Germania, de pildă, cel mai important târg de carte din Europa, nu se întâmplă la Berlin, să spunem, sau la Paris, el stă la Frankfurt pe Main. Nu știu, Umberto Eco a murit, dar a locuit toată vremea nu la Roma, ci în alte localități. Nu trebuie neapărat să stai la centru. Cea mai mare universitate din Germania este la Heidelberg, nu e la Berlin. Deci există o disipare sau o reorientare a centrelor culturale. O recunoaștere și, în același timp, o distribuție a centrelor culturale, pentru că ele sunt prin acumulare de energie și apoi de răspândire a ei. Eu am scris-o, enervat, pe tema asta de discuție că e interminabilă și ea se supune în vremea de dinainte, în regimul celălalt, era triumfalismul ăsta pozitiv. Sociologii așa îl numesc. „Aici noi suntem buricul lumii. Aici au învățat preoții egipteni de la Zamolxis“. Lucruri din astea care țineau de protocronism și care nu sunt adevărate. Nimeni nu le poate dovedi, evident. Și care duceau toată discuția asta într-un derizoriu în partea foarte pozitivă. După aceea a venit Revoluția, am intrat în zona aceasta, am contestat scara de valori, și am venit în partea asta în triumfalism negativ. Nu suntem în stare de nimic, suntem la fundul sacului, noi nu o să ne revenim niciodată, nici peste 50 de ani nu o să fie bine, etc. etc. Îl știți foarte bine. Dacă spui cuiva bună ziua, el spune „nu“. Deci ei nu. Lucrul ăsta sigur că-i

păgubos. Venind la centru și provincii, vreau să spun că chiar discuția s-a reluat când a fost discuția aceea mare cu Iași Capitală Culturală. Acum este ***Iași Capitală Mondială a Cărții***. Eu cred că acesta este un titlu pe care chiar îl merităm și chiar cred că ar trebui să-l luăm, pentru că este într-adevăr o capitală a cărții, măcar și pentru faptul că aici e cea mai mare editură din România și din partea asta de lume, nu doar din România, care este „Poli-romul". O asociație a scriitorilor cu aproape 250 de membri, mai mult, 270.

Dar ca să revin la centru și provincie, la noi s-a cultivat la Iași în mod special după ce am pierdut capitala cu ocazia Micii Uniri. S-a dus capitala la București și atunci și bucureștenii, de fapt, la început au spus că, ei, voi sunteți capitala culturală, noi suntem capitala administrativă.

LM: ***Da, măcar dacă ne păstra până la urmă, titlul acesta.***

IH: Acum eu m-am jucat o dată și chiar nu m-am jucat, chiar am crezut când am scris asta. Am scris și am și publicat lucrul ăsta și am spus că prima Capitală Culturală Europeană a fost exact cerdacul conacului de la Mircești a lui Vasile Alecsandri. Vasile Alecsandri locuia acolo și a scris toate cărțile acolo, toate pastelurile și piesele de teatru și proza. Locuia la Mircești în acel conac. Cine a fost acolo vede că nu-i întotdeauna un palat, e un conac de boiernași, ca să spun așa. Avea în muzeul lui, cred că este și acum, așa numitul *lădoi*, un fel de ladă mare, pe care o trimitea o dată pe săptămână la gară, ca să-i aducă scrisorile de la colegii lui, de la prietenii lui din Paris, de toată lumea. Avea corespondențe, le răspundea. Deci nu a trăit complexul ăsta al provinciei. Nu a trăit complexul provinciei. El putea să locuiască

oricând la Paris. A și fost acolo. Sau la Iași. El a venit la Iași, e adevărat, mai stătea și aici, stătea acolo și a creat cărțile. Nu avea complexul ăsta. Noi îl avem. Adrian Marino i-a spus com-plexul provinciei, Mircea Albulescu i-a spus complexul Conachi. Nu scăpăm de el, prea ușor și continuăm să-l cultivăm. Nu înțeleg de ce, dar, mă rog. Ideea e că dacă fac la Iași ceva important și nu este recunoscut la București, înseamnă că nu există. Cel de la București spune că dacă face ceva important și nu e recunoscut la Paris, înseamnă că nu există.

LM: ***Ați fost zece ani director la Teatrul Național, care îi poartă numele bardului de la Mircești, scenă pe care s-a jucat primul spectacol de teatru în limba română, instituție cu o biografie artistică de excepție și cu toate acestea încă se mai simte aerul provincial în raport cu scenele bucureștene. Continuați explicația.***

IH: Este adevărat. Noi acum sigur că venim și spunem ca niște ieșeni buni ce suntem, că primul spectacol în limba română a avut loc la Iași. Instituția Teatrului Național s-a născut aici, la Iași. Asta este un lucru confirmat de istorie. Acum, dacă trupa de la Iași trece printr-un moment mai puțin fast, asta se întâmplă în toate teatrele. Ba, Alexandru Dabija, care este unul din regizorii importanți ai țării noastre astăzi, el avea și o teorie. El a fost director o vreme la „Odeon" și mi-a povestit de Teatrul „Odeon" din București și-mi spunea așa că un teatru are o creștere de șapte ani după care urmează o pantă în coborâre și el avea atunci cinci ani sau șase ani de când era director la „Odeon" și zic: „Și acum ce-ai să faci? La anul faci șapte ani. Înseamnă că acea perioadă de creștere s-a terminat". Trebuie să știți că el anul următor n-a mai vrut să fie director la Teatrul „Odeon", gândindu-se că are

dreptate cu chestia asta cu șapte ani. Poate trece într-o perioadă mai dificilă, mai grea. Sunt foarte multe lucruri care țin de calibrarea trupei, de felul în care sunt tipurile de persoane.

LM: ***În schimb, Teatrul pentru Copii și Tineret „Luceafărul", nu numai că a depășit de mult acest sentiment de provincialism, dar s-a afirmat tot mai convingător ca o instituție artistică europeană. Vorbiți-ne pe scurt despre prezența spectacolelor lor, de la Teatrul „Luceafărul", pe scenele europene, despre turnee și premii obținute cu aceste turnee.***

IH: Ca să nu mă duc la trecutul foarte îndepărtat, pot să spun doar că, în istoria teatrului acestuia există și un turneu în Pakistan și în zona Indiei, prin anii '70, vă poate povesti foarte bine Liviu Smântânică, de exemplu, care a fost în trupa aceea de atunci. Ce pot să spun, de la 2006-2007 încoace, este că nu există, cred că, țară în Europa pe care să nu fi fost noi într-un turneu sau la un festival cu invitație. Festivalul cel mai important care a fost la Praga, acum s-a stins din cauză că, mă rog, sunt situații financiare mai grele, am înțeles acolo, dar în orice caz, 20 și ceva de ediții, iar noi am fost la toate edițiile astea de când am fost invitați acolo și am venit cu toate premiile posibile. Și cel mai bun actor, și cel mai bun spectacol, cel mai bun în scenografie, la Praga. Apoi am fost la Bursa în Turcia, în Germania, la Berlin, în Franța, la Lille, de vreo două, trei ori. Acum, în Germania, la Berlin, spuneam că s-a jucat și am jucat tot felul de spectacole, l-am exportat pe Creangă, chiar îmi făceam o socoteală zile trecute, că a fost o marfă de export, intrând în vorba neacademică, să spun, cu ghilimele de rigoare. Noi cu Creangă am avut succese peste tot, cu dramatizările după Creangă, absolut peste tot.

Am făcut turnee cu *Capra cu Trei Iezi*, un spectacol foarte frumos făcut de Ion Ciubotaru și cu scenografia sugerată dintr-un mare pictor naiv pe care noi îl avem în Iași, în județul Iași, la Sârca undeva. Vreau să vă spun că acest spectacol a fost itinerant în Spania, în Franța, în Portugalia, cu un succes foarte important. Avem de acolo tot felul de ecouri, scrisori de mulțumire, ba chiar de la Universitatea Alicante, din foarte multe zone din acestea și nu de la publicul român. Ne-a ajutat spectacolul ăsta și în italiană, și în spaniolă, și în franceză, de exemplu. Am fost cu *Povestea Porcului* în Franța, la Lille, de exemplu, la fel. L-am jucat în franceză.

LM: ***Toți actorii sunt vorbitori de 3-4 limbi?***

IH: Nu. Noi facem, când plecăm în străinătate, tocmai pentru a nu crea situații rele, facem benzi. Facem bandă. Și atunci, actorii, bine, știi că vorbesc, dar se aude banda pentru a evita, pentru că sunt emoțiile spectacolului, ei nu sunt vorbitori de limbile acestea curent, nu sunt foarte buni și nu sunt nativi, în primul rând, și atunci cel care este un vorbitor nativ de limbă franceză ar putea să nu înțeleagă replicile care se spun repede pe genul ăsta. Și atunci am optat pentru bandă. Același lucru l-am făcut și în Ucraina, de exemplu, sau în Rusia, la Volvograd, că am mers și spre est și spre vest, astea sunt lucruri foarte interesante și pentru actori. Specializare. El acolo, ia contact cu păpușa din Ucraina, fosta zonă sovietică, un tip de păpușă, rusă să spunem, ia contact în partea astalaltă cu păpușa, să spunem din Cehia, care-i celebră, se știe de asta cine a fost în Praga, a văzut că îi plin de marionete la vânzare pe toate străzile, toate magazinele. De asemenea cu Karagöz, păpușa specifică Turciei, zonei de Sud – Cipru și toate aceste păpuși noi le-am invitat la festivalul nostru

internațional din toamnă, pe care îl facem în fiecare toamnă, suntem la ediția a 10-a anul acesta, astfel încât au trecut pe aici și din Indonezia și din Chile și din Brazilia, de peste tot trupe.

LM: ***Rezultatele bune și foarte bune au făcut să mai fiți confirmat manager pentru încă o perioadă de mulți ani!***

IH: Ceea ce m-a bucurat foarte tare a fost faptul că anul trecut, colectivul de la „Luceafărul", a fost recunoscut și, trecut ca membru în Asociația Europeană a Teatrelor. Asta este o asociație, un club select al teatrelor din Europa și din cauza acestui festival pe care îl facem, au venit doi comisari de acolo, ne-au văzut spectacolul, și ne-au trecut în această asociație. Vreau să vă spun că în asociație, din România este doar Festivalul de la Sibiu, la care tocmai am fost, dar care este un festival de teatru dramatic, și Festivalul de la Iași, cel de teatru pentru publicul tânăr pe care îl organizăm noi la Teatrul „Luceafărul". Acum suntem în pregătire cu ediția a 10-a, cred că o să iasă iarăși un lucru extraordinar, sunt convins de asta.

LM: ***Ați spus est, dar și de vest. Dacă în primii ani, după 1989, privirile erau îndreptate cu precădere spre vest, spre râvnitul Occident, după 2006, prin accederea în Uniunea Europeană, Iași a devenit cel mai important centru cultural de graniță, de la granița de est a Uniunii Europene. De aici o serie de responsabilități artistice, pe o zonă regională mai largă, unde se află multe comunități românești, aflate sub jurisdicția altor state. Cum s-a implicat Teatrul „Luceafărul" în extinderea dialogului cultural spre est, ca punte de comunicare în ceea ce numim astăzi filozofia transfrontalieră***?

IH: Asta este o întrebare foarte bună și eu țin foarte mult la problematica asta. Și din motive de biografie, mama mea, este de la Bălți din Basarabia sau din Republica Moldova, ca să nu rănim orgolii sau ce știu eu ce altceva. Noi am făcut în felul următor, am onorat toate invitațiile la festivalurile care au fost în partea asta de lume, spuneam, la Chișinău am fost de câteva ori, la Vinița în Ucraina, la Cernăuți și apoi am ajuns și la Volvograd, deși acolo nu sunt români, nu sunt colonizați români, am găsit doar două măicuțe care erau pe acolo pribegite la o mănăstire nou înființată, că acum s-au reînființat și la ei mănăstirile în epoca nouă după ieșirea din comunism, sau din perioada bolșevică. În orice caz însă de trei ani am vrut să dăm o dimensiune mai mare acestui fapt. Și o să vă spun imediat, noi avem o colaborare foarte bună cu Institutul Cultural Român din București, cu care avem două tipuri de activități. De fapt trei, dar două sunt, apropo de întrebarea dumneavoastră, pe această felie. Facem în fiecare an un turneu în Occident, în comunitățile românești de acolo, comunitățile stabile de acolo. Vă spuneam de Italia, Spania, Portugalia, Franța. Și asta se întâmplă undeva, la sfârșit de luna mai, început de iunie, în fiecare an de trei ani încoace, și în Republica Moldova, un turneu care se duce între 5-6 mai și 20 mai, în fiecare an, cu câte un spectacol care este nu la Chișinău însă nu-l dăm acolo. Mergem în Basarabia profundă, cum se spune.

LM: ***În raioane mai mici, în localități puțin vizitate!***

IH: Da, am jucat la Soroca, la Bălți, la Mereni. Anul ăsta am fost pe altă zonă, pe Nisporeni, Călărași. Cum sunt primite spectacolele noastre? Extraordinar!

LM: ***În locații gen cămine culturale, nu?***

IH: Nu sunt cămine culturale, sunt săli mai mari decât Casa Tineretului din Iași, au câte 550 de locuri. Sălile sunt foarte bine întreținute pentru că nu au avut activitate acolo, din păcate, iar iarna nu au cum să le încălzească și atunci le încuie. Deci nu sunt folosite, practic. Scenele sunt aproape noi, instituțiile astea sunt construite de, nu știu, de 15-20 de ani. Ei bine, am găsit o mare surpriză și la Cahul, Leova și la Hâncești, pe unde am intrat, am jucat spectacole, cu multă lume, toate sălile au fost arhipline. Un eveniment, să vă spun asta de amuzant cu directorul Institutului Cultural Român de la Chișinău, cu domnul Valeriu Matei, poetul Valeriu Matei, sunt și amic, scriu despre cărțile sale și avem altă relație și pe partea literară. Și când i-am spus că vreau să merg la Bălți, să joc acolo, mi-a zis: cum să te duci tu în balta aia cu ruși? Ai să vezi că n-ai să ai spectatori în sală, nu o să-ți vină nimeni, pentru că acolo sunt rusofoni toți și când văd trupe din România, de limba română, nu le place. Și zic, uite, eu am să mă duc și ai să vezi că am să fac săli pline. Și am făcut două săli arhipline la teatrul din Bălți. Mai mult decât atâta a venit adjunctul Nichita Danilov, care e poet de la Iași, care a ajuns acolo și a făcut poze. Nu-i venea să creadă!

LM: ***Succes de public garantat.***

IH: Da. Pentru că copiii sunt peste tot la fel, doamnă. Oamenii maturi mai fac ei probleme din astea și discută. Dar copiii, când e vorba să se bucure, se bucură, ei sunt la fel. Și în Franța am fost și am văzut și la ruși, și la ucraineni, și la moldoveni, și la turci, și la Praga, copii sunt la fel. Cei mai mai în vârstă fac tot felul de discuții din astea politice și de altă natură, dar copiii sunt toți la fel.

LM: ***Ați spus că v-ați întors de la Sibiu, de la Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu, unde ați participat cu spectacolul „Pisica Verde". Cum a fost recepționat de public?***

IH: Suntem extrem de mulțumiți de faptul că e al doilea an la rând, când ne suntem selecționați pe afișul acestui festival, care e cel mai prestigios festival din partea asta de lume, în orice caz, e pe același, palier cu cel din zona Avignon, din Franța, sau Edinburgh din Anglia. În orice caz e un festival mamut, de artă dramatică, nu e festival de gen pentru copii, dar faptul că au fost selecționați artiștii noștri, care se adresează și tinerilor, nu doar copiilor, cum a fost *Prințul Fericirii*, până anul trecut și acum, *Pisica Verde*, ne-a mulțumit foarte tare. Acum, *Pisica Verde* a scris cineva în presă, văzând spectacolul că e cea mai plimbată pisică din vremea asta.

LM: Ș*i aici trupa de la Iași s-a bucurat de mare succes!*

IH: Acum când vorbim, exact acum, trupa se întoarce de la Baia Mare, de la un festival de teatru de acolo, a fost evident cu *Pisica Verde*. Am mai fost la Piatra Neamț, după aceea la un festival la Arad, după aceea iată la Sibiu și iată acum la Baia Mare și poate ne liniștim puțin, că deja e cald și e greu.

LM: ***Vorbim de Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu, primul oraș românesc, capitală europeană a culturii. Trebuie să amintim faptul că și la Iași avem un valoros Festival Internațional de Teatru pentru Copii și Tineret și ar trebui să ne mai vorbiți și despre festivalurile tematice, dacă le zic bine, dedicate publicului tânăr.***

IH: În urmă cu 10 ani l-am pornit cu două lucruri clare. Întâi am vrut să fie foarte înalt valoric, de la o ștachetă de sus. Am zis,

domnule, festival internațional. Știți că era o modă în vremea aceea să inviți o trupă din Basarabia și una din Ucraina... Să justifici internaționalitatea. Am zis, nu, nu facem așa. Deci, ori lucrăm de la început cum trebuie, dacă nu, nu. Și am pornit de la o ștachetă foarte înaltă, din punctul ăsta de vederea participării, spun, din străinătate. Pe de o parte, pe de altă parte am zis să păstrăm specificul teatrului pentru copii și tineri. Constatând însă că la ediția a doua chiar, noi am adus niște spectacole pentru tineri, teatre la care au venit adulții, au dat năvală adulții, pe bilete, atunci a trebuit să inventăm și secțiunea asta de seară. Pentru că adulții nu pot veni dimineață la teatru, ei vin seara. Și atunci am inventat și am spus Festivalul Internațional de Teatru pentru Publicul Tânăr, pentru că el are o paletă foarte largă, copiii vin dimineața la teatre, la cele două săli de spectacole, la spectacole cu marionete sau păpuși. Seara, la ora 6 sau 18:30, e spectacol pentru adulți, deși pot veni și copii.

Și au venit și cu vedete din țară, au fost din țară foarte... „Odeonul“ a fost un ani la rând, Dorina Lazăr și tot ceilalți. A fost și „Versete“ care a adus un public foarte divers în sală. Însă sunt și spectacole din străinătate. De exemplu, am avut un spectacol din Brazilia care era extraordinar. Era și cu samba și cu tot felul de lucruri. Am avut din Indonezia. Deci de la o ediție la alta, acest festival a crescut mult.

A crescut și calitativ, de altfel, pe o hartă a lumii am bifat, am colorat așa hașurat cu verde de unde a venit setul de participanți la festival. Este într-adevăr ocupat de Europa toată, și din Statele Unite, din Canada, din partea aceea cu care spuneam de America de Sud, Indonezia, și încercăm acum, e a doua oară când fac o tentativă, cu o trupă din China.

LM: ***Deci în toamnă va avea loc festivalul.***

IH: Da, la începutul lui octombrie.

LM: ***Și deja ați început demersurile pentru a invita participanții.***

IH: Finalizăm.

LM: ***Și când spunem de spectacole tematice la ce se referă?***

IH: La ce se referă? Noi, festivalul acesta, îl gândim în fiecare an. Da, și după aceea suntem invitați la festivaluri tematice. Iată, vă dau un exemplu. Cei de la Berlin, din Germania, au făcut un festival al țărilor de la Marea Neagră. Ce legături are Germania cu Marea Neagră, n-am să pricep. Dar el avea loc acolo pentru că aceia de acolo au făcut un proiect, au fost câștigători la banii europeni și atunci l-au organizat la Berlin. În sensul că au adus trupe din țările riverane Mării Negre, din Turcia, din România, din Ucraina și le-au grupat la Berlin. Sigur că pare ciudat. Cum festivalul Mării Negre la Berlin? Ei, asta este cu proiectele europene. Unii câștigă, că-s mai rapizi și mai inteligenți, poate, și fac proiectele mai bune. Și am fost acolo. Asta era un test la tematic deja. În care nu aveam doar spectacolul de teatru. A trebuit să dăm și un recital din Ovidiu, cel puțin asta a fost sugestia mea, să recităm din Ovidiu acolo, pentru că e un poet cunoscut în toată lumea, poetul latin, și a fost un mare succes asta, pentru că fiecare trebuia să mai spună ceva de ce-i cu Marea Neagră în țara lui. Și atunci noi am mers pe ideea asta cu poetul nostru, cu Ovidiu. Dincoace cu temele de la festivalul internațional, doamna Cântec a venit cu o idee excepțională. Și anume de a da un nume, o siglă, fiecarei ediții, sigla care provine de la UNESCO.

UNESCO lansează în fiecare an o anumită siglă care se referă la o temă generoasă și amplă și largă și atunci ne încadrăm în ea.

LM: ***Teatrul pentru copii și tineret „Luceafărul" dispune de un local deosebit, unic în Europa. Deși impozant prin arhitectură, localul are nevoie, după aproape 30 de ani, de reparații capitale. Am înțeles că v-au fost și aprobate. Știți și perioada în care se vor desfășura. Mă întreb și vă întreb, stagiunile teatrale în ce local și cum le veți desfășura când teatrul este în reparații?***

IH: Eu mi-am făcut un film foarte clar asupra perioadei respective. Vreau să spun de la început că teatrul nu are probleme cu fundația. Deci noi nu vom avea niciun fel de probleme cu fundația, o scăpăm mai repede și mult mai ușor. Problemele sunt la terasă, sus, mai ales la învelișul ăsta termic, cum se cheamă, protecția termică, mă rog, care e nevoie acum peste tot, o să o facem și pe asta. De acolo și cheltuiala cea mai mare, pentru că, în fond, în săli, ca să vă răspund la întrebarea dumneavoastră, în sălile de spectacole nu se va umbla, și cât sunt eu la teatrul ăsta, nu vom umbla în chip sever. Sălile de spectacol, la teatru cel puțin, ele au ce se cheamă acustică. Or, la noi, problema cu acustica nu se pricepe, pentru că nu se construiește un teatru în fiecare zi în România, asta e situația. Și atunci când mergi la un constructor și îi spui de acustică, îmi pare rău să spun asta și la un proiectant, dacă îi spui de acustică, el confundă cu sonorizarea. Ceea ce e cu totul altceva, sonorizarea, microfoane, sub-boxe. Acustica înseamnă să vină o actriță, un actor pe scena teatrului, la Național sau aici, să șoptească: „Te iubesc!" Și se aude în ultimul scaun din sală. Altfel nu are acustică bună. Ori, noi la săli nu le vom dezafecta. Dacă ajungem sănătoși în 2019 și cu acești bani

alocați, când va veni momentul sălilor, sala mare va fi închisă începând cu 31 mai, până la 15 septembrie. Pe perioada verii când se pot rezolva problemele care sunt făcute în sala mare. Încă o dată spun, nu sunt intervenții severe, nu e vorba de a da jos pereți, de a face alți pereți, nici pomeneală. E vorba doar de schimbat îmbrăcămintea la scaune, zugrăvitul în var, lucruri din astea, la scena pe care noi am îngrijit-o nu avem ce să reparăm. E perfect.

LM: ***Am înțeles că v-ați și dotat la scenă.***

IH: Ne-am dotat, așa că nu avem ce să umblăm la scenă și să schimbăm instalațiile și să se întâmple tot felul de lucruri din astea. Nu avem nicio instalație, sunt nou-nouțe și nu e nevoie să le schimbăm.

LM: ***Pentru că ne apropiem de finalul dezbaterii noastre, vă întreb cum aveți de gând să păstrați îndemnul lui Ienăchiță Văcărescu, acela de a duce mai departe această moștenire culturală, de păstrare a limbii românești și a patriei cinstire. Vor-beați într-un anume context de înmulțirea talantului biblic. Cum se va materializa acest lucru la teatru în perioada urmă-toare?***

IH: Mie îmi place foarte mult că învățăm și pe cei mai tineri, și cei mai în vârstă să nu ne batem joc, să nu neglijăm un dar care ne-a fost dat de la Dumnezeu. Dacă îl ai, nu-ți bate joc de el și nu-l îngropa, ci lucrează să facă, dacă e un dar bun, lucrează să facă lucruri bune în continuare. Noi astea facem în fiecare zi. Acum, ca să vă dau un exemplu de înmulțirea talantului, suntem primul teatru care a avut o coproducție teatrală, pe înțelesul clar a termenului, cu contribuție și financiară, nu doar cu aplauze și cu mențiune pe afiș. Am făcut cu Polonia. Zilele acestea, noi nu

intrăm în vacanță, vine o regizoare, Verena Koch din Austria, împreună cu Ute Lindenberg din Germania, scenograf, cu care vom face la noi un spectacol excepțional, se cheamă *Când visăm*. Și începem repetițiile la el de luni, din 27 și le terminăm în 31 iulie. Așa că toată luna iulie.

LM: ***Tot ceea ce faceți, urmăriți înmulțirea talantului.***

IH: E coproducție cu Centrul Cultural German și cu Forumul Cultural Austriac. Și cu contribuții financiare, repet încă o dată. Nu doar așa de vorbe, de cărți de vizită.

LM: ***Da, dar nu-i singurul proiect, mai aveți și altele!***

IH: Avem și alte proiecte, dar spuneam de unul care se desfășoară chiar acum.

LM: ***Vă mulțumesc foarte mult pentru această interesantă convorbire, generatoare de eficiente concluzii, practice pentru viitor. Vă mulțumesc și dumneavoastră, stimați telespectatori, până la o nouă întâlnire. Toate cele bune!***

Iași, 2016

BREVIAR:

Scriitorul Ion Holban - spiritul cultural ieșean și vocația teatrală

Interviul îl are ca invitat pe Ioan Holban, critic și istoric literar, o personalitate complexă a cărei activitate profesională se îmbină armonios cu evoluția vieții cultural-artistice ieșene din ultimele decenii. Discuția abordează spiritul Iașului, parcursul său în lumea teatrului, provocările provincialismului și succesul internațional al Teatrului pentru Copii și Tineret „Luceafărul".

I. Spiritul critic și cultural ieșean

- **Nașterea spiritului critic:** Iașul este considerat leagănul spiritului critic în cultura românească, prin intermediul Junimii lui Maiorescu, Creangă, Eminescu și al lui Garabet Ibrăileanu, autorul lucrării fundamentale „Spiritul critic în cultura românească" (1904).

- **„Duhul Iașului":** Există peste 400 de memorialiști care au scris despre Iași, unii idealizând acest „duh", alții contestându-l vehement sau ironizându-l ca lene. Holban subliniază caracterul special al ieșenilor și al atmosferei orașului (tei, mănăstiri, viață literară).

- **Păstrarea patrimoniului:** Iașul a suferit mai puține demolări în perioada comunistă comparativ cu alte orașe. Există eforturi recente de achiziție și restaurare a unor monumente precum „Micul Trianon" (Casa Racoviță) și de recunoaștere a importanței istorice a clădirii unde a funcționat redacția „Vieții Românești".

II. Parcursul în lumea teatrului

- **Trecerea de la critică la management:** Ioan Holban a intrat în managementul teatral în 1996, ca director general al Teatrului Național „Vasile Alecsandri" din Iași (timp de 10 ani), apoi, din 2006, ca director al Teatrului pentru Copii și Tineret „Luceafărul". Această tranziție a fost neașteptată, dar a marcat profund cariera sa.

- **Filozofia de conducere:** Holban consideră actorii „creatori", nu simpli executanți, chiar și în roluri secundare. Subliniază complexitatea muncii în teatru, care implică lucrul în echipă, sensibilități diverse și orgolii. Relația sa cu actorii a fost una pozitivă, bazată pe respect și „iubire" pentru arta lor.

- **Rigoarea profesională:** Experiența sa de 10 ani (1980-1990) ca cercetător la Institutul de Filologie „Alexandru Philippide" i-a imprimat o rigoare și o disciplină în documentare, esențiale în orice domeniu, inclusiv în managementul cultural.

III. Depășirea complexului de provincialism

- **„Boala veche" a României:** Societatea românească, și în special lumea culturală, suferă de „complexul Conachi" (numit de Mircea Albulescu), o atitudine de inferioritate față de Occident și, implicit, a provinciei față de centru. Această mentalitate persistă, deși în alte țări (Germania – târgul de carte de la Frankfurt, Universitatea Heidelberg) centrele culturale nu sunt neapărat în capitală.

- **Iașul și capitala culturală:** Pierderea statutului de capitală de către Iași a amplificat acest complex. Holban susține că Iașul merită titlul de „Capitală Mondială a Cărții", având cea mai

mare editură din România (Polirom) și o puternică asociație a scriitorilor.

- **Exemplul lui Alecsandri:** Vasile Alecsandri, prin corespondența sa internațională de la Mircești, demonstrează că nu a trăit complexul provinciei, putând crea oriunde.

IV. Succesul internațional al Teatrului „Luceafărul"

- **Turnee internaționale extinse:** „Luceafărul" a depășit complexul de provincialism, afirmându-se ca instituție artistică europeană. Din 2006-2007, teatrul a efectuat turnee și a participat la festivaluri în aproape toate țările europene (Praga, Turcia, Germania, Franța, Spania, Portugalia), dar și în Est (Ucraina, Rusia).

- **Premii și recunoaștere:** A obținut numeroase premii la festivaluri prestigioase (cel mai bun actor, cel mai bun spectacol, scenografie la Praga).

- **„Marfă de export":** Dramatizările după Ion Creangă au avut un succes excepțional pe scenele internaționale, inclusiv cu spectacole adaptate lingvistic (bande audio pentru limbi străine).

- **Festivalul internațional pentru publicul tânăr:** Aflat la a 10-a ediție, festivalul de la Iași a fost conceput cu o ștachetă valorică foarte înaltă, invitând trupe din întreaga lume (Indonezia, Chile, Brazilia, tentative cu China). A extins publicul la adulți și adolescenți, pe lângă copii, și este acum membru al Asociației Europene a Teatrelor, alături de Festivalul de la Sibiu.

- **Dialog cultural transfrontalier:** Teatrul „Luceafărul" se implică activ în extinderea dialogului cultural spre Est, cu turnee anuale în Republica Moldova (mai ales în Basarabia pro-fundă,

nu doar Chișinău), unde spectacolele se bucură de un succes extraordinar, demonstrând că „toți copiii sunt la fel". Susține și turnee anuale în Occident, în comunitățile românești.

V. Viziune de viitor și proiecte

- **Reparații capitale:** Clădirea Teatrului „Luceafărul" va intra în reparații capitale (terasa, izolația termică, finisaje interioare), dar fără a afecta acustica excepțională a sălilor. Perioadele de închidere a sălii mari vor fi limitate la vară (mai-septembrie).

- **„Înmulțirea talantului":** Holban subliniază importanța de a valorifica și dezvolta darurile primite. Acest lucru se materializează prin coproducții internaționale clare, cu contribuție financiară, nu doar onorifică (ex: cu Centrul Cultural German și Forumul Cultural Austriac, pentru spectacolul „Când visăm").

- **Festivaluri tematice și UNESCO:** Festivalul „Luceafărul" utilizează sigle și teme anuale de la UNESCO (ex: Anul Internațional al Familiei), integrându-se în inițiative culturale globale.

Iași, 2016

Ioan Holban

IOAN HOLBAN
ION CREANGĂ
SPAȚIUL MEMORIEI
NICULESCU

ION HOLBAN
ORIENTAREA ȘCOLARĂ
JUNIMEA

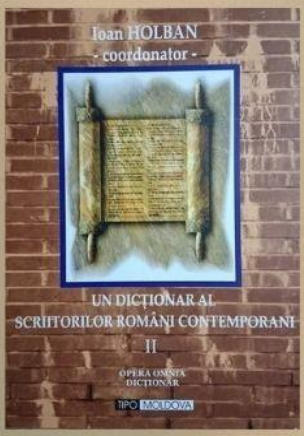
Ioan HOLBAN
- coordonator -
UN DICȚIONAR AL SCRIITORILOR ROMÂNI CONTEMPORANI
II
OPERA OMNIA DICȚIONAR
TIPO MOLDOVA

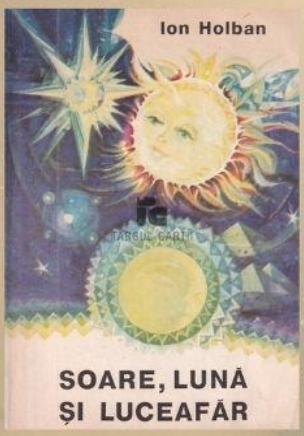
Ion Holban
SOARE, LUNĂ ȘI LUCEAFĂR

orizonturi
21
Ion Holban
realizarea personalității, hazard sau știință?

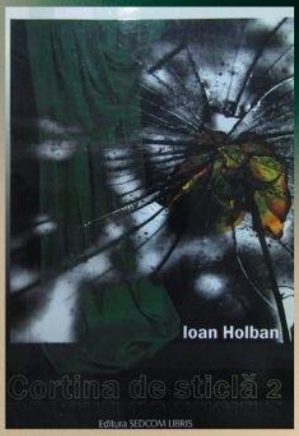
Ioan Holban
Cortina de sticlă 2
Editura SEDCOM LIBRIS

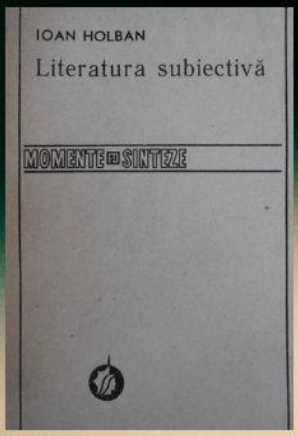
IOAN HOLBAN
Literatura subiectivă
MOMENTE ŞI SINTEZE

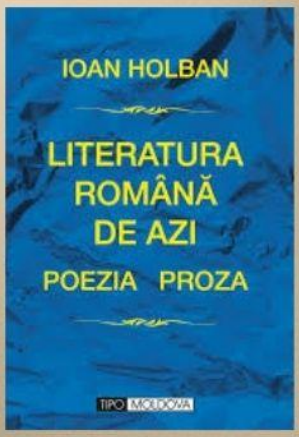
IOAN HOLBAN
LITERATURA ROMÂNĂ DE AZI
POEZIA PROZA
TIPO MOLDOVA

IOAN HOLBAN
CORTINA DE STICLĂ 3
TIPO MOLDOVA

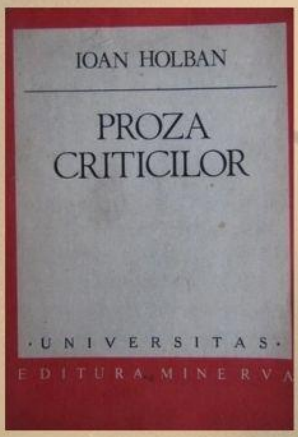
IOAN HOLBAN
PROZA CRITICILOR
·UNIVERSITAS·
EDITURA MINERVA

Ioan Holban
PROFILURI EPICE CONTEMPORANE

ARMONII DE SUFLET ȘI CULOARE

Invitat: ing. **Viorel Vasiliu**, artist vizual, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Filiala Iași

***Motto*:**
„Arta vizuală devine formă de cunoaștere atunci când rigoarea tehnică se întâlnește cu expresia sensibilă."

ML: ***După o perioadă de timp în care au avut loc evenimente ce au tulburat liniștea și echilibrul multora dintre semenii noștri, astăzi vă propun un moment de relaxare și revenire la normalitate, prezentându-vă împlinirea unui destin artistic, asumat cu răbdare și tenacitate creativă.***

Este vorba despre pictorul ieșean Viorel Vasiliu ale cărui lucrări le-ați putut admira în ultima perioadă, pe simezele Muzeului Unirii din Iași.

Vorbim de împlinirea unui destin artistic pentru că invitatul nostru de astăzi vine dintr-o profesie de inginer din domeniul instalațiilor, unde a activat și a performat mai bine de 40 de ani, ducând, totodată, cu sine bucuria echilibrului sufletesc exprimat prin armonie și culoare.

Până la admiterea ca student al Universității de Arte „George Enescu" din Iași, Facultatea de Arte Vizuale și Design, ca autodidact a studiat și așezat pe pânză imagini și compoziții într-o paletă variată de culori, izvorâtă din vibrația acordului interior. Cu alte cuvinte a mers pe drumul său, parcurgând etape, asimilând experiență de la dascăli și înaintași, dar păstrând alchimia proprie de armonizare a culorilor în consonanță cu minunata cromatică a florilor din grădina copilăriei.

Așa a ajuns inginerul Viorel Vasiliu la împlinirea și afirmarea celei de a doua vocații interioare, materializată în participarea cu lucrări de pictură în peste 50 de expoziții personale, colective sau de grup, la obținerea a peste 35 de premii și distincții, devenind membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Filiala Iași.

Să-i spunem bun venit în emisiunea noastră și să pornim dialogul despre vocație și destin. De unde și cum a început dragostea pentru artă? Când ați realizat că doriți să deveniți pictor?

VV: Încă din copilărie, cred că eram prin clasa a V-a la Școala generală din Mironeasa, aproape de Iași, aici învățătorul cât și directorul școlii pe nume Burduja, au constatat și apreciat scrisul meu caligrafic cât și unele desene pe care le realizam. Drept urmare mi-au pus la dispoziție niște planșe A0 pe care eu am desenat hărți pentru geografie, iar colegii mei au colorat zonele de relief, ape, munți, șesuri. Atunci m-am jucat cu niște culori, desenând un peisaj din cartea de geografie „Dunărea la Cazane", creând ceva plăcut pentru mine. Am realizat atunci că aș putea să

creez ceva frumos. De atunci am simțit că aș putea să devin pictor, dar nu m-am gândit niciodată că voi ajunge să fiu pictor.

Faptul că în copilăria mea eram implicat permanent împreună cu mama în pavarea și aranjarea grădinii cu flori și legume, aduceam buchete de flori din pădure, pe unele cu bulbi le plantam în grădină, aveam să-mi dau seama mai târziu că sunt fascinat de estetica frumosului, care m-a condus către artă, fie ea la început sub formă de hobby și terapie.

ML: ***Eu vă întrebam cum stau lucrurile cu arta, dacă ați continuat să desenați și să pictați?***

VV: La Școala profesională de Arte și Meserii, datorită scrisului caligrafic și tehnic, am avut privilegiul de a fi asistentul profesorului Slătineanu, în cabinetul căruia în timpul liber dintre cursuri și atelier desenam în tuș planșe pe calc la planșetă pentru colegii care lucrau la proiectul de diplomă.

Am continuat, dar nu atât de mult cum aș fi vrut eu. Preocuparea și implicarea totală în meseria de instalator de la 17 ani, cât și continuarea cursurilor serale ale liceului teoretic „Emil Racoviță", au fost priorități în formarea și educarea mea ulterioară (plecam dimineața la ora 6,00 la serviciu și ajungeam la ora 23,00 acasă la cămin).

ML: ***Deci, de mic ați admirat culoarea?***

VV: Încă de mic copil am fost fascinat și încântat de cromatica naturii atât în grădina proprie cât și mai ales din pădurea seculară (la câteva sute de metri de sat), formată din fagi și stejari, încă netăiată, de unde aduceam cu copiii din vecini buchete de flori (viorele, ghiocei, toporași, brebenei, lăcrămioare, mușe-

țel și flori de tei), cât și bureți comestibili în special hribi culeși de pe mușchii întunecoși ai văilor.

ML: ***Ați pornit ca amator, dar v-a însoțit mereu gândul de a cunoaște amănunte despre creuzetul creației artistice. Ați urmat Școala Populară de Artă la clasa pictorului Ghiță Leonard, ați ajuns student, cam tomnatic, cum vă place să spuneți, la Facultatea de Arte vizuale și Design, având-l ca profesor și maestru pe cunoscutul pictor Constantin Tofan. Ce v-a determinat să mergeți pe o asemenea cale?***

VV: Dorința de a picta mi-a apărut în urma unui vernisaj de artă (pictură și sculptură), unde am fost invitat de un prieten Sava, care lucra ca sculptor la Fabrica de mobilă, și avea expuse două lucrări la o expoziție de la Casa Sindicatelor (anul 1979). Mi-am cumpărat culori de pictură, pânză și pensoane și cu o oarecare sfială în timpul meu liber, sâmbătă după amiază și duminica, am realizat niște replici din albumele pe care le aveam cu peisaje și flori. Din această perioadă am în colecția personală vreo câteva lucrări printre care cel mai valoros este „Cadou cu flori de câmp", lucrare personală realizată cu tehnică ulei la cuțit. Pentru un punct de vedere critic, am cerut sfatul unui vecin de-al meu, ce locuia în scara blocului cu mine. Acesta a rămas plăcut surprins și m-a încurajat să continui. Majoritatea lucrărilor de artă executate în perioada de pionierat 1979-1986, le-am dat prietenilor care m-au încurajat în evoluția mea, unii având în casă lucrări de ale mele de atunci. Având o dorință de a evolua cu mai mult curaj și siguranță în pictură, în perioada 1986-1989, am urmat cursurile Școlii populare de artă, unde l-am avut mentor pe maestrul Leonard Ghiță, căruia i-am purtat o mare recu-

noștință și respect, un profesor integru, pentru care pedagogia artei devenise temelia conturării profilului artistului.

Având în vedere rolul important în formarea mea artistică, după 32 de ani de la terminarea școlii populare, mi-am manifestat considerația față de maestrul Leonard Ghiță, închinându-i un album de pictură cu lucrările domniei sale. La vernisajele expozițiilor personale am avut marea bucurie să am alături pe maestrul Leonard Ghiță, care a vorbit despre mine și pictura mea. În cadrul Școlii populare de artă am participat la mai multe expoziții de grup la galeriile de la sala Victoria și Casa Sindicatelor, expoziții vernisate de prof. Radu Negru, critic de artă, apreciate și de publicul vizitator.

În 1989 un tablou de-al meu din cele trei din expoziție a fost selecționat pentru concursul național „Cântarea României", unde am luat locul I și medalia de aur, decernarea premiilor s-a făcut pe 14 decembrie 1989 în sala Filarmonicii Iași, unde am fost invitat să particip împreună cu directorul Școlii populare de artă și maestrul Leonard Ghiță. Până în anul 2012 am participat la multe expoziții colective și de grup, fiind și membru al fondului plastic în cadrul Galeriei de artă a Centrului de librării, unde aveam și tablouri expuse. Aici, în galeria de artă a Centrului de librării în 2011 am avut prima expoziție personală unde am prezentat 45 tablouri în ulei, având pe prof. Călin Ciubotari - critic de artă și reporter la postul de televiziune TLM Iași. Vernisajul expoziției și interviul au fost redate la postul TLM Iași la emisiunea „Povești sub ochii tăi", moderată de Loredana Iordache, actualmente crainică la TVR1.

În perioada 2012-2015 și la îndemnul unor prieteni pictori cu care stăteam la taifas în expoziții, am dat examen, am fost admis și am urmat cursurile Universității de Arte „George Enescu" secția pedagogia artei la clasa prof. univ. Dr. Constantin Tofan. Aici am primit toate informațiile de care aveam nevoie, în urma cărora am căutat a aprofunda o amprentă artistică și stilistică novatoare și cât mai modernă timpului în care trăim. Am avut expoziție personală încă din primul an al facultății, având în colecția personală peste 80 de lucrări.

După terminarea cu calificativul maxim al Universității de Arte în 2015 (unde am absolvit și modulul pedagogiei artei), am ajuns la o maturitate și recunoaștere artistică, fiind primit în rândurile membrilor UAP din România. Ce m-a determinat să merg pe această cale? Dorința de a evolua și a mă perfecționa continuu prin stil și tehnici, pentru a ajunge în acea zonă de recunoaștere artistică a UAP din România, unde ca primă cerință este să ai și studii superioare în domeniu artelor vizuale.

ML: ***Deși ați activat într-o profesie inginerească unde rigoarea și exactitatea nu lasă loc pentru imaginație și visare, ați dus cu dumneavoastră și un alt univers sufletesc care până la urmă a ieșit la lumină. Putem vorbi de o dublare a personalității?***

VV: Einstein spunea „dacă vrei să ai o viață fericită leag-o de un scop, nu de oameni sau de lucruri". Eu am avut două scopuri majore în viață: meseria și arta, nu întâmplător am făcut în perioada 1963-1966 Școala de arte și meserii din Iași. Am profesat cu mare pasiune și responsabilitate meseria pe care am avut-o în domeniul instalațiilor de gaze, 43 de ani, unde am avut mari

satisfacții și bucurii promovând și în urma unor studii superioare de la muncitor la conducător. De aproape cinci decenii cochetez cu pictura trecând de la hobby → terapie → artă, pictură care mi-a adus și satisfacția unui vis împlinit de a face o facultate la zi, chiar și ca pensionar (eu făcând 15 ani de studii serale).

În cazul meu putem vorbi chiar de o dublare a personalității pusă în evidență de cele două experiențe de viață, o meserie în domeniul instalațiilor și a doua în domeniul artelor vizuale. Am credința că spiritul nostru divin care temporar vine în corpul nostru fizic și care este veșnic, face parte din esența Divinității, a avut mai multe experiențe, posibil în cazul meu să fi cochetat și cu arta. Cunoașterea, sau îndemânarea spre o anumită vocație e posibil să fie o reamintire din trecut.

ML: ***Care vă sunt sursele de inspirație pentru lucrările dumneavoastră? Ați spus mediul înconjurător, peisaje, flori. Care vă mai sunt alte surse de inspirație?***

VV: Sursele de inspirație sunt diverse: eternitatea rurală cu toate tradițiile și emoțiile copilăriei (păduri, văi, munți, case, personaje, ritualuri, obiceiuri, ocupații etc.), apoi venind la Iași, zona citadină (străzi, case, instituții de cult și de cultură etc.). Citeam într-un catalog de artă Corneliu Baba (ediție 1977), că marele pictor nu s-a născut la țară, dar a fost dominat toată viața de zona rurală, de țărani și obiceiurile lor.

Înțelepciunea omului vine odată la pachet cu vârsta. După 65 de ani, ai altă percepție asupra vieții trăite, altfel judeci și discerni întâmplările fericite și mai puțin fericite care au fost lecții pe care Divinitatea ți le-a programat și nu piedici, așa cum ai crezut în tinerețe.

ML: ***Ați primit recomandări de la critici…***

VV: Sigur că da, este de recomandat ca lucrările de artă expuse în cadrul unor expoziții personale, de grup și colective să aibă o analiză, interpretare și evaluare a criticului de artă. Am avut șansa și bucuria ca lucrările mele să fie apreciate de toți profesorii de la instituțiile de artă absolvite, de critici de artă, chiar și de Valentin Ciucă, marele nostru critic de artă, în expoziții personale, cât și de grup. Aceste momente unice de onoare și de mare bucurie, m-au motivat și încurajat de a mă perfecționa într-un stil propriu.

ML: ***Ce credeți că îl propulsează pe un pictor consacrat? Talentul, norocul sau critica de specialitate?***

VV: Cred că toate trei, poate și destinul. Am în minte un coleg de la Școala populară de artă (terminase liceul și se pregătea de facultate) care avea toate calitățile și talentul de a ajunge un mare pictor. Surprinzător, după absolvirea școlii populare de artă nu a mai făcut pictură, a absolvit altă meserie. În ce privește talentul, nu e suficient dacă nu prestezi o muncă asiduă (talentul este 1% și 99% muncă), constatare confirmată și de marii artiști.

Am avut norocul și șansa de a fi invitat la multe expoziții de grup și colective înainte de terminarea cursurilor superioare, ținându-se cont de școala populară și de faptul că aveam lucrări noi. Aduc mulțumiri și recunoștință unor oameni deosebiți și mari personalități în promovarea și mediatizarea culturii ieșene, artiști consacrați care m-au cooptat în evenimentele artistice: prof. Leonard Ghiță; prof.univ.dr. Constantin Tofan; artist vizual Felix Aftene; artist vizual Mihai Coțovanu; prof.dr. Ofelia Huțul; prof. dr. Maria Boz; prof.univ.dr. Mihai Pastraguș; critic de artă Feli-

cia Acsinte; curator și critic de artă Sebastian Sandu-licențiat în filosofie, precum si prietenul meu drag Petru Frăsilă, de care mă leagă o prietenie de peste 32 de ani, și care mi-a facilitat înregistrarea și mediatizarea expozițiilor personale prin postul național de televiziune Tele Moldova Plus, al cărui patron este.

ML: ***În arta plastică de azi se experimentează mult, se propun noi modele și forme de exprimare artistică. Dumneavoastră ați pornit ca tradiționalist, dominat încă de imaginea și echilibrul perfect al lucrurilor din natură. Ce este mai important în artă: inovația sau tradiția?***

VV: Cred că amândouă sunt importante. Lucian Blaga in eseurile sale spunea că „omul a ieșit din sat ca să-și câștige pâinea, dar n-a ieșit satul din el". Tradiția contează foarte mult și este în ADN-ul nostru, al românilor, dar trebuie să avem în vedere inovația și experimentarea unor tehnici de exprimare noi, a unor opere de artă care să corespundă cunoscătorilor de artă. Arta este singura limbă universală din lume. Mă consider un învingător prin arta pe care o fac cu atâta plăcere și bucurie. Artiștii de astăzi experimentează mereu și mă tem că nu se vor opri aici. Platon, filozof grec, acum 24 de secole, venea cu următoarea considerație arta ca imitație a realității o considera „o formă inferioară de cunoaștere, obiectul ei fiind lucrurile sensibile, de aceea arta este o copie a copiilor, o umbră a umbrelor", în timp ce Aristotel, discipol al lui Platon, menționa că „scopul artei nu e să reprezinte înfățișarea exterioară a lucrurilor, ci semnificația lor lăuntrică".

ML: ***Observăm că în această perioadă izbucnesc tot mai mult exprimări artistice ale unor persoane în vârstă, care nu mai fac parte din viața socială activă. Cum se explică acest***

fenomen întâlnit în multe genuri artistice? Și dumneavoastră, studiile de artă le-ați făcut mai spre finalul carierei. Ați avut mai multe expoziții după ce ați terminat Universitatea de Arte. Cum se explică acest fenomen că se apropie tot mai mulți vârstnici de artă?

VV: Chiar dacă în 2011, am ieșit din activitatea primului meu scop (activitatea din domeniul instalațiilor de gaze naturale), nu a însemnat o resemnare a mea că sunt pensionar și că ar trebui să mă odihnesc, abia am așteptat să am timp la dispoziție pentru a-mi desăvârși hobby-ul și terapia în artă. Încă din prima zi mi-am căutat amici și colegi care făceau artă pentru colaborări, întâlniri și expoziții. Așa am ajuns membru al fondului plastic, unde am expus lucrări și unde am realizat prima expoziție personală. În acea perioadă am întâlnit mulți artiști consacrați care au apreciat arta pe care o făceam.

Tot în acest an 2011, am fost invitat cu o lucrare de artă la expoziția „Leonard Ghiță și discipolii" organizată de Uniunea Artiștilor Plastici din România – Filiala Iași, lucrarea mea fiind în galeria „Theodor Pallady" alături cu lucrările unor artiști consacrați din Iași și București, precum și 8 lucrări ale maestrului Leonard Ghiță. Evenimentul a fost mediatizat atât la Iași cât și la București, făcându-se și un album de artă. Ascensiunea mea către studii superioare a apărut firesc, am avut și o colegă de grupă deosebită, Otilia Chiriac, medic stomatolog, de vârsta mea, care și ea parcursese același drum spre artă cu școală populară de artă și lucrări de pictură.

ML: ***V-am invitat de mai multe ori la Centrul Cultural Multifuncțional al Seniorilor, cu expoziții personale. Am avut invi-***

tat acolo pe doamna Aneta Luca, care, după ce a ieșit la pensie, a făcut Școala populară de artă și are zeci de expoziții personale, pe Iuliu Ipimahi, pe Ofelia Huțul. De ce credeți că este atât de activ în domeniul artei?

VV: Viața este mult prea complexă ca să nu te bucuri de simplitatea frumoasă a celor ce te înconjoară, încercând să faci lucruri, nu doar să te gândești că ai vrea să le faci. A face lucruri (în cazul meu, al picturii) nu este greu, a te pune în stare de a vrea să faci lucruri este cu adevărat greu, zicere deosebită a lui Brâncuși.

Corpurile noastre sunt în proporție de 80% apă și pot fi programate și modelate către o anumită frecvență de vibrație pozitivă prin: gânduri, sunet, culoare și dragoste. Deci culoarea contribuie la creșterea vibrației noastre pozitive și ne favorizează vindecarea sufletească, fizică, emoțională etc. Am fost onorat de invitația pe care mi-ați făcut-o de a expune lucrări de artă la Centrul Cultural Multifuncțional al Seniorilor, cu ocazia unor evenimente culturale de prestigiu, alături de alți artiști și oameni de cultură.

ML: ***N-ați mai simțit anii care trec?***

VV: Vârsta nu este cea pe care o ai în buletin, ci cea pe care o simți. Că timpul trece, e o certitudine de necontestat. Și așa cum în aceeași apă curgătoare nu ne putem scălda de două ori, nu putem surprinde aceeași emoție de două ori în același fel. Dar nici nu trebuie, căci cu timpul și noi ne schimbăm percepțiile și simțurile și facem din fiecare moment unul cu totul și cu totul nou. Actualizarea experiențelor noastre artistice este posibilă întocmai datorită acestei curgeri nelimitate care ne pătrunde și

ne împinge totodată înainte în drumul ei. Așa cum vorbim despre un vin bun, că necesită timp să își dezvolte gustul și buchetul, așa putem vorbi și despre un artist, în cazul meu, care își maturează și maturizează arta.

ML: ***Ultima dumneavoastră expoziție personala poartă un titlu simbolic „Ipostaze". Cum se exprimă biografia dumneavoastră artistică prin lucrările pe care le prezentați?***

VV: Expoziția de artă pe care mi-am făcut-o cadou la aniversarea mea de 70 ani, care se intitulează Hypostasis, Amintirea Timpului, cu vernisajul în data de 5 iunie 2019 la Muzeul Unirii din Iași (parter și etaj), este zugrăvită de mâna timpului, pe mai multe straturi ca foile unui roman. O pagină nouă peste una veche într-o poveste de viață care aduce împreună amintirea mai multor așa-zise vârste.

ML: ***Expoziția a fost realizată stadial în consonanță cu treptele de vârstă!***

VV: Expoziția personală Hypostasis de la Muzeul Unirii din Iași, a fost coordonată de către Constantin Lupașcu-doctorand în filosofie și Rareș Vasiliu – fiul meu, prieteni devotați, care s-au sincronizat realizându-mi atât conceptul curatorial cât și editarea unui album de pictură.

La vernisaj au vorbit mai multe personalități, dintre care: maestrul Leonard Ghiță-primul meu mentor de la Școala populară de artă, Felicia Acsinte – critic de artă, Mihai Coțovanu – artist vizual, prieten și coleg de la Școala populară de artă și alții, făcându-mi o mare onoare și bucurie.

ML: ***Apropo de ideile tinerilor care v-au organizat expoziția, cum se exprimă biografia dumneavoastră artistică prin lucrările pe care le prezentați?***

VV: Pe o axă verticală, în expoziție mergând de la parter spre etaj, găsim omagiat un întreg parcurs al carierei mele artistice.

În sala de la parter vedem laolaltă tributul clasicelor picturi în ulei, care fac din banalele aranjamente florale, niște veritabile bijuterii de perete. O reminiscență a copilăriei mele și a peisajelor care acum au fost uitate între zidurile blocurilor. Un strop din lumea unui băiat de la țară trăind o viață simplă, acum mai bine de jumătate de secol. Lucrările de atelier și studii de caz punctează și ele pe alocuri expoziția de la parter, arătând perseverența și pasiunea unui om în lupta cu culorile și formele. Iar în inima florilor, la tranziția dintre copilărie și maturitate stau o romantică pereche de cizme, cu înțeles al cărora nu ne este dat să deslușim.

În holul de la etaj, vedem artistul împlinit, stăpân pe artă, arătând o mistică trăire ce se ascunde de ochii privitorilor sub chipul fenomenelor naturale. Pădurea, apa, stânca, împreună cu motivele antropologice ale tradițiilor satului românesc, basmul cu folclorul său legendar transfigurat reprezintă esența, substanța din care se compun tematic și grafic, tablourile de maturitate ale mele.

Tablourile de la parter reprezintă rădăcina și începuturile vieții, adică o trecere (trecutul). La stânga, copilăria, tânărul care apare din mediul rural, copaci, flori. În mijloc transferul spre oraș, unde câștigă pâinea, iar în dreapta apare prima pictură, ulei

în cuțit „Cadou cu flori în cizme”, lucrare care mult mai târziu a fost apreciată.

La etaj este prezentul și viitorul, împărțit în trei aspirații spre eternitate. La dreapta este eternitatea rurală așa cum o descrie Blaga, în centru activitățile gospodărești și colaje abstracte și tematice, iar în stânga eternitatea folclorică, motive eminesciene etc.

ML: ***Sunteți un perfecționist, căutați în permanență forme noi și moderne de exprimare. Aceste înnoiri studiate mai lasă loc exprimărilor directe, lasă penelul să dea forme trăirilor de moment?***

VV: Petrecându-mi copilăria la țară până la terminarea școlii generale, am fost marcat de eternitatea rurală cu toate tradițiile și emoțiile copilăriei (păduri, văi, munți, ritualuri, obiceiuri, ocupații etc.) ce au constituit surse de inspirație pentru lucrările mele de artă și nu cred că voi renunța total la această artă modernă impresionistă. Fiind în trend cu artiștii de azi, am început și eu să experimentez noile tendințe ale artei contemporane. Mai întâi în timpul lucrărilor de atelier de la Universitatea de Arte „George Enescu”, apoi cu ocazia participării la expoziții de grup și colective ce impuneau o anumită tematică.

Astăzi există numeroase ramuri ale artei contemporane: expresionismul abstract, minimalismul, realismul nou, arta pop, fotorealismul, arta postmodernă, arta stradală, arta computerizată sau digitală. Artiștii sunt vizionari, in zone inaccesibile omului de rând, acel subconștient, care sedimentează trăiri de viață neștiute, incursiune artistică în sufletul omenesc. Arta nu

este neapărat un obiect, ci poate fi un concept. Avem un peisaj, arta este însuși peisajul, arta este acțiune.

Lucrările mele sunt filtre ce compensează stări interioare asemenea unui mediu terapeutic. Arta mi-a adus satisfacția unui vis împlinit și are puterea de a ne vindeca. Arta reprezintă un capital de memorare a culturilor ce s-au succedat pe teritoriul țării noastre. Un neam care își pierde trecutul își pierde identitatea, pericol de a ajunge o populație și nu un popor.

ML: ***Care sunt condițiile de a intra în Uniunea Artiștilor Plastici din România?***

VV: Pentru a avea acces în Uniunea Artiștilor Plastici din România ca membru trebuie să îndeplinești niște condiții printre care: un portofoliu cu lucrări executate pe o perioadă, din care reiese stilul, amprenta personală, tehnici, expoziții personale de grup și colective, premii importante, albume de pictură, articole și cronici ale unor critici, recomandări din partea unor membri UAP, care îți cunosc activitatea de creație, cât și diploma de absolvire a unor studii superioare de specialitate.

ML: ***V-am invitat la emisiune cu catalogul și cu pliantul expoziției aniversare, dar ați venit și cu o lucrare proprie, care am înțeles că rămâne în studiourile Tele Moldova Plus.***

VV: Înainte de a răspunde la întrebarea dumneavoastră aș vrea să vă povestesc o întâmplare din anul 1992. În timp ce coordonam activitatea de distribuție gaze în municipiul Iași, am primit vizita domnului Petru Frăsilă, reporter de știri la TLM Iași, cu care am făcut un interviu despre activitatea serviciului. După ani de zile am avut șansa de a face cunoștință din nou cu domnul Petru Frăsilă în cadrul unei expoziții de pictură, eu în calitate de

artist vizual, dumnealui patron al postului de televiziune Tele Moldova+. Majoritatea expozițiilor mele de pictură au fost filmate și mediatizate prin bunăvoința prietenului drag Petru Frăsilă, care este un mare iubitor de artă și cultură, căruia îi mulțumesc și îi sunt recunoscător. Sunt onorat și bucuros că în studiourile Tele Moldova Plus se găsesc în ambient și unele lucrări personale pe care le-am oferit cu multă bucurie.

ML: ***Aș îndrăzni să pun o întrebare mai indiscretă: cum rezolvă pictura problemele existențiale? Se poate trăi numai din pictură în România?***

VV: Da, se poate trăi, dar faptul că am avut o meserie foarte bună (peste 43 de ani) făcută cu mare responsabilitate și profesionalism, am fost remunerat pe măsură, nu mi-am pus niciodată problema banilor cheltuiți pe materialele de pictură, deși nu au fost niciodată ieftine (vopsele, pânze, rame). Am preferat să dau cadouri prietenilor și nu cu bani, în schimbul altor servicii.

ML: ***Să tragem concluzia că vă desprindeți greu de lucrări?***

Faptul că nu depind pecuniar de artă, mă despart mai greu de lucrările pe care le ofer cadou sau cu bani. Arta mi-a adus satisfacția unui vis împlinit, și are puterea de a mă vindeca în anumite momente ale vieții prin care am trecut. Lucrările mele sunt filtre ce compensează emoții și stări interioare asemenea unui mediu terapeutic.

ML: ***Eu am pus întrebarea pentru un pictor consacrat care nu face altceva decât pictură și dacă poate să-și asigure existența?***

VV: Despre unii din colegii mei care trăiesc numai din pictură, duc o viață decentă, nu s-a îmbogățit nici unul. Ca un punct de vedere, consider că valoarea unui tablou de artă este dată de: notorietatea stilului pictural, expunere în galerii, cronici ale criticilor, colecționarii de artă și gustul marelui public de a avea un anumit tablou în casă. Mi s-a întâmplat de multe ori în expozițiile mele să refuz despărțirea de unele lucrări de care m-am atașat, justificând că fac parte din colecția personală. Actualmente este o perioadă de tranziție în masă a tinerilor artiști spre arta contemporană unde există o varietate mare de exprimare.

ML: ***Am început dialogul nostru cu împlinirea unui destin artistic. După cum se știe, creația nu are bariere, nu se oprește la comandă. În ceea ce vă privește, ce urmează? Cu alte cuvinte la ce să se aștepte publicul larg, cei care vă sunt alături?***

VV: Voi continua a expune atât în expoziții personale, de grup și colective atât în țară cât și în străinătate. Am în librării al doilea album de pictură, Hypostasis – Amintirea Timpului, alături de albumul pe care l-am închinat maestrului Leonard Ghiță. Am în lucru și lucrări mai ample de sinteză cum ar fi: portalul energetic din Bucegi, Salina Tîrgu Ocna etc.

ML: ***V-am prezentat stimați telespectatori un model dintre multe altele care confirmă ideea că vocația își urmează drumul său predestinat indiferent de vârstă și obstacole. Totul este să crezi și să perseverezi, pentru că este un timp pentru fiecare. Până la o nouă întâlnire, toate cele bune!***

VV: Vă mulțumesc pentru invitație la acest dialog despre artă. Mulțumesc profesorilor mei în frunte cu Constantin Teofan, la clasa căruia am absolvit Universitatea de Arte, domnului Felix

Aftene, președintele UAP – Filiala Iași, colegilor care m-au susținut și sprijinit în demersul meu artistic. Toată recunoștința și prețuirea prietenului meu drag Petru Frasilă, cât și colaboratorilor din postul Tele Moldova Plus Iași.

Iași, 2019

BREVIAR

1. Un destin artistic asumat, dincolo de profesie

Interviul urmărește parcursul unui creator care a împletit, timp de peste patru decenii, rigoarea profesiei de inginer cu vocația artistică. Pentru Viorel Vasiliu, pictura nu a fost o evadare, ci o a doua respirație: de la hobby și terapie, la artă matură și recunoscută, încununată prin statutul de membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România – Filiala Iași.

2. Rădăcinile vocației: copilăria și revelația culorii

Dragostea pentru desen și culoare își are originea în copilăria petrecută în mediul rural, în grădina cu flori și în pădurea de lângă sat. Primele recunoașteri ale talentului – desene, hărți, caligrafie – au sădit convingerea că frumosul poate fi construit. Natura devine, astfel, matricea estetică fundamentală a operei sale.

3. Între meserie și artă: o dublă identitate

Dialogul conturează o veritabilă „dublare a personalității”: inginerul disciplinat și artistul sensibil coexistă armonios. Experiența profesională solidă a oferit stabilitatea necesară dezvoltării artistice, iar arta a devenit spațiul libertății interioare și al împlinirii de sine.

4. Formarea artistică și maeștrii drumului

Un moment decisiv îl constituie întâlnirea cu mediul expozițional și studiile de specialitate: Școala Populară de Artă, apoi Universitatea de Arte „George Enescu”, unde își definitivează limbajul plastic sub îndrumarea unor profesori și mentori de marcă. Educația artistică aduce rigoare, claritate stilistică și curajul explorării.

5. Expoziția ca biografie vizuală

Expozițiile personale – culminând cu cea de la Muzeul Unirii din Iași – sunt prezentate ca adevărate capitole de viață. De la florile copilăriei la peisajul rural transfigurat și la experimente contemporane, lucrările reflectă o evoluție coerentă, în care trecutul, prezentul și aspirația spre viitor se întâlnesc.

6. Tradiție și inovație: un echilibru necesar

Artistul pledează pentru o artă care respectă tradiția, dar nu se teme de experiment. Influențele rurale, simbolurile culturale și reflecțiile filosofice se îmbină cu tehnici moderne și abordări conceptuale, într-un demers care caută sensul lăuntric al formelor, nu simpla imitație.

7. Arta ca terapie și ca sens al vârstei

Interviul subliniază rolul artei în perioada maturității: după retragerea din activitatea profesională, creația devine un mod de a rămâne activ, de a transforma timpul într-un aliat. Vârsta nu este o limită, ci o resursă de profunzime și discernământ.

8. Recunoaștere, comunitate și responsabilitate culturală

Aprecierea criticilor, sprijinul colegilor artiști și mediatizarea constantă – inclusiv prin Tele Moldova Plus – confirmă valoarea unui parcurs construit prin perseverență. Artistul își asumă rolul de martor cultural, convins că arta păstrează memoria și identitatea unui neam.

9. Continuitate și proiecte de viitor

Viorel Vasiliu își afirmă intenția de a continua expozițiile și proiectele editoriale, explorând teme de sinteză și noi direcții expresive. Creația rămâne deschisă, asemenea unui drum care nu se închide niciodată.

Concluzie

Interviul este o pledoarie pentru vocație, răbdare și credința că împlinirea artistică nu ține de vârstă, ci de fidelitatea față de propriul drum. „Omul este trecător, dar faptele nemuritoare" – devine aici nu doar motto, ci verdictul senin al unei vieți trăite în armonie cu sufletul.

Iași , 2019

Recunoaștere artistică

- 50 de premii și distincții, cele mai importante;

- Diplomă de Excelență a UAP din România – Filiala Galați la Expoziția Internațională de artă vizuală ART. Viziuni Contemporane, Festivalul Internațional Arte 2016;
- Premiul pentru pictură Dragobete Art. Ro. Ediția a II-a, Iași, 2014;
- Premiul I pentru pictură și titlul de Laureat la Festivalul Național al Educației și Culturii Românești, București 1989.

Activitate profesională

- 15 expoziții personale, cele mai reprezentative:

- Semicentenar – Interferențe Cromatice, Sala Pașilor Pierduți, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“din Iași, 2023/ 2024;
- Retrospectivă Viorel Vasiliu – Galeriile de Artă ”Theodor Pallady”, Iași, 2023;
- Hypostasis – Amintirea Timpului, expoziție aniversară Muzeul Unirii Iași,2019;

- 60 de participări la expoziții colective în Iași, Vaslui, Bârlad, Bacău, București, Galați, Sibiu, Hunedoara, Suceava, Chișinău, Veneția, Hamburg etc.
- Are în librării două albume de pictură: Echilibrul Sufletului / 2016; Hypostasis – Amintirea Timpului / 2019, și un album închinat maestrului Leonard Ghiță / 2021;

- Este cuprins în albumul Uniunii Artiștilor Plastici din România – Filiala Iași, 2023, „Artiști Ieșeni de Valoare“, cât și în Albumul Universității „Alexandru Ioan Cuza“ din Iași, editat în 2024, coor-donator prof. univ. dr. av. Tudorel Toader, Rectorul Universității, cu imagini din expoziția personală avută în Sala Pașilor Pierduți, în 2023 /2024, unde se regăsesc și frescele celebre ale Maestrului Sabin Bălașa.

Viorel Vasiliu

